

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh nultý :

Úvodní slovo k vydání čtvrté ročenky Edice SE – 3.

Koordinátor tématických okruhů a autor úvodního slova :

Ladislav Slezák

Redakční spolupráce :

Richard Cendelín
Josef Pokorný

Ladislav Slezák :

Všem našim příznivcům a milovníkům Moravského krasu.

Opět, po roce, přichází naše Edice SE – 3, aby vám prezentovala skromné poznatky z terénu, některé zajímavé postřehy vylovené z fragmentů zapomenutých dokumentů našich předchůdců, i vzpomínky ještě dožívajících pamětníků.

Jistě víte, že naše edice si neklade a nikdy nekladla přísné publikační nároky. Rozsah prezentace je tak malý, že si nenárokujeme publikovat rozsáhlá odborná a vědecká pojednání. K tomu, pochopitelně slouží renomované odborné publikace.

Tak jako v minulých dílech naší Edice jsme pro vás vybrali řadu postřehů, které mohou být inspirující, možná mohou pomoci i vaší terénní práci. Náš terénní akční radius postihuje povětšinou území jižní části Moravského krasu.

Ve speleologické historii to bylo území, kde se „začínalo lízt do díř“ a pak, odchod do jiných částí Moravského krasu, za vidinami Eldoráda podzemních světů. Někteří uspěli, jiní se stali přesýpacími hodinami vykopaných sedimentů a někteří na oltář z blyštivých krápníků položili i to nejcennější.

V poslední době se ale ukazuje, že jižní část Moravského krasu je velkou neznámou, která si vyžaduje dlouhodobého úsilí a vytrvalosti. Mozaika dílčích objevů a poznatků představuje stavební materiál poznání, k čemuž směřuje i naše snaha, prezentovaná v edici SE – 3.

Naše jeskynní zpravodajství vás může zaujmout, pobavit a případně i naštvat. Víťáme všechny varianty. Zaujali jsme vás !

Díky za vaši přízeň i v tomto bouřlivém roce 2012.

Vaše redakce Edice SE – 3.

Edice SE – 3 – 2012

OBSAH ČTVRTÉ ROČENKY :

Tématický okruh č. 0 : Úvodní slovo a základní informace :

TO – 0 / 1 : Ladislav Slezák : Na úvod pár slov

TO – 0 / 2 : Obsah CD Edice SE – 3 – 2012

TO – 0 / 3 : Petr Kos : výroční zpráva ZO 6 – 12.

Tématický okruh č. 1 : Povídání o tom, jak vznikal a tvořil se \Moravský kras :

TO – 1 / 1 : Odborná práce p. prof. RNDr Rudolfa Musila, DrSc : Mokerská plošina a údolí Říčky.

TO – 1 / 2 : Odborná práce p. docenta PhDr Karla Valocha, DrSc : Jeskyně Kůlna.

Tématický okruh č. 2 : Nové poznatky z Moravského krasu :

TO – 2 / 1 : Ladislav Slezák : Paleohydrografická pozice Zkamenělé řeky.

TO – 2 / 2 : Přílohy k TO – 2 / 1.

TO – 2 / 3 : Ladislav Slezák : Hádecká Estavela – dílo člověka.

TO – 2 / 4 : Přílohy k TO – 2 / 3.

TO – 2 / 5 : Nová hydrografická situace v Hostěnickém propadání.

Tématický okruh č. 3 : Šli před námi.....

TO – 3 / 1 : Ladislav Slezák : Speleologická ohlédnutí.

TO – 3 / 2 : Josef Pokorný : Medkova pozůstalost. (Zpracování a úprava).

TO – 3 / 3 : Ladislav Slezák : Učitel Jan Knies, sponzor, mecenáš, nebo jen vlastenec ?

Tématický okruh č. 4 : Němečtí jeskyňáři v 19. a 20. století.

Pro letošní rok nemáme nové poznatky o VDT – GfH. Náš externí spolupracovník MUDr Jiří Urban nám nabídl svoje překlady některých málo známých prací MUDr Jindřicha Wankela z 19. století, které jsme do letošního TO – 4 zařadili.

TO – 4 / 1 : Jindřich Wankel : Člověk postplocenního období a pařížská výstava (1868).

TO – 4 / 2 : Jindřich Wankel : Obětiště u Rajhradu na Moravě. (1873).

TO – 4 / 3 : Jindřich Wankel : Postřehy z Kijeva. (1875).

TO – 4 / 4 : Jindřich Wankel : Bludný žulový balvan s fénickým nápisem, nalezený u Smolenska (1876).

TO – 4 / 5 : Jindřich Wankel : Pravěké nálezy v jeskyni Pekárně. (1881).

Tématický okruh č. 5 : Strípky z paměti lidí, žijících v Moravském krasu.

TO – 5 / 1 : Ladislav Slezák : Čertovský Hřebenáč ve Sloupě.

TO – 5 / 2 : Ladislav Slezák : Velká plavba v Malé Punkevní.

TO – 5 / 3 : Josef Pokorný, Jiří Urban : Vyprávění o Vajckornech.

Tématický okruh č. 6 : Recenze.

TO – 6 / 1 : Ladislav Slezák : Postřehy a diskuze k práci RNDr Rudolfa Musila, DrSc.

Tématický okruh č. 7 : Publikované i nepublikované historické přešlapy.

Vzhledem k tomu, že nám do letošní uzávěrky naší Edice SE – 3 – 2012 nedošly od našich externích spolupracovníků včas slíbené práce a doklady k tomuto tématu, budou později dodané materiály publikovány příští rok.

Tématický okruh č. 8 : Osudové úniky.

Osud těchto slíbených materiálů je stejný jako u TO – 7. Pokud nám budou dodány, seznámíme Vás s nimi v příštím roce, již v páté ročence Edice SE – 3 – 2013. (Pokud budeme živi a zdraví).

Tématický okruh č. 9 : Jeskyňářův stesk a hořkost.

TO – 9 / 1 : Když není dostatek vůle, nechybí tisíce výmluv.

Titulní obrázek – partie z Balcarky. Foto Josef Pokorný.

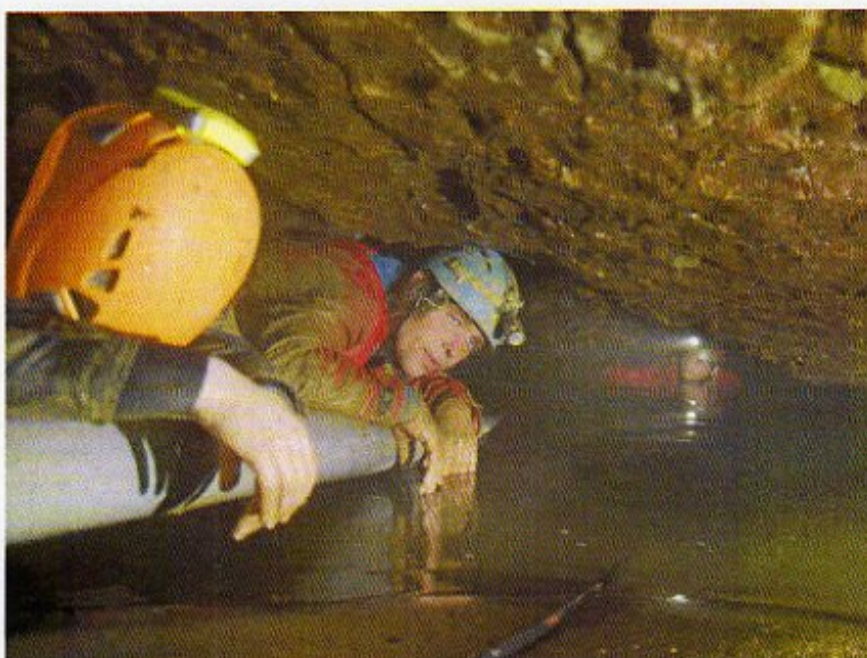
ČESKÁ SPELEOLOGICKÁ SPOLEČNOST

Základní organizace 6 - 12

SPELEOLOGICKÝ KLUB BRNO

VÝROČNÍ ZPRÁVA
ZA ROK
2011

Brno, únor 2012

Předsednictvo
Kališnická 4-6
130 00 Praha 3

Výroční zpráva ZO ČSS 6-12 Speleologický klub Brno za rok 2011

1. Zpráva o činnosti výboru ZO ČSS 6-12

V uplynulém funkčním období pracoval výbor ZO 6 - 12 Speleologický klub Brno v následujícím složení :

Předseda	: Vyhnánek Pavel
Jednatel	: Kos Petr
Pokladník	: Harnová Marie
Hospodář	: Nováček Petr
Revizor ZO	: Rašovský Vladimír
Archivář ZO	: Harna Igor, Pokorný Josef

V průběhu roku 2011 nebyl do výboru ZO volen žádný nový funkcionář z řad řádných členů bez funkcí. Celkem je registrováno 18 řádných členů, 2 čestní členové a 3 čekatelé na členství.

Během roku se uskutečnily 2 členské schůze a 2 pracovní porady výboru.

I nadále pokračovala spolupráce s firmou Českomoravský cement, a.s. nástupnická společnost v rámci registrace a průzkumu krasových jevů na lokalitě ložisko Mokrá v jižní části Moravského krasu. Z této aktivity i nadále plyne naše hospodářská činnost. Nemilou událostí je nečekané úmrtí závodního lomu Mokrá RNDr. Josefa Pavelky s nímž probíhala doposud bezvadná spolupráce. Budiž čest jeho památce.

2. Popularizační činnost

2.1. Přednášky a výstavy, konference

Jeden člen (P. Kos) se zúčastnil konference Svahové deformace a pseudokras, 7. ročník konference konané ve dnech 25.-27.5. 2011 na Ústavu geotechniky VUT FAST v Brně., kde vystoupil společně s I. Baroňem a L. Kapitanem s tématem Atypická pseudokrasová jeskyně ve Vrbíci (okr. Břeclav).

Další příspěvek se speleo-archeologickou tematikou zazněl (P. Kos) na semináři Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku v roce 2010, Brno, hrad Špilberk, 4.-5. května 2011 s názvem Záchranné výzkumy ÚAPP Brno v Moravském krasu na lokalitách Holštejn, Lipovec a Mokrá-Horákov.

Na akci Four Rum Loket 2011...aneb 4 Rummy na stůl pro Guáno - setkání příznivců speleoguanu, byla přičiněním I. Harny provedena prezentace jeskyně Javorinka.

2.3. Publikační činnost

Harna, I. 2011: Expedice Ukrajina – Krym – Buton 2010, In: Bosák, P. – Geršl, M. – Novotná, J. (Edit.), Speleofórum 30, Praha, 101-102.

Kos, P. – Baroň, I. 2011: Atypická pseudokrasová jeskyně ve Vrbíci, okr. Břeclav, In: Baroň, I. – Klimeš, J. – Krásný, O. – Míča, L. (Edit.), Exkurzní průvodce, Svahové deformace a pseudokras, Brno 25.-27.5. 2011, Brno, 51-55.

Kos, P. 2011: Sprašové jeskyně u Dolních Věstonic, In: Baroň, I. – Klimeš, J. – Krásný, O. – Míča, L. (Edit.), Exkurzní průvodce, Svahové deformace a pseudokras, Brno 25.-27.5. 2011, Brno, 45-50.

Musil, R. 2011: Mokerská plošina a přilehlé údolí Říčky: vývoj říční sítě a krasových jevů v kenozoiku, Časopis Moravského muzea XCVI-2, 83-111.

Musil, R. 2011: Povídka založená na skutečnosti, Speleo 58, 40-44.

Slezák, L. 2011: Příspěvek k hydrogeologii jižní části Moravského krasu, In: Bosák, P. – Geršl, M. – Novotná, J. (Edit.), Speleofórum 30, Praha, 131-135.

3. Spolupráce s jinými organizacemi ČSS

V r. 2011 se hlavním zájmem některých členů ZO, hlavně M. „Hadaře“ Skoupého, soustředila na společné práce s členy ZO 6-01, kteří se věnovali problematice jv. zlomu jeskyně Býčí skála. Současně probíhalo mapování jeskyně s pomocí přístroje Leica Disto. Jejich snahy byly vzápětí korunovány hezkým objevem po prolongaci Staré štoly, kde byly objeveny poměrně prostorné chodby nazvané Hlava mrtvého šneka, stoupající do výše 65 m nad podzemní řečiště Jedovnického potoka. Nové objevy jsou nyní připraveny kolektivem autorů k publikaci do sborníku Speleofóra. Spolupracovalo se také s kolegy ze ZO 6-28 na Babické plošině, kde probíhal průzkum Větrné propasti. Několik akcí proběhlo také v oblasti Suchého žlebu a Vilémovic ve spolupráci se členy ZO 6-21 Myotis a ZO 6-14 Suchý žleb, kde bylo vypomáháno s výzkumy Kravské díry a propástky u Veručiny jeskyně, rekonoskovaná byla také již zapomenutá jeskyně Sintrová a dále Rytířská a Zbojnická. Výpomoc proběhla také při zaměřování polygonu před chystanou čerpací akcí, i v jejím průběhu, v Punkevních jeskyních.

4. Domácí exkurze

Exkurze na Moravě byly směřovány hlavně do Moravského krasu, kde jsme navštívili jeskyně: Starou a Novou Amatérskou, Šachtu Broušek, Sloupské jeskyně, Novou Rasovnu, 13 c, Spirálovou, závrť Společňák, Kalovy propasti, Křížovy jeskyně, Rudické propadání, Jeskyně v lomu Velká Dohoda, Krystalová chodba v Punkevních jeskyních a Nový Lopač.

5. Zahraniční exkurze a akce

I. Harna navštívil dvakrát jeskyni Javorinku ve Vysokých Tatrách. Exkurzně i pracovní laděné práce shrnuje článek, který bude otištěn v letošním ročníku Speleofóra. Tentýž se zúčastnil r. 2011 speleomitingu SSS ve Svitú a společně s dalšími členy ZO konference Speleofórum 2011 ve Sloupu. Tentýž člen ZO se zúčastnil také Lezeckého dňa na Mojtiáne na Slovensku. I. Harna byl přítomen rovněž na mezinárodní konferenci - 19th INTERNATIONAL KARSTOLOGICAL SCHOOL "CLASSICAL KARST UNDERGROUND PROTECTION" - v Postrojné ve Slovinsku. V červnu byl I. Harna účastem hydro-mapovacího kurzu pražské Karlovy univerzity v Moravském krasu. Barvící pokus probíhal v Amatérské jeskyni a v jeskyních Býčí skála - Barová probíhalo měření průtoky vod po vypuštění přehrady, kde bylo zjištěno že v přehradě se nachází 4200m³. Tentýž člen se zúčastnil Speleotýdne na Slovensku v Tisovci, kde byla exkurzována jeskyně Bobačka a doly u Tisovce a srpnové expedice na Ural do permského kraje, kde bylo dosaženo severního Uralu a úspěšně splavena řeka Berezovka a navštíveny jeskyně Iranka, Medeo, Kungurská ledová jeskyně, Zujatskaja, Ordinskaja jeskyně. Další jeho aktivity směřovaly na Zakarpatskou Ukrajinu, kde byla při povrchovém průzkumu nalezena v mramorovém lomu u obce Novoseljsja propast. Stejný člen ZO se zúčastnil výjezdu do Českého krasu a tamního setkání jeskyňářů v Mořině. Na setkání speleologů v Srbsku se uskutečnila soutěž Czech Speleo Photo 2011, kde I. Harna obsadil v kategorii A - Krasová fotografie 1. místo a v Ceně diváků místo 2.

Některí členové ZO se zúčastnili pracovních exkurzí do jeskyní v Jánské dolině ve Slovenské republice, kam se soustředila činnost hlavně na pracovní akce v jeskyni Nová Stanišovská, kde provádí průzkum kolegové ze Speleoklubu Nicolaus z Liptovského Mikuláše.

6. Zpráva o průzkumné a výzkumné činnosti ZO

6.1 Registrace krasových útvarů v mokerském lomu

Registrační práce byly v r. 2011 orientovány do okrajové části Západního lomu Mokrý, kde probíhala těžba sedimentární výplně krasové rokle nad Studénčným žlebem. V místě výzkumu byly vyhotoveny a fotografovány geologicko-karstologické profily zachycující sedimentační cykly, které zaplnily horní část Studénčného žlebu. V horních úrovních sedimentů leží nad písčitémi štěrky v šedo zelených jílech občasné polohy s lasturkami třetihorních ústřic.

6.2 Jeskyně č. 1405 Malý lesík a j. Tereza-Na Technice

Jeskyně Malý lesík zůstává i nadále ve stavu konzervace. V jeskyni se nebadalo, byla využívána pouze k interním exkurzním a nácvikovým účelům ZO. V jeskyních v lomu Na technice se také nebadalo, v průběhu roku byla vyřizována nová výjimka na Správě CHKO MK v Blansku.

6.3. Mechový závrt - j.č. 1422/B V Mechovém závrtu

V jeskyni V Mechovém závrtu se činnost soustředila do Centrálu, kde probíhala z počátku roku rekognoskační činnost. Později se práce přesunuly na dno propasti Huhu, kde byl pracně rozšiřován trativodně odtokový kanál Hoprdoxu. Rokem 2010 nám skončilo také povolení k výzkumu a průzkumu závrtu, které povoluje krajský úřad Jihomoravského kraje, odbor životního prostředí. Byla vyhotovena dvě pare závěrečných zpráv a zaslána na Krajský úřad a Správu CHKO MK v Blansku a úspěšně zažádáno o nové povolení k průzkumným pracím, které lze nyní usměrnit také na sousední závrt, který leží jižním směrem od Mechového závrtu. Několik rekognoskačních akcí směřovalo v průběhu roku do propasti Huhu, Hoprdoxu a Centrálu.

6.4. Hynštova ventarola

V jeskyni Hynštova ventarola neprobíhala v r. 2010 téměř žádná významnější pracovní činnost. Byla vyřizována výjimka, která je již nyní platná. Na Správu CHKO v Blansku byla zaslána závěrečná zpráva o průzkumu. V dalším období je povoleno zbudování nového bezpečnějšího vchodu a zasypání starého, který je již v dezolátním stavu. Povolena je také další průzkumná činnost v koncových částech jeskyně.

6.5 j. Netopýrka

Pro výzkum jeskyně Netopýrky vypršelo povolení již v r. 2006. Zbývá nám ještě vyhotovit závěrečnou zprávu o výzkumu a odevzdat ji na správu CHKO MK, na které se již pracuje. Byly zaměřovány povrchové body před jeskyní a zahájeno mapování.

6.6 j. Řičánkova skala

V průzkumné sondě probíhaly náročné terénní úpravy spojené s rekonstrukcí i likvidací původní výželezy. Postupně byl kolem destruované výztuže odkopán terén až po blízké skalní stěny a instalována rozměrnější dřevěná šachtice, která využila stabilnějšího skalního podkladu. Momentální hloubka nové šachty je přibližně 2,6 m a zda se, že bychom mohli udržet otevřený profil, který činí momentálně 2 × 3 m do finální hloubky s velkými skalními bloky, které bude nutné narušovat patronkami. Výkopem byla v místě naší sondy doložena existence krasové rokle, jejíž konečného dna se zatím nepodařilo dosáhnout. Lze předpokládat, že leží v hloubce větší než 7 m od současného povrchu.

7. Průzkum historického podzemí

V r. 2011 byl ve spolupráci s archeologem J. Šmerdou z Masarykova muzea v Hodoníně prozkoumán na poli mezi obcemi Moravany a Hýsly-Dolní Moštěnice (okr. Hodonín) propad vedoucí do neznámých podzemních prostor ražených v hlinitém podloží. Bylo zjištěno, že se jedná o pozůstatek středověkého lochu. V podzemí bylo zaměřeno celkem 15, 5 m polygonu, což zhruba odpovídá i celkové délce volných chodeb jejichž denivelace činila 4,5 m.

V červenci navštívil jeden člen ZO historické podzemí v obci Přeskače na Znojemsku, které bylo objeveno při archeologickém výzkumu při příležitosti budování kanalizace v roce 2005 a na náklady obce nedávno zpřístupněno veřejnosti.

V dubnu byla objevena a prozkoumána J. Urbanem ve spolupráci s německými a ukrajinskými speleology v Zakarpatské oblasti u Mukačeva 90 m dlouhá štola, která byla nazvána Urbanovou š. Na začátku roku byly jedním členem ZO rekognoskovány také podzemní prostory pod Stránskou skálou mezi brněnskými částmi Slatinou a Líšní.

8. Pseudokras

K dokumentaci a průzkumu dvou pseudokrasových útvarů došlo v měsíci červnu na návrší Větrníky nedaleko obce Letonice na Vyškovsku. Akce se zúčastnili tři členové ZO. Na poli byly zkoumány dva propady, jeden starší v podobě mělkého závrtu, druhý byl tvořen čerstvým propadem, hlubokým cca 4 – 5 m. Ve spolupráci s p. Pospíšilem z Letnic a hasiči s Bohatých Málkovic bylo do propadu vyřito přibližně 6 m³ vody. Voda odtékala plynule do nižších prostor, které však měly neprůlezně dimenze a nestabilní stěny tvořené horizontálně zvrstvenými flyšovými horninami. Celkem zde byly provedeny tři akce z nichž bude vyhotovena nálezozá zpráva pro účely ZO a p. Jiřího Pospíšila z Letnic, který na pseudokrasové jevy upozornil.

9. Činnost skupiny SE-3

V ZO 6 – 12 pracuje skupina SE – 3 (Tři senioři) ve složení Ladislav Slezák, (čestný člen ČSS), J. Pokorný, (řadový člen ČSS) a R. Cendelin, nečlen (dříve prac. skup. Oty Ondrouška). Tato skupina seniorů soustřeďuje nové poznatky z celého Moravského krasu za pomoci dalších externích spolupracovníků z různých ZO a vydává je v elektronické podobě ročenky jako datové CD v tzv. Edici SE -3. Dosud vydala ročenky Edice SE – 3 v letech 2009 a 2010. Ročenky jsou vydávány vždy k datu Speleofora. Tato skupina také evidenci zpracovala mapovou a fotografickou část archivu Speleoklubu Brno. V dalším evidenčním zpracování předaných archiválií pokračuje. Kromě Edice SE – 3 publikuje L. Slezák svoje práce v různých periodikách, např. Sborník muzea Blansko, Speleo a Speleoforum.

V prvních měsících roku 2011 věnovala tato pracovní skupina svoje síly především vydání tradiční ročenky Edice SE – 3 – 2011 na CD k datu zahájení Speleofora.

Kromě toho zpracoval L. Slezák svoje poznatky z jižní části Moravského krasu a publikoval je ve Sborníku „Speleoforum 2011“ pod názvem „Příspěvek k hydrogeologii jižní části Moravského krasu“.

Další jeho práce, nazvaná „Chodba Hadice, jeden z klíčů poznání geneze Ochozské jeskyně“ vyšla ve „Sborníku muzea Blansko“.

Informace, získané na Speleoforu, především zpráva dr. Himmela o rozvodnění s následnou povodní přítoku vod do útvaru Zkamenělé řeky L. Slezáka zaujaly. V průběhu roku jsme mimo jiné získali také materiál, který jsme nazvali „Medkova pozůstalost“. Tento materiál obsahuje mapky telegnostické detekce, prováděné v roce 1949 panem V. Knapem pod patronací Hádecké skupiny Speleologického klubu v Brně. Spolu s poznatkami o propadu dna rybníka „Pod Hádkem“ a poznatkem, že Říčka ani při velkých mrazech v určitém úseku nezamrzá vedly k aktivitě pracovní skupiny, k její práci v terénu a započeti zaměřování určitých bodů povodí Říčky mezi hrází rybníka a Kamenným žlábkem, zakreslování těchto bodů a zpracování do mapy. Do této mapy budou zakreslovány další poznatky pracovní skupiny SE – 3. Tyto práce na terénním výzkumu Hádeckého žlebu budou nadále pokračovat i v roce 2012.

Dosavadní výsledky tohoto terénního výzkumu a jeho poznatků zpracoval L. Slezák do dvou odborných článků. Jeden z nich, nazvaný „Paleohydrografická pozice chodby Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni“ byl začátkem prosince odeslán k otištění ve sborníku „Speleoforum“. Protože redakce Speleofora měla výhrady k zakreslení poznatků do výřezu z mapy, vydané Státní Kartografií, projednali jsme tuto záležitost s ředitelstvem Státní Kartografie a získali jsme písemné povolení k publikaci mapky.

Druhý odborný článek nese název „Hádecká Estavela – dílo člověka“, je do-končeno jeho zpracování na počítači a patrně bude tato práce odeslána do časopisu MZM Acta muzei Moravia – vědy přírodní v Brně.

V průběhu roku navázala pracovní skupina SE – 3 kontakt s pracovníky Junácké základny Kaprálov mlyn a nabídla jim, že v případě zájmu bude vedoucí i mládež seznamovat s krásami a záhadami krasu. Byla uskutečněna jedna terénní exkurze jižní částí Moravského krasu, které se zúčastnilo 12 junáckých vedoucích. Výhledově na tento rok je zájem Junáků o další spolupráci s naší skupinou.

Dále byla navázána spolupráce se speleologickou skupinou „Křtinské údolí“, kde se podílíme na získávání zkušeností o průběhu hydrografie Křtinského potoka.

L. Slezák také spolupracuje se skupinou býčískalských speleologů, kterým poskytuje podklady a zkušenosti, získané během 10ti let, které skupina Býčí skála využívá při otvírce starého důlního díla „Aloisova štola“ u Lažánek.

L. Slezák se také aktivně podílí na spolupráci s Českou geologickou službou při reambulaci geologické mapy Moravského krasu.

Mimo to, jeden z členů pracovní skupiny SE – 3 zpracovával část archivu Speleologického klubu v Brně, kterou mu předal Igor Harna.

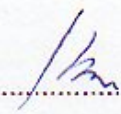
10. Jiné akce

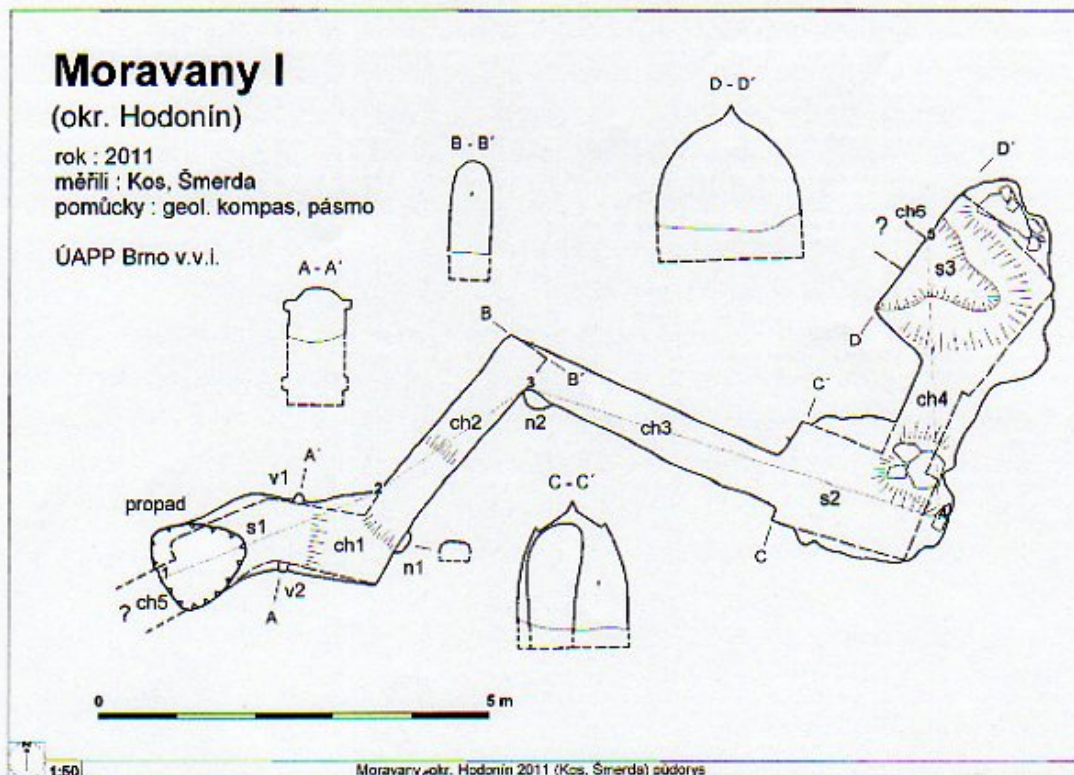
Petr Nováček se stal v roce 2010 členem OSS Speleoklubu Nicolaus v Liptovském Mikuláši. Z jeho činnosti lze zmínit průzkumnou činnost v oblasti krasu Jánské doliny v jeskyni Zlomísk a Nové Stanišovské. Jeskyňáři Speleoklubu Nicolaus objevili na konci roku 2011 v Nové Stanišovské jeskyni dalších 700 m chodeb i s menším vodním tokem, které směřují dále do masivu Slámy. Průzkum jeskyní v Jánské dolině tak opět dostává nový rozměr, který je ovšem notně podmíněn aktuálními stavy podzemní krasové vody, která limituje průstupy do již známých prostor systému.

11. Shrnutí

V roce 2011 se členové ZO 6-12 podílely jako obvykle na celé řadě akcí, které se zaměřovaly na výzkum a průzkum krasu, pseudokrasu a historického podzemí a jejich propagaci formou přednášek nebo fotografií. Výsledky jejich práce jsou nyní v přípravách pro archivaci, ale také pro následnou publikaci v odborném a regionálním tisku. Ke svému konci se také chýlí práce při zpracování části archivu Speleologického klubu v Brně.

Za hodnotnou lze označit spolupráci, která se v průběhu roku odvíjela v souvislosti z průzkumnými pracemi v jeskyni Býčí skála, kde bylo stráveno mnoho pracovních hodin, které však byly záročeny novými objevy, které přináší nové indicie k poznání této zajímavé lokality. Práce na domácích lokalitách ZO se omezovaly na vyřizování písemných povolení k průzkumu a na zabezpečování vlastních pracovišť. Hospodářská činnost i nadále plyne ze záchranných a zjišťovacích výzkumů prováděných v areálu lomu Mokrý. Speleologické průzkumné práce na Mokerské plošině byly v roce 2011 částečně záročeny ve studii, kterou věnoval této oblasti Moravského krasu prof. R. Musil, který ji zveřejnil v Časopise Moravského muzea v Brně.

.....
Vypracoval: jednatel ZO Mgr. Petr Kos

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 1 :

Povídání o tom, jak vznikal a tvořil se Moravský kras, aneb – Otazníky nad geologií, morfologií a hydrologií Moravského krasu.

Ladislav Slezák a Josef Pokorný :

**Byli jsme v jeskyni Kůlně,
na křtu knihy p. doc. K.
VALOCHA.**

Koordinátor tématických okruhů : Ladislav Slezák

**Redakční spolupráce :
Autoři této reportáže :**

**Richard Cendelín
Ladislav Slezák a
Josef Pokorný**

Ladislav Slezák a Josef Pokorný :

Reportáž z Kůlny.

O každém člověku nejlépe vypovídají výsledky jeho práce. O výsledcích práce nestora brněnské archeologie, p. docenta PhDr Karla Valocha, DrSc by se dalo povídat hodiny. Základní informace o tomto vědci naleznete na zadní straně obálky jeho nové odborné knihy o jeskyni Kůlně.

doc. PhDr. Karel Valoch, DrSc.

Narodil se 15. dubna 1920 v Brně. Archeolog se specializací na paleolit, mezolit, zaměřuje se na typologii a technologii výroby nástrojů, paleolitické umění, stratigrafii kvartérních sedimentů, jeskynních uložení a říčních teras, datování nálezů a historii výzkumů. Emeritní člen vedení ústavu Anthropos a neustále aktivní emeritní vědecký pracovník ústavu Anthropos Moravského zemského muzea v Brně.

Od r. 1953 pracuje v Moravském muzeu (nyní Moravské zemské muzeum). V r. 1953 nastoupil na oddělení pro diluvium Moravského muzea. To měl již publikováno několik odborných archeologických článků v časopisu Příroda, doporučených k tisku prof. K. Absolonem. Při zaměstnání absolvoval v 50. letech na univerzitě J. E. Purkyně (nyní Masarykova univerzita) studium oboru archeologie. Počátkem 60. let obhájil a získal v Archeologickém ústavu AV ČR vědeckou hodnost CSc. a vzápětí titul PhDr. na Filosofické fakultě UJEP. V dobách normalizace mu další postupy byly znemožněny a až od r. 1965 do r. 1986 přednášel na Ústavu archeologie a muzeologie UJEP paleolit, obhajoba disertace k titulu DrSc. i jmenování docentem pro obor paleolitu přišla až počátkem 90. let.

Publikoval všechny své terénní výzkumy paleolitických i mezolitických sídlišť i výzkumy týmové (Rozdrojovice, jeskyně Žitného u Křtin, jeskyně Pod hradem v Pustém žlebě, Neslovice, Smolín, Kůlna u Sloupu, Brno-Bohunice – trať Kejbaly, Brno – Koněvova ul., Vedrovice II, Jarošov, Vedrovice V, Stránská skála III–1, Brno – Kohnova cihelna, Stránská skála I, jeskyňka Puklinová na Říčkách, Balcarca, Výпустek, sondážní práce v Brně, v oblasti Krumlovského lesa a okolí Mikulova).

Rozsáhlá je i jeho terénní dokumentační a sběrná činnost – především při dokumentaci sprašových komplexů a fluvialních sedimentů Vyškovska, Brna a jeho okolí a oblasti jižně od Brna. Sběrnou činností výrazně rozšířil znalosti o paleolitickém osídlení Moravy a obohatil sbírkový fond ústavu Anthropos o desítky tisíc položek. Navštívil mnohé významné archeologické výzkumy Evropy, na řadě z nich se aktivně účastnil výzkumných prací nebo zpracovával archeologické materiály (Bilzingsleben).

Má podíl na celé řadě projektů a grantů a sám byl i hlavním řešitelem (např. National Geographic, Henry Ford European Conservation Award). Aktivně se účastní domácích i zahraničních sympozií a konferencí, na několika světových kongresech UISPP byl vedoucím sekce starého paleolitu. V širší populárně naučné prezentaci oboru realizoval např. unikátní výstavu „Nejstarší umění střední Evropy“, na které byly prezentovány originály paleolitického umění z fondů nejdůležitějších středoevropských institucí.

Doc. Karel Valoch je korespondujícím členem redakční rady časopisu L'Anthropologie (Paříž) a členem redakční rady časopisu Antropologie (Brno). Je autorem 377 vědeckých publikací, z nichž je celá řada v prestižních časopisech i v souborných monografiích světového významu, a mnoha set recenzí odborných publikací, otištěných v zahraničních i domácích časopisech.

Svou téměř 70letou výzkumnou a publikační činností významně rozšířil sbírkové fondy ústavu Anthropos MZM a především znalosti o nejstarším osídlení Moravy. Multidisciplinárním přístupem a rozhledem zařadil do světového kontextu vědecké poznatky ze všech svých výzkumů.

Tento pracovitý vědec křtil v pondělí dne 26. března 2012 svoji knihu, nazvanou „Kůlna – historie a význam jeskyně. Na výše jmenované publikaci se podílela ještě řada spoluautorů, kteří svými příspěvky doplnili rozsáhlé téma Kůlny.

K souboru těchto příspěvků si dovoluujeme uvést několik doplňujících a upřesňujících informací, získaných v průběhu dlouhodobé činnosti v Moravském krasu.

Rozhodně velmi ochuzená se jeví kapitola o Křížových jeskyních (autor P. Zajíček) která téměř novinářským způsobem popisuje tak významnou lokalitu, dokonce bez toho, aby alespoň v zásadě ctěla autorské a objevitelské zásluhy speleologů, kteří v této jeskyni pracovali. Třetí propast za Bílou síní objevili a probádali do hloubky 52 m (kde objevili slabý vodní přítok) členové Sloupské skupiny při Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea v Brně v r. 1962. Na jejich práci navázala později skupina pod vedením Hugo Havla, která při průzkumu komínů objevila ve stropní puklině mamutí stoličku a část mamutího klu. Tento nález velice úzce souvisí s vrstvami v jeskyni Kůlně.

Na straně 40 – horní fotografie. Skupinová fotografie z oslavy nálezu neandrtálské čelisti představuje pouze brigádníky. Je úsměvné, že na levém okraji skupiny je studentka Jana Pešáková, zatím co na pravém, vedle Jiřího Valocha je mylně uveden Vilem Gebauer. Kdo osobně znal V. Gebauer, věděl by, že se zásadně vyhýbal fotografování.

Na straně 25 v příspěvku J. Břečky je pod černobílou fotografií portálu jeskyně Kůlny z r. 1945 uveden chybně (patrně přepis) autor fotografie. Správně se jedná o pana Emanuela Daniu, tehdejšího preparátora Moravského muzea a pravou ruku K, Absolona. Byl to tentýž E. Dania, který pomáhal vyrobit prvního mamuta pro výstavu Anthropos a jako jediný v r. 1960 sejmul posmrtnou masku a část ruky K. Absolona. Ještě k fotografii samé : Zčásti poškozený cihelný objekt, vybudovaný na uměle upraveném skalním zálomu, je bývalá kancelář směnmistra a stanoviště ochrany objektu. (Werkschutz). Textu článku se objevuje jako jeden z podzemních objektů jeskyně „Stará Rasovna“ u Holštejna, což je zcela mimo realitu.

Přes námi uvedené drobné nedostatky je právě vydaná a velice výpravná publikace významným příspěvkem k poznání světoznámé jeskyně Kůlny. Přejeme, aby si publikace našla svoji cestu k co největšímu počtu badatelů a přátel Moravského krasu.

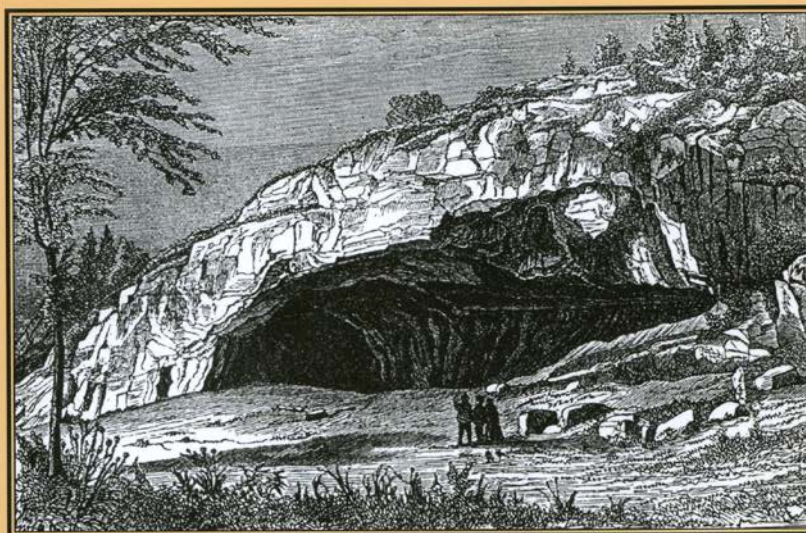
Pracovní skupině SE – 3 bylo dopřáno se také této, pro kras tak významné slavnosti zúčastnit.

SPRÁVA JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

ACTA SPELEOLOGICA

KŮLNA HISTORIE A VÝZNAM JESKYNĚ

VOL. 2/2011
ISBN 978-80-87309-11-7
ISSN 1804-3313

KAREL VALOCH
A KOL. AUTORŮ

Tak vypadá kniha pana docenta PhDr Karla Valocha, DrSc, jejíhož křtu jsme se mohli zúčastnit.

Obrázek nahoře : Jeskyně Kůlna – pracoviště archeologů

Obrázek dole : Účastníci slavnosti se scházejí...

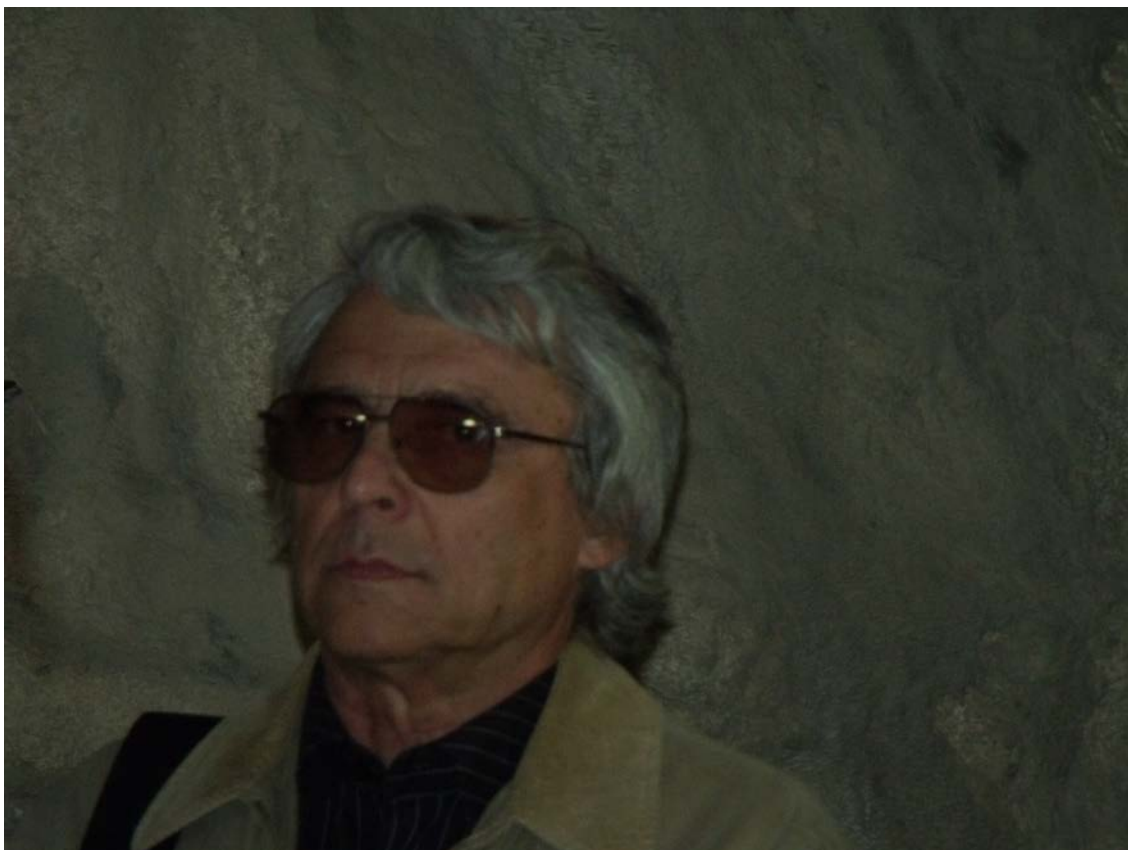
Schází se zde nejen elita vědců. Ale i zasloužilí speleologové zde mají svoje dostaveníčko.

Hlavní aktéři čekají na zahájení. Moderátorem této akce je p. ing Drbal z Chýnovská jeskyně, mimo jiné také Odborný náměstek Správy jeskyní ČR. Na obr. nahoře, zleva doprava : Moderátor ing Drbal, pan docent Dr. Karel Valoch, pan profesor Dr. Rudolf Musil a ředitel Správy jeskyní ČR Dr. Jaroslav Hromas. Na dolním snímku je p. ing Drbal.

Po moderátorově úvodním slovu se rozhovořil o významu prací pana docenta Valocha Jaroslav Hromas (obrázek nahoře). O hudební vložku se postaral pan Petr Zajíček. (Na snímku dole).

Pak promluvil pan profesor Musil, a na závěr svého proslovu pokřtil knihu docenta Valocha netradičně – sypkým sedimentem z jeskynního výkopu

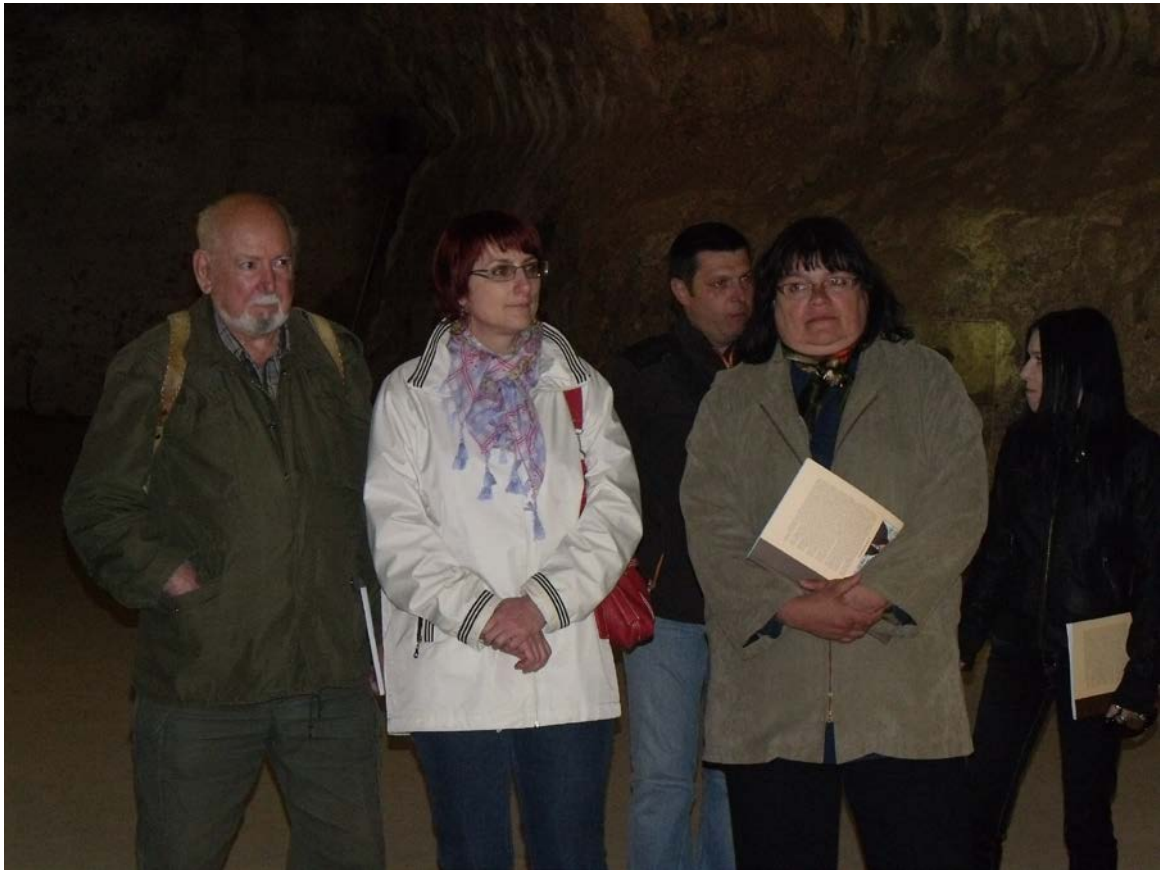
Na dalších snímcích vidíte pozorné posluchače – účastníky této oslavy.

Ing Flek pořizuje historickou dokumentaci. (Obr. nahoře). V popředí Mírek Kubeš (na snímku dole),.

V bílé bundě Barborka Šimečková ze Zbrašovských aragonitových jeskyní stojí vedle L. Slezáka. Vpravo od ní je Ivana Feitlová z jeskyně „Na Špičáku“. (Obr. nahoře). Na obrázku dole začíná p. docent Valoch podepisovat návštěvníkům svoji knihu.

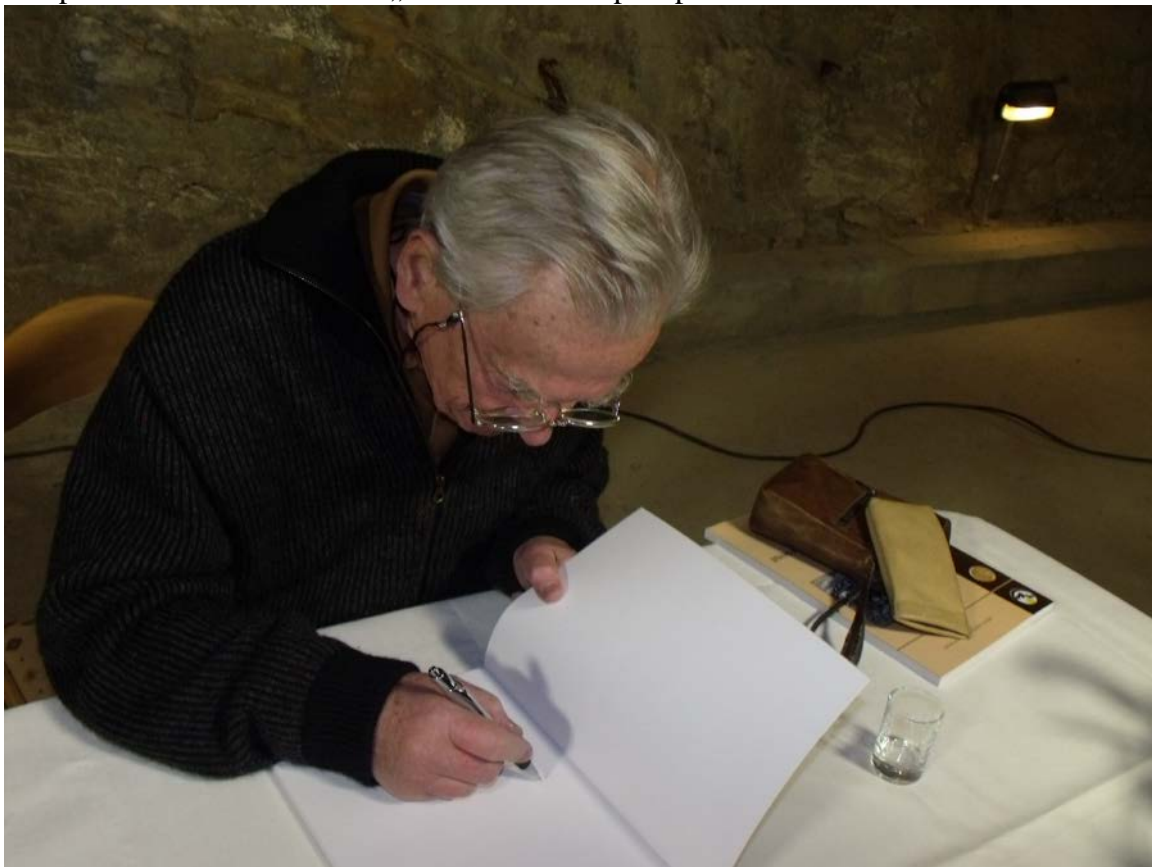

L. Slezák, koordinátor naší pracovní skupiny SE - 3 je dlouholetým spolupracovníkem p. docenta Valocha.

Tady čeká na podpis knihy další z členů pracovní skupiny SE – 3, Richard Cendelín. A chudák p. docent Valoch se musí „za trest“ stokrát podepsat.

Pane docente, pracovní skupina SE – 3 Vám přeje pevné zdraví a další roky plodné práce.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 1 :

Povídání o tom, jak vznikal a tvořil se Moravský kras, aneb – Otazníky nad geologií, morfologií a hydrologií Moravského krasu.

RNDr Rudolf Musil, DrSc :

**Mokerská plošina a přilehlé
údolí Říčky.
(Vývoj říční sítě a krasových jevů
v kenozoiku).**

Tato práce vyšla v časopisu „Acta Musei Moraviae, Sci. geol.“ (tj v „Časopisu Moravského muzea, vědy geologické“, roč. 96/2011, část 2., str. 83 – 111).

Edice SE – 3 chce jen upozornit svoje čtenáře na tuto pozoruhodnou práci, která se bytostně dotýká našeho tématu a naší snahy informovat seriozně čtenáře o nových poznatcích, řešících vznik krasu. V žádném případě nechceme poškodit autorská práva pana profesora ani práva Časopisu Moravského muzea, ve kterém tato práce vyšla.

Abychom ale naše čtenáře alespoň rámcově seznámili s obsahem této odborné práce, chceme jen ve stručnosti uvést obsah a řešení předložené problematiky, které se práce pana profesora RNDr Rudolfa Musila, Dr Sc dotýká.

Cílem uvedené práce p. profesora Musila, jak on sám ve svém odborném článku píše, je shrnutí všech dosavadních poznatků o vývoji Mokerské plošiny včetně jejích okrajů a doplnit tyto dřívější poznatky o současné vlastní poznatky, názory a závěry.

V úvodu své práce vyzdvihuje poznatky Mgr Petra Kosa, kterého považuje za nejlepšího praktického znalce krasového fenoménu Mokerské plošiny. Upozorňuje také na publikované poznatky J. Kadlece a dalších odborníků. Přiložená mapka prezentuje výsledky geofyzikálního průzkumu.

V další pasáži této práce se autor zabývá geologií Mokerské plošiny. Popisuje její marinní neogenní sedimenty, terestrické neogenní sedimenty, ale i kvarterní sedimenty.

Následně rozebírá formou odborné diskuze nejen vývoj Mokerské plošiny, ale i jejích okrajových částí, Hostěnického údolí, Vilémova údolíčka, Kamenného žlíbku a přilehlé části údolí Říčky.

V pasáži o údolí Říčky se zabývá především vývojem Ochozské jeskyně a dalších jeskyní v levobřežní stěně údolí. Přechází dále na rozbor hydrografických poměrů území a v závěru shrnuje získané poznatky o časovém vývoji Mokerské plošiny a jejího okolí.

Práce je doplněna odkazy na literaturu.

I když jde o práci špičkového vědce a odborníka, jsme přesvědčeni, že i řadový speleolog si při čtení nových poznatků z tvorby Mokerské plošiny přijde na své. Proto naše čtenáře na tuto práci upozorňujeme.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 2 :

Nové poznatky z Moravského krasu.

Název práce :

**Paleohydrografická pozice
Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni
v Jižní části Moravského krasu.**

**Koordinátor tématických okruhů a
autor této práce :**

Mgr Ladislav Slezák

Redakční spolupráce :

**Richard Cendelín
Josef Pokorný**

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009 – 2012
Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Slezákovu práci „**Paleohydrografická pozice Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni v jižní části Moravského krasu**“ nenajdete letos zde, ale najdete ji v letošním sborníku „Speleoforum“, v jeho ročence 31/2012. Protože jde o přínosnou odbornou práci, rozhodli jsme se pro její publikaci ve Speleoforu. Proto ji nemůžeme v plném znění publikovat zde.

Najdete zde ale výtah z jejího obsahu a především naše přílohy, které Slezákovy poznatky dokumentují, a které nebyly pro svůj rozsah či barevnost do letošní ročenky „Speleoforum“ přijaty. Pokud se budete chtít s touto prací seznámit v plném znění, tak teď už víte, kde ji najdete.

*

Výtah ze Slezákovy práce „Paleohydrografická pozice Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni v jižní části Moravského krasu.“

Krasový útvar „Zkamenělá řeka se nachází, jak již uvádí titulek, v Ochozské jeskyni, v jižní části Moravského krasu. Je vytvořen na rozhraní Prvního a Druhého Velkého domu, sintrovou kaskádou, která klesá jako předěl obou dómů po úbočí náplav od stropu ke dnu jeskyně. O její tvorbu se zasloužily silně nasycené krasové vody, vytékající občas a naprosto neperiodicky ze skal za stropem jeskyně.

Ve své práci L. Slezák nejprve popisuje historický průběh výzkumů a poznatků v Ochozské jeskyni a jejich rozšiřování různými pracovními skupinami speleologů, počínaje M. Křížem, přes pracovní skupiny VDT – GfH před a po První Světové válce, v období mezi válkami a výzkumem prováděným českými speleology po r. 1945.

Uvádí, že však ani výsledky výzkumů po r. 1945 nepřinesly kýžené nové poznatky o předpokládaném jeskynním systému, jehož součástí Ochozská jeskyně zřejmě je. Zabývá se také objevem Hádecké Estavely Dr. J. Himmelem v r. 1958. Tento krasový jev se objevil znenadání v uvedené době. Proč? Tímto problémem se širěji L. Slezák zabývá v jiné své práci, nazvané „Hádecká Estavela – dílo člověka“ se kterou budete také seznámeni v tomto tematickém okruhu.

L. Slezák se dále, v popisu výzkumů jižní části Moravského krasu zmiňuje o tom, že zde v roce 1949 prováděl s tehdejší pracovní skupinou Speleologického klubu Brno telegnostický výzkum (práce s virguli) jistý Vojtěch Knap. Jeho mapky byly s jinými dokumenty nalezeny při rekonstrukci Kaprálova mlýna. (Viz „*Medkova pozůstalost*“ ve Třetím tematickém okruhu letošní Edice SE – 3). Dále v popisu výzkumů L. Slezák uvádí, že jako geolog, zaměstnanec Geografického ústavu zde prováděl on sám v r. 1952 geologická mapování. V 70tých letech 20. století zde prováděl svoje výzkumy RNDr Rudolf Burkhardt, „kromě jiného i pomocí radiových vln. Všechny tyto poznatky doplňuje L. Slezák poznatky z vlastní telegnostické (virgulové) detekce.

Dále se ve své práci L. Slezák dotýká také významu prací na výzkumu skapových vod, které v Ochozské jeskyni dlouhodobě provádí RNDr Jan Himmel. Zmiňuje se také o studiích sedimentů, jejichž výsledky publikovala v r. 1998 N. Doláková a v r. 2006 J. Kadlec. Předpo-

kládá, že práce na výzkumu sedimentů nejsou dosud ukončeny. Zmiňuje se také o práci na výzkumu sedimentů R. Burkhardta a I. Žůrkové, publikované v r.1969.

V dalším textu se zabývá morfologickou situací oblasti, do které směřuje Zkamenělá řeka. Zmiňuje se o tektonice jeskyně Májové, která odpovídá ose pokračování Zkamenělé řeky. Vyslovuje úvahu o možném uzávěrovém stupni dávného údolí a jeho možné pozdější destrukci přírodními silami. Zabývá se úvahami o predispozici Zkamenělé řeky dávnou tektonikou, která v současnosti tvoří sběrnice skapových vod.

Dále se zabývá dvěma anomáliemi v povrchovém toku Hádecké Řičky. Zatím co Řička do svého povrchového toku před skalním prahem vodu levostranně přijímá, za skalním prahem se naopak vody zbavuje.

Mocnost údolních sedimentů nebyla dle L. Slezáka nikdy ověřena. A tak tento autor spekuluje o možnostech a koreluje na základě svých zkušeností z jeskyní severní a střední části Moravského krasu vývoj jeho jižní části.

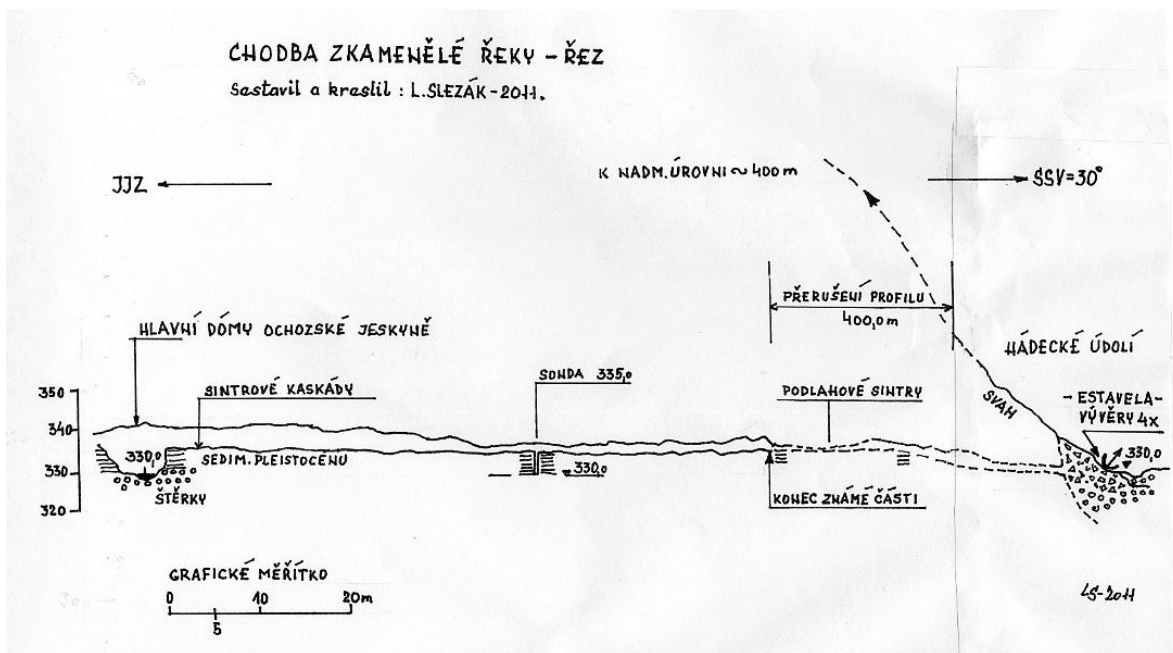
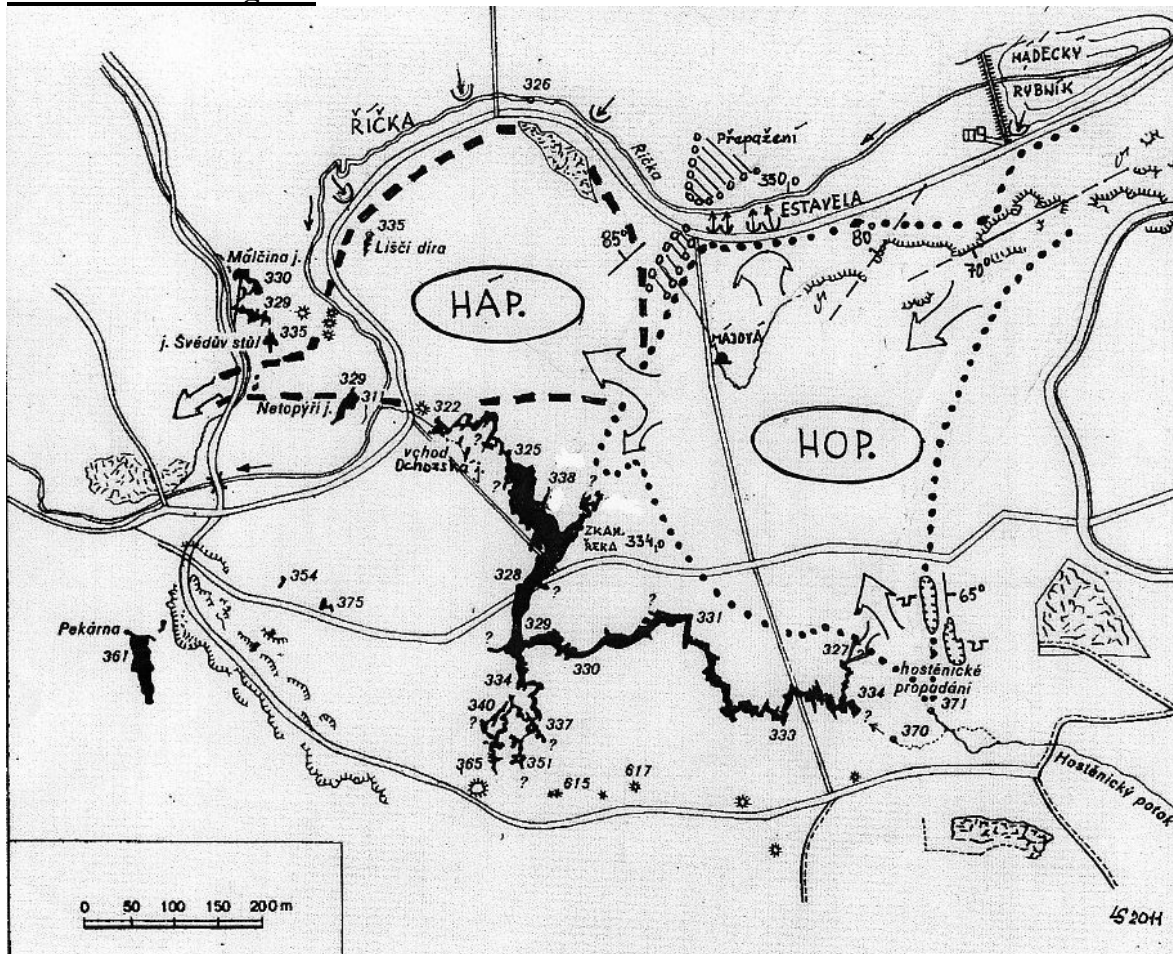
V závěru vychází z předpokladu, že chodba Zkamenělé řeky v systému Ochozské jeskyně představuje předbádenskou komunikaci spojených vod z povodí Březinského potoka a z povodí Řičky. Podzemní zásobárny vod dělí na vody Hostěnického původu (vytékající levo-břežně do Řičky) a na vody původem z Řičky (která se jich ve svých říčních ponorech zbavuje). Tyto skalní pánve vod jsou od sebe odděleny a směšují se jen za vysokých vodních stavů, kdy vytékají chodbou Zkamenělé řeky.

Toto je stručný výtah podstatných myšlenek a závěrů L. Slezáka, které se týkají útvaru Zkamenělé řeky. Pro poznání nanesené problematiky je nutné přečíst a prostudovat celou Slezákovu práci. Jeho práci vašemu zájmu můžeme jen doporučit. (Viz ročenku „**Speleoforum 31 / 2012**“).

Dále pokračují „**Přílohy**“ :

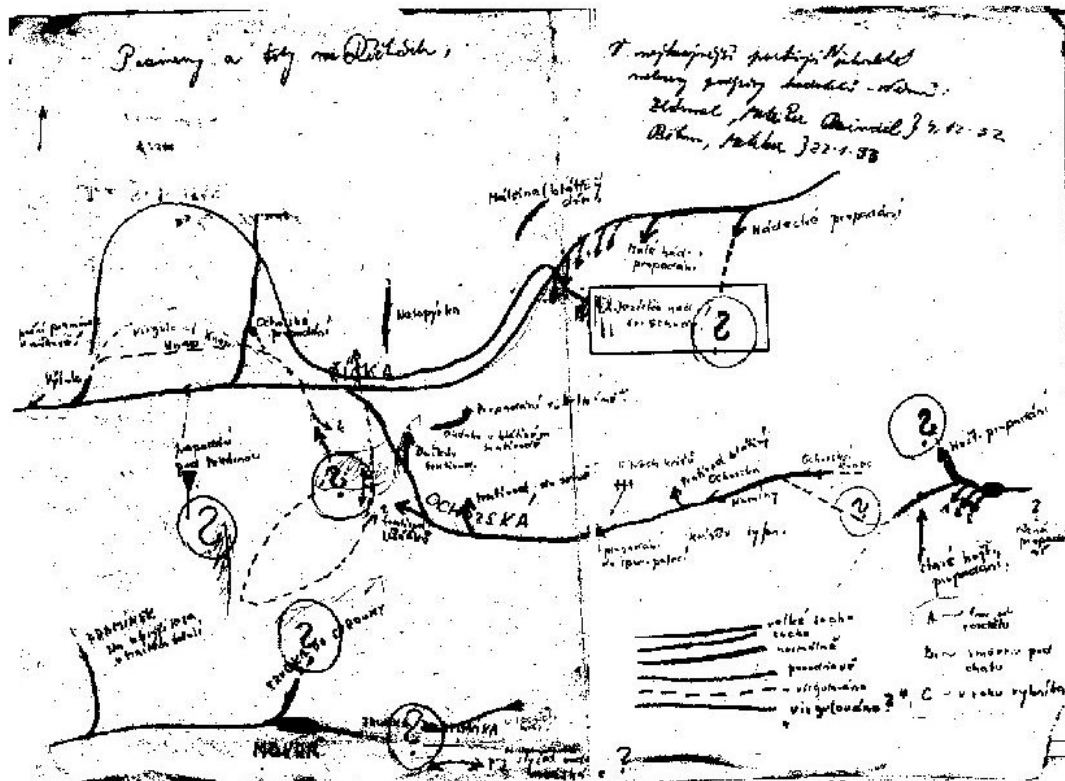
Přílohy k práci L. Slezáka : Paleohydrografická pozice Zkamenělé řeky :

Příloha č. 1 : - img 817

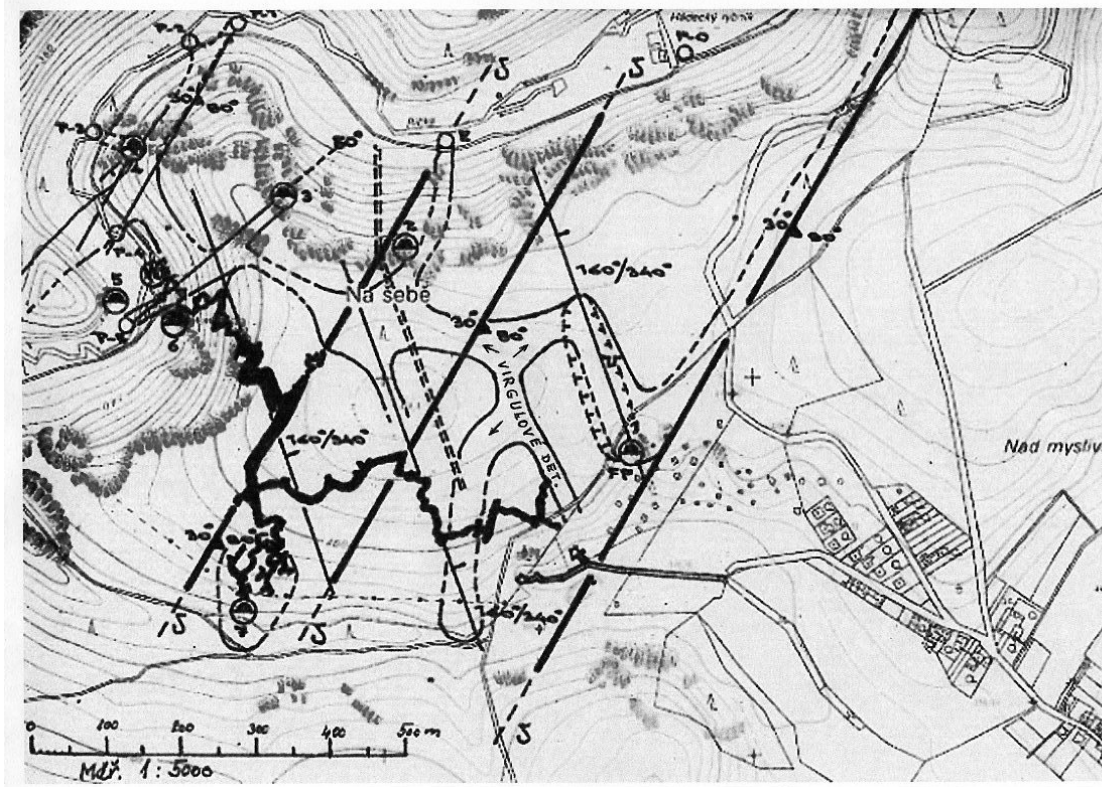
Příloha č. 2 - Img 820

Příloha č. 3 : Img 812

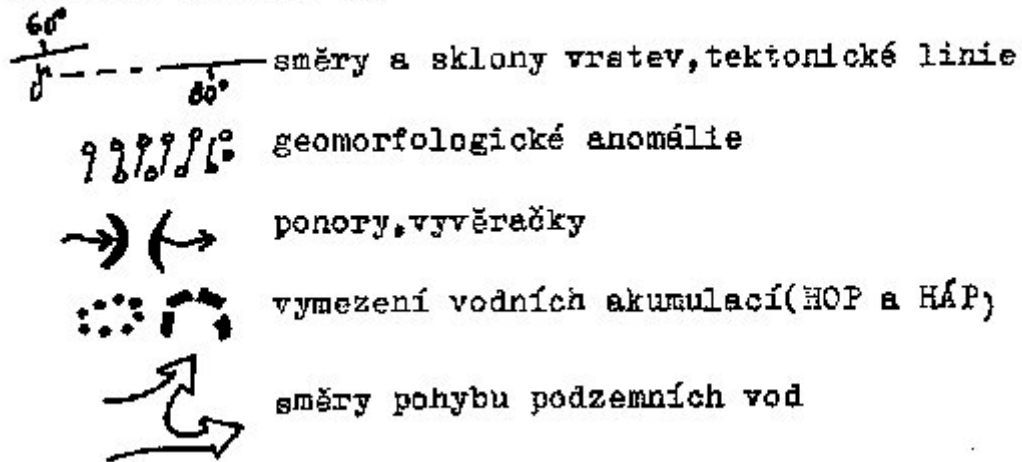
Mapka Krapova virgulového průřezu z 1. 1948.

Příloha č. 4 – Img 816

Příloha č. 5 :

Grafické vysvětlivky:

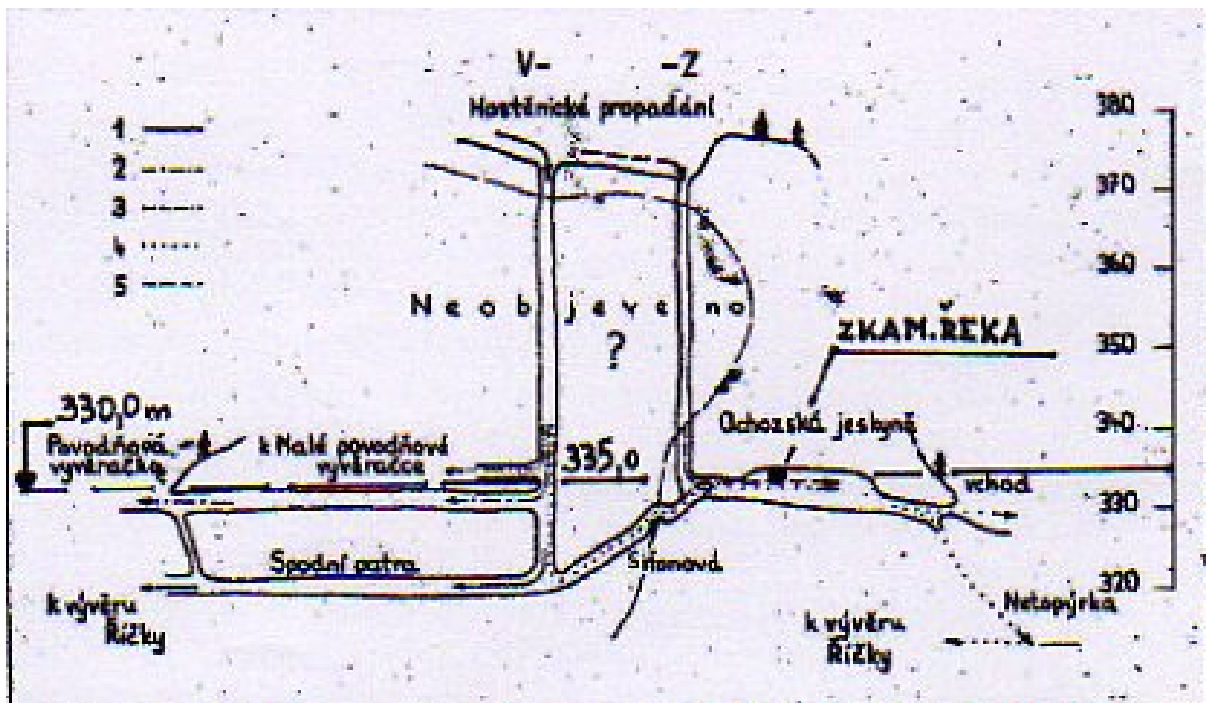

Výše uvedené materiály byly v této podobě postoupeny redakci ročenky „Speleoforum 2012“ k publikaci.

Vzhledem k tomu, že pro otištění Slezákovy práce byl omezený prostor a volili jsme jen obrázky černobílé, rozšiřujeme v naší Edici SE – 3 – 2012 tyto přílohy o další přílohy, o kterých se autor této práce, L. Slezák v textu zmiňuje.

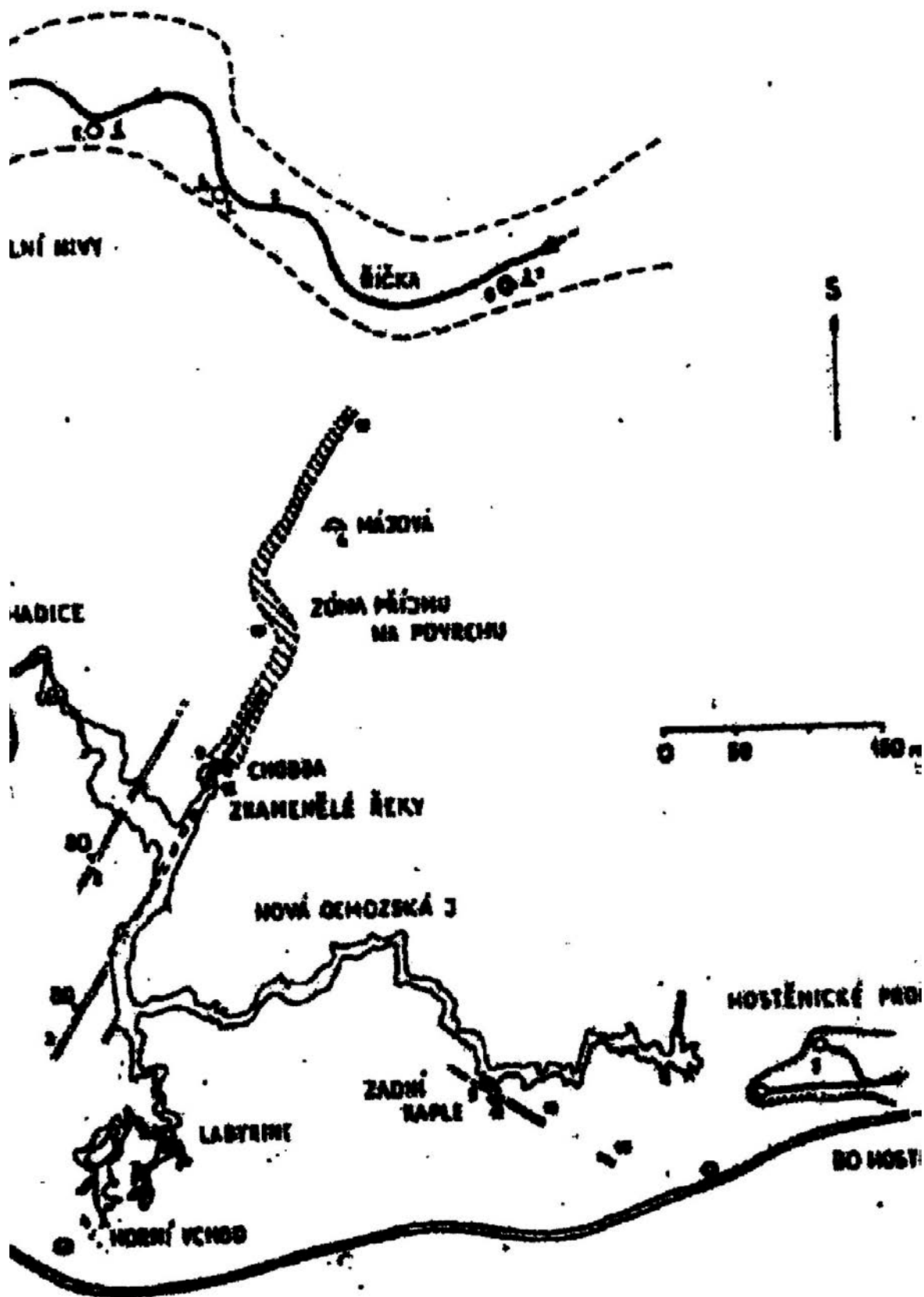
Viz další přílohy :

Příloha č. 6 : "

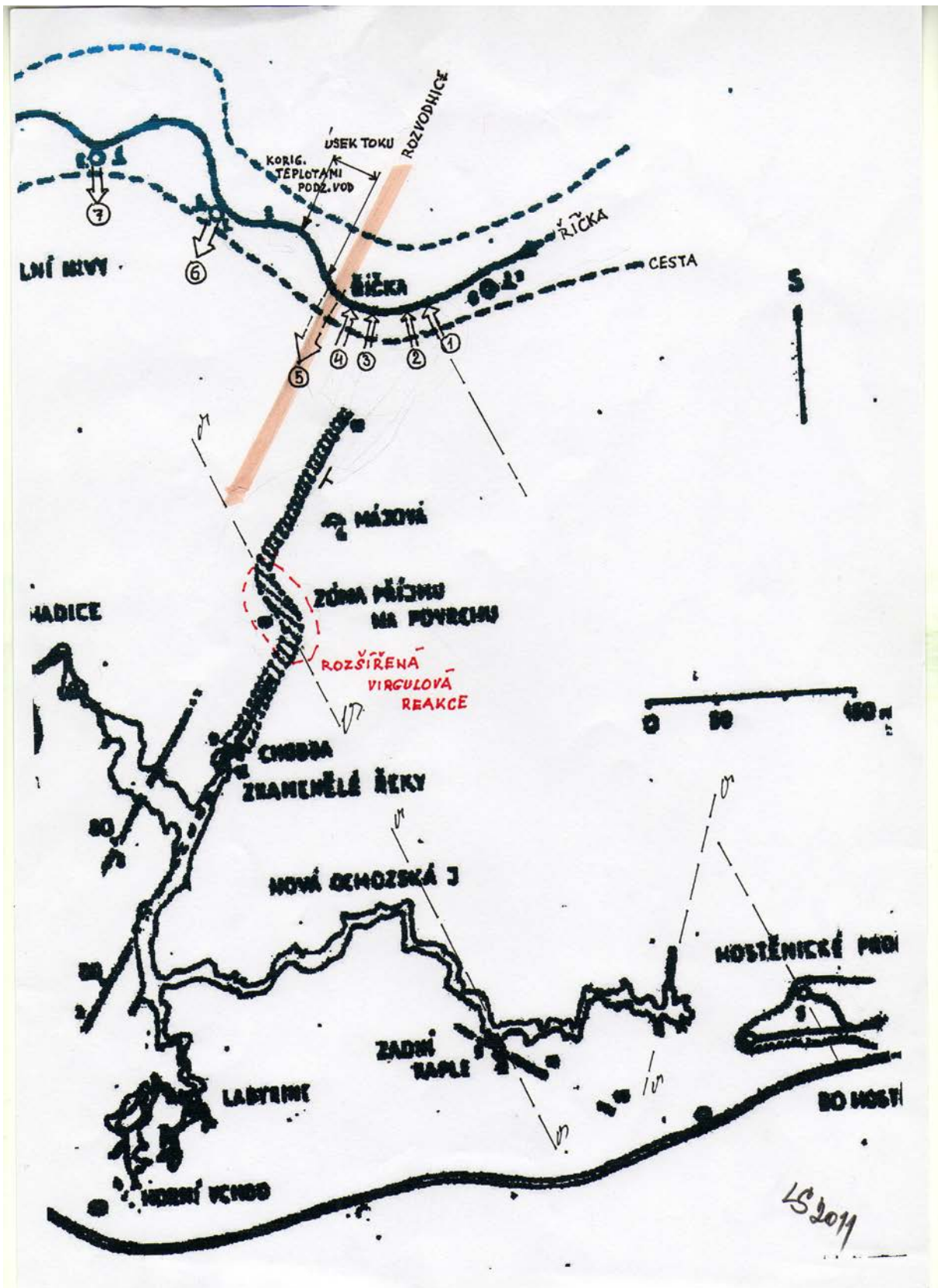
Tato příloha zobrazuje schéma představy RNDr R. Burkhardta, jak asi podzemní prostory probíhají. Obrázek byl publikován v r. 1969 v článku „Geologická exkurze do Ochozské jeskyň.“ Vyšlo ve Vlastivědné ročenke okr. muzea v Blansku.

Příloha č. 7:

Tato Burkhardtova mapka zachycuje výsledek jeho výzkumu zón průniku radiových vln ve Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni. Vyšlo ve Sborníku Blanenského muzea v r. 1970.

Příloha č. 8 :

Zachycuje některé Slezákovy poznatky, které vkreslil do Burkhardtovy mapky.

Nahoře : obr. č. 1 – Estavela je v tomto zimním čase mimo funkci.

Dole : obr. č. 2 – Měříme teplotu vody v Hádecké Říčce pod Estavelou.

Nahoře – obr. č. 3 : tady se Richard probořil do ledu. Má teď sice mokro v botách, ale my máme další měřicí místo.

Dole – obr. č. 4 : Takhle vypadala Hádecká Říčka pod Estavelou.

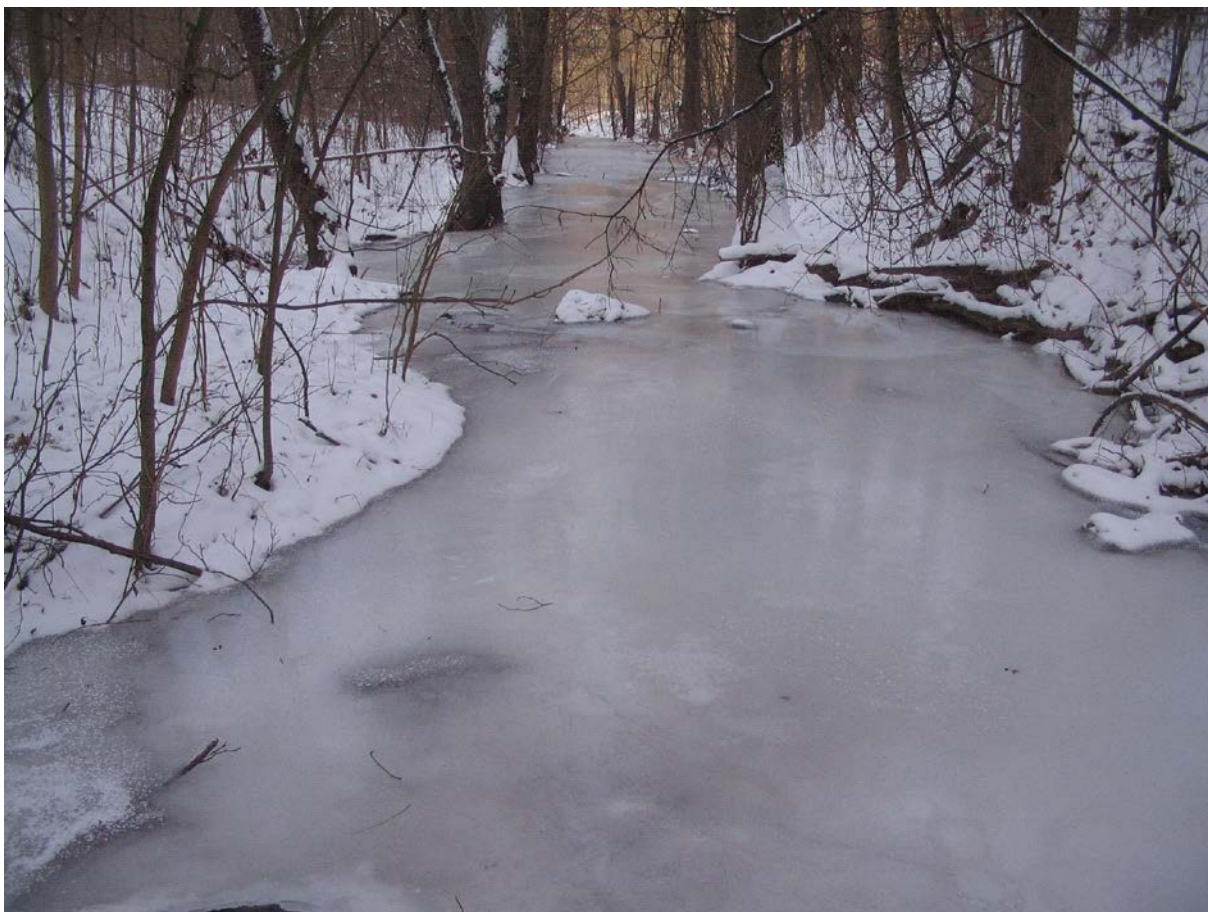

Nahoře – obr.č. 5 : Tady byla Hádecká Říčka ještě zamrzlá.

Dole – obr. č. 6 : Ale je jda ! Copak to tu máme ?

Obr. č. 7 a č. 8 : A dál už to vypadalo takhle !

Obr. č. 9.

Výše uvedené obrázky zamrzlé Hádecké Říčky pod Estavelou dokazují, že pod hladinu Říčky vyvěrají teplejší vody z jeskynního systému. Poslední obrázek (dole) byl pořízen 13.2.2012 a zachycuje jedno z míst vývěru vod z jeskynního systému pod hladinu Říčky.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 2 :
Nové poznatky z Moravského krasu.

Název práce :

Hádecká Estavela – dílo člověka.

**Koordinátor tématických okruhů
a autor této práce :**

Mgr Ladislav Slezák

**Členové pracovní skupiny SE – 3
a redakční spolupráce :**

**Richard Cendelín
Josef Pokorný**

Hádecká Estavela – dílo člověka.

Ladislav Slezák

V dobách, kdy jsem začínal svoji speleologickou dráhu a podrobně se seznamoval s terény jižní části Moravského krasu, ani v době, kdy jsem v tomto území zpracovával svoji diplomovou práci, jsem neměl ani tušení, že se časem objeví Hádecká Estavela. Proto mne velice zaujala zpráva o objevu, publikovaná bratry Himmelovými.

První, co mne zaujalo nebyl objev jako takový, ale jeho funkce. Vycházel jsem z mých podrobných znalostí hydrografie a nemohl se smířit s tím, že se skutečně jedná o Estavelu, střídavě vyvěračku a ponor. Objevitelé tohoto krasového fenoménu následně po objevu zahájili výkopové práce proti výtoku vod z vyvěračky.

Hlubokým zářezem změnili konfiguraci původního tvaru (vyvěračky) ve snaze najít vývřový portál z vápencového masivu. Bohužel mocnost svahového kužele složeného z balvanité suti tmelené splachovými hlínami (redeponované spraše) byl pro amatérskou skupinu překážkou nepřekonatelnou a tak byly práce zastaveny a lokalita zakonzervována.

V průběhu hloubení průkopu byla vzácně zachycena situace, kdy voda vytékající z vyvěračky dosáhla sice soutoku s bezprostředně komunikující hladinou Říčky, část vody se však vracela do průkopu a mizela v jeho počvě. Kolorační pokus o vysledování těchto vod byl negativní.

Úkolem tohoto příspěvku není vedení polemiky o funkčnosti Estavely, ale o vysledování vzniku vyvěračky jako takové. Jako téměř zcela nepravděpodobné se jeví skutečnost, že pokud by vyvěračka existovala před rokem 1958 kdy byla objevena, nebyla by uvedena ve známost a popsána v literatuře.

Od r. 1902, kdy Martin Kříž publikoval svoje významné dílo „Průvodce do Moravských jeskyň II.“ a terén se svým spolupracovníkem Florianem Koudelkou dopodrobna znali, jsem nikde neobjevil jedinou zmínku o existenci dané vyvěračky. Objev speleologů v r. 1958 je dle mého názoru nezpochybnitelný.

Stejně tak je možno si položit otázku, co zapříčinilo vznik tohoto, dříve neznámého (neexistujícího) jevu? Byly to přirozené krasové procesy, nebo to byl člověk, který porušil rovnovážný stav přírody? Sledováním dostupných pramenů a informací a jejich interpretací bylo možno dospět k závěru, který si dovoluji následovně předložit.

Geologická situace :

Studovaná Hádecká Estavela (Himmel J. – 1958) nebo též Velká povodňová vyvěračka (Burkhardt R. – 1971) se nachází v patě levé údolní stráně Říčky ve vzdálenosti 330,6 m od osy hráze nádrže Hádek (rybník) po toku Říčky.

Okolní geologické podloží je tvořeno světlými lavicovitými až masívními vápenci Vilémovickými (Macošské souvrství) s generelními úklony vrstev k JV. (40° - 80° sklonu). Celý komplex vápenců je postižen tektonickými poruchami směrů S – J, SSV – JJZ, SV – JZ. Vůdčími jsou směry SSV – JJZ které reprezentují směry kliváží. Tektonika se výrazně podepisuje i v morfologii údolních strání. Úpatí skalních stěn jsou překryta kužely hrubých vápencových sutí, při vrcholech rozvolněných, při bázi tmelených splavenými sprašovými hlínami.

Vlastní údolí představuje část okrajového krasového údolí patrně předbádenského stáří, vázaného geneticky na údolí mezi Hádkem a Ochozí vyplněného sedimenty ottangu (zelenavé a šedivé jíly, písky a drobné křemité šterky). V mladší vývojové fázi údolí (pleistocén) byly

tercierní sedimenty splavovány tokem Říčky do jižněji položeného dílu údolí. Vody Říčky odnášely sedimenty do úseků s aktivními ponory a do jeskyních systémů.

Následně byly splavovány štěrky a písky kulmské proveniencí, jejichž mocnost (neověřená) tvoří výplň údolí odhadem kolem 15 – 20 m. Na plochem dně údolí pod Hádkem jsou uloženy splavené tercierní sedimenty, které daly možnost k založení rybníka s mlýnem (počátek 19. století) a později rekreační nádrže v r. 1956 – 1957.

Vodonosné podloží tak končí na úrovni dnešní hráze, kde jílové sedimenty vyklíňují. Přepadající Říčka pod nádrží překonává starou údolní přepážku (možná stupeň, možná pohřbený meandr) a mizí řadou ponorů do podzemní jeskynní sítě. (Ponory 1 – 3 jako hlavní). Společnou erozí (lokální) bází jsou vývěry u Kaprálova mlýna.

Historie :

Jelikož vznik Hádecké Estavely spojuji s vodami Říčky, zaměřil jsem se na pátrání po historických údajích, které by mohly objasnit případné technické zásahy člověka v prostoru Hádek – Estavela.

M. Kříž a F. Koudelka ve svém díle „Průvodce do Moravských jeskyň II“, který vyšel v r. 1902 píše na str. 96 následující : Hned za touto hajnovnou (rozuměj hájenku pod serpentínami silnice do Hostěnic, – pozn. autora) v Hádeckém údolí počínají šedobílé, kolmé skalky vápencové. Jdeme-li tímto údolím směrem jižním 1 500 kroků, přijdeme k bývalému mlýnu, před nímž stával rybník; rybník je spuštěn a mlýn přeměněn v hajnovnu. Nyní je tu hajným pan František Kroupa a ten má klíč k jeskyni Ochozské. (Konec citace).

M. Kříž nám tak dokladuje, co jsme se již dověděli z úst starých pamětníků, že plocha bývalého rybníka byla po celou dobu zatravněna, až do r. 1956, kdy tehdejší organizace, Rekreační lesy města Brna, převzala pozemky od Československých státních lesů a začala budovat rekreační nádrž Hádek.

Jak víme od M. Kříže, v r. 1879 bylo okolí Hostěnické postiženo velkou povodní. Totéž se opakovalo i v letech 1883 a 1890. Toto je období, kdy s velkou pravděpodobností došlo k totální destrukci hráze rybníka, a také zanikl bývalý mlýn. Z opuštěného mlýna pak byla postavena hájenka, jejíž zbytky, včetně stodoly si ještě pamatuji i já, když jsem jako speleolog amatér začínal svoji činnost v r. 1952 na Říčkách. Vypuštěný a zatravněný prostor bývalého rybníka protékala volným korytem Říčka a sloužil jako jakýsi poldr v případě zachycení povodní. Jedna z nich je datována do r. 1939, kdy povodňová vlna zničila hlemýždí farmu na Kaprálově mlýně.

Dal jsem si tu práci a vypátral dosud žijícího pamětníka budování rekreační nádrže Hádek. Je jím pan ing Vratislav Petr, který úpravy projektoval a stavbu dozoroval až do ukončení v roce 1957, kdy byla plně napuštěna a předána k užívání. Tady jsou jeho poznatky, důležité pro tuto práci.

- 1.) V r. 1956 byla provedena stavební dokumentace a projekt. Ten počítal se založením nové hráze na úrovni hráze bývalého rybníka. Vzhledem ke zvýšení vodní kapacity nádrže bylo nutno počítat se zvýšením hráze, rozšířením těles hráze a hlavně s ochranou proti pohybu a propustnosti. Podloží bylo shledáno jako ještě únosné (nestabilní). Proto projekt počítal s vyztužením hráze stěnou z ocelových štětovic (Larsen), zapuštěných do podloží hrázního tělesa cca 2 metry pod dno údolí.

- 2.) Koryto toku Říčky protékalo v mírných zákrutech osou budoucí nádrže, v místech, kde se blížilo k hrázi, uhýbalo ostře doleva, (k východnímu břehu) a zahluvovalo se konkávním ramenem meandru pod tak zvanou „Líšeňskou cestu“. Tam byl vytvořen velice strmý břeh s obnaženou vápencovou blokovou sutí a hlubokou tůň. Odtud Říčka pokračovala podél bývalé hráze k západu, do míst dnešního přepadu hráze. Při zahájení zemních prací ve východní části hráze byla odkryta, do levého svahu orientovaná, zčásti kamenem vyzděná, dutina. Možná šlo o zbytek sklepa bývalého mlýna, (či pozdější hájenky). Zadní část prostory tvořil zával z vápencové blokové sutě, z níž bylo zcela nepochybně slyšet zurčení neznámé vodoteče. Při následném zakládání tělesa hráze bylo toto místo zabetonováno a zasypano zhutněnou zeminou.
- 3.) V průběhu roku 1957 došlo k napuštění nádrže. Přesto, že byla Říčka kapacitně normální, napouštění trvalo neúměrně dlouho. Po celou dobu bylo okolí stavby monitorováno s ohledem na možné úniky vody. Výrony nebyly nikde shledány. Připouštěla se jediná varianta, případný únik do vápencového masivu levé stráně. Proto ještě v průběhu napouštění byla tato strana zhutňována a jílována do úrovně 1 metru nad hranici maximální záplavové úrovně. Ta byla zkušebně navozena s ohledem na zkoušku odolnosti hráze.

Hostěnický potok.

Následně po objevu Hádecké Estavely probíhaly kolorační experimenty, kapacitní a časová měření. Prováděli je jednak sami objevitelé, jednak pracovníci Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea, kteří využívali Ochozskou jeskyni jako přírodní expozici a četné záplavy jeskyně komplikovaly provoz. Patrně nejpodrobněji zpracoval tuto tematiku R. Burkhardt v r. 1971 a publikoval ji v příspěvku : „Hydrografie Hostěnického ponorného potoka ve vztahu k Ochozské jeskyni (Moravský kras)“ v Časopisu Moravského muzea ročník LVI - LVII (1971 – 1972).

Tato studie měla vyústit do návrhu technického řešení ochrany Ochozské jeskyně před záplavami Hostěnických vod. Velmi podrobně pojednává o vztazích mezi funkcemi Východního propadání Hostěnického potoka (P – 2, Musil 2011) a vazbě na Velkou a Malou povodňovou vyvěračku (rozuměj Estavelu a vedlejší vývěr) a vůbec se nezabývá otázkou jejich vzniku.

Estavelu, fungující jako ponor zmiňuje v rámci experimentu Speleologické skupiny pro výzkum Říček, kdy byla voda z Říčky umělou zarážkou svedena do výkopu v Estavele z důvodu provedení lokálního koloračního experimentu (negativní).

M. Kříž ve výše jmenovaném díle popisuje jednak osobně prováděný průzkum propastí ovité dutiny, která se otevřela v lomu nad Východním propadáním při těžbě vápence. (Rodina Řičánkových) v r. 1862 a po dva roky sloužila k likvidaci skrývkového materiálu z lomu. M. Kříž sestoupil do propasti 9. září 1864, zevrubně prozkoumal její etáž v hloubce 7,5 m a konstatoval, že směrem severním je „díra skalní trhlině podobná, do hlubiny, jejíhož dna nedosáhl“. V r. 1879 se za povodně otevřel velký jícen (Východní propadání, P – 2), který odváděl veškerou vodu do hlubiny. V r. 1883 a v r. 1890 se za povodní otevřely další dva jícní.

Ohromné množství vody tak pohltilo Východní propadání, nepřímo komunikující s prostorami Ochozské jeskyně, ale i neznámými cestami mimo jeskyni. **Při tom nikde v údolí Říčky pod Hádkem žádná vyvěračka nevznikla !**

Ani dlouhodobé odklání Hostěnického potoka výlučně do Východního propadání (sledováno od roku 1910, kdy tento zásah provedli členové německého spolku VDT). Ani později, po objevu Hádecké estavely, tj. v šedesátých letech prováděných rozsáhlých meliorací v prostoru Hostěnického údolí se Hádecká Estavela nijak výrazně nezměnila .

Z Burkhardtových prací vyplývá, že Estavela reaguje po zavodnění Východního Hostěnického propadání zhruba za dvě hodiny. Při vzdálenosti cca 1 km obou lokalit je průtočná doba obdivuhodně krátká, rovněž tak i odstávka Estavely trvá kolem pěti hodin. Je zajímavá i poznámka, že se při průtoku vody od Východního propadání po Estavelu příliš nemění teplota vody. Při našem orientačním měření dne 10 ledna 2012 byly teploty následující :

Teplota vzduchu	3,4° C
Hostěnický potok	3,9° C
Estavela	4,7° C
Říčka nad Estavelou	2,1° C (dtto teplota vody v nádrži Hádek)
Studna pod nádrží Hádek	6,0° C

Rekonstrukce hydrografické situace od pleistocénu po dnešek.

Zhodnocením mých poznatků se pokusím o nástin hydrografie výše zmíněného krasového vývoje. Vycházím z předpokladu, že jeskynní systém Ochozské jeskyně se vyvíjel obdobně, jako systémy povodí Punkvy. V předbádenské fázi vzniklo okrajové údolí Hádecké, na něž byl vázán vznik mohutné soustavy horizontálních jeskyní. Ochozská jeskyně je fragmentem tohoto systému, a to jeho povodňovou částí, zatím co báze systému leží o cca 15 – 20 m níže.

Ve stejném časovém období existovala zcela nezávislá hydrografická soustava Hostěnická, která s výškovým rozdílem 50 – 60 m. odváděla vody (povrchové i částečně podzemní) směrem k Mokré. Fluviální sedimenty, transportované „Paleo-Říčkou“ postupně zaplnily spodní systém Ochozského kolektoru, stupně a příčky za uzávěrovou stěnou pod Hádkem a podílely se na tvorbě údolí i jeskyní v úseku Hádek – Kaprálov mlýn. Ve staré Ochozské jeskyni (Hlavních dómech) se s těmito sedimenty setkáváme (bazální šterky). Tvoří souvislou úroveň vázanou k nadmořské výšce cca 330 – 332 m. n. m.

Hostěnický potok v pleistocénu obrátil svůj tok na sever, využil tektonického pásma na linii S – J, SSV – JJZ a vertikálně, po překonání výškového rozdílu kolem 40 m, pronikl do soustavy Ochozské jeskyně. Následoval ohromný přesun sedimentů z Hostěnického prostoru do volných prostor Ochozské jeskyně a jejich téměř úplné vyplnění. Hostěnický potok nakonec ucpal vlastní ponory natolik, že vytvořil průtočné jezero, jehož vody využíly fragmentu starého údolí Kamenného žlábku. Odtékaly tak k SZ a soustavou ponorů (Labyrint, neznámé ponory u propadání pod horním vchodem do Ochozské jeskyně), pronikaly opět do Ochozské jeskyně. Vody Hostěnického potoka tak postupně vyklidily část pleistocénních sedimentů ze staré části Ochozské jeskyně (díky vzniku Hadice a dalších trati vodů a připravily tak cestu Hostěnickému potoku, aby obnovil funkci svých hlavních ponorů při uzávěře údolí (Východní a Západní propadání a soustavu dalších, dnes nám neznámých propast'ovitých ponorů).

Hostěnické vody tak pronikly do Ochozské jeskyně Západním propadáním a podílely se na exhumaci prostor Nové Ochozské jeskyně. Vody, které využily cestu soustavou východního propadání zasáhly až do spodní úrovně systému Ochozské jeskyně. Způsobily

patrně jeho částečné vyklizení od sedimentů jejich posunem po toku směrem k vyvěračkám.

Postupným dalším vývojem docházelo ke střídání ponorových funkcí Východního a Západního propadání. Postupně další ukládání sedimentů, splavovaných zvláště přes aktivnější Východní propadání, jak již dokládá např. M. Kříž (velké povodně 1879, 1883 a 1890), nebo i intenzivní deponie materiálů z lomové těžby (rodina Říčáneků) a konec konců v poslední době (šedesátá léta 20. století) provedený rozsáhlý meliorační zásah do hydrografie Hostěnické deprese, ovlivnily odtok Hostěnického potoka a jeho cesty podzemím velmi zásadně.

Bylo aktivováno samostatné rameno odvodňovací soustavy, které je schopno drenovat omezenou vodní kapacitu mimo známý systém Ochozské jeskyně. Soustava využívá komplex otevřených tektonických poruch, soustředěných kolem východního propadání. Tyto poruchy mají směr S – J, SSV – JJZ a jsou křížovány směry SZ – JV poruch, které umožňují putování podzemních vod v úrovni nadmořské výšky kolem 334,0 m.

Po dosažení předpokládaného rozvodí překonáním škrtícího průchodu, založeného ve skalní přepážce Hádeckého údolí, vzdáleného 110 m. JZ od Hádecké Estavely (vystupuje jako morfologicky dobře patrný prvek napříč údolím) nabírají spád k akumulaci dotované přes ponory Říčky (1, 2, 3,).

V r. 1957, při plném napuštění rekreační nádrže Hádek, došlo k levobřežnímu průniku vod do suťových kuželů lemujících úpatí údolních skal. Hladina nádrže, stabilizovaná na nadm. výšce cca 337,0 m tak umožnila vytvořit podmínky pro vznik samostatného toku se spádem 2,12 %, který kopíroval úpatí údolí a směřoval ve směru toku Říčky.

Zatím co vrcholy kuželů v uvedené úrovni hladiny jsou pro vody volně průchozí, paty kuželů jsou tmeleny splavenými sprašovými hlínami. Vytváří tak bariéru, která brání volnému průniku vod k údolní nivě. Jedinou výjimkou je infiltrace v oblasti studny a bývalého haltýře.

Vody Hostěnického potoka pronikající těsnou soustavou poruch s malým spádem (kolem 0,02 %) se na svých spádových křivkách prořaly a vyrazily k lokální erozní bázi v nadm. výšce 330,0 m (hladina Říčky).

Vody z nádrže tak v jistém smyslu v kritickém místě načepovaly vody Hostěnické a umožnily tak přímou komunikaci s Východním propadáním Hostěnického potoka, byť ne zcela v plné kapacitní míře. Pokud použijeme publikované nadmořské výšky (M. Kříž, K. Feitl) na konci prostor Nové Ochozské jeskyně před Sifonovou chodbou, tj. 334,0 m a stejnou výšku bychom předpokládali na dně neznámých propastí pod Východním propadáním, spádová výška k Estavele by nám vyšla (při vzdálenosti cca 1000 m) v téměř nulových hodnotách.

Stejná situace nastane, pokud sledujeme rozvodí v chodbě Zkamenělé řeky. Celý prostor mezi Východním Hostěnickým propadáním, Zkamenělou řekou a Estavelou se nám může jevit jako hladinově ustálená velká akumulace jejíž vertikální oscilace se řídí množstvím dotace z různých zdrojů. V poslední době se zdá, že vertikální úniky vod z nádrže Hádek se stabilizovaly na minimu. V r. 1992 vzniklý ponor při hrázi (dnes zabezpečený skružemi a zabetonován) jen potvrzuje existenci možných vodních cest v osypových kuzelech svahů údolí.

Estavela, či Velká povodňová vyvěračka se bude do budoucna nadále vyvíjet. Trvalým rozmýváním výplní suťového kužele se bude posouvat postupně k levému skalnímu úbočí údolí. V této činnosti bude nadále úzce spolupracovat s vodami z nádrže Hádek, pokud se vyskytne vhodná příležitost (manipulace s výškou hladiny). Dnes můžeme na Estavele

pozorovat vývěr vody nikoliv v úrovni hladiny Říčky, ale jako kaskádu cca 1 m vysokou (výšková úroveň 331,0 m).

K doplnění poznatků o hydrografii uvedeného území bych si dovilil upozornit na zcela opomíjenou a geneticky nezařazenou jeskyni. Jde o jeskyni Liščí díra (nadmořská výška vchodu 335,0 m, JESO 1 417), která je zčásti vyplněna starými sedimenty provenience křemitých žlutých a červenavých písků a drobných štěrků. Z dosavadních výzkumů se nedá jednoznačně určit, jde-li o jeskyni ponorovou nebo vývěrovou. S velkou pravděpodobností tato jeskyně komunikuje s níže položenými prostory, vázanými možná na ponor Říčky 3. Tato jeskyně je situována v místě křižování významných tektonických linií a mohla by pomoci řešit odtoky spojených vod Říčky a Hostěnického potoka.

Závěr :

Je všeobecně známo, že kras je živým organizmem, kde po miliony let bojuje vápenec s vodou. Voda nakonec vítězí a vápenec podléhá destrukci. Vznikají stále nové a nové krasové tvary. V období 20. století do vodního krasového režimu zasahoval člověk a příroda mu to vrací. Na vzniku Hádecké Estavely je možno demonstrovat souběhy krasových procesů a zásahů člověka. Přes to, že hydrografické poměry v jižní části Moravského krasu bylo možno považovat za vyvážené, díky zásahům člověka byl nastartován nový proces změn, které budou mít v budoucnosti neblahý dopad na stále se zmenšující zásoby podzemních krasových vod.

Vznik Hádecké Estavely je ukázkou jedné z cest, které právě tento proces doprovází. Klimatické změny, které nás postihují a které způsobují urychlený pohyb povrchových vod bez možnosti průniku do hlubších zón, jsou vážnou hrozbou.

Vysledujeme-li všechny větší zásahy do hydrografie (povrchu i podzemí) Moravského krasu zjistíme, že způsobené negativní změny přinesly vždy víc škody než užítka a navíc jsou nevratné.

Souhrn :

Od konce pleistocénu probíhá vývoj hydrografické sítě v povodí Říčky a Hostěnického potoka doprovázený řadou přírodních procesů. Extrémní srážky, změny ponorů vod, redepozice sedimentů jak na povrchu, tak v souvisejících jeskynních systémech. V průběhu 20. století zasahuje formou různých úprav významně člověk. Technicko – hospodářské úpravy povrchových toků nad ponory, lomová činnost a skládky deponií, výstavba vodních nádrží a řada drobných zásahů, se po určité době podepsaly na změnách v aktivních i periodicky aktivních jeskynních systémech. Jejich detailní průběh není známý, z výsledků koloračních experimentů lze pracovat jen s hypotézami.

Za této situace vznikla v roce 1958 krasová vyvěračka, která propojila dva podzemní systémy a otevřela novou cestu Hostěnickému potoku k lokální erozní bázi, Říčce. Objevitelé ji nazvali Hádeckou Estavelou. Podle našich poznatků byl její náhlý vznik vyvolán výstavbou rekreační nádrže Hádek v letech 1956 – 1957.

Literatura :

Burkhardt R., 1972 : Hydrografie Hostěnického ponorného potoka ve vztahu k Ochozské jeskyni (Moravský kras) – Čas. Mor. muzea, Vědy přírodní, 56 – 57, 75 – 92.

Himmel J., 1958 : Hádecká estavela (předběžná zpráva) – Kras v Československu, roč. 1, 15 – 16.

Kříž M., Koudelka Fl., 1902 : Průvodce do moravských jeskyň, II. díl, 1 – 476.

.

Grafické přílohy :

Pohled přes hladinu Hádeckého rybníka na jeho hráz. Vpravo končí hráz přepadem. Foto : J. Pokorný.

Orientační hydrografické schema – Hostěnické propadání, Estavela a vodní nádrž Hádek. Sestavil a kreslil L. Slezák – 2011.

Hádecká Estavela – Přílohy :

(Až na schema Ladislava Slezáka zpracoval a doplnil přílohy J.Pokorný).

Tyto přílohy navazují na článek L. Slezáka, nazvaný „Hádecká estavela – dílo člověka“.

Celá práce L. Slezáka vychází z historie rybníka, ležícího v tak zvaném Hádeckém údolí na toku potoka Řičky. Dávni obyvatelé Ochoze a Obce nazývali tento potok Hádeckým potokem. Hádecký potok mizel v propadáních a vytékal ve Vývěru I. Jenže tam už mu říkali Řička. Někdy v šedesátých letech 19. století tuto krajinu mapovali rakouští vojenští kartografové, kteří zjistili, že v celé délce jde o jeden a ten stejný vodní tok a tak jej při zakreslení do map nazvali Řičkou.

Protože domorodci nazývali stále údolí s rybníkem a potokem „Hádecký žleb“ a Řička, protékající tímto žlebem mezi Hádkem a Vývěrem I zde protéká oboustranně vápencovým územím, zavedl krasový badatel Florián Koudelka název pro tento úsek toku „Hádecká Řička“, který se ještě dnes občas v odborné krasové literatuře požívá.

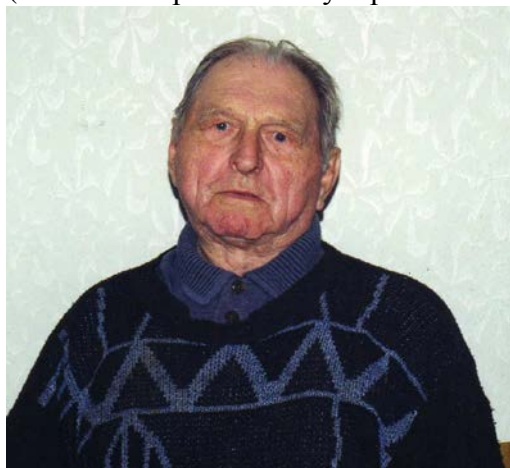
Před léty, kdy jsem se zabýval historií tohoto kraje, jsem navštěvoval pamětníky a zapisoval jejich vzpomínky a informace. Teď se nám vzpomínky pamětníků (i když jsou kusé) zrovna hodí !

Informace o Hádeckém rybníku a hrázi.

(Různé prameny)

Pamětník p. Jan Slaný, nar. v r. 1915., Ochoz č. 7

(Rozhovor s panem Slaným proběhl dne 12. února 2001)

Otázka : Co víte o Hádeckém mlýně, a o protržení hráze Hádeckého rybníka ?

Pod hrázi Hádeckého rybníka býval mlýn a nad ním byla hájenka. V rybníce se utopil syn mlynáře (!?) *(Na otázku, kdy se to stalo, odpovídá p. Slaný – že neví)*

Pan Slaný si vzpomíná, že mu otec kdysi vyprávěl, že k protržení hráze došlo někdy v r. 1910. Poté byla na místě rybníka louka. Někdy na začátku třicátých let zde byla vybudována nová sypaná hráz a rybník byl znovu obnoven.

Tato hráz se znovu protrhla, ale podrobnosti pan Slaný neví. Vzpomíná, že v té době prý byl zrovna na vojně, byla mobilizace a on byl jako voják nasazen k obraně státní hranice.

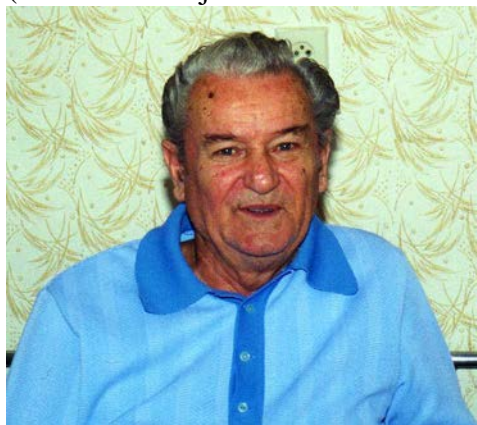
(Pokud si pan Slaný vzpomíná dobře, došlo k protržení hráze někdy na podzim r. 1938).

Dále si pan Slaný vzpomněl, že někdy v r. 1942 se pod Hádkem něco opravovalo. Ale na podrobnosti si už nevzpomíná, bylo to za války a on měl tehdy jiné starosti ! (?)

Pamětník pan Miroslav Hromek, Ochoz č. 238.

(Pan M. Hromek byl do r.1989 obecním kronikářem v Ochozi).

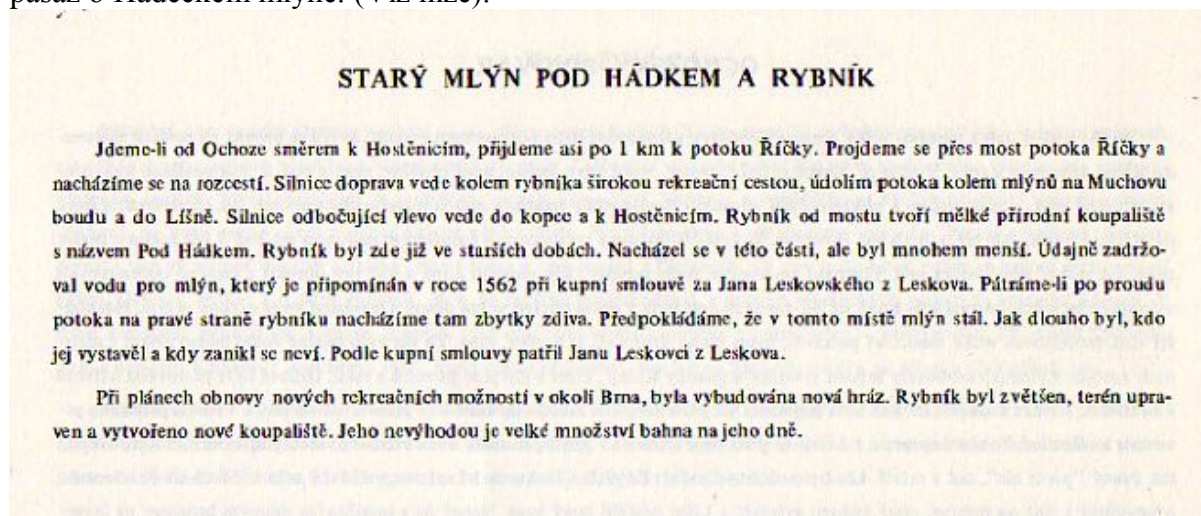
(Pana Hromka jsem navštívil v Ochozi v r. 2001 několikrát).

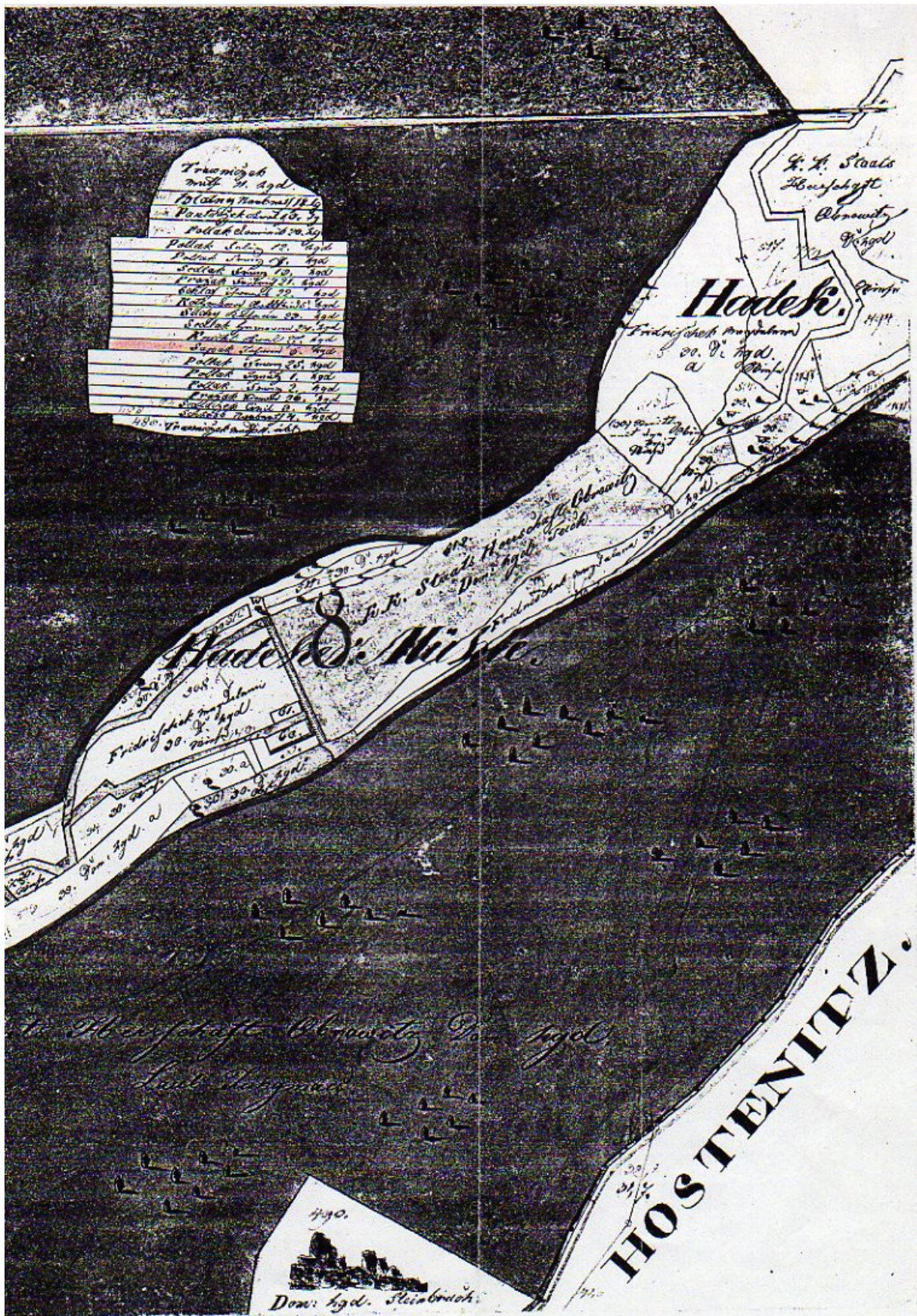
Otázka : Co víte o Hádeckém mlýně a o protržení hráze Hádeckého rybníka ?

Někdy v r. 1939 došlo po dlouhotrvajících deštích k protržení hráze Hádeckého rybníka. V údolí byla odplavena šnekárna pana Kaprála. Pan Hromek si pamatuje, že se to stalo, ale na podrobnosti si už nevzpomíná. O dalších škodách v údolí p. Hromek nic neví. Někdy v roce 1942 byla hráz znovu opravována. A k další opravě hráze došlo někdy na začátku padesátých let 20. stol.

Pan Hromek je mimo jiné autorem publikace „750 let Ochoze“ ze které jsem okopíroval pasáž o Hádeckém mlýně. (Viz níže).

Oba pamětníci jsou dnes již mrtví.

To co vidíte je výřez z katastrální mapy, která musela být zhotovena někdy na přelomu 18. a 19. století. Z čeho tak usuzuji? Z nápisu na katastrální mapě, který zní: Kaiser und König Staats Herrschaft Obrovitz, Gemeinde Ochoz.

(Císařské a královské panství Zábřdovice, obec Ochoz) Mapku výše tvoří výřez s dávným rybníkem a Hádeckým mlýnem, na obrázku níže byly díly dávné katastrální mapy zmenšeny tak, aby zachycovaly širší okolí Hádeckého mlýna. To tmavé je les. Po okraji Dlouhých dílů vede, kolem obecního lomu cesta do Hostěnic. Překročení Říčky už je mimo mapku, ale můžeme zde najít přítok potoka do rybníka, Hádecký rybník, hráz rybníka, mlýn pod ním a pokračování toku Říčky.

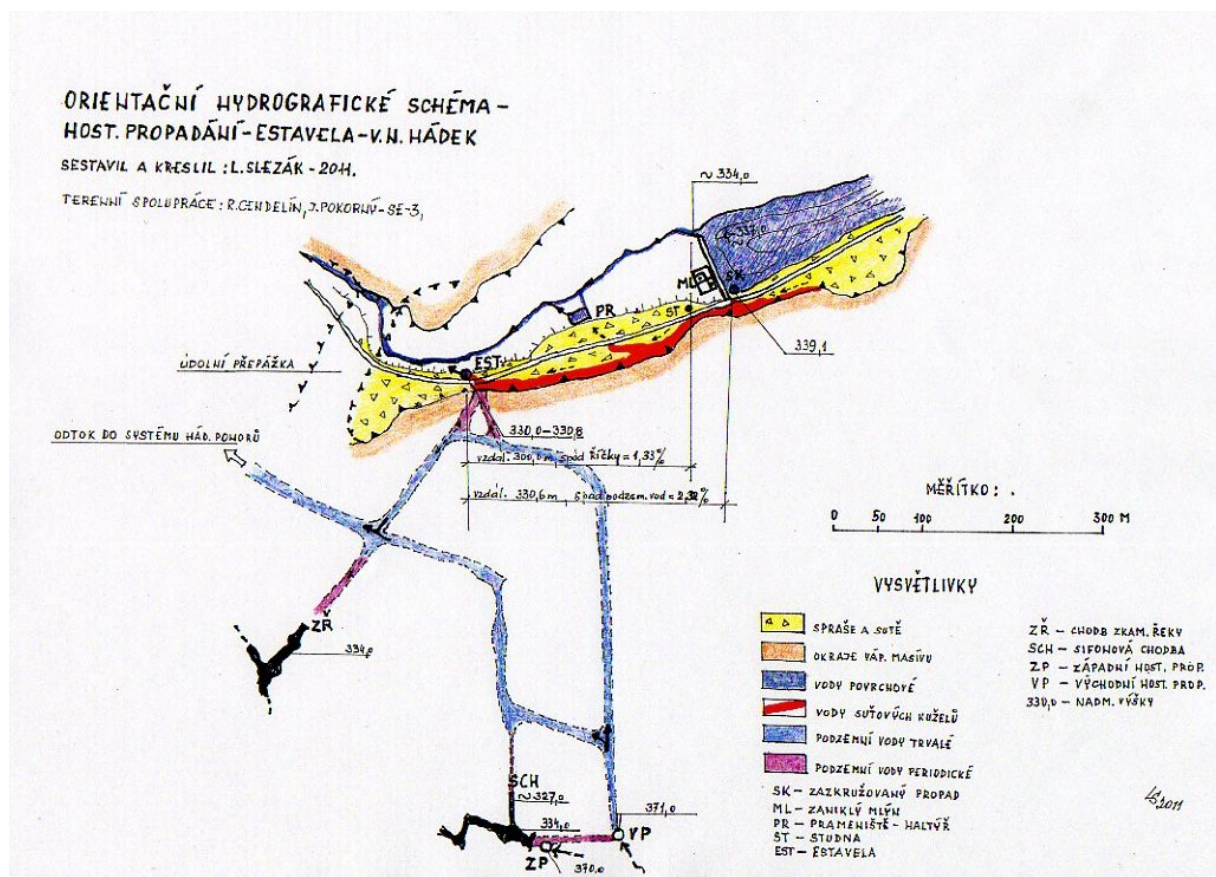

Dole, u hranice katastru je zakreslen další lom.

Ještě bych se vrátil k tomu, proč si dovoluji časovat vznik katastrální mapy. Zábřdovické panství patřilo do r. 1783 klášteru Premonstrátů. Rozhodnutím císaře Josefa II. byl klášter v tomto roce zrušen, přešel pod správu „Komise pro správu náboženských majetků“ a tato komise jej v dražbě prodala 8. prosince 1830 hraběti F.X. Dietrichstein – Proskau, sezením na Boskovicích. Mapa musela být tedy zhotovena v době, kdy bylo panství pod správou této komise.

Ale, vraťme se k dnešku :

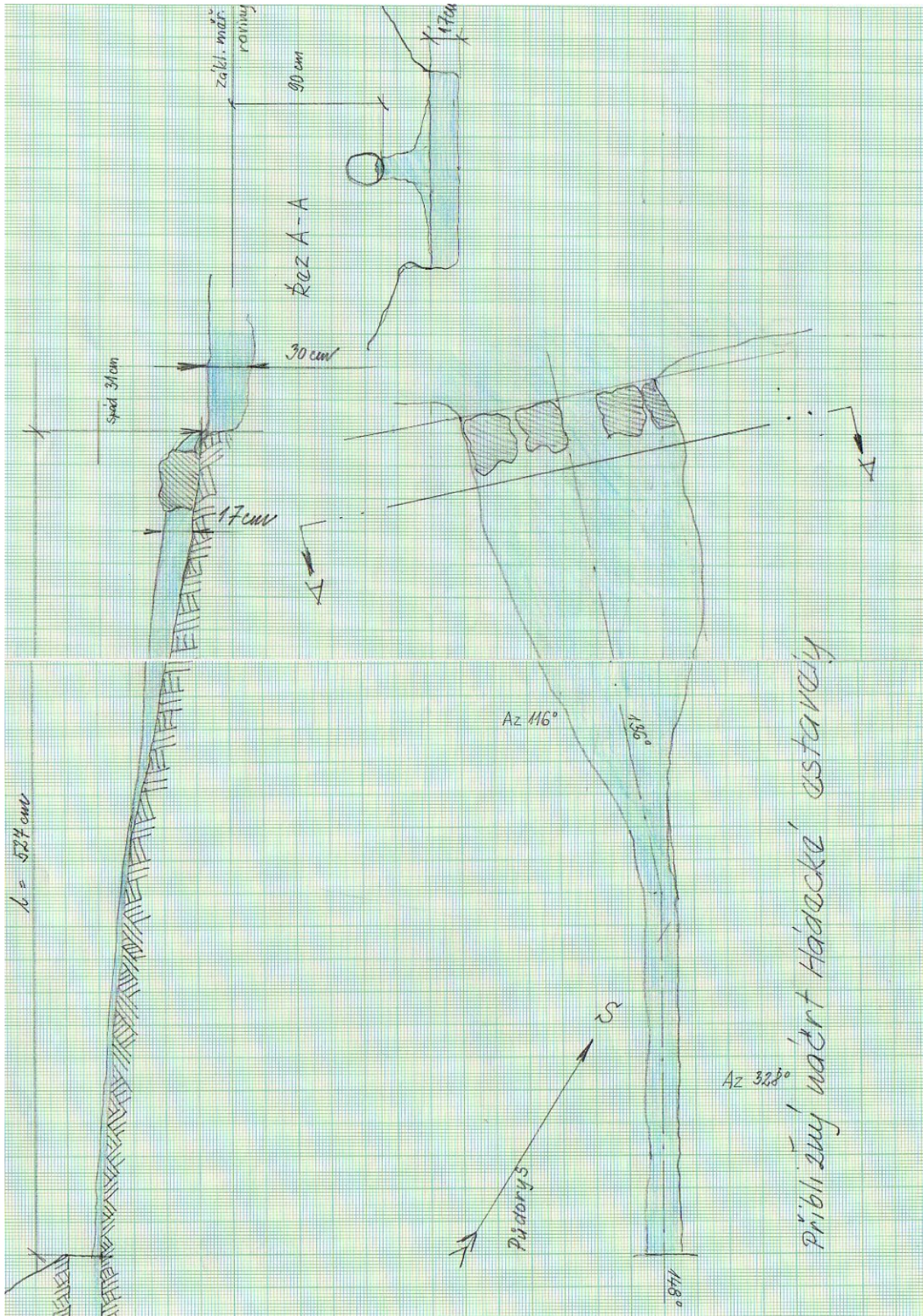
Obrázek níže je Slezákovo orientační Hydrografické schéma Hostěnických vod a vzniku Estavely.

Na snímku níže je pohled přes hladinu na Hádeckého rybníka na jeho hráz. Vpravo končí hráz přepadem.

Obrázek nahoře : Levý, jihovýchodní břeh Hádeckého údolí.

Náčrt Hádecké estavely či Velké vyvěračky.

Dva záběry na vývěr vod z Estavely, pohled od cesty k Říčce. Stav 19.1.208.

Dva záběry na vývěr vod z Estavely. Pohled od Říčky k cestě. Stav 19.1.2008.

A takhle vypadá Estavela, když z ní voda neteče. Stav Estavely dne 6.2.2012.

Zajímavá byla dne 6.2.2012 usazená náplava ve vyschlém korytě vývěru z Estavely. (Snímek nahore). A takle vypadala Estavela 17.1.2009.

Obr. nahoře : První propadání Hádecké Říčky při nízkém stavu vod.

Obr. dole : Zahlcené První propadání HŘ při vyšším vodním stavu.

Obrázek nahoře : Druhé propadání Hádecké Řičky při nižších vodních stavech. Obrázek dole : Druhé propadání HŘ při vyšších vodních stavech

Obrázek nahoře : Třetí propadání Hádecké Říčky (pod jeskyní Liščí dírou) při nízkém stavu vod. Obr. dole : Třetí propadání HR zahlcené při vyšším stavu vod. (V poslední době došlo k poklesu skruží).

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 2 : Nové poznatky
z Moravského krasu.

Mgr Ladislav Slezák :

Nová hydrografická situace v Hostěnickém propadání.

Koordinátor tématických okruhů :
a autor této práce :

Mgr Ladislav Slezák

Redakční spolupráce :

Richard Cendelín
Josef Pokorný

Ladislav Slezák :

Nová hydrografická situace v Hostěnickém propadání.

Sněhová pokrývka v jižní části Moravského krasu definitivně zmizela a naše skupina SE -3 vyrazila nedočkavě do terénu. Navštívili jsme Hostěnické propadání, abychom posoudili případné nastalé změny. Východní propadání nám připravilo překvapení. Hostěnický potok, který se za normálních stavů rozlévá do bahnitého plochého jezírka a cedí se ponory do podzemí je soustředěn do úhledného, asi metr širokého řečiště, vzorně zaříznutého do svých sedimentů. Kolmé břehy zářezu jsou několik decimetrů vysoké.

Nově vzniklé řečiště směřuje do jednoho jediného, nově vzniklého ponoru, který s přehledem hltá celou kapacitu potoka. U paty čelního svahu nás vítá kruhovitý, asi 1 m široký (viz foto) jícen ponoru. Voda odtéká do neznáma přes svahovou suť (lomový odval) zcela volně. Stěny propadu jsou labilní a lze očekávat další změny v konfiguraci ponoru. Popisovaný stav odpovídá situaci ze dne 13.3.2012.

Vedle probíhající dno Vilémova údolíčka je pokryto vrstvou bahnitých splavenin, ale je mimo aktivitu potoka. Je zřejmé, že v období krátké kulminace vody dosáhly ponorů u uzávěrové stěny.

Prohlédli jsme si též pracoviště ZO 6 – 12 (Šachta u Říčánkovy skály) a konstatovali, že toto hloubení šachtice evidentně překračuje možnosti stávající skupiny jeskyňářů (rozšiřování profilu, použitý dřevíci materiál, technika pažení atd.).

Bloková suť ve které je dílo raženo je velice nesourodá a silně nestabilní, (což potvrzuje i deformace železnými prvky pažené šachtice) s projevy bočních tlaků. Otevřeli jsme i vzájemnou diskuzi o budoucnosti tohoto díla i s ohledem nejasného umístění ke známým částem Ochozské jeskyně.

Dovolujeme si navrhnout, aby při vhodné hydrografické situaci na konci Nové Ochozské jeskyně byla provedena revize koncových polygonů a hlavně radiomajákové zaměření v korelaci s povrchem.

K tomuto příspěvku prezentujeme i znění exkurzní zprávy, která mimo jiné navozuje i další zajímavý problém. Revize mapy virgulových detekcí V. Knapa z r. 1948, (viz Tématický okruh č. 3, „Med-kova pozůstalost“), jejich další, námi zjištěné vazby a řešení otázky paleogeneze Křížovy jeskyně, jeskyně Pekárny a části Kamenného žlíbku.

Přílohy :

Datum konání: 13. března 2012.

Účastníci: R. Cendelín, J. Pokorný, L. Slezák.

Lokalita: Ponorný Hrádek u N. Dvorů, Host. propadání, pod Pekárnou.

Lokalita ponoru u Nových Dvorů (Ponorný Hrádek) byla navštívena za účelem pokusu o virgulovou detekci v silně nedostupném terénu za pokračováním známé části. Detekce navázala na vstupní objekt šachty a pokračovala v ploše k lesní cestě. Naměřené hodnoty a směry anomálií se neshodují s virgulací M. Šenkyříka. Nad cestou v houštině nebylo možno měření provádět, byla pouze sledována místa propadů nad hlavní puklinou prodloužení jeskyně ve skalce směrem k Z. Výše na odlesněném svahu již žádné anomálie nebyly zachyceny (směr J, JJZ). Je dosti pravděpodobné, že úzký starý systém inklinuje spíše k povodí potůčku od N. Dvorů k Háku.

Hostěnické propadání bylo fotograficky zdokumentováno v části aktivního (Východního propadání) kde se v jeho levé části propadl nový ponor. Ponor hltá veškerou vodu potoka a zahlubuje se (viz pokles sedimentů v přítokovém korytě). Ponor je kruhového tvaru o průměru kolem 1 m a odhadnuté hloubce 1,5 m v suťových sedimentech. Asi 2,5 m proti svahu nad ponorem určuje virgule vertikální komín.

Údolí Říčky pod Pekárnou bylo sledováno za účelem revize jedné z virgulových detekcí V. Knapa z r. 1949 (vůz archivní dokument). Správnost detekce byla ověřena v úseku cesty a sledována ve velmi obtížném terénu svahu směrem V. Šířka anomálie se pohybuje kolem 8 – 6 m a byla vysledována až do úrovně jeskyně Křížovy (vchod). Průběh anomálie je v paralelním směru s osou jeskyně a je o cca 10 m posunut vpravo. Výše do svahu nebyla anomálie sledována (bude předmětem zájmu příště). Podle našeho předpokladu by se mohlo jednat o spodní úroveň jeskyně Křížovy, která je tektonicky i litologicky predisponována. Linie směřují do okrajové deprese nad jeskyní Puklinovou. Na této linii končí i naměřené anomálie virgulových tahů v osách jeskyně Jezevčí a Adlerovy.

Získané poznatky:

1. Nový otevřený ponor v systému Východního Hostěnického propadání odvádí veškeré vody Host. potoka t.č. mimo Ochozskou jeskyni, která neby inundována (bohužel jsme nestačili ověřit funkci Estavely).
2. Stále otevřenou a diskutabilní zůstává otázka geneze jeskyně Křížovy, Adlerovy a Jezevčí (včetně Pekárny, Kůlničky a Nad Kůlničkou).

Níže zveřejněné fotografie se týkají výše popisované změny Východního Hostěnického propadání (HoP I., kóta 371 m.n.m.). Záběry propadu byly pořizovány z několika úhlů pohledu, aby si čtenář mohl o této změně udělat představu.

O situaci jsme informovali Petra Kose a přeposlali jsme mu obrázky. Zde je jeho odpověď.

Od: Kos Petr [kos@uapp.cz]

Odesláno: 22. března 2012 12:56

Komu: Pokorný Josef

Předmět: RE: HoP I - dokonč. + připomínka.

Ahoj Josefe.

Děkuji za zajímavé snímky z propadání I, které jsi mi poslal. Na uvedeném místě se objevují hluboké propady již několik let, naposledy to dokumentoval Petr Kučera asi před 4 lety, tehdy byl výrazně mohutnější a já jej zažil rovněž asi 1 rok před ním. Pokaždé se provalil v jiném směru, což by mohlo naznačovat, že se pod povrchem pohybují nestabilní bloky, mezi kterými se aktivní sufozí vyplavuje okolní materiál někam do podzemí. Pokud je tam možnost dohlédnout někam hlouběji, tak by to stálo alespoň za kresebnou dokumentaci. Lomoz podzemních vod byl v minulosti v propadech také slyšitelný, ale kam to teklo, to již nebylo možné zjistit.

Na posledním záběru je zřetelně vidět sníženina terénního povrchu nad propadem.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 3 : Šli před námi – aneb
vzpomínky na historie krasových objevů a
jeskyňáře, kteří se jich zúčastnili.

Název práce :

Speleologická ohlédnutí.

Koordinátor tématických okruhů Edice SE – 3 a autor této
práce : **Mgr Ladislav Slezák**

Členové Edice SE – 3 a redakční spolupráce :
Richard Cendelín
Josef Pokorný

Motto:

Winston Spencer Charles Churchill :

(ministerský předseda Velké Británie v době 2. svět. války)

„Najít pravdu je umění najít v hromadě zkreslených, všelijak překroucených a zašmodrchaných informací skutečnost !“

Niels Bohr :

(dánský atomový fyzik)

„Člověk se musí umět bít za svoji pravdu. Musí se také ale umět své pravdy vzdát, jestliže pozná, že za jeho pravdou stojí jiná, ještě větší pravda !“

Ladislav Slezák :

Speleologická ohlédnutí.

Nedávno se mně dostal do rukou dnes již téměř historický dokument. Kopie článku, který napsal v r. 1964 Standa Novák, člen Speleologického kroužku při ZK ROH Adast. Článek nese název „Objev v horním patře Býčí skály – Skalním zámku 14.3.1964“. Byl publikován v závodním časopisu Adast. Znovu jsem si po jeho přečtení uvědomil, jak křehká je hranice ve vztazích mezi profesionálem a amatérem na poli speleologie.

Následně po vydání publikace „Jeskynní perly Cháronovy“, kde jsem se snažil o maximum objektivitu se na webových stránkách obula do mé osoby skupina speleologů (nevím dodnes proč). Po 25 letech spolupráce s amatéry ze mne udělali „jeskynního profesionála“ (ta čest) a odrodilce. Přesl jsem tuto akci s tím, že „jádro pudla“ je někde jinde a s čistým svědomím vegetuji při jeskyních dál. Jedno se však ve mně zlomilo. Umínil jsem si, že pokud to půjde, budu se jako pamětník a na základě faktografických materiálů vracet k událostem, které jsou dnes interpretovány tendenčně, zkresleně a mnohdy zcela nepravdivě. Držme se událostí ve faktech, čase kdy se udály i v souvislostech společenských událostí té doby. Mějte na paměti, že půl století je už historií !

Výše uvedený článek svým obsahem zcela demonstruje pozici speleologa – profesionála. Jako vedoucí oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea jsem osobně pomáhal amatérům na řadě pracovišť. Jedním z nich byla jeskyně Býčí skála.

Na jedné pracovní poradě byl akceptován návrh na pokus o prolongaci Skalního zámku v partii Křtitelnice. Prostoru uzavírala zcela neprůlezná, táhlá úžina v lité skále a bylo jasné, že další postup je možný jedině pomocí trhavin.

Akce byla stanovena na 13.3.1964 odpoledne. Nastala úmorná práce. Malými šterbinovými náložemi jsem decimetr za decimetrem postupoval úžinou. Pracoviště se plnilo povýbuchovými zplodinami a lokální cirkulaci bylo možno docílit spalováním vaty napuštěné lihem. Úbytek kyslíku bylo nutno nahrazovat pracovními přestávkami pod centrálním komínem.

Čas ubíhal a blížila se půlnoc. Přes 3metry byla úžina v celé délce rozšířena na průleznou. Poslední odpal byl již na hranici nových objevů uskutečněn zhruba půl hodiny po půlnoci ze 13. na 14. března. Účastníci prací a střelmistr především, byli již na pokraji sil. Zplodiny z odpalů už také dosahovaly hranici únosnosti. Práce proto byla ukončena rozhodnutím střelmistra L. Slezáka s tím, že koncové obtrhání úžiny bude provedeno po odvětrání pracoviště a to v dopoledních hodinách příštího dne.

S vědomím platnosti této chlapské domluvy jsem odcestoval do Brna a příští den jsem kolem 9,00 stanul opět před Býčí skálou. Tam mně neznámý chlápek (prý novinář) sdělil, že se očekávají velké objevy, které právě prozkoumává objevitelská skupina, vedená panem J. Moučkou.

Vědomí profesionálního servisu u amatérů se docela vžilo. Obdobná spolupráce probíhala i na Hlubokém závrtě a naposledy v r. 1967 při otevírce vývěru Říčky. Tam dokonce došlo se strany amatérů k totálnímu popření akce jako díla Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea a z profesionálních pracovníků muzea se stali rázem nádeníci („Moravské muzeum zajistilo střelmistra“). Nedivme se, nebyla to fěr hra.

V příloze přetiskujeme kompletní příspěvek o objevech ve Skalním zámku na Býčí skále tak, jak si jej mohli přečíst pracující Adastu Adamov v r. 1964.

Objev v horním patře jeskyně Býčí skály-Skalním zámku

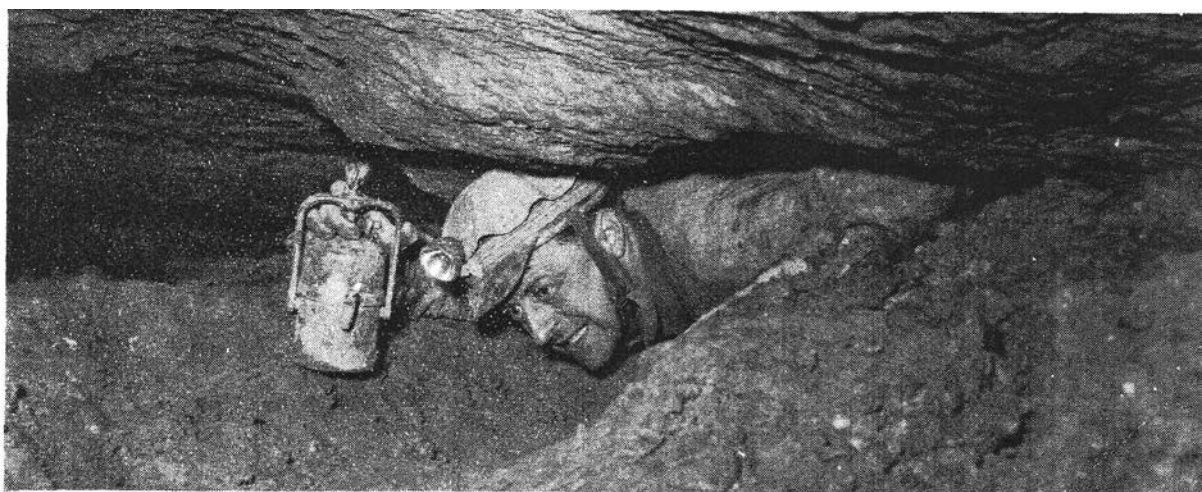
14. 3. 1964

Horní patro Býčí skály, Skalní zámek, bylo známo již více než před 50 léty, jak o tom svědčí podpisy občasných návštěvníků z let 1914, 1912 a snad i starších, na stěnách u Křtitelnice. Dnes jsou tyto partie už zpřístupněny žebříky, ale tehdy to byl ještě pěkný horolezecký výkon, neboť jeskyňáři sem vystupovali buďto puklinami z Obršího komínu nebo obtížným komínem z Nízkých chodeb. Byla to tehdy doba velkých objevů v Moravském krasu, která se určitě odrazila i na výzkumech v Býčí skále.

Křtitelnice ve Skalním zámku je blátivá propáستka, která dostala své jméno od veselých křtů nových jeskyňářů, kteří do ní byli posíláni s trochou škodolibosti "podívat se na krápníkový sklípek". To tehdy ještě nikdo netušil, že za touto Křtitelnicí, která přecházela v úzkou puklinu a již Skalní zámek končil, je nejen krápníkový sklípek, ale pořádný sklep. Pokusů o rozšíření úzké pukliny bylo dost, ale teprve za pomoci Dr. Slezáka z Mor. musea a jeho střeliva podařilo se 14. března 1964 tuto úzkou puklinu rozšířit a překonat. Jako první vstoupil do nových prostor nejmladší a nejštíhlejší člen skupiny Jiří Moučka a s jeho pomocí i ostatní.

Objevný otvor ústí do prostranné propastovité síně, do níž se sestupuje asi se 7 m stupně. Stěny této síně jsou pokryty stejně jako v předních chodbách Skalního zámku černou, sazovitou usazeninou. Nedaleko pod těmito prostorami bylo totiž po dlouhé věky sídliště diluviálních lidí, a mnohem později také první železářské dílny, z jejichž ohňů stoupaly pravděpodobně saze až do těchto míst a usazovaly se na stěnách. (Nevíme, byla-li již provedena analýsa těchto usazenin, nebo případně zkouška stáří pomocí nejnovější metody zjišťování radioaktivity uhlíku. Rozhodně by tento experiment nebyl bez zájímavosti).

Z Černé síně, jak jsme tuto prostoru nazvali, vystoupíme po balvanitém svahu do Dó-

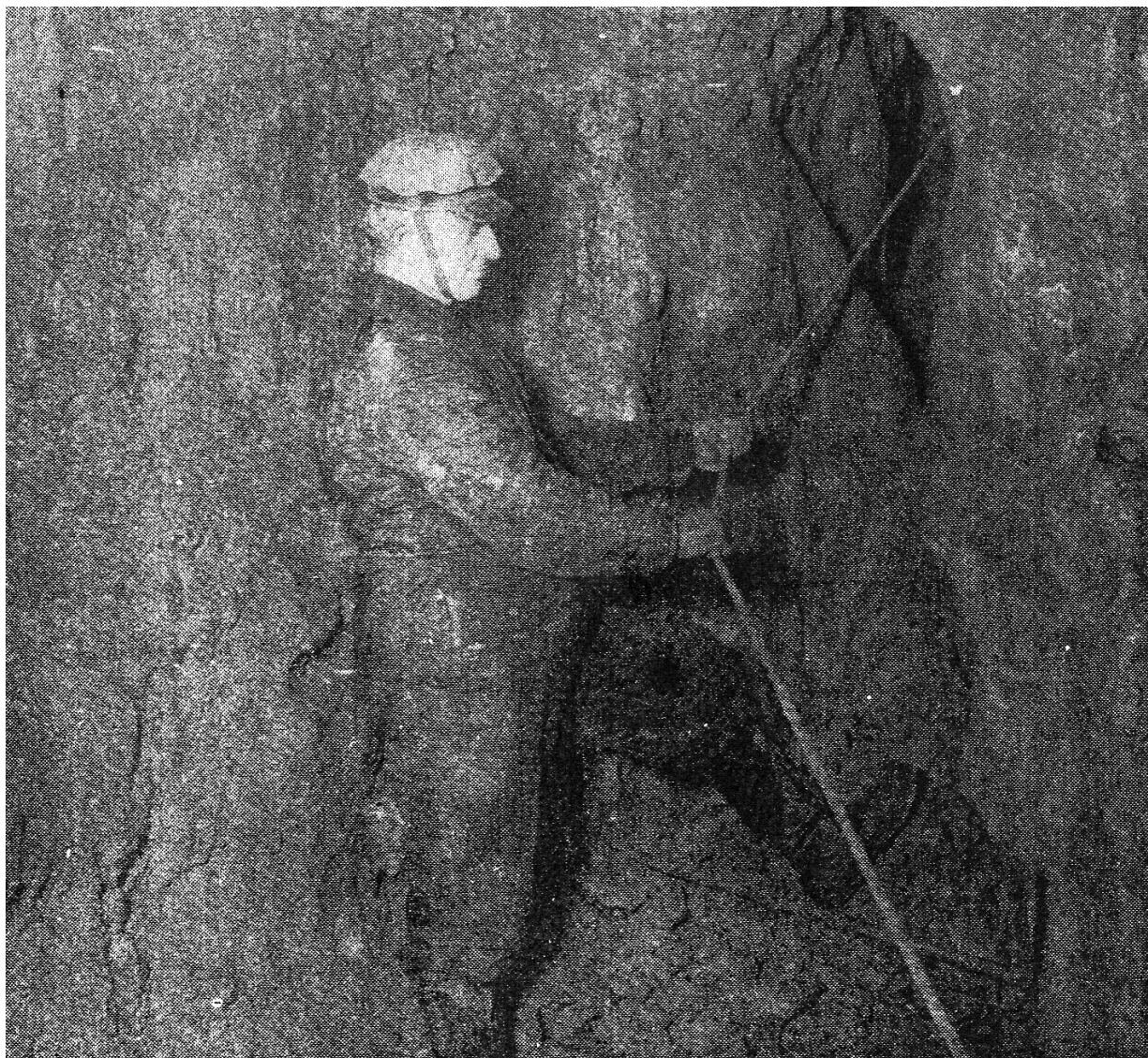
Průlez do Korytové chodby

mu nesváru s krápníkovou galerií, který ve své levé, nejnižší části, je pravděpodobně spojen s Křtitelnicí kratším zahliněným sifonkem. S horní části Dómu přitéká žlutavý sintrový potok s kaskádovitými jezírky. To jsou celkové prostory, dosažené v den objevu.

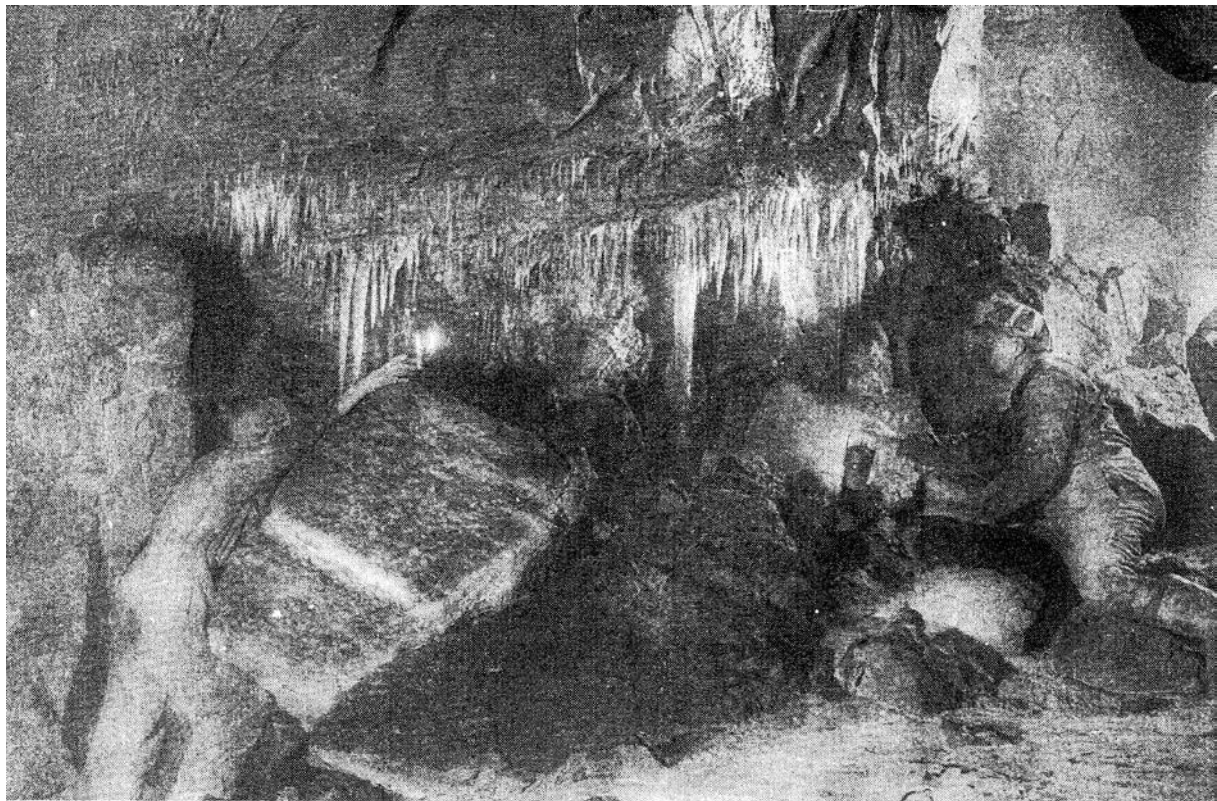
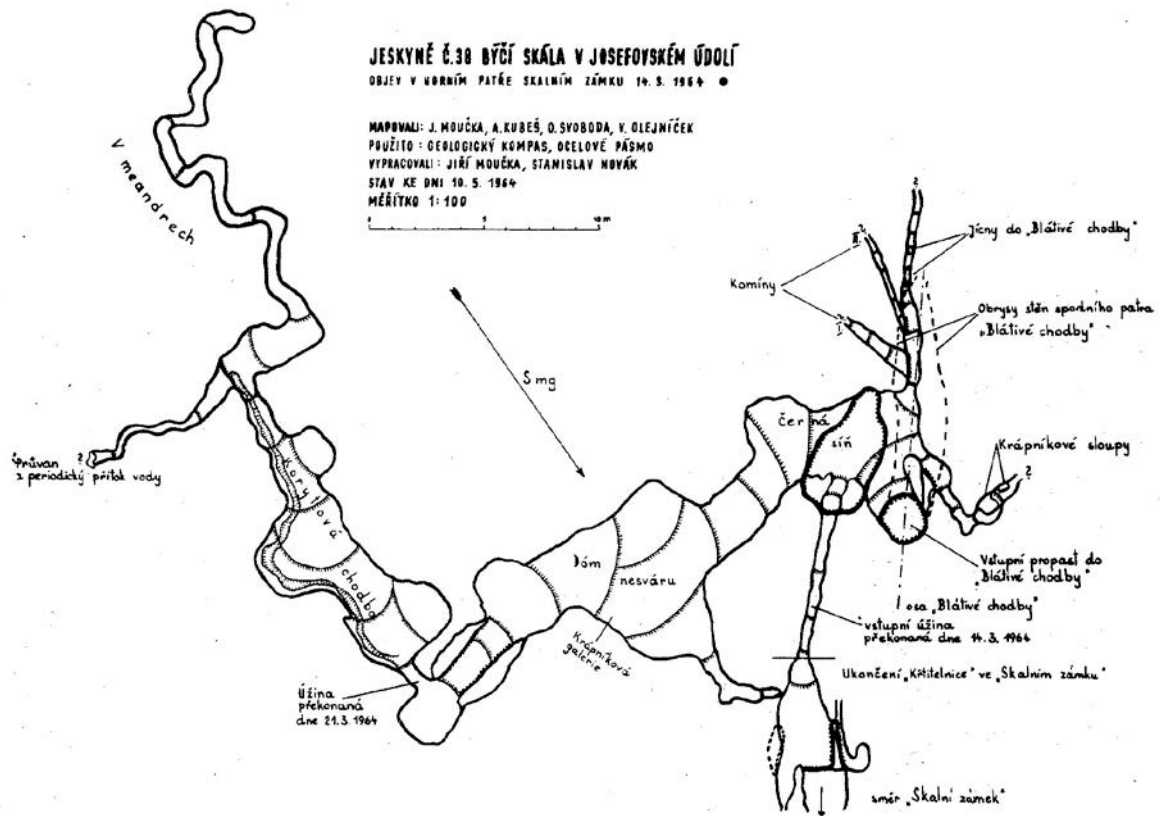
O týden později, 21.března 1964, při mapování a fotografování, podařilo se A. Ku - beschovi, S.Novákovi a R.Skoupému proniknout pod nízké, lavicovité stropy v horní části Dómu nesváru a objevit další systém chodeb ve své zadní části silně meandrujících s kanálovitým charakterem a výrazným stropním korytem. Tyto chodby byly během dalších exkursí prodlouženy ještě asi o 20 m a zde jsou uzavřeny hlinitým sifonem, na jehož překonání se dále pracuje. Z levé strany ústí do této hlavní chodby úzká puklina zdobená krápníky a se slabým přítokem vody, která je však občas protékána daleko větším množstvím vody, snad z některého závrtu na povrchu, jak dokazuje hluboké koryto vymleté vodou ve hlinitých sedimentech hlavní chodby.

Celkově směřují objevené prostory za povrchovou jeskyní Kostelík, případně k závrtům "Tři kotle", takže by mohly být klíčem k objevení dalších prostor na povodí Křtinského potoka. To však ukáže budoucnost.

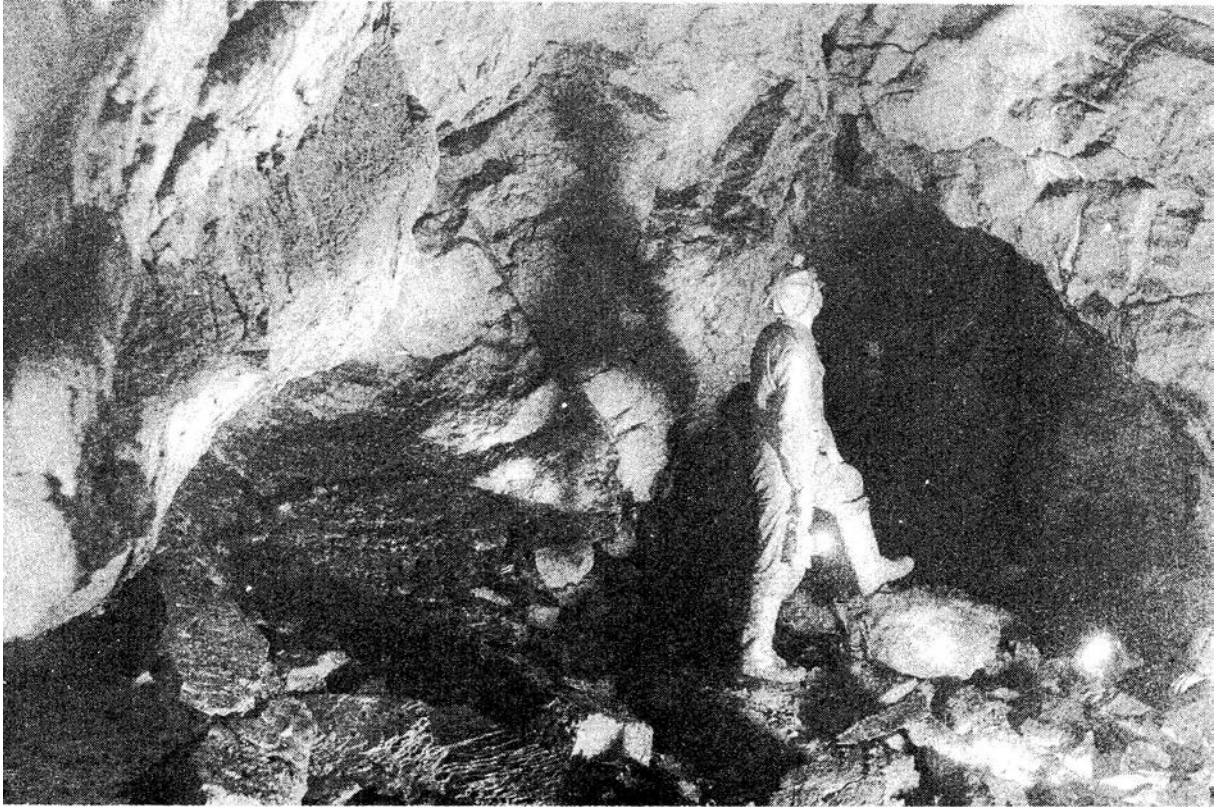
Stanislav N o v á k

Prostřílená puklina ve Křtitelnici

Krápníková galerie

Černá síň

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 3 : Šli před námi

Název práce :

Medkova pozůstalost.

(aneb neočekávaný nález svazku dokumentace, nalezený Junáky na Kaprálově mlýně. Tento svazek je s největší pravděpodobností sbírkou soudobých dokumentů speleologické činnosti v jižní části Moravského krasu v letech 1947 až 1950 tehdejšího člena Speleologického klubu v Brně, Karla Medka).

Koordinátor tématických okruhů SE - 3 :

Mgr Ladislav Slezák

Členové Edice SE – 3 a redakční spolupráce :

Richard Cendelín

Do níže publikované podoby zpracoval, přepsal a upravil původní, zčásti rukopisné, zčásti strojopisné dokumenty, náčrty a nákresy a místy je doplnil vlastním komentářem či vysvětlivkami Josef Pokorný.

Archiválie (– písemnosti mající dokumentární hodnotu) obsažené v tomto souboru nám byly předány dne 19. června 2011 na Kaprálově mlýně panem Michalem Medkem k případnému zpracování. Jde patrně o část pozůstalosti jeho příbuzného (snad otce – nutno zjistit a objasnit).

O Karlu Medkovi víme jen to, že byl členem „Speleologického klubu pro zemi Moravsko-slezskou v Brně“ (už v roce 1947, možná ještě dřív), pracoval v jižní části Moravského krasu a některé svoje poznatky publikoval v krátkých zprávách v tehdejší časopisu „Československý kras“.

Protože jde o unikátní informace z počátků tehdejších výzkumů, rozhodli jsme se pro zveřejnění alespoň těch částí nálezem zapůjčených materiálů, které mohou svými praktickými zkušenostmi promlouvat k dnešku.

Tyto archiválie, zčásti psané rukou, (obyčejnou tužkou, perem a inkoustem s případným vkládáním a doplňováním dalších poznámek), zčásti strojopisné, byly pro potřeby dalšího studia oskenovány a na obrazovce počítače zvětšeny na 200% původní velikosti pro snadnější přečtení textu.

Vzhledem k rozličné vydatnosti zachovalého zobrazení textu byly některé stránky skenovány vícekrát v různém stupni síly zobrazení písma, abychom zajistili jejich čitelnost při předpokladu dalšího studia těchto archiválií.

Poté byly takto prostudované písemnosti přepsány znovu do počítače, chaotická směs dokumentů byla seřazena chronologicky, do podoby, ve které vám tyto dokumenty níže předkládáme. Smyslem chronologického seřazení dokumentů bylo získání přehledu o tom, jak výzkumy tehdejší pracovní skupiny speleologů na Říčkách probíhaly, jak postupně získávali tito amatérští jeskyňáři praktické zkušenosti a rozvíjeli svoje poznatky. Domníváme se, že tyto poznatky byly později zapomenuty, zasuty pod nánosem času a poznatků jiných pracovních kolektivů, nicméně jsme přesvědčeni, že tyto poznatky mají stále co říci k poznatkům dneška. Proto vám je předkládáme.

Medkovy záznamy exkurzních zpráv jsou uspořádány v několika celcích – dokumentech, které jsem označil signaturou A 1 až A 10. Aby se daly tyto exkurzní zprávy v Medkových zápisech snadno dohledat, je u popisu každé exkurze uvedena signatura dokumentu, strana, na které se popis dotyčné exkurze nachází a u rozsáhlejších dokumentů i příslušný odstavec.

Medkovy záznamy jsem se snažil opsat otrocky, tak jak je to napsáno v originále. Především proto, abych neporušil případnou smysluplnost vyjádřeného názoru. Nicméně jsem si dovolil některé pravopisné úpravy, neboť pravopis za posledních 60 let došel jistých změn (– například výraz sifon, dříve syfon a pod.). Pokud je v textu napsáno „Novákův sifon“, odmítám výtku, že jsem tam nenapsal „Nouackhův sifon“. A podobně.

Při chronologickém seřazení chaoticky sebraných záznamů lze cílevědomě sledovat a poznávat postupy, za kterých odkrývali zúčastnění speleologové ve své době tajemství krasového podzemí. A v neposlední řadě třeba také žasnout, nad tím, na co oni přišli a co někdy zase upadlo v zapomnění.

A tak pojd'te s námi do minulosti a zúčastněte se s námi dávných objevů a poznatků.

Zdař Bůh ! Jak říkáme my, jeskyňáři a ostatní podzemní rýpalové !

J. Pokorný

Exkurze dne 3. října 1947

A 1 / 1 - 2

Účastníci : Medek Karel, Medek Zdeněk, Lejsek (Milan či Vlastimil ?)

Prozkoumána Nová Ochozská jeskyně za účelem informace. Proniknuto Novákovým sifonem až do chodby, ve které obvykle stála voda. Poněvadž velkým suchem se i tato voda ztratila, pronikli jsme vodním korytem, které se místy rozšiřovalo a zvyšovalo a končilo prostorem se dvěma komíny ve stropě. V této prostoře jsme pronikli úžinou v levém rohu vedle skály podobné špičatému balvanu sifonem do velmi bahnitě jeskyňky, která ústila do vody. Pro defekt karbidky jsme se musely vrátit !

Dodatek : Byli jsme přesvědčeni, že jsme pronikli v nezmapovaná místa. Byl to nejspíš omyl, a nezamapované začne až komíny ve stropě poslední prostory. Omyl to byl ! Sem pronikli Ryšavý a Višinka, (listopad 1949) před nimi skauti – (listopad 1948) ???

Hlášení ze dne 27. prosince 1947

A 1 / 1 – 3

Účastníci : Cigánek, Lejsek, Medek.

Vyzvednuty klíče od jeskyně u hajného Chlumského z hájené u Ochoze. Prozkoumány a zamapovány dvě díry v ústí Ochozské jeskyně (Trativod 1 a Bočkův), z nichž jedna se po několika metrech ztrácela a končila ve vodorovné štěrbině, částečně zasypané štěrskem a nánosem. Druhá díra se po několika desítkách metrů rozšířila pod úhlem 45° spadající chodbu, na jejímž konci jsme, po částečném odstranění nánosu, zjistili větší prostoru. Pro vodu, která přetékala místem, ve kterém jsme leželi, jsme práci museli přerušit. Je naděje, že po úplném odstranění nánosu se nám podaří proniknout do této chodby.

Dodatek : Měření Pekárny spadá asi do této doby. První chodba je trativod směrem k závrtnu, druhá chodba je později objevený trativod k Netopýrce.

(Poznámka J.P. : Přesná mapka „Trativodu vlevo za vchodem“, jejímž autorem je Dr. Himmel byla otištěna ve Speleu č. 15 /1994 na str. 41. a 42.).

Zpráva bez data :

A 1 / 2 – 4 a 5

Účastníci : Nejprve Medek sám, později Cigánek a Medek.

Kopání v trativodu. Sám.

Kopeme v trativodu ze soboty do neděle v noci. Strašně nás klame silná ozvěna. Myslíli jsme, že jsme u lávky v Hadici a zatím ... ?

Exkurze dne 1. února 1948

A 1 / 2 – 6

Účastníci : Řezanina, Cigánek, Lejsek, Medek K., Medek Z.

(Výjezd autobusem 8,00, doraz 9,15 hod.) V Ochozské jeskyni zvýšený vodní stav. Voda se valila z hlavního vchodu ve výši asi 15 cm od dolního zámku s vtékala do Řičky. Vnikli jsme s Lejskem do jeskyně tajným vchodem. Voda stála asi ½ m pod „oknem“. V jeskyňce (boční), kde jsme chtěli prokopat nános prýštil pramen ze štěrbiny a tvořil malou tůňku, která bránila přístupu ke štěrbině a proto nemohlo být pokračováno v prokopávání.

Po překročení Řičky jsme zjistili stav vody v Netopýrce. Voda stoupla o ½ m nad hladinu vodopádu. Dále jsme prozkoumali Málčinu díru vedle Švédova stolu s Cigánkem. Byla také prozkoumána díra na stráni mezi Ochozskou a Pekárnou. (Lejsek, Řezanina).

Dodatek : Zjistili jsme, že v Netopýrce asi nebude zadní východ. V Pekárně také ne, pouze balvanitý komín.

(Úvaha J.P. : Díra mezi Ochozskou a Pekárnou, to může být jen Adlerova nebo Křížova jeskyně. Jezevčí v té době ještě nebyla prokopána, a průzkum Cepovy díry v Kamenném žlábku nebo jeskyně Hadí či Užovčí – Natterloch – je nepravděpodobný).

Exkurze dne 1. února 1948 (Ochozská jeskyně) :

A 5 / 1 - 2

Účastníci : Medek Z., Lejsek, Cigánek, Řezanina.

Ve všech jeskyních zvýšený vodní stav. Z Ochozské jeskyně se valí voda ve výši spodního zámku. V prokopávání díry z minulé exkurze není možné pro vodu pokračovat. Za účelem informace jsme prohlédli jeskyni Liščí díru.

Dne 4. února nám byly dány od pana Radimířského dvě karbidky jako na půjčku.

Exkurze ve dnech 28. a 29. února 1948 :

A 5 / 1 - 1

Účastníci : Medek, Cigánek

Prokopána úzká chodba skoro úplně zanesená nánosem z prvního jarního tání. (Ve dnech okolo 1. února). Chodba je sifonovitého tvaru a bývá za zvýšeného vodního stavu zaplavována pramenem ústícím u prvního zúžení chodby.

Stav vody je proti 1. únoru 1948 značně snížen. V „Hadici“ jsou pouze kaluže vody. Kopie exkurzních zápisů z 1. února a z 28. – 29. února jsem na návrh pana předsedy spolku odevzdal dne 10. března panu Oklešťkovi, který zpracovává výroční zprávu.

Exkurze dne 21. března 1948

A 5 / 1 - 3

Účastníci : Medek, Lejsek.

Účelem exkurze bylo zjištění vodních stavů. V Ochozské tekla voda menším proudem do dolního trativodu, a to do 1. chodby nalevo. V Hádeckém potoku (*V Říčce – pozn. J.P.*) byl normální vodní stav. Ale tentokrát jsem trhl rekord na kole. Za 45 minut jsem byl v Ochozské a za 45 minut zase zpět.

Exkurze ve dnech 27, 28 a 29. března 1948.

A 1 / 2 - 7, 8, 9. A 1 / 2 - 10.

Účastníci : Řezanina, Cigánek, Lejsek, Medek

A 6 / 1

(Jiný zápis : 27.3. – K.M. /Karel Medek ?/ 28.3. M.L. + C.J. / Milan Lejsek + Jan Cigánek ?/ 29.3. – M. L. + M.K. + C.J. + L.Ř. / Milan Lejsek + Karel Medek + Jan Cigánek + Ladislav Řezanina ?/)

Byli nalezeny dva zápisy této exkurze, které byly téměř shodné. Všechny takto získané poznatky jsem pro tento účel – tj. výzkum historických poznatků – upravil do jednoho zápisu exkurze :

Znovu prokopána již jednou otevřená sifonovitá chodba, znovu zanesená pramenem u její paty. Proniknuto do další chodby, která je vytvořena v puklině mezi dvěma vrstvami tmavého vápence a je pravděpodobně trativodem a pokračováním pramene u Ochozské jeskyně. Strop chodby se asi po 20 m. snižuje natolik, že není možné bez předchozího prokopání proniknout dále. Strop chodby je pokryt závojovitými krápníky. V práci se pokračuje. Jedná se o sifon. Tmavý vápenec.

Dodatek : Pronikli jsme do chodby trativodu směrem k Netopýrce ? Díra asi 4 dm² před záhybem, kaluže vody, bílé záclony nad námi. Poněvadž dále se chodba snižuje, bude se muset dále prokopat. To jsou okamžité dojmy.

Dodatek 2. : Řezanina a Lejsek prokopali trativod (nebo lépe – trativod směřující k Netopýrce), takže se dostali až k místu, kde se chodba rozděluje ve dvě a spadají obě kolmo dolů. Lejsek urazil rožek a do prvního se dostal. Do druhého komínu jsme lezli tentokrát a zjistili jsme, že zahýbá v pravém úhlu.

Dodatek 3. : Pan Knap virguluje Říčky. Podzemní trativod dle něho je tedy k Netopýrce, což jsme nevěděli. (Značil-li jsem ho již předem jako trativod směřující k Netopýrce, je to pouze

proto, že toto hlášení píšu dodatečně). Z jeho měření nejlépe poučí mapy, které byly podle toho zhotoveny.

Kopie zápisu odevzdána panu Bočkovi.

(Úvaha J.P. : Už asi ve dvou či třech exkurzních zprávách se její autor zmiňuje o jakémsi prameni či vodě, která do trativodu přitéká odněkud z boku. Protože dnes víme, že trativod nějak komunikuje s nějakou větší vodosvodnou sběrnici, je možné, že za vyšších vodních stavů, kdy se tato sběrnice zcela zaplní se pak protlačuje voda nějakou malou puklinou a vytváří záhadný popisovaný pramen ? Jde o vody, vytékající za vysokých vodních stavů chodbou Zkamenělé řeky ?).

Poznámka v pozůstalosti K. a Z. Medků. : Dne 31. března 1948 to dal Přemysl Ryšavý do novin. Vyšlo to v denících Čin a Rovnost.

Titulek : Nové objevy v Ochozské jeskyni.

Text : Při poslední exkurzi Speleologického klubu objevili jeho členové Cigánek, Lejsek, Medek a Řezanina dosud marně hledaný odtokový trativod podzemního toku Hostěnického potoka v Ochozské jeskyni. Objevený trativod má další pokračování asi pod povrchovým tokem Hádeckého potoka (*Říčky*) a Ochozského potoka. Bližší detailní výzkum bude proveden v nejbližší době. Pro studium hydrografie této oblasti je nový objev značně důležitý.

Exkurze ze dne 11. dubna 1948

A 7 / 1

Účastníci : Řezanina, Lejsek.

Byl zjištěn stav vody. V Hadici menší kaluže. V Nové Ochozské tekla voda malým pramenem. Odpoledne jsme počali otvírat závrtok u hlavního vchodu do Ochozské jeskyně. Po metrové hloubce jsme přicházeli na jíl a na velké omluté balvany. V Hádeckém potoku normální vodní stav.

(Vozistós závrtok u hlavního vchodu ?)

Exkurze ze dne 18. dubna 1948

A 7 / 1

Účastníci : Cigánek, Lejsek, Řezanina.

Vyměřování s Přemyslem Ryšavým v okolí Ochozské jeskyně.

Exkurze dne 25. dubna 1948

A 7 / 1

Účastníci : Lejsek, Řezanina, Cigánek

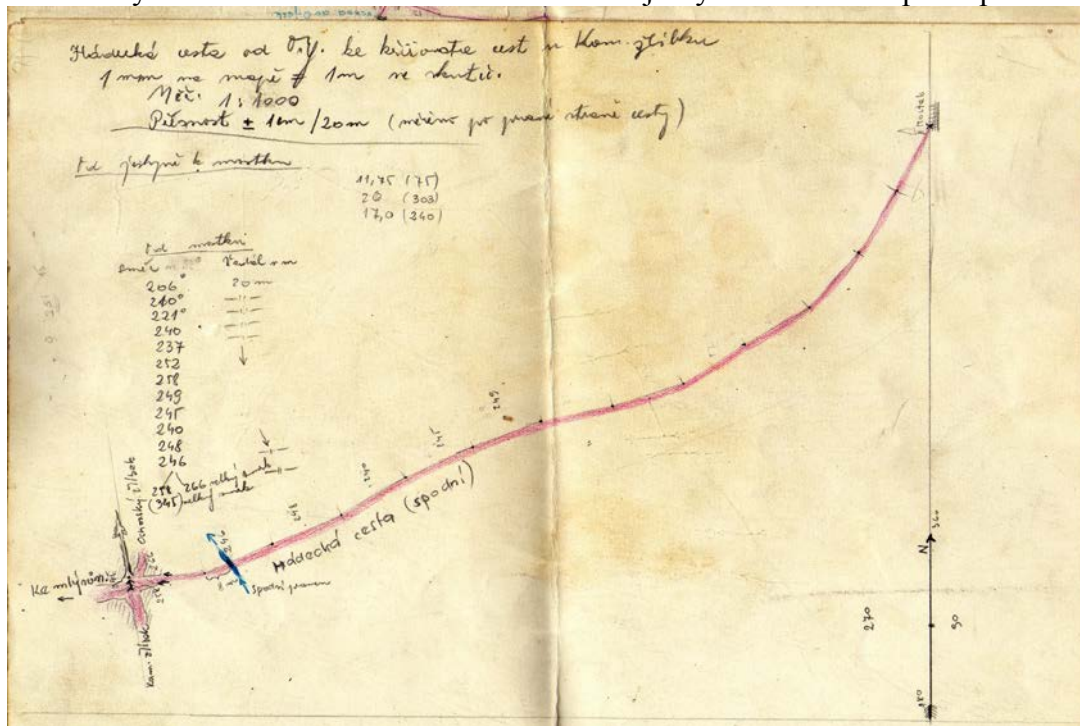
Stav vody : V Hádeckém potoce normální. V Nové Ochozské menší proud vody. Začali jsme prokopávat sifon, na který jsme 29. března narazili. Poté jsme informačně šli do Staré Ochozské jeskyně (*do Labyrintu ?*). Jelikož jsme neměli lano, tak jsme se daleko nedostali.

Exkurze dne 28 – 29. srpna 1948

A 1 / 3 – 10, 11, 12, 13.

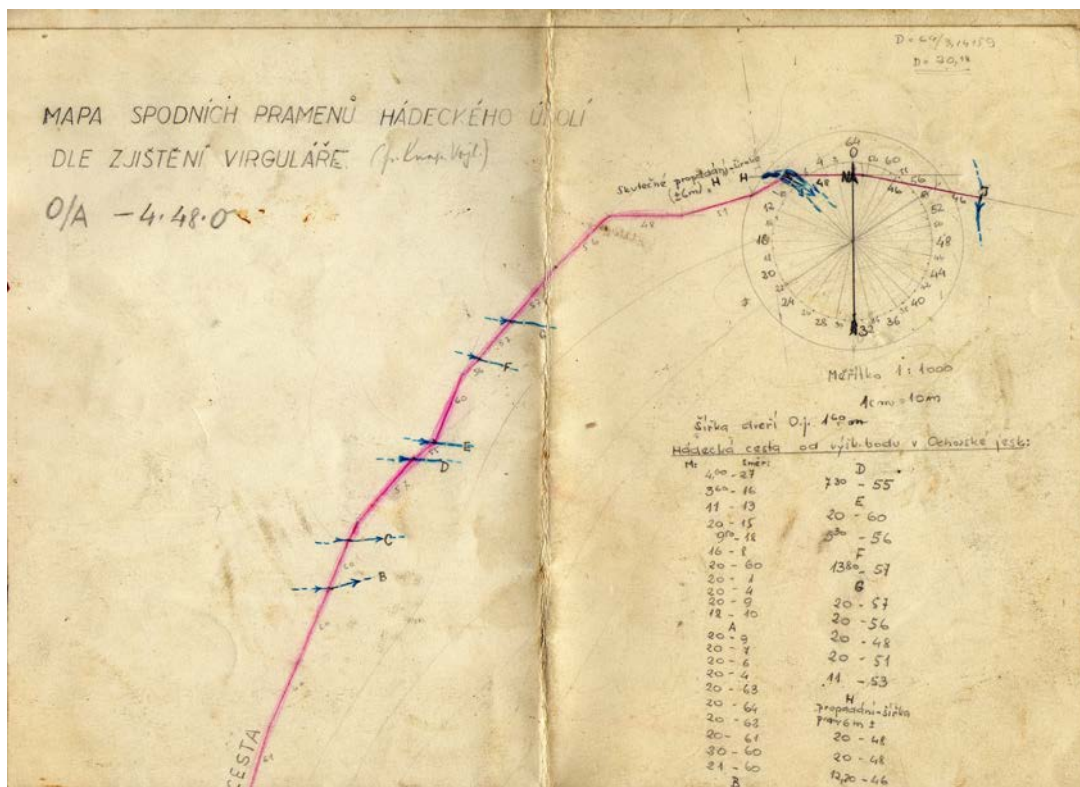
Účastníci : Medek, Lejsek a spol. (?)

Měření cesty v Hádeckém údolí za účelem zjištění polohy spodních pramenů a propadání Hádeckého potoka (**Řičky**). (Dle Knapa) Stav a místa, kde se nalézají byl zjištěn virgulářem a okolikován členy klubu. Byly vyměřeny souřadnice podzemních pramenů a též chodeb vzhledem k výškovému bodu u vchodu do Ochozské jeskyně. Povrchová práce pokračuje.

Číslo obrázku nahoře : img 375

číslo obrázku dole : img 376

Dodatek 1 : Chystání kolíků pro Knapa, který bude opět měřit. Zhotovení žebřů.

Dodatek 2 : Měření Knapa, při kterém jsem nebyl. Běhání okolo chaty v Hostěnicích. (?)
Kácení stromků na žebře.

Dodatek 3 : Proniknutí napříč Ochozskou jeskyní. Před tím jsme zjišťovali stav v Nové Ochozské jeskyni. Voda byla již těsně za Novackovým sifonem, takže jsem se s Milanem vrátili. Dál jsme se vydali přes Starou Ochozskou až k železným dvířkám, spolu s Lejskem a Řezaninou.

Poznámka J.P. : *Jde zřejmě o záznamy dalších exkurzí, které v rukopise nejsou datovány. Není mi jasné, zda jde o akce před exkurzí ve dnech 28. a 29. srpna 1948 či po ní.*

Poznámka Medka : Až sem jsem sbíral stará a neúplná hlášení a používal paměti k doplnění a sestavení jejich tzv. přehledu. Další hlášení jsou podle originálů.

Vložka : Opis dopisu p. Knapa p. ředitelskému radovi Bočkovi ze dne 30.9.1948.

(Výňatek ze souboru „Knapovy práce s virgulí“).

Drystice, 30.9.1948

Průběh měření v Ochozské jeskyni :

Vydali jsme se nejdříve Kamenným žlíbkem k Hostěnicím. Měření jsme započali u Propadání, kde se trocha vody, přitékající od Hostěnic ztrácí v ponoru třemi směry. (*předpokládám, že jde o „Propadání 1.“ na kótě 371 m – pozn. J.P.*). Směr vody směřuje od Propadání ne k Ochozské jeskyni, ale ještě na náhorní rovině, daleko před Kamenným žlíbkem uhýbá na mýtinu a směřuje přes údolí k protější stráni. Dále jsme tok nesledovali a šli jsme po suchých dutinách, které rovněž uhýbaly směrem k údolí od Kamenného žlíbku.

Pak jsme šli po nouzovém vchodu či východu z Ochozské jeskyně (nové ?), který je ve stráni, kde je elektrické vedení, má malá dvířka a je v něm velký průvan. (O dalším postupu Vám jistě pan Okleštěk referoval).

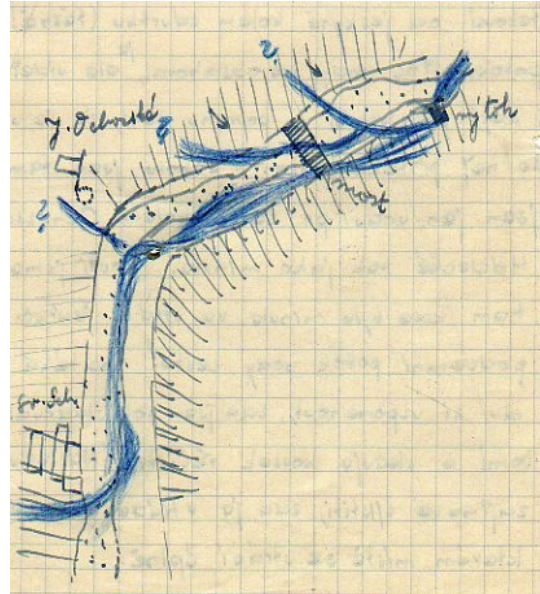
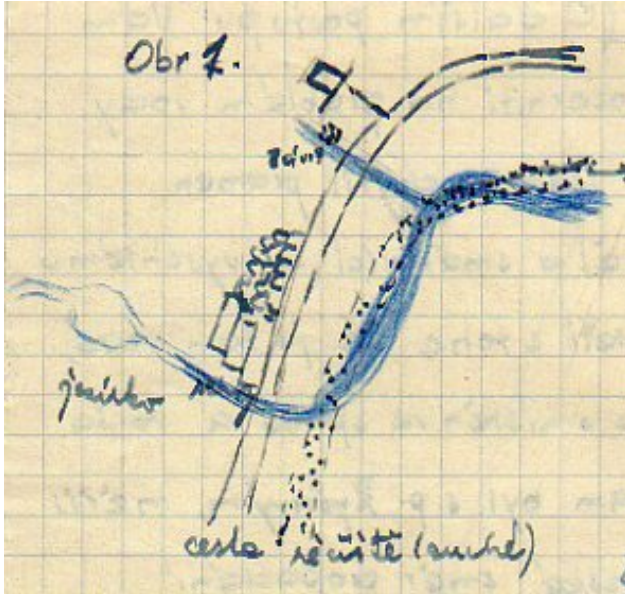
Chci jen upozornit na problém vody u Ochozské jeskyně a před ní. Před jeskyní jsem zachytil pramen, tekoucí od jeskyně kolem závrtku (těsně), a směřující k vyschlému potoku. Moc vody neobsahoval. Z toho je ale vidět, že je tam voda, i když na povrchu před jeskyní není ! Že je umístěn ve spodu a voda do něj přitéká stále.

V sobotu jsem tam byl s panem Ryšavým, měřil jsem jen vodu po cestě kolem Ochozské, směr propadání Hádeckého tak jako minule. Došli jsme k tak zvaným „Svatým schodům“, tam, kde bylo minule ve stráni jezírko. (???) V těch místech křížuje podzemní potok vody cestu ! Podtéká suché řečiště, a já si už nedovedu vzpomenout, zda jsem tok sledoval dále, ale vím, že se lomí a sleduje kousek řečiště. (Následuje obr. č. 1). Bylo by zajímavé zjistit, zda je v Hádeckém propadání voda a ve kterém místě se ztrácí úplně.

Rovněž při povrchovém měření jsem došel poblíž místa, které nás minule dovedlo k Hádeckému propadání. Je možné, že se potok propadá již dříve (nepozorovaně), anebo obě dvě podzemní cesty vedou souběžně ke známému propadlišti.

A nyní zase k sobotnímu měření : Voda tekoucí od Svatých schodů podtéká v záhybu před Ochozskou řečiště a přidržuje se stále těsně úpatí až k mostu, kde se dělí na tři prameny. (Škrtnuto : před výtokem se obrací ještě více do pohoří). U mostu naproti Kamennému žlíbku přitéká nám již známý pramen, který jsme minule sledovali. Situace : Tento pramen se může v podzemí s druhým spojovat, zdá se, že tam mají vody málo místa. Také tento se přidržuje úpatí, až před výtokem se lomí více do pohoří.

Bylo sucho, pěkně se měřilo.

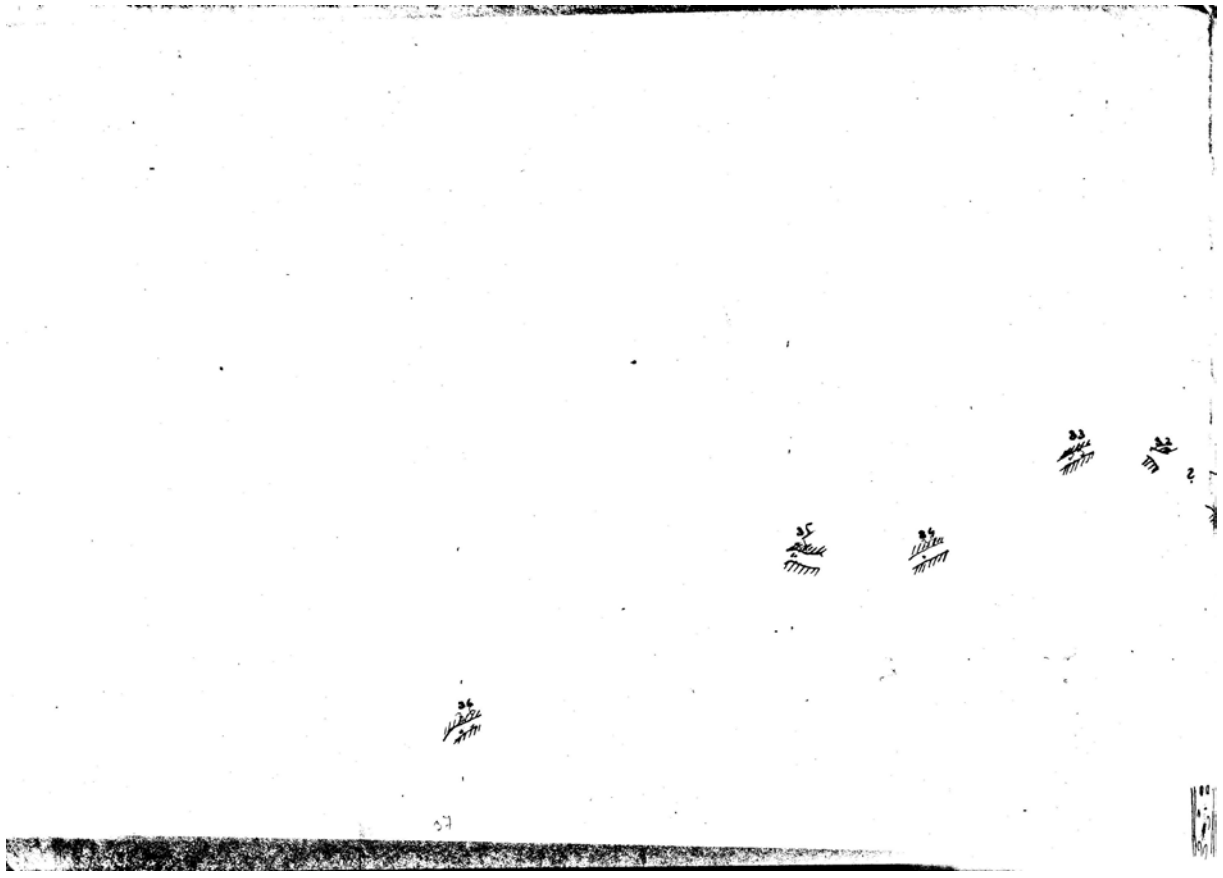

Mapa podzemního tratičadu Ochozská jaskyně dla vitguláře p. knapa. v srpnu 1948.
(bez vody)
Měřítko 1:200; 1cm na mapě = 2m ve skuteči.
Přesnost ± 30 cm a $\frac{1}{24}$ m na nejoddálnějších bodech.
Měřil: Lajsek - Madak. zří 1948
Kreslil: Madak 2. XI. 48. ...

Ochozská jaskyně
1/D-5.48 E..

Tento záhadný plánek zvětším list po listu. Číslování zleva doprava :

1109

2
1109

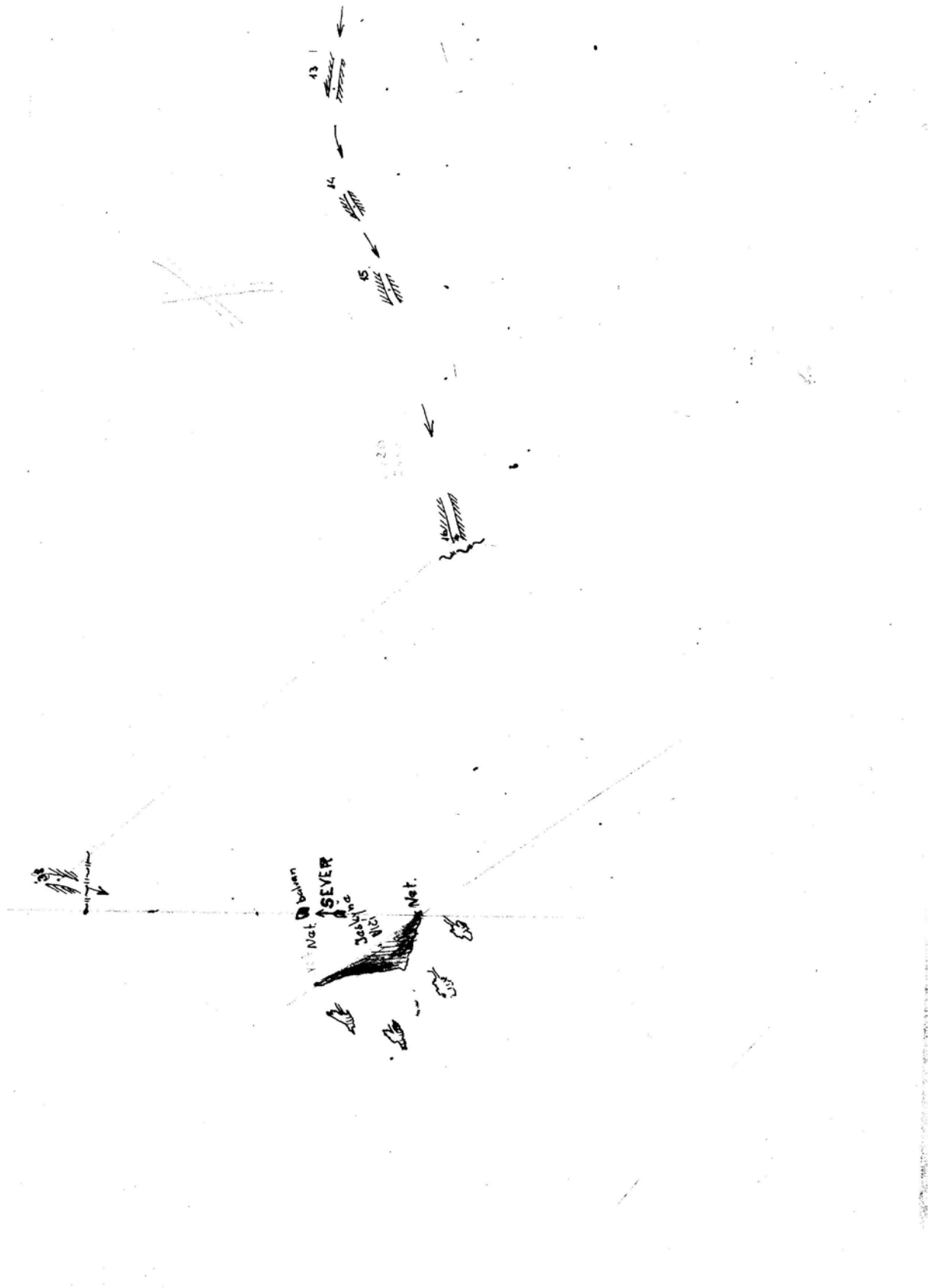
1109

1109

1109

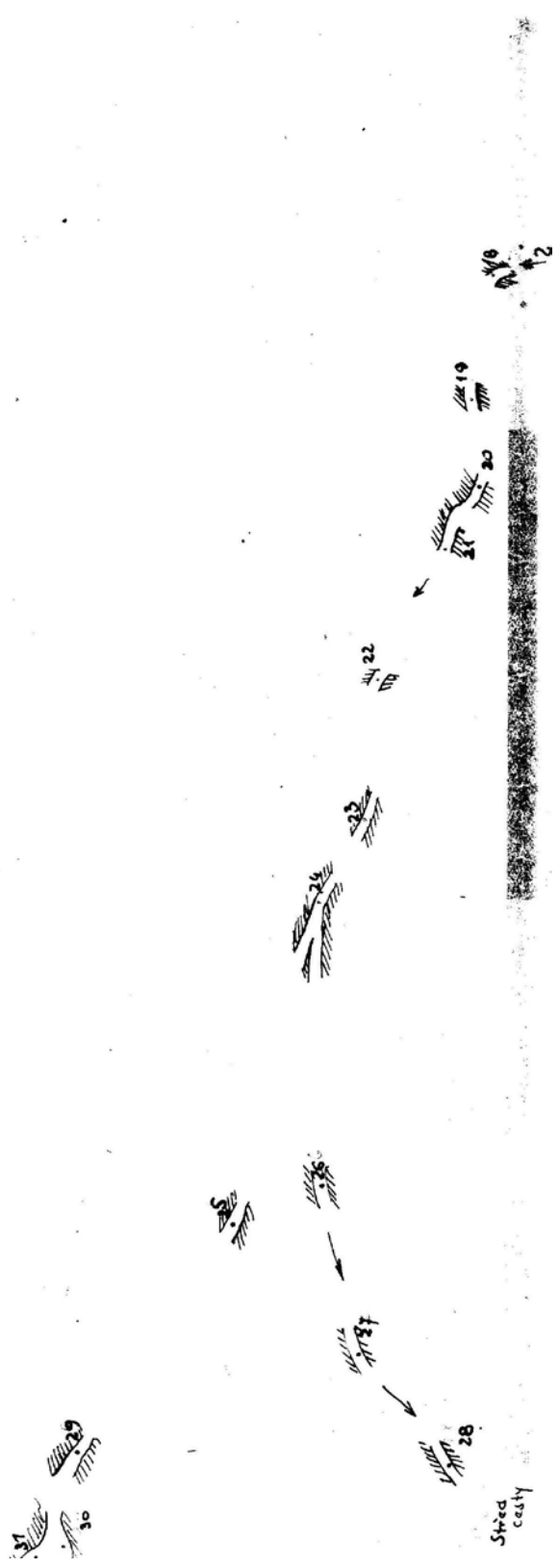
1109

1109

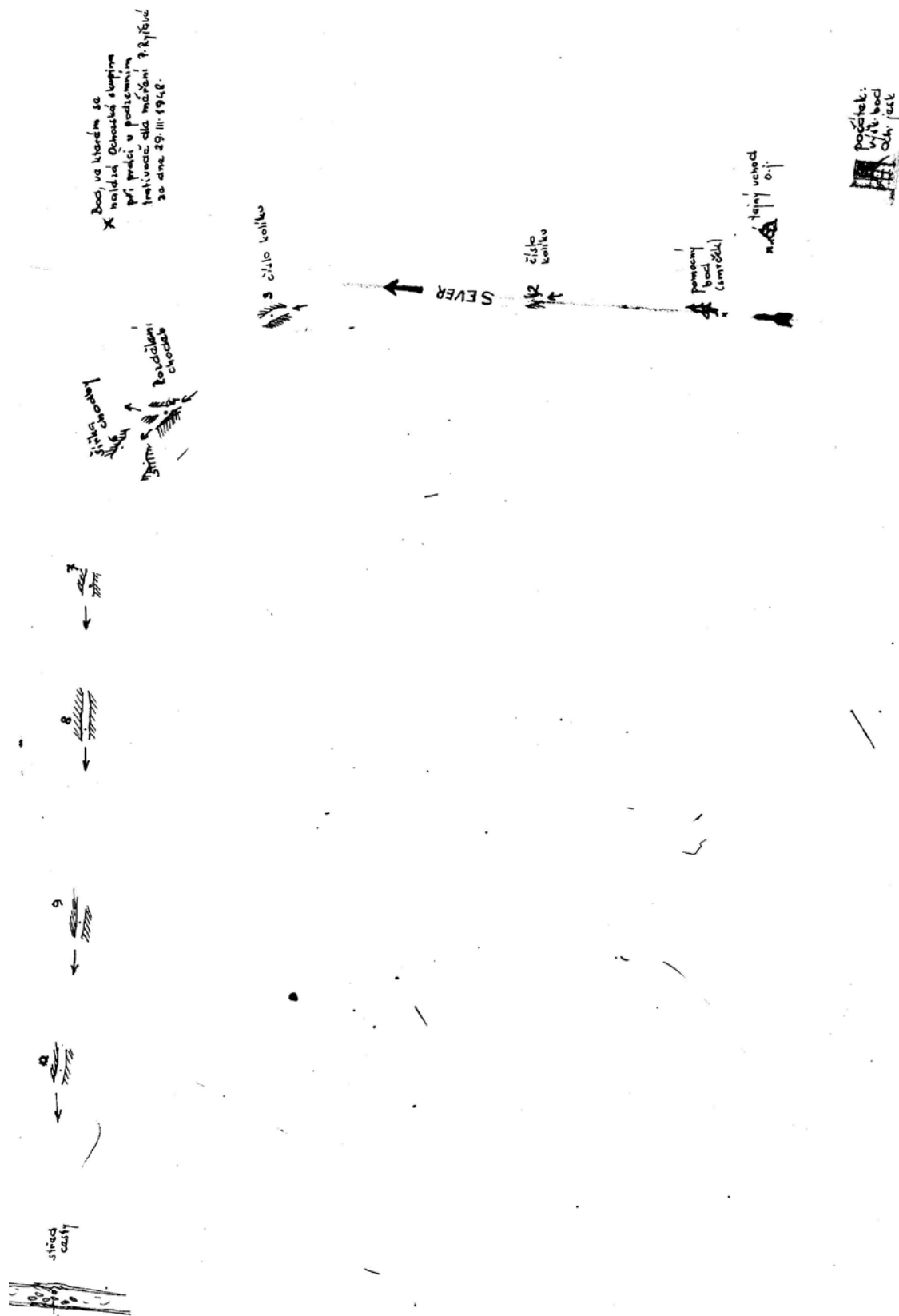
List č. 4

Technická zpráva
10. 8. 1980 - 01
Technická zpráva

Nečitelný nápis = Trativody Knap – 1 D 5. 48. O (nebo Č ?) Ochozská jeskyně. Zrcadlový pohled – zápis na rubu výkresu.

List č. 5.

1/2 číslo
kalku

poslední
bod
(směr)

načtyřvechod
0.

počet:
výš bod
důl. řad

Exkurze ve dnech 30. až 31. října a 1. listopadu 1948

A 1 / 4 - 14

Účastníci : Lejsek, Cikánek, Medek.

Další prokopávání trativodu, směřujícího s největší pravděpodobností k Netopýrce. Tento trativod pokračuje dále a po několika zákrutech se propadá do země v podobě dvou komínů, vzdálených od sebe cca 3 – 5 m. V jednom z nich se pokračuje v prokopávání, ačkoliv jsou obtíže s prokopáváním materiálu. Chodba vede totiž kolmo do země, lomí se v pravém úhlu, načež pokračuje vodorovně a spojuje se dle náznaků s prvním z obou komínů.

Práce je zdržována hromaděním páry a vznikáním mlhy, ale hlavně nedostatkem jedno-metrových žebřů, které dosud chybí. Objevil se nový, menší pobočný trativod přímo vedle starého. Viz mapa č. (?)

Stav vody – přes venkovní deště je velmi nízký, sifon „Noční“, který jsme chtěli vystřelit je úplně suchý. V jeskyních snížený vodní stav, ačkoliv do Hostěnického propadání se valí voda $Q = 10 \text{ l. / sec.}$ Říčka je vyschlá, ač prší. V Netopýrce u vodopádu protéká stále určité množství vody. (?)

Zjištění : Měření Přemysla Ryšavého se liší dle p. Knapa o 10 m.

Dodatek : **Krápníkové záclony nad hlavami rostou.** Chodba L (Chodba pravého úhlu) se dále rozdvouje : rovně a doprava.

Úvaha J.P. : Rychlost růstu krápníků je dána (podle mého) nasyceností skapové vody sintrem (vápencem), množstvím (a v závislosti na množství rychlostí) protékající nasycené vody, případně teplotou vzduchu v jeskyni (odpar). Zkamenělou řekou teče (podle mého) voda silně nasycená sintrem. Proč ? Kde, z čeho a odkud se tak sytí ? Jestliže aktéři výzkumů v exkurzním zápisu uvádí, že krápníkové záclony v trativodu viditelně rostou, pak voda, vytékající na tyto záclony musí být také silně nasycená. Není to stejná voda, jaká teče za vysokých vodních stavů Zkamenělou řekou ??? (Vycházím-li z Himmelova nákresu podélného řezu Trativodu vlevo za vchodem,- Speleo č. 15 /1994 pak, má-li Himmel pravdu, budou zde uváděné krápníkové záclony někde na kótě kolem 337 m).

Exkurze dne 14. listopadu 1948 :

A 1 / 4 – 15

Účastníci : Lejsek, Medek.

Měření Hádecké cesty od Ochozské jeskyně až ke křižovatce u Kamenného žlíbku. Stav vody v dříve prázdném korytě Hádeckého potoka (**Říčky**) stoupl. ($Q = \frac{1}{2}$ z Hostěnického propadání z 31. října 1948)

Dodatek : Pršelo již asi 14 dní, vždy střídavě mračna a déšť.

Exkurze dne 21. listopadu 1948 :

A 1 / 4 – 16

Účastníci : Cikánek, Řezanina, Medek.

Zaznamenána propadání vod od Ochozské jeskyně k výtoku. Měření cesty. Školní brigáda v Býčí skále ve dnech 18. – 19. prosince 1948. (Kusá poznámka v textu u exkurze dne 21. listopadu 1948).

Exkurze dne 31. prosince 1948 až 1. ledna 1949.

A 1 / 5 – 17

Účastníci : Lejsek, Medek.

Žebříky odneseny až do „Síně komínů“ v Nové Ochozské jeskyni. Poslední síň zaplněna vodou (od skluzavky počínaje) až ke stropu. U konce Nové bahnitá kaluž, jinak sucho po celém sále. V propadání u chaty voda zamrzlá a poměrně malý průtok. (Venku je sníh a mrzne). Pro vodu jsme se nedostali dál. Budeme se zajímat o komíny v Nové !! Viz mapa !

Úvaha J.P. : Čemu říkají ti kluci „Síň komínů“ ? Není to prostor, kterému Dr. Himmel říká „Zadní kaple“ a který leží za Křížovým (polo)sifonem ? Který je v mapě Ryšavého označen slovem „Monack“ ? Nebo je to Sifonová chodba ?

Exkurze dne 1. ledna 1949 (jiný zápis) :

A 9 / 1 – 1

Účastníci : M.L. + M.K. (Milan Lejsek + Medek Karel – ?).

Záznamy z exkurze podnikané jsou velmi úspěšné, a to tím, že se podařilo překročit Křížův sifon, ve kterém stála voda, což nebylo příjemné. Při tom to sifon nebyl, další voda zjištěna až asi po 20 m, kde tvořila další sifon, který se nedal přejít.

Exkurze dne 16. ledna 1949

A 9 / 1 – 2

Účastníci neuvedeni. (M. U. ???)

Zjišťuje se první povodeň tohoto roku, která pronikla až ven, do Říčky. Při tomto do B trativodu – též.

Exkurze dne 1. února 1949

A 9 / 1 – 3

Účastníci neuvedeni : (M.U. ???)

Navazují na první, ale domnívám se, že je to druhá povodeň tohoto roku, která pronikla až ven do Říčky. Její známky jsou až za „sloupkem“ u můstku.

Exkurze dne 6. února 1949. (odpolední - Mokersko) :

A 1 / 5 - 18

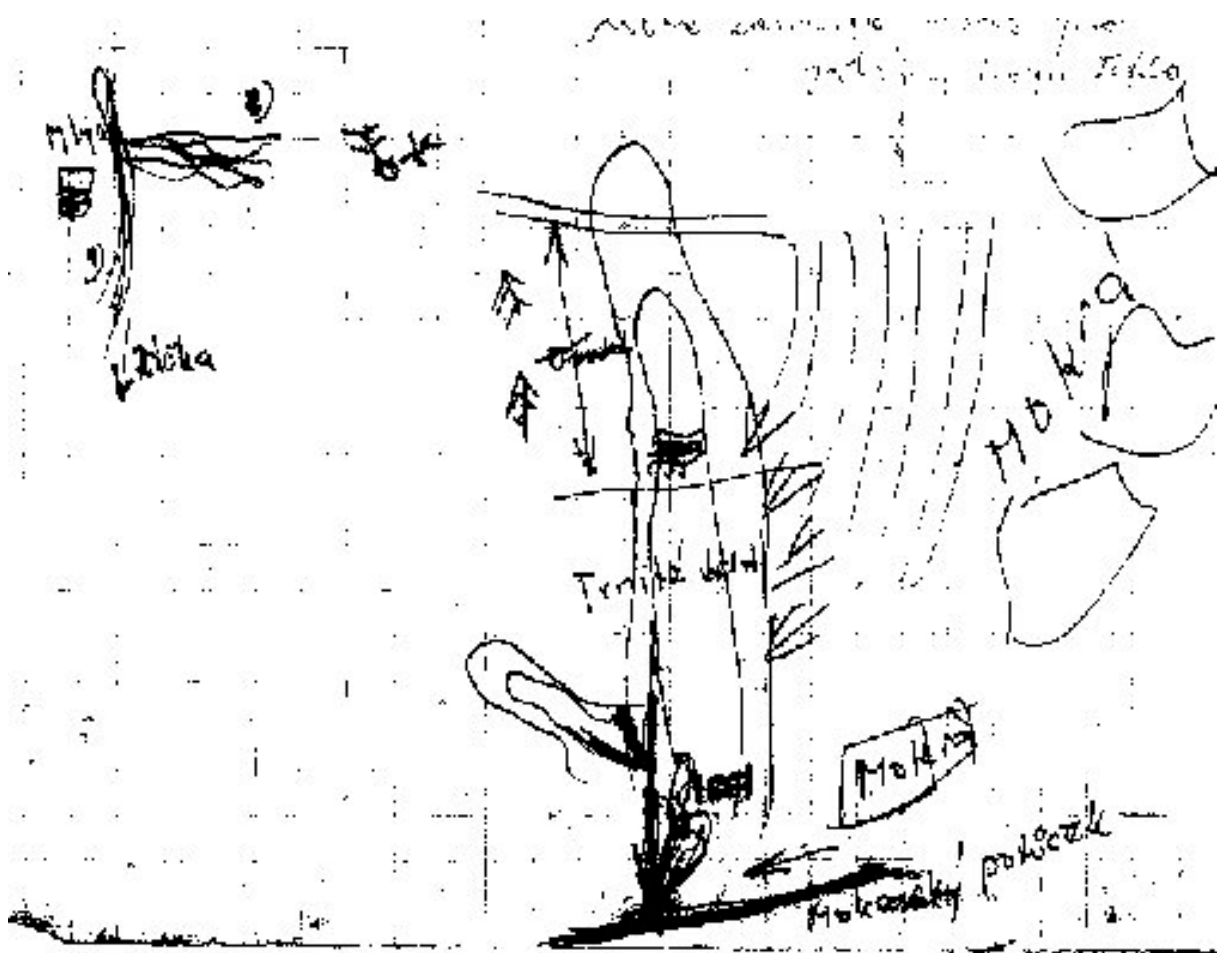
Účastníci : Hanák, Medek.

Okružní cesta přes Mokrou, Horákov a Líšeň. Výpad : 13,00 hod., dopad o 5 hod. více.

Zjištění stavu vody :

- 1.) Říčka klesá mírně (10 l. /sec.).
- 2.) Mlýnské údolí (2 l. /sec.) směřující k Mokerské hájence – slabší prameny – jeden stálý a četné menší (zamrzlé i nezamrzlé).
- 3.) Trnitý výmol (2 l. /sec.), stav vody stálý.
- 4.) Výtok „Ve výmolu“ (3 l. /sec.), stav vody stálý.
- 5.) Boční žleb (1 l. /sec.), zamrzlá voda.
- 6.) Mokerský pramen (3 l. /sec.), stav vody stálý, rovný stavu v propadání Hostěnickém.
- 7.) Říčka zamrzlá, voda pod silným ledem tekla.

Pod zápisem se nachází průvodní obrázek :

Stupně průtokového množství:	
1)	Říční při porádce Odmaký výtok na kory 2000
2)	Říčko národním / 400 / 20 Hodně propasa. pouděl 2000
3)	Hod. prop. učeš stav Netopřice - 2000
4)	Hod. prop. učeš 20 Netopřice - 2000
5)	Hod. prop. učeš 20 Netopřice - 2000 Výtok říčky. 20
6)	Hod. prop. učeš 20 Netopřice - 2000 Výtok říčky. 20
7)	Hod. prop. učeš 20
8)	Trnitý pramen 20
9)	Mlýnský pramen 20
10)	Hod. prop. učeš 20
11)	Sedra z 2012 hod. 2000
12)	Úhla

Vedle výše uvedeného obrázku se nachází ještě tato tabulka.

Exkurze dne 6. února 1949 – jiný zápis :

A 9 / 1 – 4

Účastníci : M. Lejsek, K. Medek.

Provádí se větší informativní exkurze v okolí Horákova, Mokré a Hostěnic. Následkem toho tvoříme novou teorii. A to, že větší část Hostěnického potoka se propadá. (*Patrně myšleno v okolí Hostěnic, ještě před propadáním ?*) Tvoří tím menší, neznatelná propadání, která vyvěrají v okolí Mokré jako výtoky (studánky). Potvrzuje to též spousta závrtů mezi Hostěnicemi a Mokrou. I měření na toto úplně stvrzuje.

(Pozn. J. P. : Zajímalo by mne – pokud se to dá zjistit – zda původní prameny v okolí Mokré, které sledovali členové Speleologického klubu ještě existují. Domnívám se, že akce meliorace Hostěnického potoka, kromě toho, že splavila do podzemních prostorů pod propadáním všechnu při melioracích uvolněnou zeminu a další kaly, (které od té doby permanentně Propadáním HP 1 a HP 2 do podzemí splavuje) přerušila všechny ztráty Hostěnického potoka, nebo alespoň jejich většinu. Nebýt toho, tak jsme dnes (možná) dokázali najít nejen „Motalovo pole“, Smetištní závrt, ale i další ztráty).

Exkurze ze dne 13. března 1949 :

A 9 / 1 – 5

Účastníci : M. L. (*Milan Lejsek ?*)

Říčka v dosti tekoucím stavu, četné propadání mizí, jen markantní lze vidět. Křížův sifon je naplněn, (oproti poslednímu stavu pomalu klesá). Do Hostěnického propadání „K vrbám“ Voda teče svým poměrovým množstvím.

(Vozistós „dosti tekoucí stav“ ? atd.)

Exkurze dne 27. března 1949 :

A 1 / 7 – 19

Účastníci. Homola, Medek. (Brigáda SČM).

Při odčerpávání vody v sifonu v prvním trativodu **byla voda vylévána do tzv. „Bočkova trativodu“ u vchodu.** Voda byla odčerpávána od 11,00 do 14,00 hod. Okoljdoucí lidé upozorňovali na kalnou vodu, vytékající ze zamřížovaného výtoku Říčky. (Pokus není zaručen).

Exkurze dne 10. dubna 1949 – průzkum na Mokersku.

A 1 / 6 – 20

Účastníci : Lejsek, Medek.

A 9 / 1 – 6

Postup v katastru mokerském a hostěnickém. Prováděno detailní měření vod. Zmínka též o tekoucím Hostěnickém potoce, který se posléze propadá „K vrbám“.

Voda k prameni v Trnitém údolí teče v nezmenšeném stavu (relativně, vzhledem k exkurzi na Mokersko dne 6. února t.r.). Voda z Hlavního mokerského pramene, vytékající na náměstí v Mokré z roury o průměru asi 30 cm je pouze asi o šestinu slabší. V lomě Mokerském nebyly sice zjištěny jeskyně, ale po obou stranách od vjezdu do lomu jsou průrvy.

Levá průrva je prasklina, (lom) táhnoucí se asi 10 m hluboko a končící balvany. Nese stopy rozšiřování vrtačkou. Pravý otvor, který je přímo naproti levého je zbytek jeskyně, klesající asi pod úhlem 45° dolů, se zasypanými okraji shora padající hlinou. Balvany na stropě hrozí spadnutím.

Jeskyně je odkryta asi do hloubky 5 m. Pramen v lomu není. Údolí, táhnoucí se směrem přibližně asi východním je bez vody. Ale v jeho asi třech čtvrtinách docházíme k stružce slabého ručeje vody, jdeme-li však dále, přijdeme proti proudu k trubce s pramenem značně při-

tékajícím. Jdeme-li dále proti toku, táhnoucím se podél okraje lesa, přijdeme k pramenu, který prosakuje na více místech hlínou.

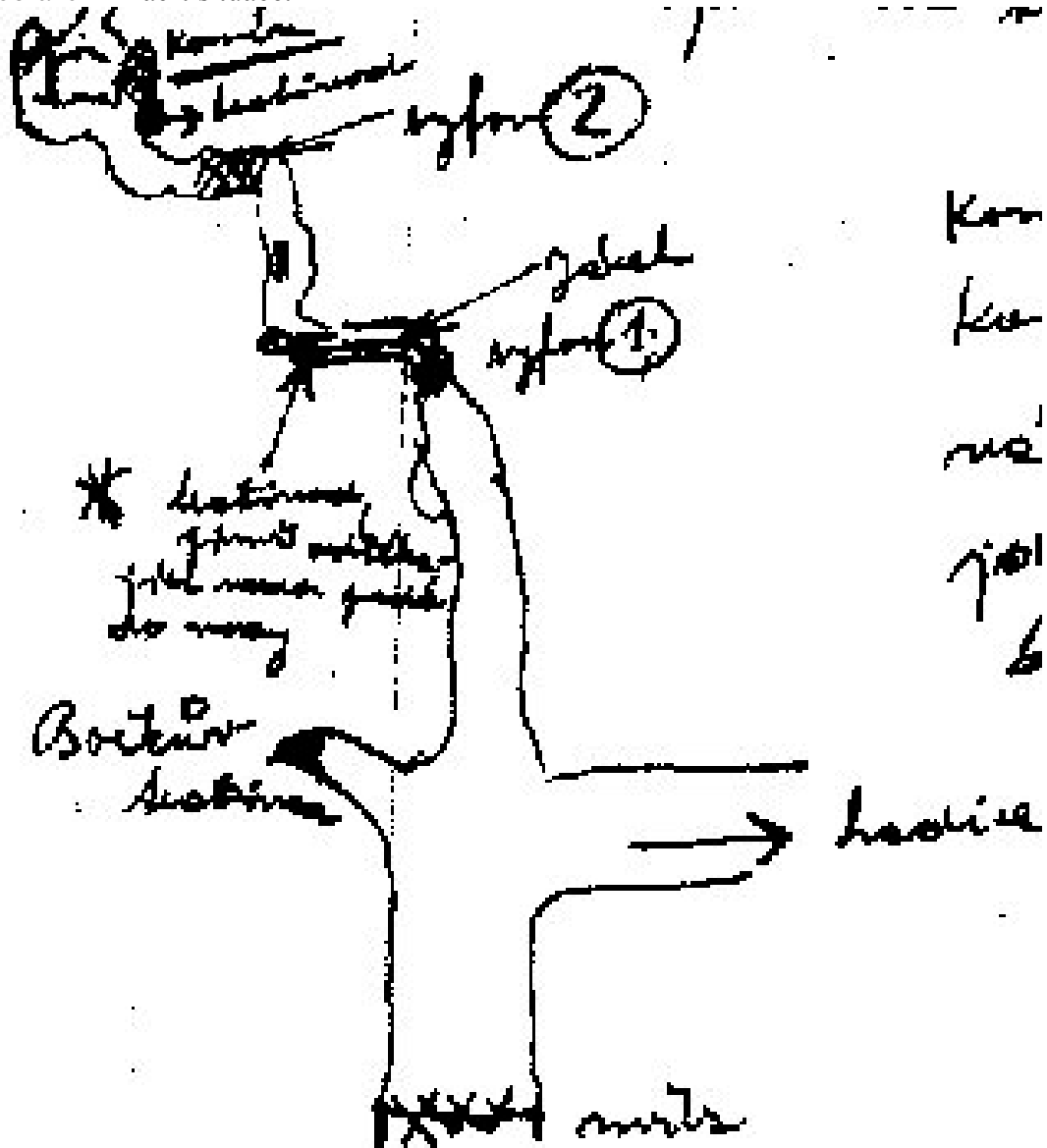
V Hostěnickém propadání, vzhledem k poslednímu stavu vod při nedávné návštěvě nezměněn.

Exkurze ve dnech 17. a 18. dubna 1949 v Ochozské jeskyni :
Účastníci :

A 1 / 6 – 21

Úkolem této exkurze bylo pokračování v prokopávání trativodu č. 1. (*Patrně trativod „Vlevo za vchodem“ – pozn. J.P.*). V Prvním sifonu stojící voda odčerpána. Járkem zajištěno proti dalšímu stavení vody v tomto trativodu. (???) Voda odtéká levým bočním trativodem (v mapce označen *) a je slyšet její dopadání na nějakou hladinu. U Druhého sifonu opět voda. Po jejím odčerpání konečně na pracovišti. Po delší době zdolán úsek, lomící se v pravém úhlu. Chodba pokračuje dalším, velmi obtížným zúžením. V této chodbě jsme postoupili o 3 metry.

Následuje obrázek – náčrt situace.

Popisy v obrázku : (shora dolů) : Komín, trativod, Sifon 2., Sifon 1., trativod jímž odtékající voda padá do vody, Bočkův trativod, chodba „Hadice“, mříž.

Text vedle obrázku : Komín v trativodu O. 1. končí po 7 m. zalitím vápencovou masou, ačkoliv jde z něj a v místech komínu silný průvan.

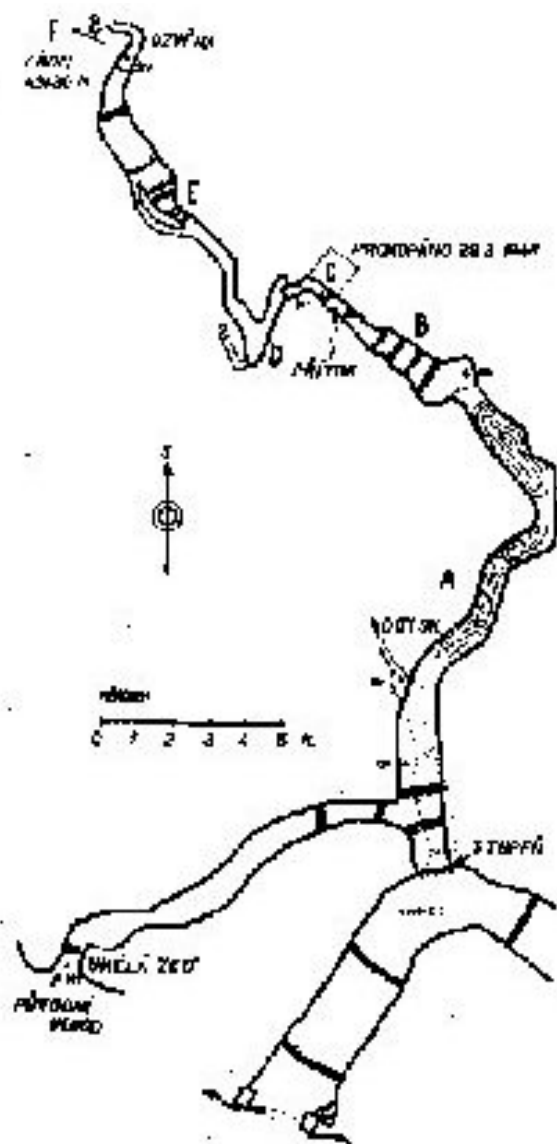
(Poznámka J.P. Náčrt situace, pokud má jít o „Trativod vlevo za vchodem“ je poněkud zmršen. Trativod leží asi 30° od osy do masivu pokračující chodby Hadice, nesevírá s ní pravý úhel, jak je nakresleno na přiloženém plánu. Odbočuje od vchodu (mříže) doleva, tedy k Říčece či k Netopýrce. Vůbec nerozumím objektu „Bočkův trativod“. Nikdy jsem o něm neslyšel. Při tom je tento trativod zakreslen na půdorysném plánu Dr Himmela ve Speleu č. 15. V zápisu z exkurze dne 27. března se praví, že voda, vyčerpaná ze sifonu se vylévala do Bočkova trativodu u vchodu do jeskyně. A kolem procházející lidé upozorňovali na to, že z Vývěru 1. teče kalná voda. Viz zápis z exkurze dne 27. března 1949. Že by tam tehdy bylo něco, co je dnes ucpáno sedimenty ??? Že by tam bylo něco, co komunikuje s hltáčem 8 m před vchodem do jeskyně, ve kterém s jekotem mizely povodňové vody za povodně v r. 1879, jak popisuje Martin Kříž blahé paměti ? Že by ??? Vozistós sifon, ze kterého odtékající voda padá do vody ???

Co znamená v poznámce vedle obrázku zkratka O.1. Je tam vertikála (komín – viz náčrt) která je ve výši 7 m zalita sintroem ?

Co my se všechno o té díře ještě nedozvíme ! Pokud něco takového vůbec existovalo, jak to, že takové poznatky byly zapomenuty ???

Než budu pokračovat v textu zápisů a hlášení z exkurzí, chtěl bych ještě ze studijních důvodů připomenout, co o tom napsal v r. 1949 Přemysl Ryšavý do časopisu „Československý kras“.

Protože úvodem je obrázek – půdorys trativodu – který chci pro čitelnost zvětšit co to půjde, zůstává na této stránce mezera. Ryšavého text k tomuto obrázku, převzatý z 2. ročníku časopisu „Československý kras“ najdete pod obrázkem.

Obr. 2.

Nový trativod v Ondrovska jeskyně. Měřili 29. března 1948: Cigánek, Medek, Ryšavý.

Z Hládeckého údolí počíná jeskyně Hadici, z níž malá část nejbliže v vchodu je uměle prošiflena z důvodu snadnějšího přístupu. Hadici tvoří mnohokrát se zatáčející chodba asi 170 m dlouhá, nepříliš široká a průměrně 2 m vysoká. K severu odbočuje několik vedlejších chodbiček, z nichž jsou zatím nejdůležitější dvě nad sebou ležící chodby v prvním ohybu Hadice, začínající 7 m daleko od umělého vchodu (1). Spodní chodbu tvoří trativod, v němž za přítvalu míží poměrně velké množství vody. Trativod bývá obvykle zatarasen naplavenými dřevy, je asi 5,5 m dlouhý, vyplněný štěrkovými a písčítými nánosy a jeví silný spád k severu (na půdorysu obr. 2 tečkovaně). Ústí horní chodby je asi 2 m nad půdou; ve 2 m od počátku odbíhá k JZ chodba k původnímu vchodu do Ochozské jeskyně. Přímým směrem, mírně vzhůru, vede chodba krásně etablovaná s vyhlazenými stěnami, zdobenými místy nicovými tvary. Chodba pozeměhlou zmenšuje výškové rozměry a zahýbá mírným obloukem k SV. Za záhybem jsou ve stěnách pěkně vyvinuty vodní járy; skalní dno chodby je v těchto místech pokryto 4½ m dlouhou louží, nakaпанé vody (A).^{*)} V těchto místech zahýbá chodba náhle téměř v pravém úhlu k SZ a na jejím dně je patrna opět vodní louže. 4 m za zákrutem počínají mocné nánosy silně promočené hlíny a chodba spadá kluzkým srázem (B), kde končila nánosem bahna (C). Všechny

*) Čísla v závorkách odpovídají příslušným číslům na plánu.

*) Písmena v závorkách odpovídají příslušným písmenům na plánu. Obr. 2.

známky nasvědčovaly tomu, že tato nejzazší část chodby bývá zaplavována vodou. Již r. 1878 píše Dr. M. Kříž při popisu těchto proslor, že na dně prohlubně stává voda. Zajímavější pozorování bylo učiněno při inundaci počátkem r. 1948, kdy zjistili zde pracující členové Spel. klubu v prohlubni proudící vodu, která sem přicházela malým otvorem ve dnu svažující se chodby a mizela směrem k severu. Značné množství protékající vody a okolnost, že po inundaci voda brzy zmizela, svědčilo o nepřítisí mocném ucpání dalšího pokračování,

pročež přistoupili zmínění již pracovníci (Cigánek, Lejšek, Medek, Řezanina) k odstraňování bahnitého závalu. Jejich namáhavá práce byla korunována úspěchem a dne 29. března 1948 se jim podařilo objevit další pokračování. Za závalem vbíhá trativod do síňky (D), táhnoucí se k JZ, s puklinou ve stropě. Za síňkou je síca trativod značně vysoký, avšak jeho šířkové dimenze stačí sotva na prolezení. Na konci této úzké partie je 2 m vysoký skalní most (E), jež nutno přelézati vřehem. Za mostem nabývá trativod opět předchozích dimenzí a 5 m dáleku se stává neprůlezným (F). Asi 5 cm vysokou skulinou mezi náplavou a stropem je vidět další prostory, z nichž při zavolání zaléhá ozvěna (podle situace v březnu 1948).

Nově objevený trativod má sice délku pouze 13 m, avšak jeho velká důležitost je v tom, že se snad dalšími pracemi a objevy podaří rozřešit otázku odtoku vod z Ochozské jeskyně. Niveau poslední části objeveného trativodu se neliší příliš od niveau řečiště Hádeckého potoka v místech mezi Ochozskou a Netopýří jeskyní. K otázce odtoku vod a dalšího prodloužení trativodu možno předpokládat, že trativod povede kolem závrtu SZ vchodu do Ochozské jeskyně. Vody tudy tekoucí budou křížovat povrchový tok Hádeckého potoka prav-

děpodobně v nepříliš značné výškové diferenci. Tento případ není v krasových oblastech vzácný; u nás na př. upozornil na případ křížování toků na Holštýnsku J. Knies r. 1908 ve stati »Drobné geologické zprávy z území Moravského Krasu« (Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově) a r. 1909 ve spise »Punárva a její krasové přítoky«, str. 32. Na existenci křížování toků v jižní části Morav. Krasu upozorňuje ve svých »Průvodcích« A. Boček. Velká důležitost nově objeveného trativodu tkví v tom, že při dalším objeveném postupu bude asi možno přiblížit se co nejvíce vlastnímu křížování toků. Otázku odtokových poměrů vyřeší řádně provedený experiment barvici.

Tolik k „Trativodu vlevo za vchodem“. Zápis z Exkurze ve dnech 17. a 18. dubna 1949 dále pokračuje :

Bylo provedeno barvení shodné s popisem barvení při exkurzi dne 28. března 1949, které je popsáno v Časopisu „Československý kras z této doby. (Viz Československý kras, ročník 2/1949, str. 76, článek s názvem „Příspěvek k řešení hydrografie jižního Moravského krasu“, jehož autorem je Karel Medek). Výsledek se po dvou hodinách vůbec neprojevil (u mříže).

Postup : Do sifonu 1. nalito asi 10 x 10 litrů kalné vody. Voda dopadá do bočního trativodu, ale nevytéká tedy na Výtoku Říčky – nebo jí bylo málo. Postup bude opakován.

(Vlastní poznatek J.P. : Dne 30. dubna 1998 – přibližně po 50ti letech od Medkem popisované exkurze – rozmíchal Dr. Himmel 17 kg kuchyňské soli v 50 l. vody a nalil je do propadání, nacházející se mezi Ochozskou jeskyní a Netopýrkou. Nalil to tam ve 23,00 hod.

Já jsem od 23,00 hodin seděl u portálu Vývěru 1. s konduktometrem a měřil vodivost protékající vody. V té době kolísala vodivost přitékající vody v hodnotách kolem 440 – 445 mikroSiemens /Dále jen mS/.

Vzdálenost mezi propadáním u Ochozské jeskyně a Vývěrem 1. je cca 900 m. V prvních hodinách jsem prováděl měření každých 20 minut. Od tří hodin ráno každých 15 minut a od čtvrté hodiny ranní každých 10 minut. Kontaminace solí dospěla do Vývěru 1. cca po 5,5 hod.

Krátce po čtvrté se začala naměřená hodnota vodivosti lehce zvedat. V 5,00 hod dosahovala 455 mS. Obsah soli ve vodě kulminoval při měření v 6 hod. 10 min, kdy bylo dosaženo naměřeného maxima 490 mS. Od této chvíle naměřené hodnoty zvolna klesaly tak, že cca kolem deváté či krátce po deváté již konduktometr vykazoval opět původní hodnoty, jaké byly na začátku měření,

Charakter křivky nenasvědčuje tomu, že by kontaminovaná voda protékala velkou zásobárnou vody, To by se více zředila a průtok by trval daleko déle. Ve světle tohoto poznatku jsem toho názoru že dvě hodiny na zachycení výsledku barvicí zkoušky, jak předpokládal Karel Medek, je málo.

P.S. Nevzpomínám si, jestli tohle měření Dr. Himmel někdy někde publikoval !

Exkurze dne 24. dubna 1949

Účastníci : Lejsek, Cigánek, Řezanina.

A 8 / 1

A 9 / 1 – 7

Při malé účasti členů jsme se pokoušeli navázat na pokus pana Karla Medka a Bedřicha Homoly, kteří dokazují, že z tzv. B trativodu (*Pozn. J.P. – že by B trativod byl totožný s výše popisovaným trativodem, nazvaným a zakresleným na plánu jako „Bočkův trativod“ ???*) se nachází spojitost mezi ním a Výtokem Říčky. Tento pokus dokazují litím zakalené vody do trativodu. Prý se jim objevila u výtoku Říčky.

Tento pokus jsme opakovali s několika hektolitry zakalené vody, kterou jsme lili do téhož trativodu. Po šestihodinovém pozorování u výtoku proudu v Netopýří jeskyni jsme zjistili (jak jsme ostatně předpokládali), že toto barvení jest nedostačující. Proto jsme marně pozorovali zakalení u výtoku Říčky.

Touto exkurzí jsme si znovu ověřili tvrzení pana B. Homoly a K. Medka a zjistili jsme, že jejich tvrzení je nesprávné. Navrhujeme proto řádné barvení Jižní části Moravského krasu, které by se mělo co nejdříve uskutečnit.

Poznámka J.P. : *Pokud mohu jako amatér a neumětel vyslovit svůj názor, pak podle mého existují před Ochozskou jeskyní dvě vodosvodné cesty. Někde před Liščí dírou podzemní tok bifurkuje, tj. rozděluje se. Jedna jeho část přechází freatickým torzem dávného, možná zčásti zavaleného jeskynního systému a mezi balvany pode dnem údolí pod pravý břeh Hádecké Říčky do prostoru neznámého pokračování Málčiny jeskyně, (Slezákův výzkum pomocí radiomajáku ve světle jeho telegnostické detekce), podtéká Málčinu jeskyni, Švédův stůl, hypotetickou „Slezákovu Zařícenou“, objevuje se na dně Netopýrky a pak snad teče pod Lysou horu a dál k Vývěru I. (Viz ročenka „Edice SE – 3 – 2009 na CD, Tématický okruh 2., práce L. Slezáka, nazvaná „Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu a nabídka speleologicky nadějných lokalit tamtéž“).*

Druhá jeho část pokračuje dál pod levým břehem, možná na sebe váže vodu z propadání Hádecké Říčky a nějak komunikuje s trativodem „Vlevo za vchodem“ z Ochozské jeskyně. Zde předpokládám freatickou zónu, spojenou s tajemstvím legendárního Křížova propadu 8 m před vchodem do Ochozské jeskyně za povodně v r. 1879, s tajemstvím Bočkova sifonu, se sifonem v trativodu, kde voda padá do vody (viz dále) a v poslední řadě s Musilovým hypotetickým „Lišeňským trativodem“. Kam tyto vody dále tečou, kde a zda a jak se spojují či nespojí, to ví zatím jen Bůh, pokud nějaký existuje. Kacířská myšlenka : Co když tato voda teče někde pod Mokrou, či je zdrojnicí čerpací stanice u rybníka „Srdíčko“, která zásobuje pitnou vodou Mokrou a další obce. (Slezákův artézský pramen z r. 1954 ?) Kdo to ví, odpoví, odpoví mi na otázku této hydrografie ???

Exkurze dne 24. dubna 1949 – jiný zápis (viz výše) :

Účastníci : Milan Lejsek

Provádí se nedostatečný pokus, ve kterém se lije do B trativodu zakalená voda, která se měla objevit z výtoku. Toto se nestalo. Říčka tekla cca normálním tokem. Taktéž do Hostěnického propadání, zase jen k vrbám.

Exkurze dne 15. května 1949

A 9 / 1 – 8

Účastníci : Milan Lejsek

Do Hostěnického propadání žádná voda. (Stála v rybníce, kde se též propadala). Křížův sifon byl naplněn (minimálně 17,5 cm) vodou. (*Vozistós – stála v rybníce ?*)

Exkurze dne 22. května 1949

A 9 / 1 – 9

Účastníci : D. V. (*Dvořák, Valeš, ???*)

Po několika prudkých atmosférických srážkách se přívalem vody naplnila obě dosti znatelná propadání Hostěnická. Při tom měli jsme štěstí potkat valící se vody v Nové Ochozské, která tekla až ven. Přes to, že B trativod značnou část strávil, nestačil na to.

Exkurze dne 29. května 1949 :

A 9 / 2 – 1

Účastníci : Medek, Lejsek.

V Říčce tekoucí voda po celém řečišti. Jsou známky po povodni, která se provalila až do Říčky. Uvnitř aktivní tok do B trativodu s přicházející rychlostí.

Exkurze ze dne 2. června 1949 :

A 9 / 2 - 2

Účastníci : M.U. (Medek, *Urbánek ??*)

Pozůstatky po dřívějším tokovém propadání u „Sloupu“ a v Dómech žádné.

Exkurze ze dne 12. června 1949 :

A 9 / 2 – 3

Účastníci : M. L. (Medek, Lejsek)

Částečně naplněné sifony v Nové Ochozské. Křížův sifon naplněn (minimálně 12,5 cm), rovněž do propadání Hostěnického netekla žádná voda. Říčka tekoucí až 400 m před most (křížovatka HO / LHM) kde se propadá. (*???*)

Exkurze ze dne 19. června 1949 :

A 9 / 2 – 4

Účastníci : D. V.

Do Hostěnického propadání žádná voda. Jen v Říčce částečný tok. Křížův sifon – voda klesající.

Exkurze ze dne 26. června 1949 :

A 9 / 2 – 5

Účastníci : M. L. (Medek, Lejsek)

Tekoucí voda v Říčce, jakož částečnou intenzitou. Do Hostěnického propadání tekla jen k vrbám. Křížův sifon (min. 10,9 vodou).

Exkurze ze dne 10. července 1949

A 9 / 2 – 6

Účastníci : D.V.

V Říčce se podařilo reaktivovat celý tok do Hádeckého propadání (zabetonování). Křížův sifon zaplněný vodou, nebylo lze překročit.

Exkurze ze dne 14. srpna 1949 :

A 9 / 2 – 7

Účastníci : D. V.

Tekoucí voda v Říčce jakož částečnou intenzitou. Do Hostěnického propadání tekla voda jen k vrbám. Křížův sifon (minimálně 10,5 až 05 cm vodou).

Exkurze ze dne 28. srpna 1949 :

A 9 / 2 – 8

Účastníci : M.L. (*Medek, Lejsek ???*)

Netekoucí voda v Říčce. Křížův sifon – voda (minimálně 15,5 cm) Hostěnické propadání tekoucí.

Exkurze ze dne 11. září 1949

A 9 / 2 – 9

Účastníci : M. L. (Medek, Lejsek ???)

Nepatrný tok v korytě Říčky, která se ztrácela ve štěrku na různých místech před Málčinou jeskyní. Voda v Křížově sifonu (minimálně 12,5 cm). Bylo prokopáno koryto, které snížilo hladinu o další litry.

Exkurze ze dne 16. října 1949

A 9 / 2 – 10

Účastníci : M.K. (Medek Karel ?)

Prováděna detailní měření v okolí Říček – a to vodní. V Říčce voda jen za druhým propadáním, kde zanikala. Křížův sifon vyschl (do vlhkého jílu, popř. štěrku).

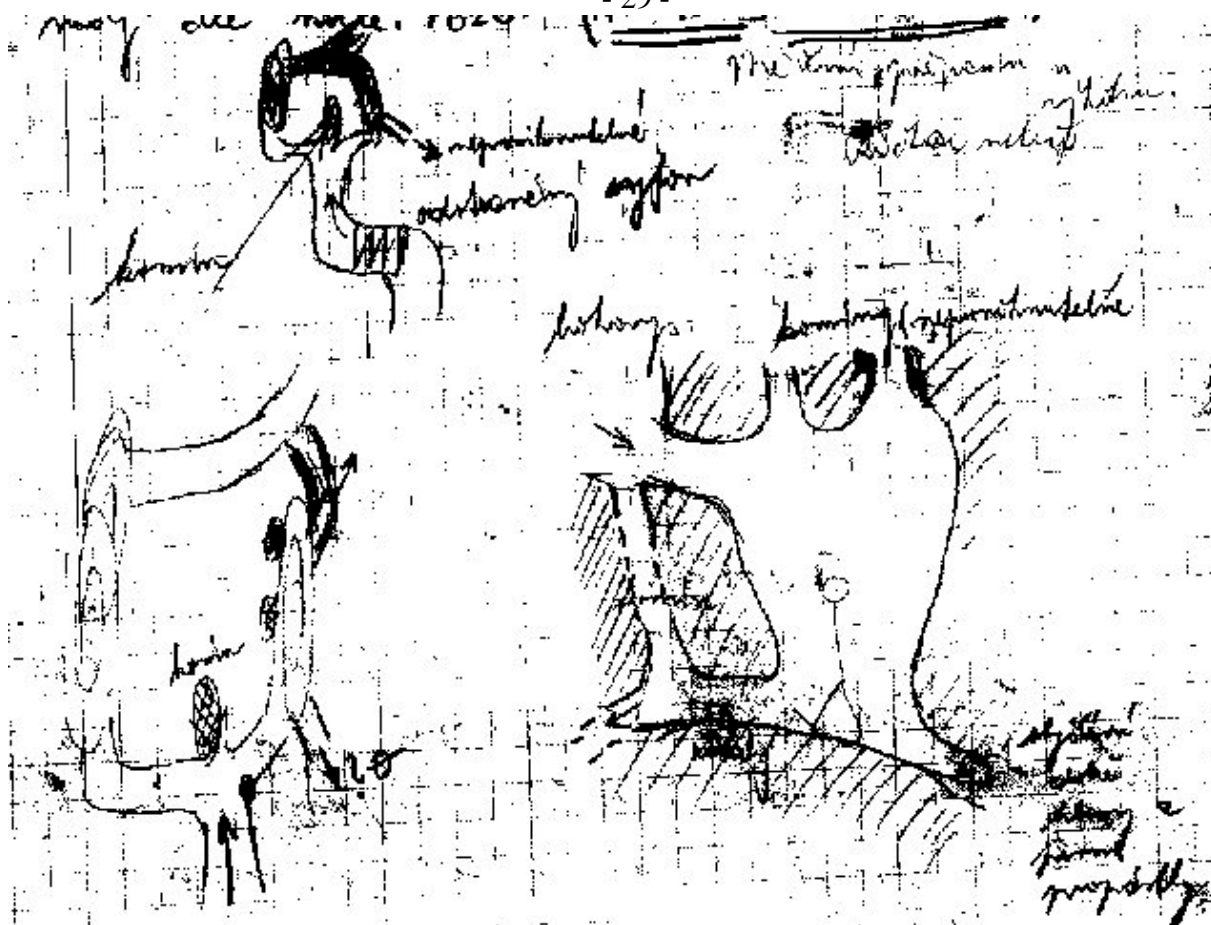
Exkurze dne 16. října 1949 (Jiný zápis) :

A 1 / 8 – 1

Účastníci : 8 členů spojené Hádecko – Ochozské skupiny.

Prokopání další části trativodu č. 1, a to odbočka, kde urážel Milan roh. Stav vody velmi nízký. Odstranění sifonu č. 2 – viz předešlý náčrt. Měření vody dle vzorce. $h = 4\text{cm}$ (měření přepadu u Výtoku). Říčka neteče.

Obrázek k tomuto zápisu – viz níže :

Exkurze ze dnů 23. a 30. října 1949

A 9 / 2 - 11

Účastníci : MK + DV (Medek Karel + ? – registrovaný člen Speleoklubu který by měl monogram D.V. či V.D. nebyl v databázi členů z té doby nalezen).

Podařilo se, následkem nekladoucích se překážek, jako voda v sifonech dosáhnout vůbec nejdelšího možného proniknutí do Nové Ochozské od r. 1945, kde se našly stopy (???) („DVvHuN“) 12. 1932 (*jde patrně o podpisy v komoře nad hladinou vody třetího sifonu. Co však znamenají velká i malá písmena v uvozovkách a závorkách – viz výše, to opravdu nevím*), což se nepodařilo ani v roce 1947, kdy k tomu byly poměrně příznivé atmosférické vlivy. Zároveň se tyto prostory zanesly na mapu.

Výsledky měření přepadem dne 23 října 1949

A 4 / 1

Z prostorových důvodů zařazuji oskenovaný dokument na další stranu.

Archiv
Výsledky měření propadání 23. října 99. Měření nejspíše, nelze určit.
 k on k on 2 ajistini Q vyjádření (konst) bch, splněno

Jméno: Procházka 99.10.11

Výška (číslo) propadl.	115	2,8		$10 \div 116 \text{ /sec}$
Propadání (číslo) čísel	418 100	98 95		12,14 l/sec
Číslo od (číslo) čísel	10 ²	1	průměr, měření chyb	0,186 l/sec ✓
Netopýlka	10	2,5		0,735 l/sec ✓
cca 150m před (číslo) čísel	5	2	1/4	0,263 l/sec X
číslo (číslo) čísel			1/4 l / 10 sec - 1 sec + 1/4	0,03 l/sec
číslo: rovná do (číslo) čísel			1 l / 10,9, 9, 12 sec	1,1 ÷ 12 l/sec X
číslo (číslo) čísel			9 l / 39, 32, 31 sec	0,29 l/sec X

A3/1
 A4

číslo (číslo) čísel pod (číslo) čísel:
 $\frac{1}{4} \text{ l} / 4 \text{ sec} + (\frac{1}{4} \text{ l} / 25 \text{ sec} + 1 \text{ l}) + \frac{1}{4} \text{ l} / 5 \text{ sec} + \frac{1}{4} \text{ l} / 5 \text{ sec} + \frac{1}{4} \text{ l} / 5 \text{ sec}$
 $Q = 0,644 \text{ } 0,148 \text{ l/sec}$

Měření propadání se neobejde se stejným měřením
 Měření čísel 5-10 m k propadání
 měření do (číslo) čísel

číslo (číslo) čísel v (číslo) čísel
 $\frac{1/4 \text{ l}}{7} / 10 \text{ sec}$ i měří $Q = 0,003 \text{ l/sec}$
 Propadání (číslo) čísel (Do (číslo) čísel cca o něco měří? ne 0,263 l/sec)
 číslo (číslo) čísel před (číslo) čísel a něco měří na (číslo) čísel
 číslo (číslo) čísel (číslo) čísel cca 0,03 l/sec.

2. (číslo) čísel propadání (číslo) čísel, před (číslo) čísel (číslo) čísel,
 v (číslo) čísel před (číslo) čísel (číslo) čísel (číslo) čísel
 (číslo) čísel a (číslo) čísel
 $Q = \frac{1/4 \text{ l}}{3/6} / 12,5 \text{ sec} = 0,01 \text{ l/sec}$

číslo (číslo) čísel: (číslo) čísel k (číslo) čísel 360/322/340/cm
 — (číslo) čísel — (číslo) čísel 1096 m
 • b = 115 **B = 171**

číslo (číslo) čísel (číslo) čísel (10,06 m) / 1,45 (hl. 2 m) ÷ 3,30 m/min.
 — (číslo) čísel — (číslo) čísel 350 / 17 (číslo) čísel
 (číslo) čísel 30 (číslo) čísel.

Poznámka: Jde o (číslo) čísel se (číslo) čísel na (číslo) čísel, (číslo) čísel (číslo) čísel
 (číslo) čísel (číslo) čísel.

Poznamky pro přírodní basenu

Poznamky pro přírodní basenu: hydroelektrického propadání? Růžice (rybník)

$Q = 124 \text{ m}^3/\text{sec}$

Rychlost proudění při stanoveném stavu má max 0,2 m/sec, minimálně 0,01 m/sec

Luftlinie 1110 m nad prop. (1) : rybník Růžice.

Pronoivní vrstva s tloušťkou 1500 - 2000 m (pod. prop. / rybník Růžice).

Potřebná kapacita (nejlépe vyhledat) (2 kapy o 2125 H₂O)
1 litr kapaviny má 18,65 l vody

Doba účinná na kapacitu 5 ÷ 11 hodin.

Bohužel by to bylo příliš velké

Za dobu 5 ÷ 11 hodin protéká 110.000 ÷ 440.000 l H₂O

Intenzita kapaviny by byla cca 100 ÷ 200 l s intenzitou 1 litru kapaviny má 18,65 l H₂O

A4/2

Exkurze ze dnů 29 a 30. října 1949 (jiný zápis).

A 2 / 2 - 1

Účastníci : Hádecko - Ochozská skupina (jmenovitě ?) - Výpis z textu :

Cigánek, Řezanina a spol. (?), Medek, Dvořák a Honziček, Lejsek

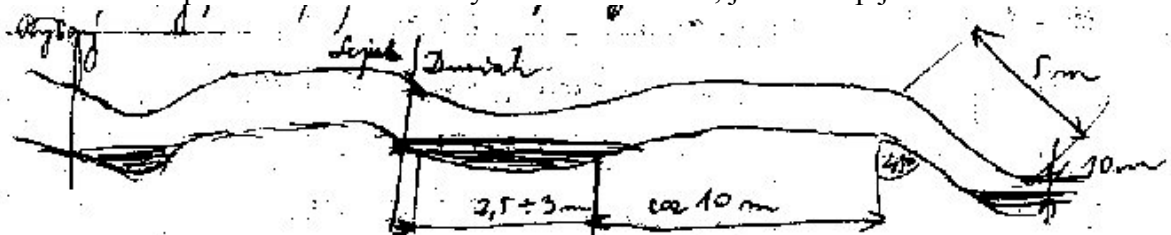
Provedené práce :

Změřena : cesta od Výtoku Říčky ke křižovatce. (Cigánek, Řezanina a spol.). Cesta chata – Stará Ochozská, dvířka. (Medek). Potok (Medek). Výtok Říčky – Hádecké propadání (Medek). Změřen stav vody.

Proniknuto do Nové Ochozské jeskyně (Dvořák, Honzíček) pronikli přes levý sifon v nejzazší Nové – změřeno od sifonu prokopaného Lejskem až k větvi směrem do balvanů.

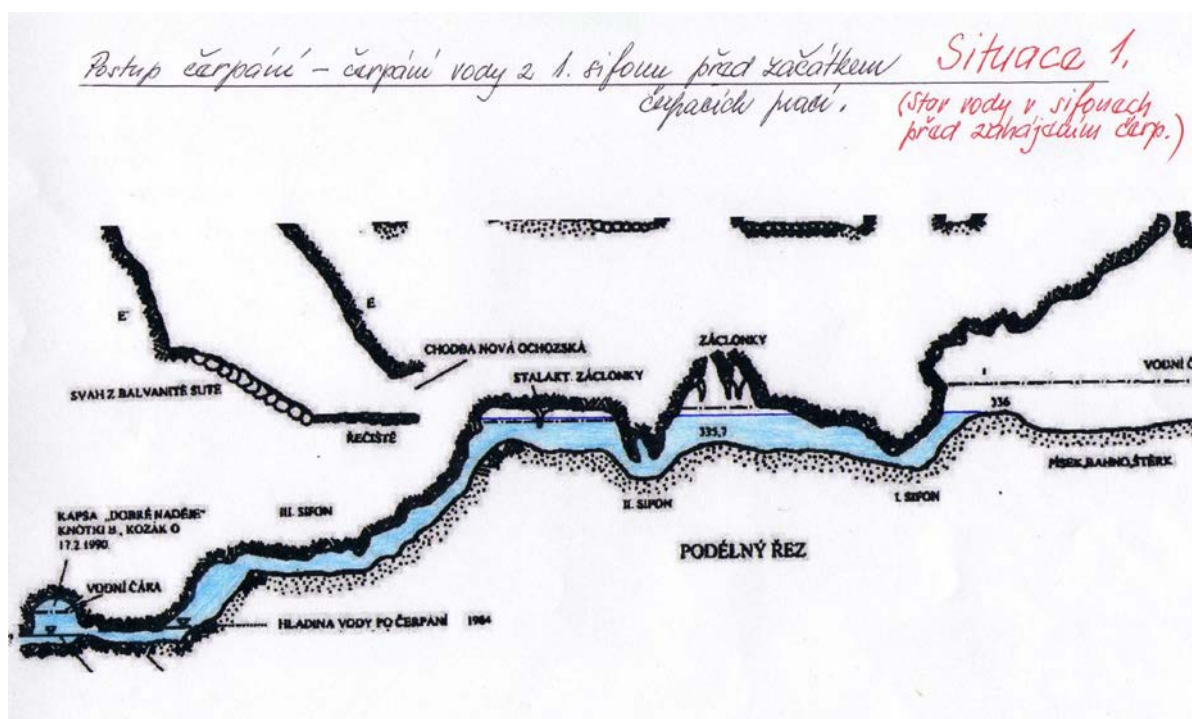
Situace (vodní) :

Výtok Říčky teče jako před týdnem, ačkoliv v týdnu jemně přšelo. Hádecké propadání se zdá slabší, než bylo 23. října, ale zaručeně je slabší, snad o ½ než Výtok. V celém korytě Říčky není voda. Ochozské propadání je přetékáno asi o 10 m. V Nové stav vody úplně minimální. Sifon ze 3. října 1947 (**úplně první zápis tohoto přepisu exkurzí**) je nižší (voda v něm) asi o 30 – 50 cm. Dvořák sám pronikl (v plavkách) do prostoru trativodu, jenž po několika metrech směřoval pod úhlem 45° do vody do dalšího sifonu, jehož strop je cca 10 m nad vodou.

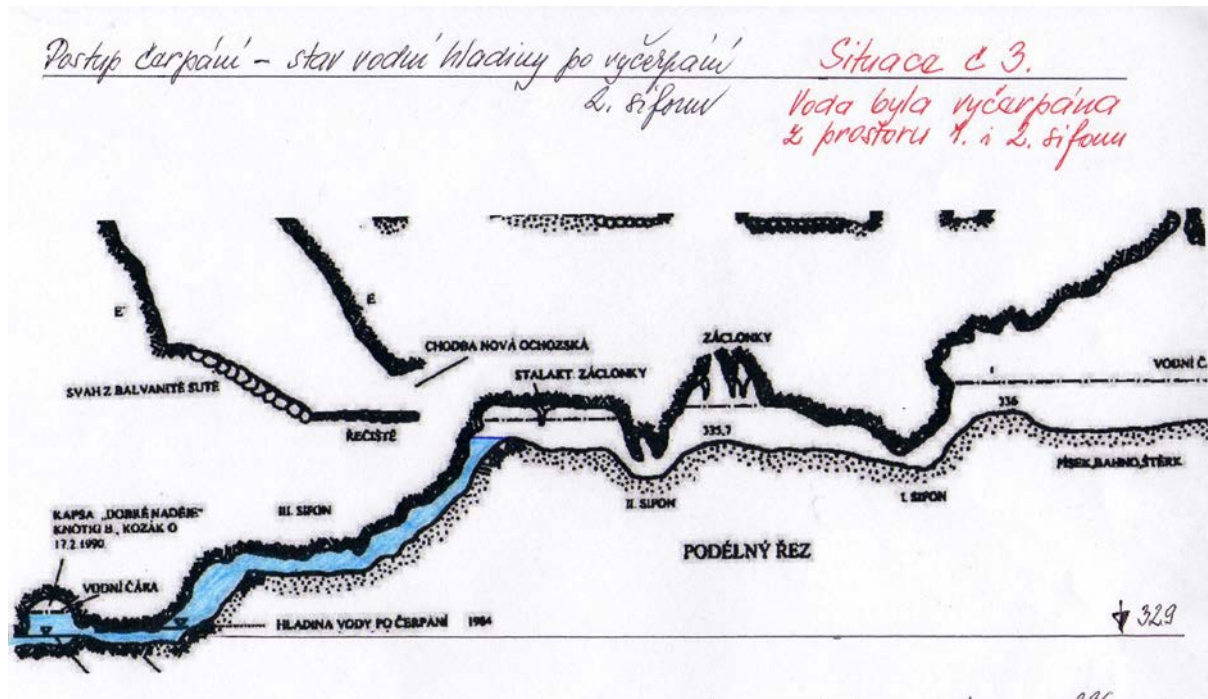
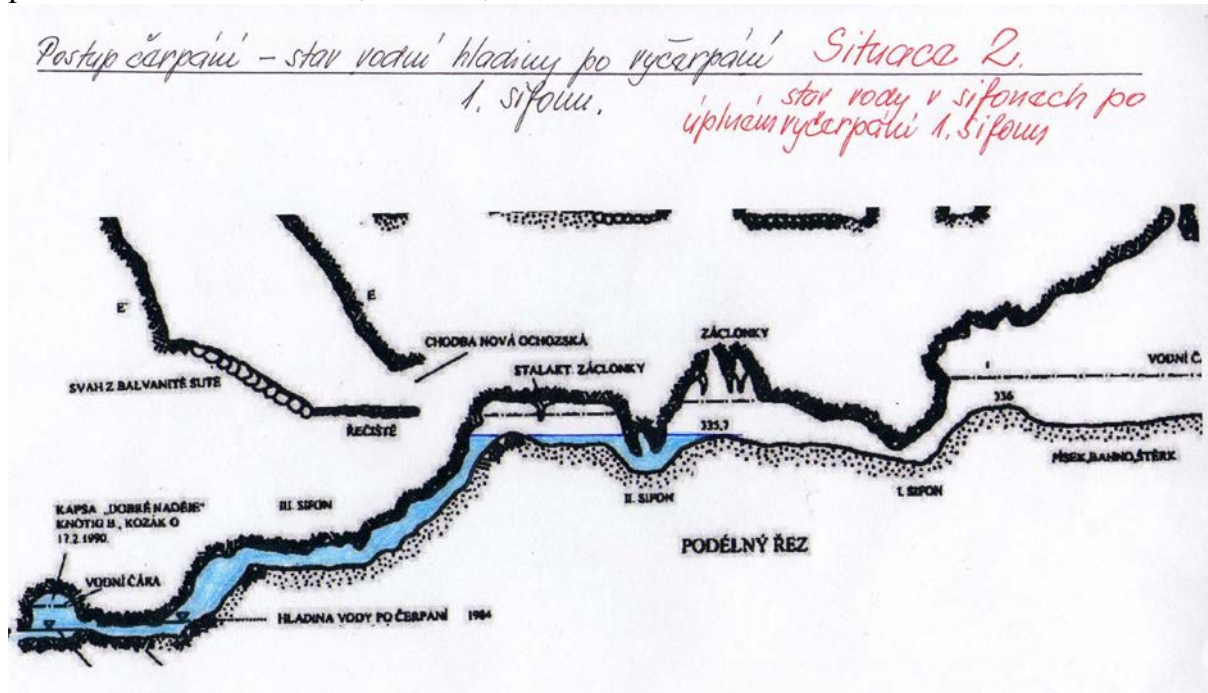

Při dalším měření jsem se dostal s Řezaninou do chodby končící zásypem a do další chodby pod „balvánkem“. Komíny napravo jsou dva větší a jeden menší. (V této době voda do Hostěnického propadání netekla, protože jsme ji zastavili v rybníku, ale pod zastavením teklo asi 0,25 l/sec.).

(Připadá mi to jako průnik ze Sifonové chodby až do 3. sifonu. Pro ilustraci této představy zařazují Himmelovy nákresy / vyšly ve Speleu č. 44 – 2006 na str. 55 / doplněné zde poznámkami Pokorného). Nejnižšího místa ve 3. sifonu bylo pracovní skupinou Dr. Himmela dosaženo 17.2.1990.

Na stropu komory nad Třetím sifonem jsou podpisy německých jeskyňářů, kteří sem dorazili první : 4.12. 1932 – Zlamal, Metzker, Reindel a 22. 1. 1933 Böhm a Metzker.

Pokračování Medkových zápisů :

29. října : Měření vody večer deskou – $h = 2,5$ cm. Zastavení Hádeckého propadání večer.

30. října : Ráno – h průměrné 2,95 (h skut. = 3,95) Pozor ! Naměřeno nad latí přímo v místě, kde nad latí bylo 3,8, h skut. = 4,8 !!

Voda z Hádeckého propadání se za druhým Hádeckým propadáním ztratila v řečišti.

(Úvaha J.P. : Teče-li voda v Říčce a končí za Druhým propadáním Hádecké Říčky – dále je jen suché koryto – může být tato výšková kóta hladiny indikací současného stavu vod v podzemí ???)

Exkurze ze dne 13. listopadu 1949

A 9 / 2 – 12

Účastníci : D.V.

Zaznamenává se povodeň (aktivní tok v dómech) která byla poměrně prudká.

Exkurze dne 20. listopadu 1949 (neděle) :

A 9 / 2 – 13

Účastníci : D.V. + M.K. (??? + Medek Karel).

Hostěnické propadání propadá se „U vrb“. Přesto, že povodeň byla v plné síle, tvrdí se, že až do 20. listopadu netekla do dalšího a posledního propadání žádná voda. (D.V.)

Tekoucí voda v Říčce jako obvykle. Křížův sifon naplněn na maximum. (M.K.)

Exkurze dne 20. listopadu 1949 (jiný zápis) :

A 2 / 1 – 3

Účastníci : Neuvedeno.

Po více jak šestinedělním suchu nastaly deště, (viz diagram), které řádily po minulých 14 dní.

Stav vody :

Hostěnické propadání : díra více k severu pohlcuje vodu v množství odhadem 8 l. /sec.

Hádecká Říčka : Po celé Říčce v korytě teče voda. U druhého přepadu (ten první někdo rozkopal) přepadalo množství o $h = 5,5$ cm (připočítat 1 cm = $h = 6,5$ cm. Výtokem teče tolik, že okraj mříže (komínek) byl omočen.

Do Hádeckého propadání padalo asi 15 l. vody (odhad), propadání bylo zaplavené do poloviny. Hrází jsem svedl většinu vody do něho, voda v něm rychle stoupala, trativody ji tedy nemohly pohltnit.

Večer stoupla voda v Říčce u Ochozské, u přepadu 2 (výtok) o 1 cm, u Výtoku však nestoupla.

Ochozská jeskyně : V Ochozské jeskyni, u Křížova sifonu voda, že se bez holení nedá dál. Teče kolem trativodu (U motyky), avšak dále a asi 10 m za (Třemi skauty) se teprve zastavuje a ztrácí (0,02 l / sec. – odhad).

Zamlžovací pokus. Venkovní teplota 6°C.

Exkurze dne 20. listopadu 1949 (opět jiný zápis) :

A 2 / 3 – 1

Účastníci : Neuvedeno.

Zamlžovací pokus : 305 gramů směsi $\text{NH}_4\text{Cl} + \text{KClO}_3 + \text{C}_6\text{H}_{10}\text{O}_5$. 1 nálož obsahovala 30 – 50 gramů směsi.

Směr průvanu v posledním dómu (za kótou 332) byl do suti (u visutého balvanu) před třemi týdny.

Směr průvanu 20. listopadu 1949 :

- 1.) Křížův sifon – k východu v cca 3 – 5 m/min
- 2.) Stará Ochozská – (úžina ze Staré přes Labyrint) z šikmé chodbičky ven do křížovatky a nahoru, místy se roztáhl.
- 3.) V odčerpaném sifonu (strašná mlha) k východu, válí se stále po zemi.

- 4.) V Ochozské u Kužele stoupá až ke stropu.
- 5.) V kóťě 323 Hadice stoupá vzhůru.
- 6.) V kóťě 322 se valí k východu a vychází z něj asi v 45 min., tj. $v = \text{cca } 1 - 2 \text{ m/sec.}$

K hydrografii : Dr. Prix barvil před válkou Netopýrku. Voda barvená u Výtoku vytékala periodicky. Voda u výtoku se chvěje, ačkoliv vedle ní řečiště teče plynule. Proti 31. říjnu stoupl výtok o 7 cm.

Exkurze ze dne 11. prosince 1949 :

A 9 / 3 – 1

Účastníci : M.L. (Milan Lejsek)

V Nové Ochozské četné sifony naplněné po nedávné povodni. Křížův sifon naplněn (minimálně do výše 17,0 cm) vodou. Prokopáno 20 m dlouhé koryto a tím také byla značně snížena hladina vody v sifonu. Takže – konečná hladina vody v sifonu byla na 9,5 cm.

Exkurze ze dne 9., 10., a 11. prosince 1949

A 2 / 3 – 2

Účastníci : Sám, v neděli Milan. (*Sám je kdo ? Pravděpodobně Karel Medek a v neděli Milan Lejsek*).

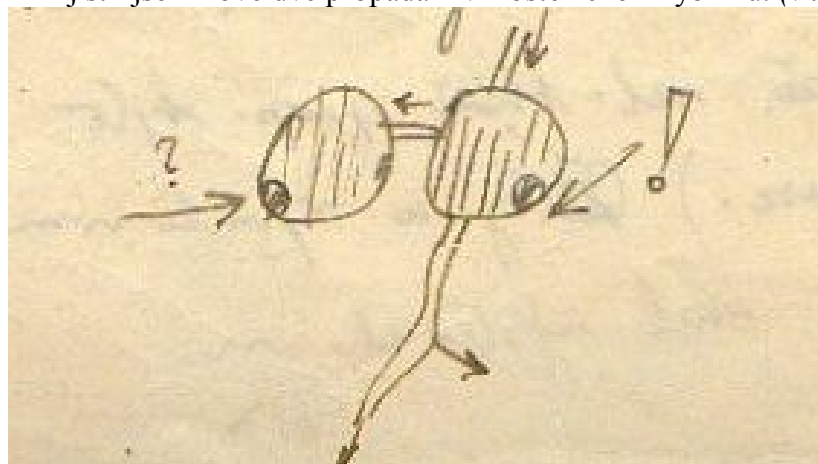
Pokus barvení hlínou Hádeckého Velkého propadání – bez úspěchu. Ačkoliv v potoce je voda šedavá, u výtoku vytéká čirá, světlomodrá spodní voda. Stav vody o 1 cm nižší než při minulé exkurzi. Pokus se zahrazením. (Voda byla zahrazena při příchodu tak, že Velké Hádecké propadání bylo mimo provoz). Tento pokus zahrazení Řičky a vpuštění do Hádeckého dal výsledek u Výtoku Řičky ten, že Výtok klesl o 1 cm a přepad potoka vedle také.

Při opětovném zahrazení Velkého Hádeckého propadání se však stav potoka zvýšil (u přepadu), avšak Výtok opět zůstal klesnutý o 1 cm. V době mezi 1. a 2. pokusem (uplynulo 12 hodin) přšelo (1 mm srážek). Kalení (asi hodinové). Velké Hádecké propadání bezvýsledné.

Propuštění Hostěnického rybníka do Malého Hostěnického propadání v Nové jeskyni Ochozské u Křížova sifonu nezpůsobilo žádné zvýšení. V době, kdy u Křížova sifonu protékalo cca 2 l. sec., v kóťě 331 pravděpodobné propadání, mezi 331 a Hroznem u styku (Zkamenělá kazatelna) propadání $Q = 1 \text{ l./sec.}$. U Hroznu další propadání, ačkoliv do trativodu (U motyky) neteče voda. Za Hroznem cca $\frac{1}{4} \text{ l./sec.}$ Wankelovým sifonem teklo nepatrné množství cca $2 \text{ cm}^3 / \text{sec.}$ Za Wanklovým sifonem (zde jsou v rukopisném Medkově textu nakresleny tři kříže) končí znaky tekoucí vody.

Snížovali jsme Křížův sifon odváděcím kanálem. Zamlžení Zkamenělé řeky v sobotu v 8 hod. večer způsobilo Dvořákovi mlhu v cca v 11 hod. dopoledne v Liščí díře.

Zjistil jsem nové dvě propadání v Hostěnickém rybníku. (*Viz obrázek dále*).

Vozistós Hádecké Velké ,propadání ? Může to být Hádecké propadání 1. ? Vozistós Malé Hostěnické propadání ? Vozistós Hostěnický rybník ? Já nemám představu, jak to tam vypadalo před tou blbou meliorací v r. 1970 ! Vozistós „trativod U motyky“ ? Tenkrát Zdeněk Motyčka snad ještě nebyl na světě !?

Mlha ze Zkamenělé řeky v Liščí díře je buď to blbost, nebo zajímavý jev. MUDr Prix kdesi tvrdil, že Liščí díra komunikuje se Zkamenělou řekou. Já jsem to vždycky považoval za nesmysl, protože ten azimut té plazivky, kterou z Liščí díry známe jde evidentně někam ke Švédovu stolu. Já nevím, jak Dr. Prix přišel na myšlenku, že by to mohlo komunikovat se Zkamenělou řekou ! A on už nám to neřekne, protože teď se plazí kdesi ve „Věčném podzemí“ ! Co když (díky „Slezákově předělu“ v řečišti „Staré řeky“) se tam to zadýmení dostalo ? Byl prosinec, teplota vzduchu v jeskyni byla cca 10° C, venku byla nejmíň nula – nevím. Studený vzduch je těžší a nestoupá. Kdyby to bylo naopak, tedy, kdyby bylo léto, v jeskyni by byl studený vzduch, který by zákonitě, jsa těžší, tekl z jeskyně ven, pak by to bylo možné, ale takhle ?

A to jejich barvení – kalení ! Copak víme, odkud kam teče voda z toho propadání !

Zahlcené 1. Hádecké propadání je hladina spodních vod (princip spojitých nádob) ale v čem ??? Jak v tomto případě funguje „Slezákovův předěl“ ??? Dejme tomu, že torzem ucpané trasy „Staré řeky“ přitékají vody odněkud od Březiny. Do nich se propadá Hostěnický potok.

Dr. Himmel kdesi píše, že při jakémsi barvení zachytil Hostěnické vody v sifonku na dně Netopýrky !!! (Vodu z Estavely tam nemohl zachytit. Patrně to není Estavela. Nicméně – „Slezákovy vývěry“ by mohly za jistých okolností estavelami být, za předpokladu, že dno koryta „Staré řeky“ leží níž, než dno koryta Hádecké Řičky. Jenže – jak to zjistit ???). Na druhou stranu – možný je všechno. Estavela je podle Himmela na kótě 330, Kapsa Dobré naděje na kótě 229 !!!

Něco mi říká, že dno koryta Hádecké Řičky je dnes níž, než je dno koryta Staré řeky. Je to blábol fantasy, ale já bych si tipnul, že Hostěnické vody tečou ještě před Hádeckým propadáním napříč údolím, torzem staré propojky jeskynního systému, mezi zařícenými a zaklíněnými balvany, pod balvány, šterkem a náplavou, které dnes tvoří v těch místech dno údolí do „Slezákova Neznámého domu za Málčinou jeskyní“ a pak tečou pod Svatými schody, pod Švédovým stolem, pod „Slezákovou Zařícenou“, pod Netopýrkou kamsi k Vývěru 1.

Hádecká Řička se propadá do jiné sběrnice, která je levobřežní a do které ústí „Trativod vlevo za vchodem“. Kam ty vody tečou, kdo to ví ??? Já to nevím !!! Objevují se ty vody v Mokré, tečou do Vývěru 1, nebo dotují „Slezákovy artézské prameny“ nad rybníkem „Srdíčko“, nad kterými dnes stojí čerpací stanice, zásobující několik obcí kvalitní vodou ???

Exkurze ze dne 25. prosince 1949

A 9 / 3 - 2

Účastníci : M.L. (Milan Lejsek)

(Předpokládám, že účastníků exkurze bylo vždy více než jeden. V dokumentu A 9 je snad vždy uváděn jen autor zápisu. Nebo na kontroly vodních stavů chodil jen jeden ?).

Řička zamrzlá, avšak tekoucí po celém řečišti. Těž Hostěnické propadání teče k „Vrbám“. Klesající voda na četných místech sifonů v Nové Ochozské, zvláště pak v Křížové sifonu, kde voda dosahovala stavu minimálně 9,5 cm.

(Jsem toho názoru, že pokud voda teče celým řečištěm, je dotována přes „Slezákovy vývěry“ a tento průtok oněmi vývěry je větší než hltnost tří Hádeckých propadání ! Může to tak být ?)

Bylo prováděno částečné barvení „Spodního toku“ v jeskyni Netopýrce, které dokázalo spojitost těchto vod s výtokem. Toto barvení vycházelo v přesných intervalech po určitou dobu.

(Co tím chce Lejsek říct ? Snad to, že kontrolní měření průtoku obarvených vod probíhalo v přesných časových intervalech po určitou dobu – tj. než obarvená voda protékla ? Dá se to tak pochopit ??? Proč nenapiše, jaká byla délka intervalu měření a jak dlouho trvalo, než voda protékla ??? Neměl k výsledku přístup, nebo to nepovažoval za podstatné ?). Ta informace je snad informace ve stylu : „Pan starosta, koukaje z okna, kopl ho kráva.“

A tady Medkovy zápisy z exkurzí končí.

Pokračuje další pasáž jeho poznámek – sešit do kterého přepisoval svoje záznamy o práci s virgulí. Jde o opis nějaké soudobé německé práce o telegnostické detekci, t.j o práci s proutkem.

Medkovy poznámky o proutkaření – opis nějaké německé práce, řešící toto téma.

Na další straně je otištěn oskenovaný první list tohoto Medkova přepisu. Překlad tohoto německého textu provedl náš externí spolupracovník, MUDr Jiří Urban.

Neprávem přešla bez povšimnutí kolem často dalekosáhlých znalostí výzkumů proutkařství a výzkumů zemských paprsků, přičemž čestnému proutkaři buď učinila výtku autosugesce, nebo jako v přísně vědeckém smyslu neobjektivní indikaci vůbec odmítla. Tyto námitky nemohou být od nynějška více vznášeny, poté co byl badáním podán jednoznačně důkaz pro existenci paprsků, a mimoto je k dispozici naprosto objektivní důkazový prostředek, jímž si můžeme za určitých předpokladů posloužit všude tam, kde je proutkařem potvrzen výstup záření.

Ale fyziologická indikace proutkaře nemůže být postrádána také dále při novém biologickém směru výzkumů. Pokrokové biologické bádání si bude také nadále sloužit spolehlivým proutkařem, jehož schopnosti nebo údaje poněkud a má fotografická metoda může být podrobena kontrole, příp. objektivnímu následnému přezkoušení.

Na tomto místě se mi také jeví vhodné v zrcadle nových poznatků osvětlit ony metody, které byly doposud oblíbené pro zkoušení proutkařů..... musely vést k jeho selhání a často zapříčinily zbytečná nepřátelství.

Zásadní ke zkoušení proutkařů.

Nové záření dává, jak ukázaly důkladné pokusy, snadno podnět k interferenčním jevům, a sice se ničí, jak v optice, dokonce záření různého původu. Žijící organismus, např. člověk vysílá — jak je doloženo — nové paprsky. Vydá-li se s tím druhá osoba nad podzemní vodní žílu, nad kterou se již nachází proutkař, pak se záření této vodní žíly v jisté míře odstíní, takže proutkař nerozezná žádný náraz. Tak shledal lesní rada dr. Müller nejnovějšími pokusy, že taková druhá osoba, nacházející se nad vodní žílou, způsobila odstínění, které je účinné až do 200 m. Různá pozorování mluví pro to, že tato vzdálenost ještě daleko nepředstavuje konec okruhu působení. Tím je prokázáno, že pokusy ustanovené ke zkoušení vychýlení proutku a proutkařů jsou bezcenné, neboť na tuto zkušenost nebyl brán ohled. Např. v Hohenheimu u Stuttgartu bylo prováděno zkoušení proutkařů na louce, kde na silnici byla vyznačena místa, kde měli proutkaři vychýlení. Vedle proutkařů kráčela vlevo a vpravo kontrolní osoba a mimo to byla silnice hustě lemována zvědavci. Že u této zkoušky nesouhlasily výkyvy proutku různých proutkařů, vyplývá dostatečně z objasněného a není podivné, že někteří proutkaři, když shledali toto věcné nevhodné nařízení, účast ze své strany odmítli. Nevhodně by se nedalo u zkoušky obstat.

V Heilbronnu měl být stanoven průběh podzemních vodních žil uvnitř města pomocí proutku. Jednoho dne prohlásil proutkař pověřený tímto úkolem: „Dnes nejsem zřejmě citlivý, nedostávám žádné výkyvy proutku“. Doprovázející geometr, který nalezené vodní žíly zakresloval do mapy a obvykle zůstával o několik kroků pozadu, šel toho dne vedle proutkaře a podzemní vodní žíly se neukazovaly, jejich záření bylo odstíněno.

Také v tisku často zmiňované gerlachovské pokusy v Mnichově nebyly prováděny s nutnými bezpečnostními opatřeními a jsou tudíž bezcenné. Poté, co je nyní mými pokusy prokázáno, že podstata procesů záření a jejich fyzikální základy jsou jemné struktury, fenomény při nejmenších zevních změnách stavu musí doznat podstatných změn (interferenčních jevů) je jasně zřetelné, že zkoušení proutkařů se může dít jenom ze strany takových osob, které se zcela seznámily s prokázanými fyzikálními základy paprsků. Kdo naproti tomu bez odborné znalosti a schopnosti úsudku vystupuje jako zkoušející a soudce proutkařů, se může srovnávat se zkoušejícím, který chce někoho jiného zkoušet z vysoké matematiky, a sám o tom nic neví.

62. Význam nových paprsků pro vědecké bádání

Nové záření otevírá vědeckému bádání daleko rozsáhlé nové pole a vysvětluje mnohé doposud záhadné jevy. V jedné práci o novém zdroji záření krátkých elektromagnetických vln ultraherzovské frekvence konstatuje Glagolewa-Arkadiewa: „Ty dosáhly při zjištění nejmenších elektromagnetických vln hranice schopnosti výkonu herzovské metody a pro úspěch práce je nutné hledat princip. Nutnost získat nejkratší herzovské vlny je vyvolána

potřebou zkoumat kmitání železa elementárních magnetů nalezené v roce 1913 Arkadiewovou. V oblasti škály vln se dá pozorovat elektromagnetické kmitání jen s největší námahou. Při měření deformace elektromagnetického zemského pole vzdušnými vozy našel W.Müller „poruchy, které vykazovaly zřetelný přírůstek s intenzitou slunečního světla dopadajícího na pole; také ne nepodstatně zvětšovalo zapojení vysokoherzovské elektrické žárovky a zapálení Bunsenova hořáku amplitudu kmitání“. Tyto záhadné poruchy mají pravděpodobně svou příčinu v ionizujících procesech, které vznikají novým vyzařováním ve slunečním světle, ve světle elektrických žárovek a v Bunsenově hořáku. Při svých pokusech o elektricitě vzduchu píše Schweidler: Základní problém elektrického bádání vzduchu, vysvětlení „protiproudu“ tj. oněch principů, kterými je negativní nabití země a tím elektrické pole atmosféry přes existenci proudu vedení vyrovnávajícího vysílání pole, udržováno, je dosud nevyřešeno, každý z dosud předložených pokusů řešení stojí proti úvahám tohoto druhu, které jsou snad dokonce toho času principiálně nové „ještě neznámé principy přírody, jsou ty nové paprsky, o nichž je v tomto pojednání řeč. Čestně ukázal, že malé kuličky o průměru 10^{-5} cm jednostranně osvětlené silně soustředěným světlem, se podle své materiální povahy pohybují buď ke světlu (pozitivně) nebo od světla (negativně) (fotografické síly). Tyto jsou zcela nezávislé na stejně jako na chemické povaze obklopujícího plynu. Podle počestnosti se jedná u této fotoforézy o síly, které vznikají vzájemným působením mezi světlem a matrix a nejsou jako radiometrické síly podmiňovány obklopujícím plynem. Čestné pochopení podmiňuje přítomnost nových, dosud neznámých sil, a tyto se musí hledat v novém záření, které je přece ve světle přítomno ve velké síle.

Vysvětlení očekává ještě oligodynamie velmi zředěných roztoků. Pod oligodynamií rozumíme baktericidní schopnost velmi zředěných roztoků stříbra, mědi, rtuti, manganu, arsenu, jódu a jiných prvků. Oligodynamické působení stříbra bylo známo již Římanům. Víme, že do svých džbánů na vodu vkládali stříbrné mince, aby podporovali udržování vody čerstvé. Vědecky se zabýval oligodynamií teprve Nägeli, který konstatoval, že ve stříbře a v mědi obsažené ve vodě jsou bakterie a ničeny. Také ona voda působí oligodynamicky, která je uchovávána ve skleněné nádobě, v níž byl dříve uchováván nějaký oligodynamický roztok. Vysvětlení tohoto jevu je, že to oligodynamicky působící stříbro se absorbuje do skleněné stěny. Mnozí autoři se domnívají, že najdou vysvětlení oligodynamie všeobecně v adsorpci. Zdá se však, že zde spoluúčinkuje ještě jeden jiný efekt. Řasy totiž mění, usazeny v oligodynamickém roztoku, okamžitě svou barvu, známka pro to, že jejich buňky životní pochody přerušují.

Pozorování Freundlicha a Sollnera nám ukazují, že v souvislosti s oligodynamií vystupuje nějaké záření. Právě jmenovaní badatelé zničili v s oligodynamickým roztokem chlóru bacily Coli a zjistili, že mezitím vystoupilo přes křemennou stěnu nějaké baktericidně působící záření. Zejména je zajímavé, že oligodynamie chlóru je v temnotě silnější, čímž je potvrzeno, že při oligodynamií chlóru hrají roli elektromagnetické vlny.

Když nalijeme emulsi, citlivou na světlo, na desku, která již sloužila fotografickým, účelům, objevuje se při vyvíjení stále také starý obraz. Příčinu tohoto jevu je třeba hledat v tom, že přes pečlivé očištění použité desky jsou ještě stále na skleněné stěně adsorbovány stopy stříbra a tyto stopy jsou s to způsobit fotochemický účinek. To může být bezprostřední přenos elektronů, ale také účinek záření. Poněvadž podle mých pokusů vysílá stříbro nové vlny mezi ultračervenou a nejkratšími herzovskými vlnami, tak by mohly způsobovat tento jev. Oligodynamie byla pozorována nejen u živých organismů, ale také u anorganických systémů. Pfeifer a Kadletz vložili do odbarveného roztoku fuchsinagaru měděný drát a shledali, že se po několika hodinách agar zbarvil červeně. Něco podobného pozoroval také Schumacher. Velmi zředěné roztoky mají podle toho kyslík přenášející účinek. Abney dokázal, že dlouhé

vlny (tepelné vlny) působí oxidačně, krátké (ultrafialové) vlny, redukčně. Oligodynamické jevy nacházejí vysvětlení pravděpodobně novým zářením.

Při důkazu nového záření se jedná o objev velkého významu, který nemůže stát za objevem hercovských vln, rentgenových paprsků a radioaktivity. Naše znalost přírody se velkou měrou rozšiřuje. Poněvadž je nyní zjištěna fyzikální povaha zatím pouze předpokládaného záření podzemních látek, tak se brzy ukáže, jaké velké přednosti z toho vyplynou pro geologii, vědu o ložiscích, zásobování vodou, biologii a léčitelství. V podzemí se nacházející látky lze nyní objektivně zjistit. Nebude to již dlouho trvat a budeme mít spektrální přístroje pro zemní záření, které je částí nového záření mezi ultračervenou a nejkratšími hercovskými vlnami, podobně jako máme spektrální přístroje pro rozkládání světla. Potom můžeme právě tak snadno zjistit hluboko pod povrchem země ležící nerostné bohatství, jako složení daleko vzdálených hvězd. Využití nerostného bohatství beze zbytku bude potom možné.

Účinkům škodlivým pro lidský organismus se můžeme vyhnout a pomocí umělých zářičů dosáhnout léčebného působení. Problém virgule, o který se lidstvo snažilo od nepamětných dob, se mými výzkumy přiblížil konečnému řešení. Známe teď fyzikální základy virgule.

Nové záření a Reichenbachovo pozorování

Teprve po ukončení mých výzkumů mně přišlo do ruky při prohlížení literatury Reichenbachovo pojednání: „Fyzikálně-fyziologické výzkumy z roku 1899. Na straně 2 čtete: „Mezi fyzikou a biologií leží málo probádaný hraniční obor. Doposud nebyl začleněn do oblasti fyziky a biologie si z něj vzala málo pro nejistotu výzkumů. Část jevů chápe život na druhé straně anorganické a organické zde směšují své hraničníky. Pochybuje se, zda jevy mají počítat do oblasti fyziologie nebo fyziky a byly zanedbávány z obou dvou stran. Všechno, co vyzkoumáme o materiálním zevním světě, musíme zcela na konci nashromáždit našimi smysly; nemáme žádný jiný nástroj k vnímání. Máme pět smyslů, a přesto nevíme víc, ale již dost, že v přírodě jsou věci, a sice kolem nás, které nás v každém okamžiku předcházejí, které nedovedeme vnímat jenom proto, protože nemáme žádný smyslový nástroj k jejich rozpoznání. V každém nekonečně malém časovém intervalu probíhají nesčetné elektrické pohyby kolem nás; my z toho nepostřehneme absolutně ani to nejmenší. Kdyby mohl nyní někdo sestoupit z oblaků, kdo by měl šestý elektrický smysl, s nímž by mohl vnímat ty nejjemnější elektrické změny kolem nás a udávat je, tak jako my světelné jevy našima očima, nebyli bychom žádostivi jeho poučení a nekladli bychom mu tisíce otázek, abychom si tím vyjasnili naše poznatky a obohatili?

Od narození slepý, který nikdy neměl představu o světle a barvě, se nechá vést nějakým honičem, a i když najde citem nějaký kámen, který mu vidící představil, tak věří vidícímu, protože má oči, kterými může vidět věci. U mnohých lidí je pro elektrické a magnetické procesy přítomna vznětlivost a tím otevřen až do určitého stupně takřkajíc zvláštní smysl. Jím dostáváme zvláštní klíč pro bádání v pravdách přírody a to v určitých odvětvích fyziky a chemie, kde nám příroda nejvytrvaleji ukrývá svá tajemství. Zvláštní smysl, podivná vznětlivost mnohých lidí je velmi ceněné reagens a za základ ležící zákony nalezneme, když je uvědoměle hledáme vybaveni zbraněmi fyzikálních a chemických znalostí, a na prubířském kameni experimentální fyziky. Žádoucí bude především nalézt anorganické všeobecné reagens, rozeznávací a měřicí přístroj, které nás osvobodí od fyziologického reagens, které mají mnozí lidé.

Toto anorganické reagens, , fyzikální indikátor, jsem našel, jak ukázaly má provedení. Jeho pomocí jsem přinesl objektivní důkaz, že záření mezi ultračervenou a nejkratšími hercovskými vlnami je dalece rozšířené. Reichenbachova provedení ale mohou být dnes právě tak dobře napsána. Vidíme, jak malé jsou pokroky v této hraniční oblasti různých bádání. Nikdo nevážil v období od roku 1849 až dodnes výpad do řídkého vzduchu do hraničních prostor mezi fyzikou a biologií! Velmi jsem byl udiven, když jsem v Reichenbachově knize

nalezl, že onen toto konstatoval již roku 1849 svou fyziologickou reakcí týchž látek jako zářící, tak jako já dnes prostřednictvím fyzikálních indikátorů. Píše mimo jiné na straně 22: „Od silných magnetů vychází zvláštní účinek. Magnetická síla, jak ji doposud známe v železné rudě a magnetických nudlích, je přidružena k této síle, která je přítomna také v krystalech.“

Tato Reichenbachem zjištěná síla není nic jiného, než mnou objevené nové záření mezi ultračervenou a nejkratšími hercovskými vlnami. V matrix přebývá zvláštní síla, dosud nepovšimnutá, která, když se vybaví v krystalech, účinně vystupuje ve směru os. Její účinnost úplně souhlasí s účinností magnetu.“

Tentýž účinek jako horské křišťály nebo magnety a krystaly je také přítomna v rukou, vůbec v lidském a zvířecím organismu. Také slunce, měsíc, zahřívání, tření, chemické procesy, elektricitá, dokonce všechna tělesa vykonávají podobné účinky jako krystaly, magnety, ruce, atd.

Nejen z magnetů, krystalů, rukou, chemických procesů nýbrž ze všech pevných a tekutých těles bez výjimky vychází zvláštní účinek. Účinná síla nepatří pouze určitým tvarům nebo zvláštním charakterům těles, nýbrž „přebývá sama o sobě uvnitř v samotné hmotě.“

Výzkum záření zaznamenal v posledních desetiletích převelík pokroky. Tyto pokroky se dějí ve spektrálních oborech rentgenového a gama záření, stejně jako v elektromagnetických vlnách až do délky několika decimetrů, zatímco spektrální oblast mezi ultračervenou a nejkratšími vlnami byla zanedbávána. Z čeho je třeba odvozovat zanedbávání tohoto mezioboru, kdy již Reichenbach v roce 1849 na tom pozorně dělal? Všude ve vědě nastoupila velká specializace, která speciálním badatelům ztěžuje přehled po celém oboru; ještě méně je jim možné ovládnutí nějakého mezioboru, jaký je zde předložen. Takový vyžaduje důkladné znalosti, nejen ve fyzice a v chemii, nýbrž také v biologii, fyziologii, psychologii a jiných odborných oborech. Mimoto se nedají pokusy se zemským zářením bezvadně provádět v laboratořích vysokých škol. Nové záření je nutno pozorovat tam, kde je přístupno nerušenému měření; ve volné krajině. Také je nutná tělesná citlivost pro nové záření. Dříve než se začne zkoumat, musí se zjistit, zda a kde je přítomno. Kdo dělá optické pokusy, potřebuje smyslový orgán pro světlo. Jako se musí okem nejdříve zjistit, z jakého zdroje vychází světlo, které má být zkoumáno, tak musí při výzkumu nových paprsků být napřed zjištěna jejich přítomnost, aby bylo možno pokusy smysluplně uspořádat. K řešení problému zemských paprsků a virgule byl nutný souběh příznivých okolností.

Lukhowský a nové záření

Píše: Kdyby byl někdo před 40 léty předpovídal, že jednoho dne bude možné rozumět slovu a hudbě na velké vzdálenosti se vši jemností [nuancí] že budeme bez drátu moci přenášet obrazy, tak by byl takový prorok jistě považován za šíleného. A přece jsou tyto vynálezy dnes skutečností, shledáváme tyto jevy zcela přirozenými.

Chtěl bych badatele požádat, jako se i já budu snažit, objektiv nebo jedním slovem přístroj, s nímž bychom mohli postřehnout neznámá záření, která jsou v přírodě, stejně jako my dnes máme oko pro svítící paprsky: toto do přírody jdoucí oko by nás z obrovského stupně vedlo, ze záření postřehnout jenom drobnou zónu. Jaký převrat by objevení nějakého objektivu mělo za následek, který by byl schopen odkrývat neomezeně všechny vlnové délky, známé i neznámé, které se dnes vymykají našemu pozorování.

Člověk, který je nepochybně nadřazen zvířeti v jistém vztahu a jmenovitě myšlením, je za ním nicméně pozadu těsností zóny kmitání, kterou může postřehnout. Skutečně může člověk vidět a slyšet jenom na malou vzdálenost; je schopen své myšlenky přenášet jedině slovy. Naproti tomu mnohá zvířata se pohybují tisíce kilometrů k cíli, který nevidí, dorozumívají se mezi sebou bez prostřednictví slova prostřednictvím kmitání, které zachycují, zatímco naše smyslové orgány toto nemohou vnímat.

Náš hlavní prostředek ke zkoumání zevního světa jsou smysly obličejů. Oko představuje fyziologický objektiv, jehož napodobením jsme prozkoumali nekonečně malé, stejně jako nekonečně velké. Prostřednictvím úzké zóny kmitání svítících paprsků jsme s to rozlišovat i nejjemnější nuance barev.

Po staletí nám obličejové vnímání zprostředkovávalo znalost jen malé části přírody. Člověk mohl být té víry, že mimo světlo a tmu není nic. Přece však jednoho dne se představil dlouhý žebřík stupňů záření: kosmické záření, gama záření, rentgenové, ultrafialové, světelné, ultračervené, elektro- a rádiové záření jsou dnes nejplodnějšími poli bádání. Zejména neměl člověk žádný smyslový orgán, který by odpovídal elektrickým vlnám, a tato oblast by pro nás bývala na věčné časy zůstala uzavřena, kdyby obdaření badatelé nevynalezli elektrické oko, které nám otevřelo brány nového světa: k radioelektríně.

Čím dále pronikáme při hledání pravdy v bádání neznáma a čím vzdálenější horizonty objevujeme, které jsou ponořeny v mlze a temnotě — náhle přijde ten okamžik, kdy se mraky roztrhnou, a všechno se vyjasní a v nejtemnějším koutě se před námi objeví ve světle. Kdo nám daruje oko bezprostředního detektoru neznámých kmitání? Toho dne budeme my, pánové, tímto kmitáním: nejen v biologickém a terapeutickém ohledu vyplynou nové cesty a poznatky neznámého užitku pro lidstvo, nýbrž také v sociálním ohledu budou mít důsledek převraty. Postavíme vlny do služeb našich hospodářských potřeb. Čekejme plni důvěry na den, kdy toto oko nebo optický přístroj nám začne zvedat dopředu krácející vědou právě tehdy drobný závoj nového světa ve své celé plnosti a bude odhalen v majestátní velikosti.“ Malý příspěvek k prozkoumání Luhkovského *ozubeného* [slovo je v rukopise špatně čitelné] záření jsem se snažil podat v tomto malém příspěvku v předloženém pojednání.

Řešením nevystává výrok, že je ve všech částech konečné; bylo ale dosaženo, co s poměrně jednoduchými prostředky, které jsou po ruce, bylo vůbec dosažitelné, a když se budou laboratoř a výzkumná místa na základě této předložené práce zde naznačenými otázkami vážně zabývat, tak bude tomuto počátku přisouzen také úspěch.

Z němčiny přeložil z rukopisu MUDr. Jiří Urban
Červenec 2011

Josef Březa – německý text

Nepatrný kopeček naproti Ochozské jeskyni, ohraničený na jedné straně Ochozským potokem a na druhé straně Hádeckým potokem, ukrývá několik menších jeskyní, zajímavých pro speleology. Je to četnými kostními nálezy známá „Vlčí jeskyně“ [Netopýrka], malá výše položená jeskyně Švédův stůl známá lidskou Ochozskou dolní čelistí nalezenou 4. července 1909 a Malčina jeskyně objevená v roce 1909.

Vlčí jeskyně [Netopýrka]

Vchod se nachází u kóty 329 8 m nad údolním dnem, naproti Ochozské jeskyni. Je 1,5 m vysoký 4 m široký a vede jihozápadně úžinou 36 m dlouhou 5 m širokou, až 12 m vysokou, vedoucí kolmo dolů do síně, jejíž dno je zcela pokryto balvany. 12 m před vchodem v levé stěně se nacházejí 10 m vzhůru vedoucí komíny, které jsou ve spojení s bludištěm, vedoucím dolů o 5 m dále, jehož chodby jsou průměrně jenom 1 m široké a přerušené mnoha propastmi a komíny, vedou až na kótu 311 k podzemnímu Hádeckému potoku.

Jeskyně Švédův stůl:

100 m údolím vzhůru v témže kopečku u kóty 355 je malá jeskyně Švédův stůl. Tato má tři vchody. Hlavní vchod je 3 m široký, 1 m vysoký a vede do prostory se třemi odbočkami: přímo je vidět denní světlo otvorem ve stropě, který osvětluje chodbu, levá odbočka se opět dělí a úzkým otvorem se dostaneme ke třetímu vchodu opět ven. Strop jeskyně je pouze 1 ½ m silný.

Malčina jeskyně:

Ve vzdálenosti 50 m od předchozí jeskyně na úpatí skalní stěny leží zasypaný vchod do Malčiny jeskyně a ve vzdálenosti dalších 60 m od něj hlavní vchod kóta 330 nálevkou ve skalní stěně, který se zužuje až na asi 60 cm velkou díru, se dostaneme do 8 m široké, 17 m dlouhé a až 10 m vysoké předsíně, jejíž dno je pokryto balvany. Z této vedou dvě odbočky vlevo do nízké chodby, která se vyznačuje podivným zúžením, a vpravo severozápadním směrem do hlavní síně, která je 18 m dlouhá, 9 m široká a 10 m vysoká. Napravo je nejhlubší bod, v němž se spojuje voda s Hádeckým potokem tekoucím v podzemí. Při povodni naopak stoupá tímto hltanem voda a naplňuje celou hlavní síň až ke kótě 321 odpovídající nyní také na povrchu tekoucímu Hádeckému potoku. Naproti tomuto ponoru je zřícený komín, ze kterého se při povodni v Ochozském údolí asi 15 m vzdáleným hltanem dostává voda do této jeskyně. V levé stěně se otevírá 60 m dlouhá, k jihu vedoucí chodba, která má na dvou místech spojení s předsíní. Chodba končí komínovitou úzkou puklinou s bohatou tvorbou krápníků.

Asi uprostřed chodby je nezřetelné nízké pokračování, které je jenom obtížně proplazitelné na břiše. Jím se dostaneme ve vzdálenosti 10 m do 2 m vysokého oválného prostoru s několika zčásti zanesenými pokračováními ponorem, potom opět nízké spojení se druhou menší síní, do níž proniká něco denního světla přivráceným vedlejším vchodem. Také tato prostora má 2 zanesená pokračování v jižním směru.

Z němčiny přeložil MUDr. Jiří Urban
Červen 2011

Výtah z rukopisu

6. a 7. Ostroh a Ostruhová jeskyně

[Der Sporn und die Spornhöhle]

V Ostruhové jeskyni (obrázku) a u všech těch dřívějších propadání byl konečně zastížen v pokračování, nebo ještě také uvízl v pokusu, dokonalý průlom. Tuto všeobecně známou jeskynní bránu lze označit jako na suchu ležící průchozí jeskyni, kterou je vedena turistická stezka, zkracující oblouk silnice v těživě, a která udělala z uzavřeného vstupu a výstupu větve řeky krátkou říční jeskyni.

Její vchod měří asi 4 m při délce ostrohu přes 20 m, mimo jeskyni pod 15 m a šířce ostrohu přibližně 10 m; její východ má asi 3 m šířky při střední výšce 3,7 – 4 m, bez započtení snad o 2 m vyšší rokli v temeni. Ptačímu brku podobný strop vchodu poukazuje na viditelnou rokli v temeni, která se objevuje i ve východu, táhne se přes celý strop a jejíž rozšíření navazuje do jeskyně. Strop není příliš malý, než neostrá rozšíření směrem nahoru, konce přítokových rour a roklinami podmíněné balvanité uvolnění se místy ke zřícení připravených hrud stropu. Potom bude vyčnívat koncový pilíř jako ostrovní skála z prostředku údolí, jako ony poustevnické skály na mořském pobřeží, jejichž spojení se za nimi ležící skalní stěnou podemílají mořské vlny a přivedly je ke zřícení; a málo z nich bude přemýšlet o původu, že to byla dříve jeskyně, která v útvaru rozpouštěla skalní hmotu a postavila se do volné přírody.

Dno údolí se táhne v úzké smyčce okolo ostrohu. Tento má jižního souseda, který leží již zcela ve stínu horské stěny k výtoku Punkvy. Mezi oběma ostrohy se táhne krátký kruhový terasový záliv, který právě podmiňuje úzkost průchozí jeskyně. Jestliže terasový záliv naznačuje průlom starší údolní řeky do dřívější úplnější oblasti ostrohu, jeho obrys přibližně opět udává ostroh spojující příd' silnice. Takový způsobuje řeka boční erozí, přičemž po stranách ohlodává v obloukovitých zatačkách údolní stráň. Obvykle leží ostroh v obtokovém oblouku a ohlodávaná zatačka naproti němu. Příroda je dosti různorodá, aby jednou předvedla protiklad: rozdělení celkového ostrohu do ostrohové vidlice a protizatáčky. V každém případě předem vypracovala zamýšlené pokračování průchozí jeskyně a jejich nohsledů a podnítila zřícení skalního oblouku. Zatáčková strana ostrohu ukazuje na jižní straně ještě mnoho ústí jeskyní, jejichž zamýšlené pokračování podminovaly také hořejší části celkového ostrohu. Vydržel zbytek vyššího údolního dna, které, starší než to dnešní, se zachovalo jenom v úzkém hřbetu ostrohové vidlice. Nosorožci podobný konečný výčnělek, pozůstatek zmizelého oblouku brány, dělá také zde ze stropu ostrožny jeskynní dno. Náleží ke staršímu pásmu, které je nadřízeno dnešnímu, ale zachovalo se pouze ve zlomcích, které, různě zformované, uspořádané a obložené, jsou rozeznatelné zkušenému, jako římská silnice archeologovi ve svých pozůstatcích. Pro toto patrně široké údolní dno platí totéž podle vinutí, průlomu stropu, Ostruhovou jeskyni a odstranění ostrohu, jako pro do něj zapojené hlubší. Již u Macochy bylo řečeno: Ne naráz se strop zřítíl do celkové hloubky. Také zde se dají předpokládat celé, do pater uspořádané galerie údolních pásem, které byly otevřeny v různých časových údobích a v tomto [časovém údobí] opět zčásti a místně se různě zřítily do dnešního údolního dna.

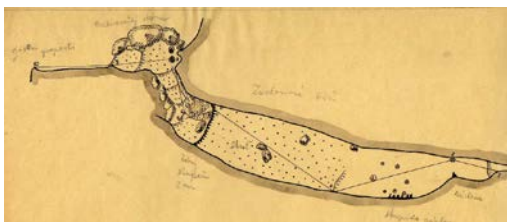
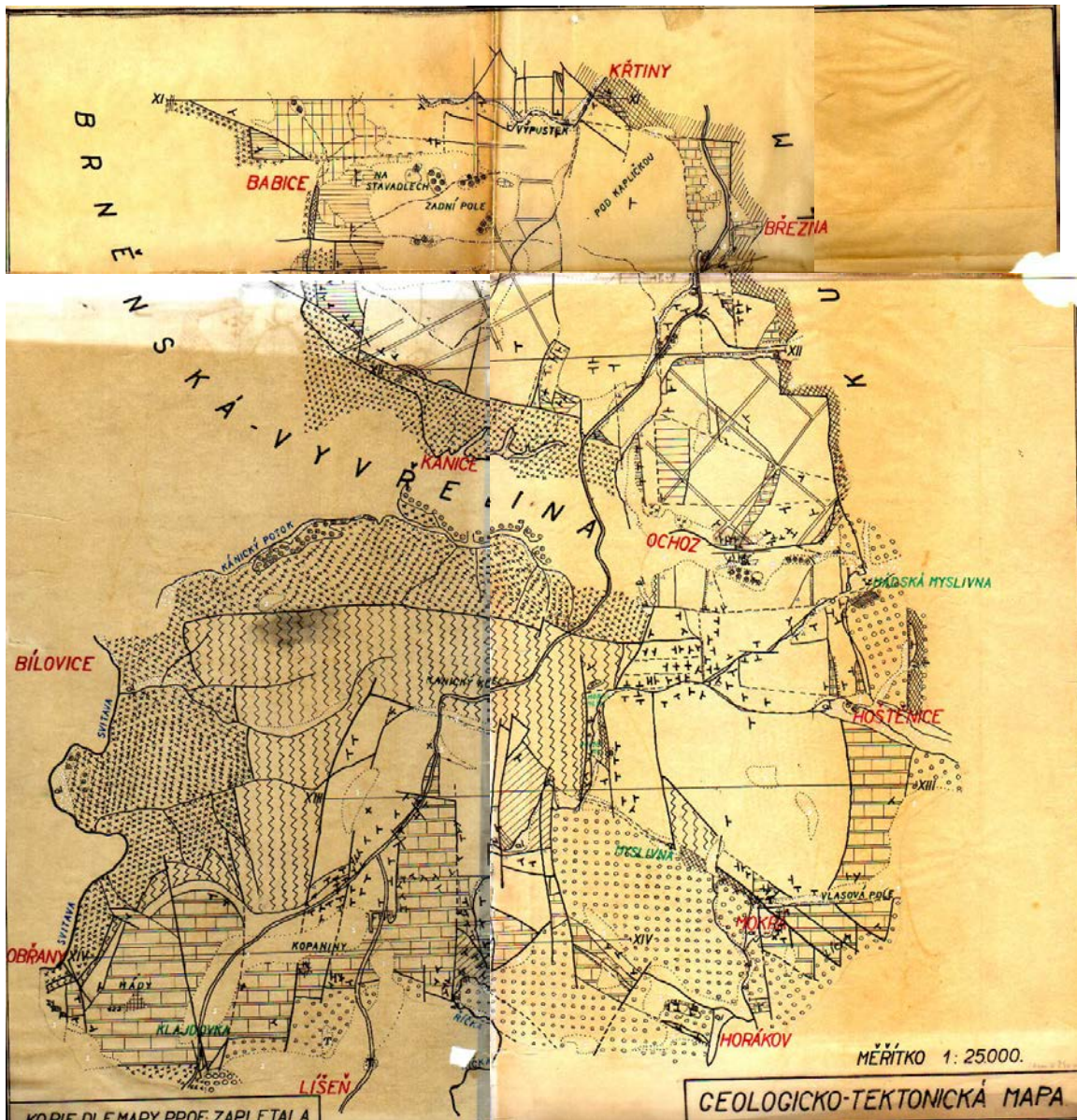
Z němčiny přeložil MUDR. Jiří Urban
Červenec 2011

Mapová část Medkovy pozůstalosti.

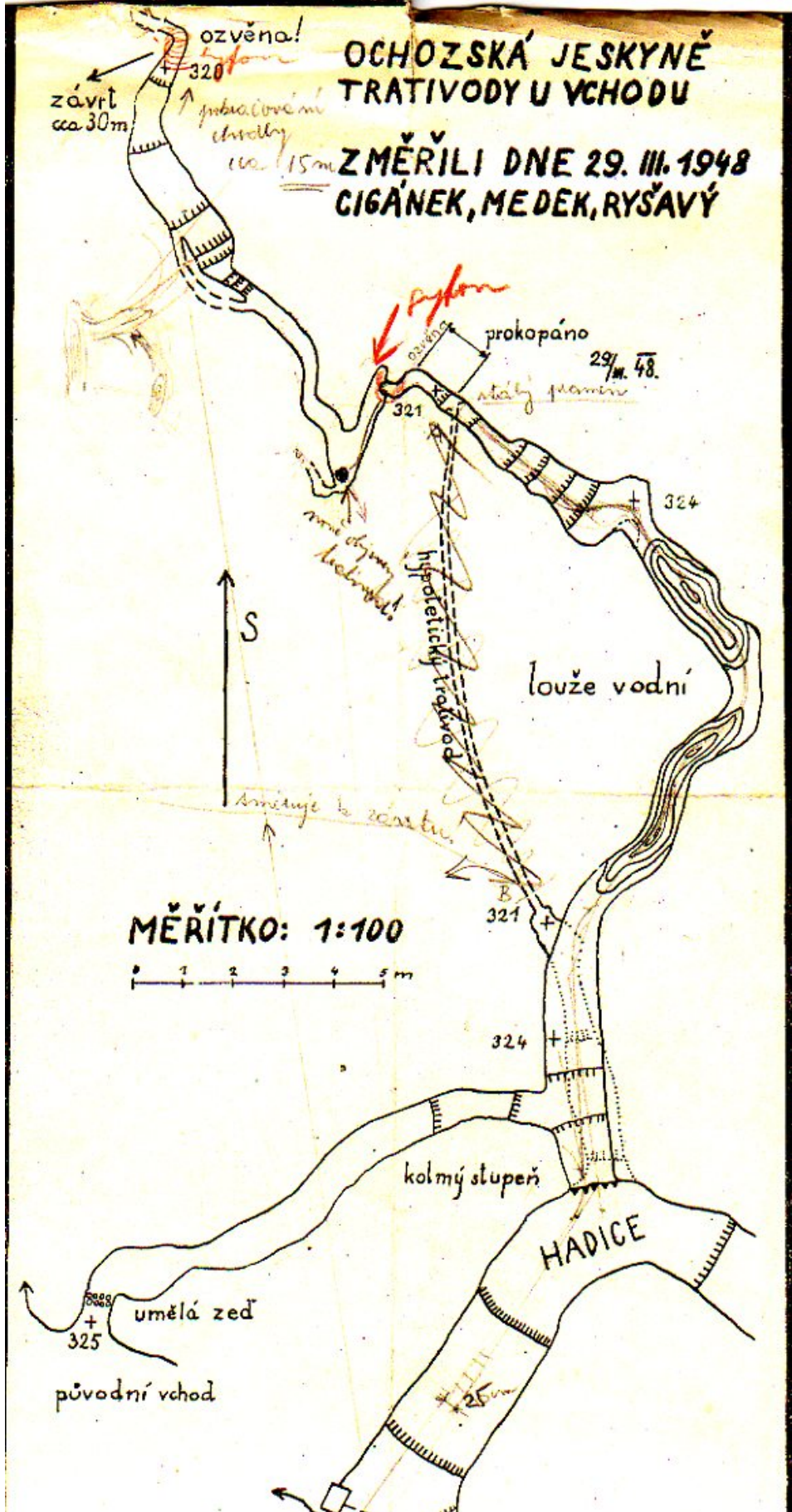
1. část – Práce členů Speleologického klubu v prvních poválečných letech.

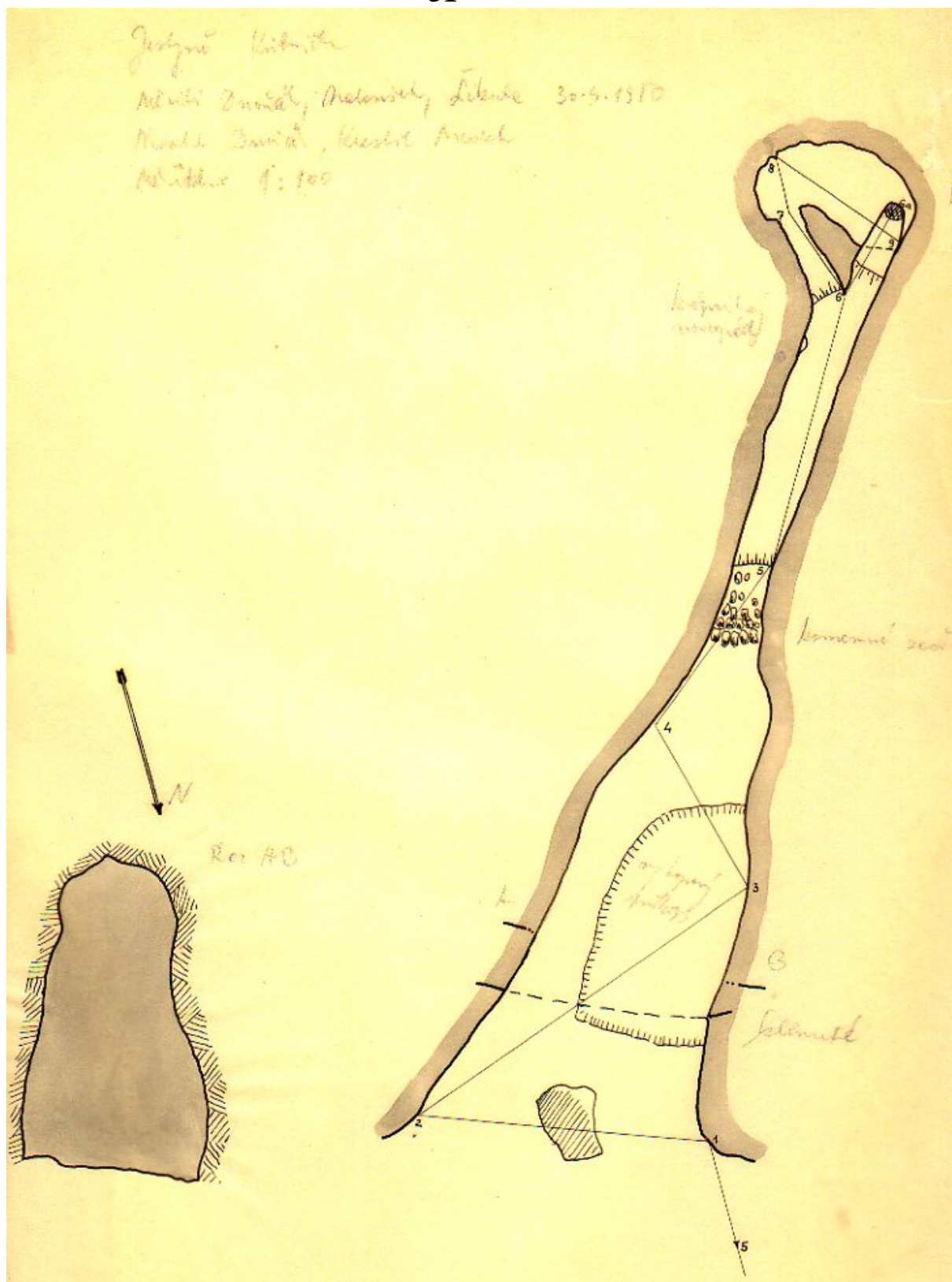
Na snímku výše vidíme mapu z let 1943 – 1944, kterou měřili Pernes, Ploch a Ryšavý, a kterou posléze Ryšavý překreslil z měřítka 1 : 2000 do měřítka 1 : 500 pro pracovní účely. Na mapě je poznámka tužkou : „Přesná – měřil Pernes. Vpravo dole je poznámka perem : Kopie Přemysl Ryšavý.

Na snímku níže je kopie „Geologicko – tektonické mapy dle mapy prof. Zapletala.

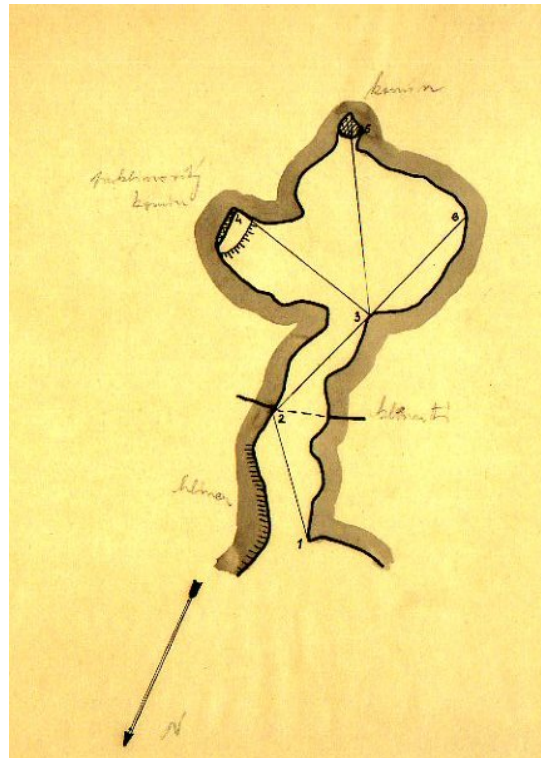
Na tomto obrázku jde patrně o fragment mapy, znázorňující Záclonkovou chodbu v Labyrintu Ochozské jeskyně.

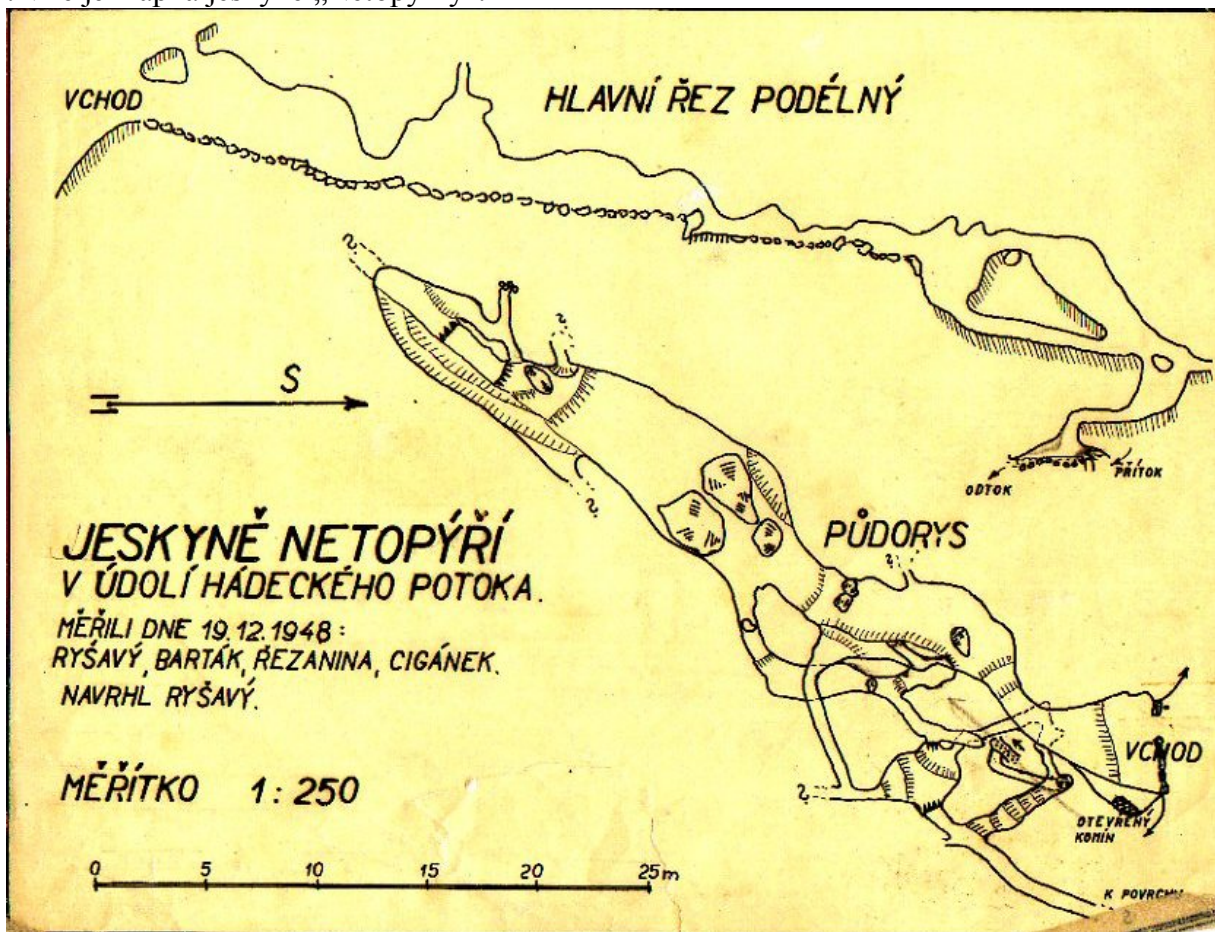
Tato mapka zachycuje půdorys a řez jesyně „Kůlničky“. Poznámka tužkou : Měřili Dvořák, Matoušek, Šikula dne 30. 4. 1950. Navrhl Dvořák, kreslil Medek. Měřítko 1 : 100.

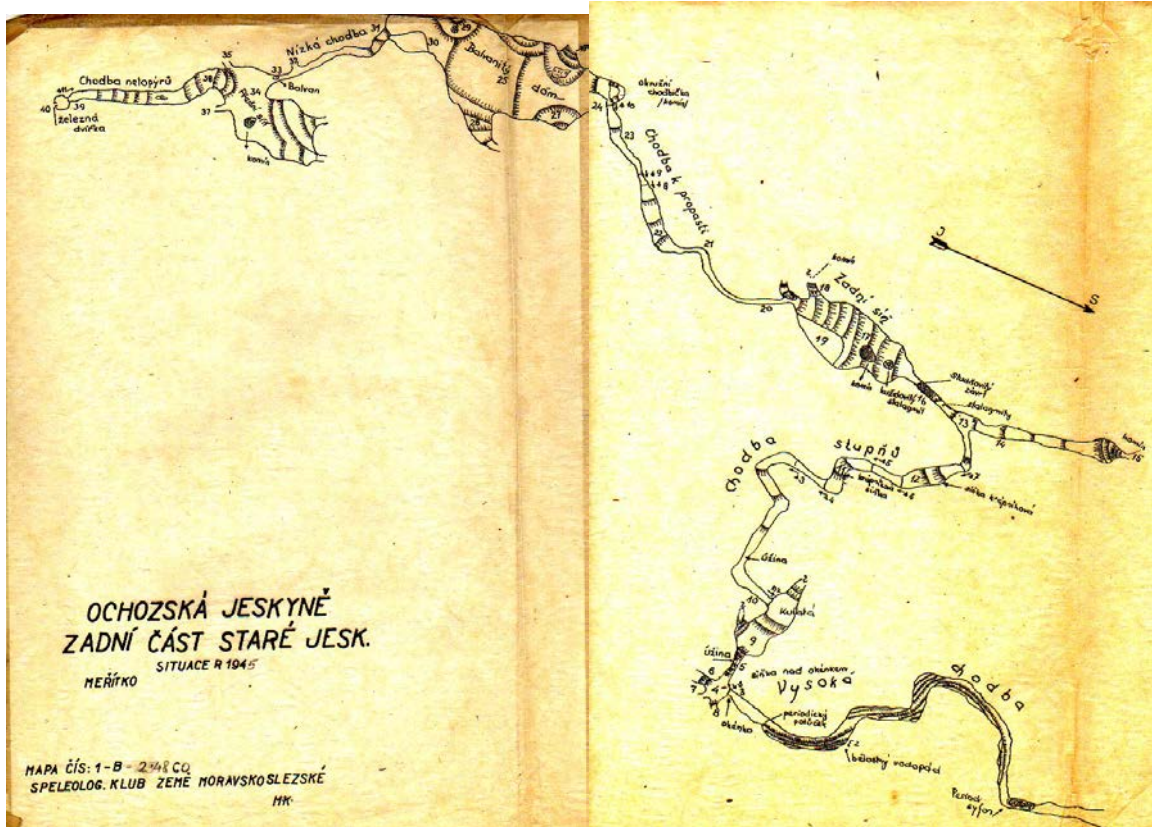
Další poznámky : Profil řezu vlevo je řez v rovině A – C. (Osy řezu jsou naznačeny tuší _ .. , písmena jsou dopsána tužkou. V zakreslené proláclině je poznámka „vykopaný příkop“, vzadu, ve zúženém hrdle je zakreslená kamenná rovnánina s poznámkou „kamenná zed“.

Tento obrázek je mapkou jeskyňky „Nad Kůlničkou“

Níže je mapka jeskyně „Netopýrky“.

Na této mapce najdete průchodnou část „Labyrintu“ Ochozské jeskyně, tj. část od „Němec-kého sifonu“ až po „Horní vchod“.

„Medkova pozůstalost“ obsahuje ještě další náčrty fragmentů jeskynních chodeb. Tyto náčrty však postrádají jakýkoliv popis či měřítko a nám se nepodařilo je identifikovat. Některé z nich jsem oskenoval, ale nepovažuji za vhodné uvádět je v tomto souboru.

*

Následuje soubor map, kreslených před 2. světovou válkou členy VDT – GfH (Verein Deutsche Turisten – Gruppe für Höhlenforschung – tj. Spolek německých turistů – skupina pro jeskynní výzkum). Najdeme zde celé mapky jeskyní, ale také torza – nákresy části chodeb, bez měřítka, někdy jen s výškovými kótami. Viz níže.

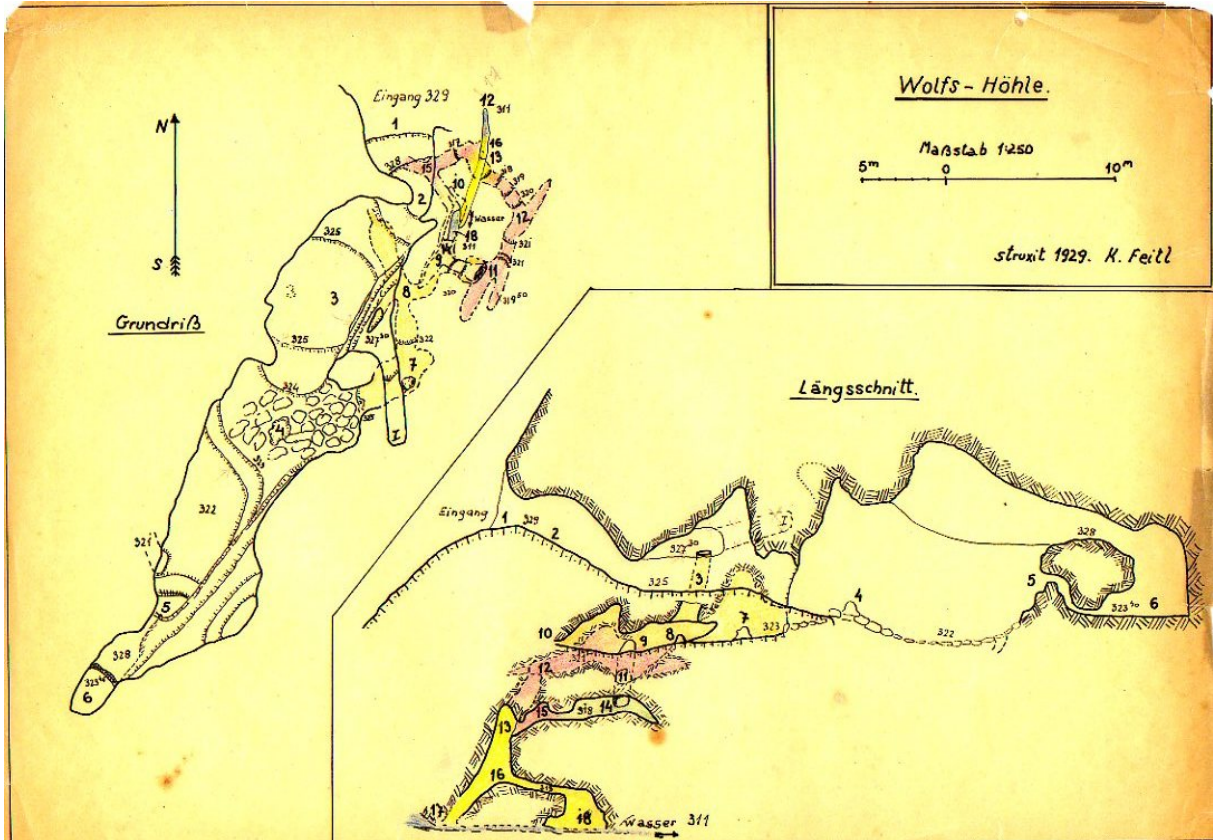
*

Další mapky se týkají telegnostického výzkumu (práce s virguli v terénu) který v oné době prováděl pan Vojtěch Knap. Tyto mapky budou uvedeny v další části mapové pozůstalosti.

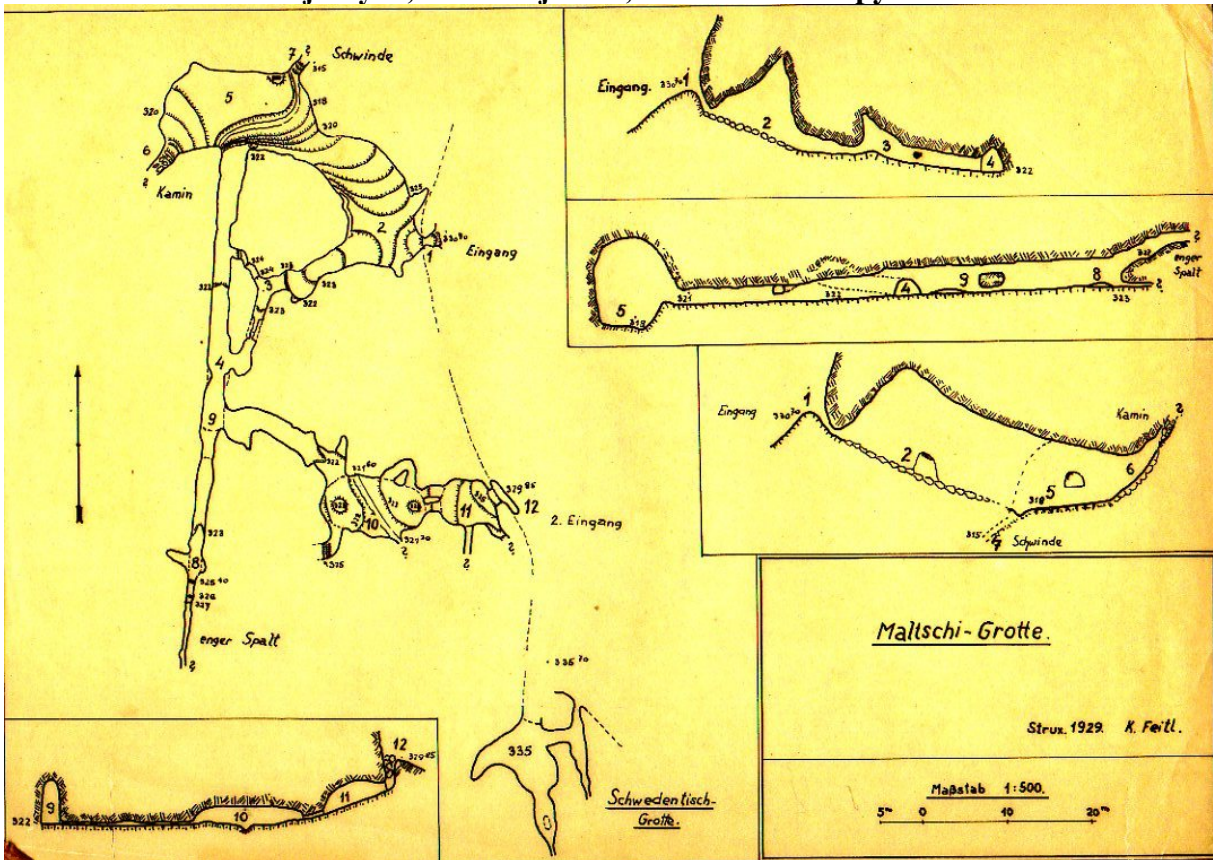
Mapová část

Medkovy pozůstalosti.

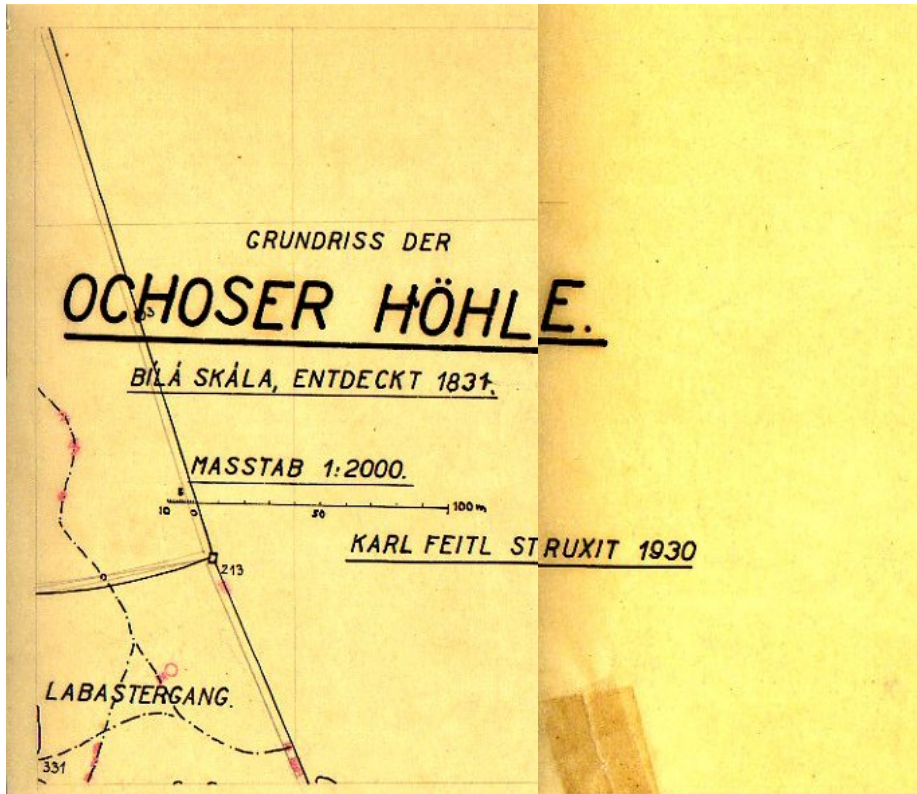
Část 2. Mapy, zhotovené členy VDT – GfH.

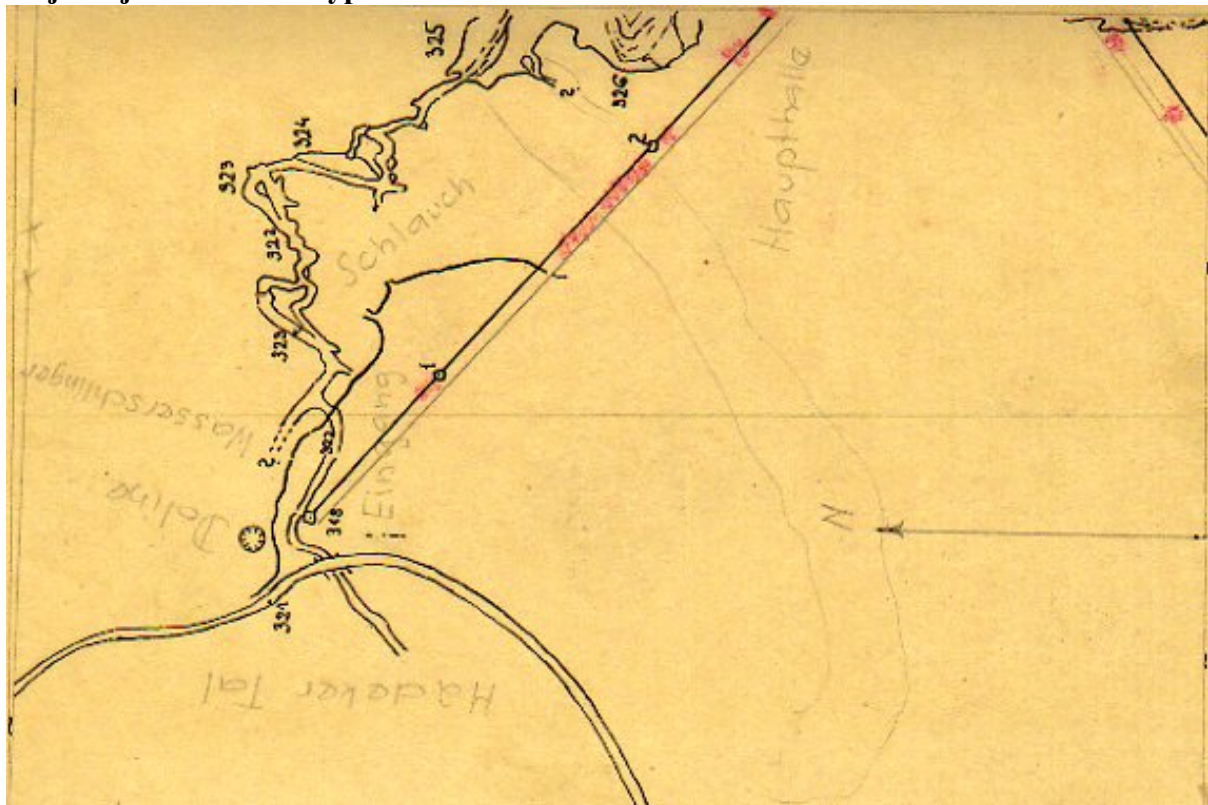
Wolfs - Höhle = Vlčí jeskyně, není nic jiného, než dnešní Netopýrka.

A Maltshi - Grote, to je zase Málčina jeskyně v Hádeckém žlebu.

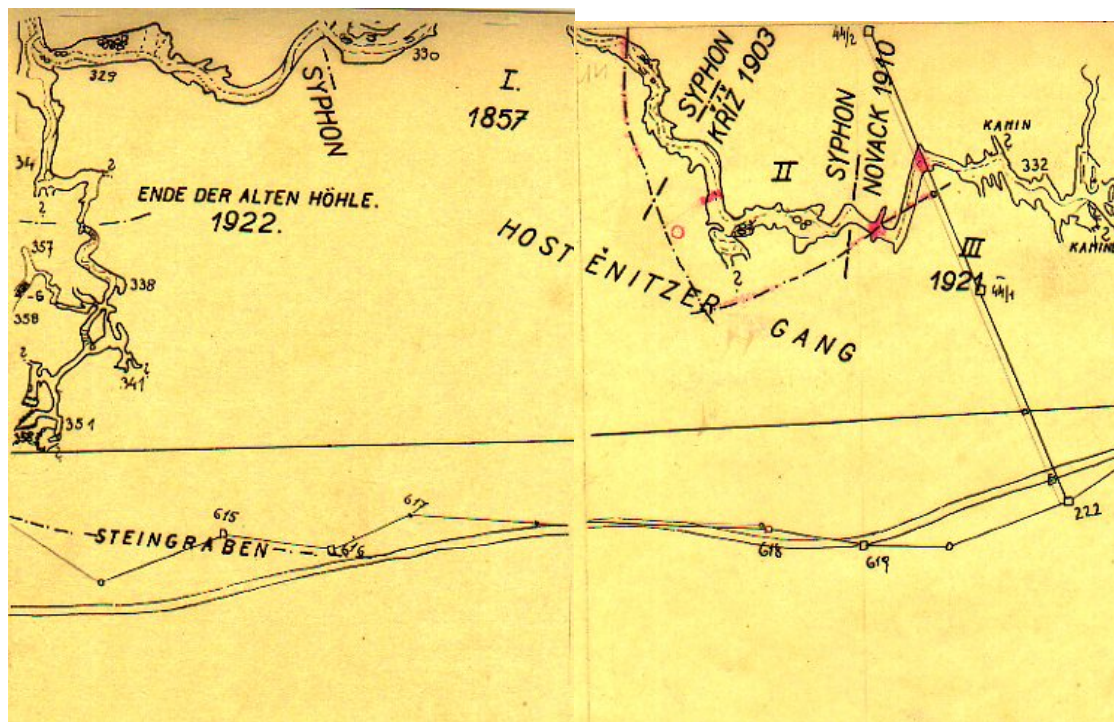

Nález zbytků mapek, vytvořených členy VDT tvoří asi 12 ústřížků různých úseků Ochozské jeskyně. Zda jsou všechny ve stejném měřítku, nelze říct. Nicméně, ale i tak mají svoji historickou výpovědní hodnotu.

Na této mapce je zakreslena chodba „Hadice“ (Schlauch). Wasserschlinger je patrně travivod. Haupthalle = Velké haly (dómy). Doline = závrť. Hadeker Tal = Hádecké údolí. Číslice patrně značí výškové kóty.

Nápis Ende der Alten Höhle = konec staré jeskyně. Zde leží „Německý sifon“, který byl překonán členy VDT v r. 1922, kteří za ním následně objevili Labyrint.
Hostenitzer Gang = Hostěnická chodba.
Steingraben = Kamenný žlíbek.

Tato mapka zachycuje Novou Ochozskou chodbu od Křížova dómu až po Sifonovou chodbu. Chybí zde jen partie „U lustru“, „U Hroznu“, „U postýlky“ a „U Obří tlamy“, které zřejmě vybočují mimo obrázek.

Ende der Alten Höhle = konec staré jeskyně. O tom jsem se již zmiňoval výše.

Partie, které na této mapce chybějí můžete shlédnout „ve větším provedení“ na obrázku níže.

Poznámka k obrázku níže :

Grosse Fortsetzung in bekannte Raume = velké pokračování v neznámých prostorách.

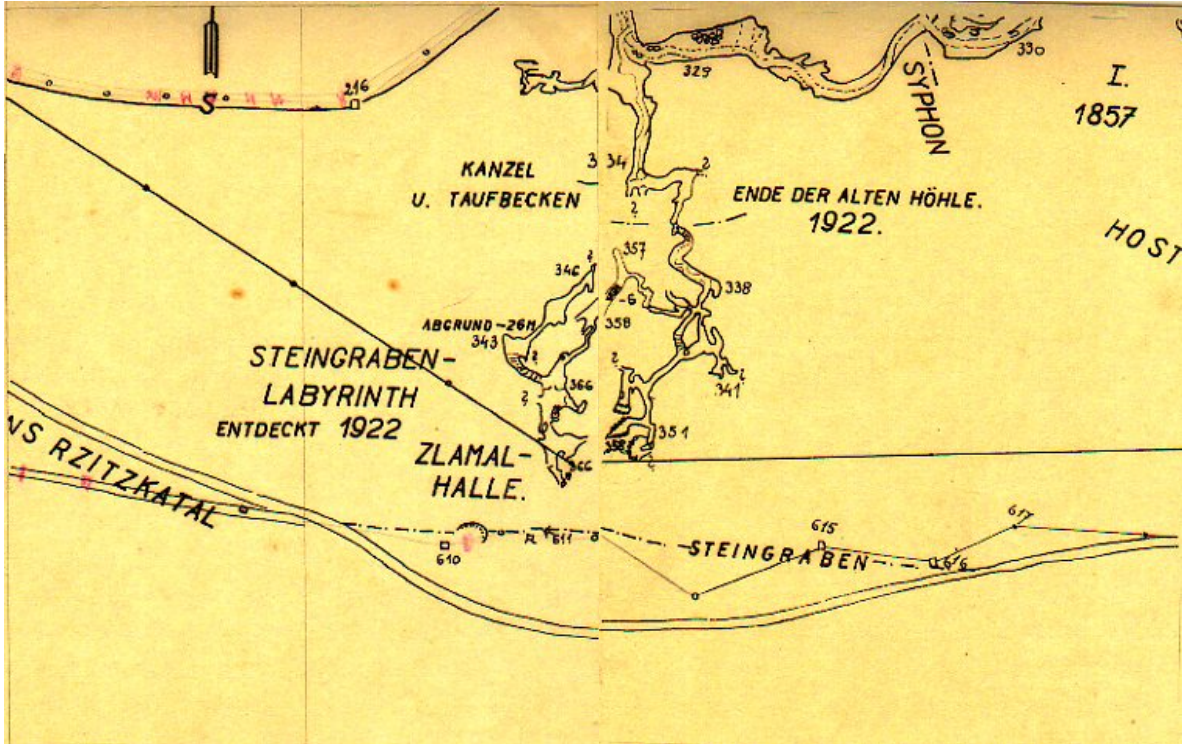
Kaskadengang = Kaskádová chodba – to je naše dnešní „Zkamenělá řeka“.

Bärengang = Medvědí chodba. Dnes Medvědí trativod.

Traube = Hrozen

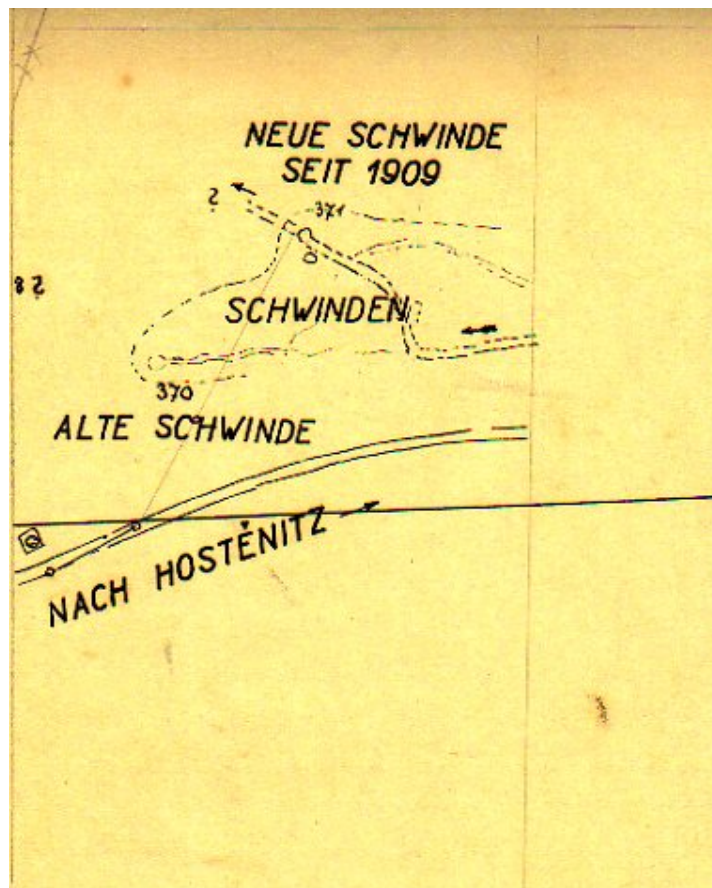
Kamin = komín

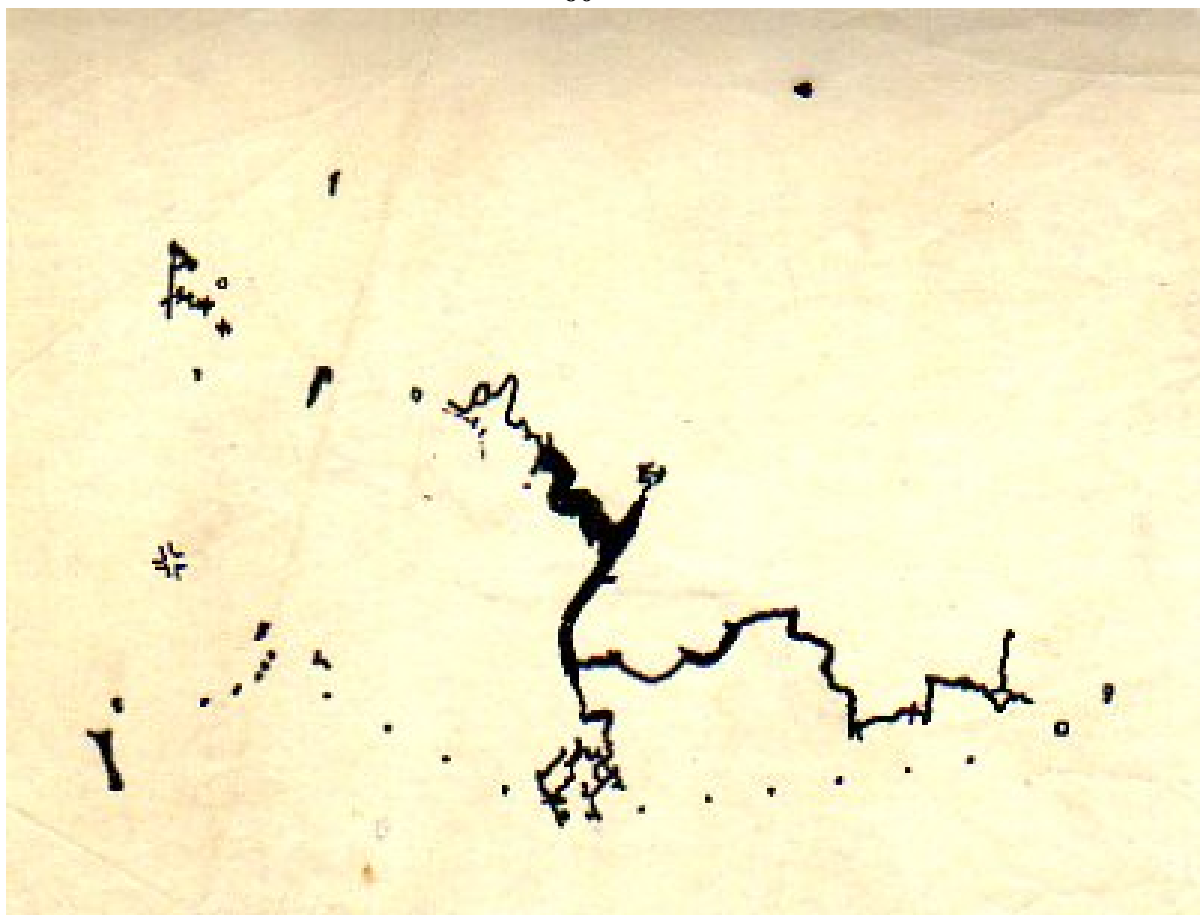

Tady máme zase mapku Labyrintu. Záhadou je chodba naproti ústí Spojovací síně na prahu Nové Ochozské chodby. Zřejmě jde o dnešní chodbu „U Kuzele“, jejíž část už byla jeskyňářům VDT v té době známá.

Na obrázku dole je zachyceno „Vilémovo údolíčko“ s oběma propadáními Hostěnického potoka.

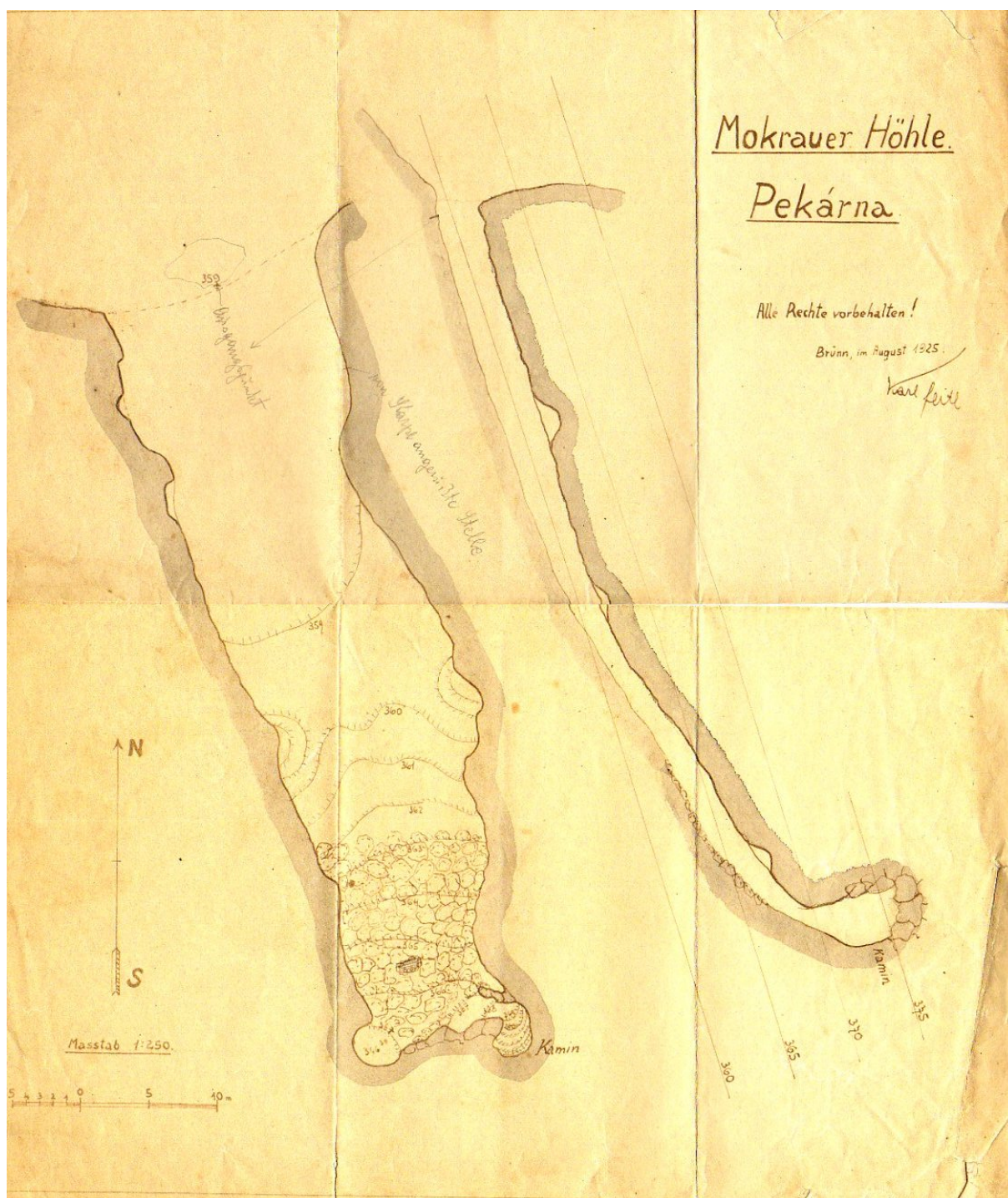

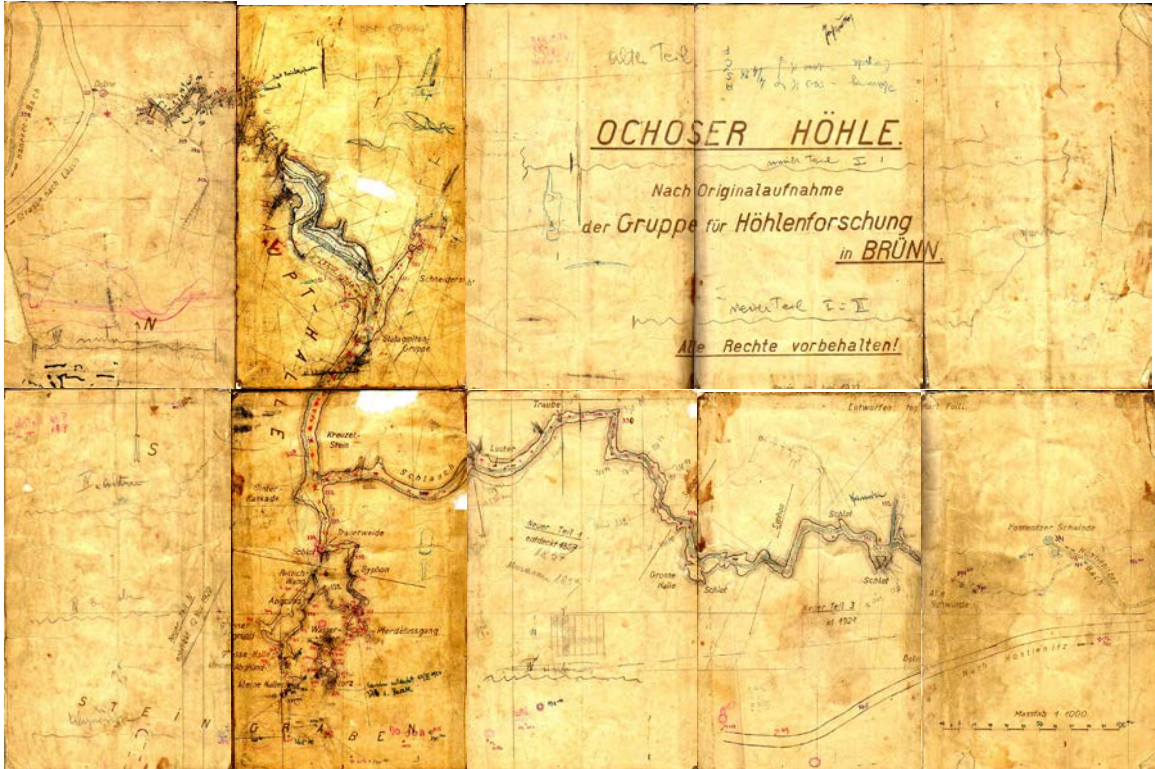
Na tomto obrázku je schema Ochozské jeskyně. Ta kaňka nahoře je zřejmě jeskyně „Májová“ To znamená, že ji Němci znali ještě před objevem českými jeskyňáři. Směrem doleva se nachází jeskyně Liščí díra s protější Málčinou jeskyní v hřebeni „Svatých schodů“ a v tomtéž hřebeni jeskyně Netopýrka. Mezi Netopýrkou a Málčinou jeskyní jsou další dvě „kanky“ lokalizující jeskyně. U té blíže k Málčině jeskyni jde buďto o zkreslené umístění Švédova stolu, ale já bych to spíše tipoval na Slezákovu hypotetickou „Zařícenou jeskyni“, komunikující s „Paleoponorem“.

V dolním levém rohu mapky je to potom jeskyně „Hadí“, které Němci říkali „Natterloch“ (Užovčí díra) a nad ní jeskyně Pekárna. Kříž mezi Netopýrkou a Pekárnou je zřejmě rozcestím. (Přibližně na severovýchod jde cesta do Hádeckého žlebu, na jihozápad do Líšně, na severozápad do Ochozského žlíbku a do Ochoze a na jihovýchod Kamenným žlíbkem do Hostěnic). Vytečkovaná trasa je patrně osou cesty Kamenným žlíbkem a ty dva knedlíky v pravém dolním rohu mapky jsou obě Hostěnická propadání. Pokud je to zakresleno ve správném měřítku, pak mezi oběma propadáními a známými prostory je zřejmě ještě co objevovat.

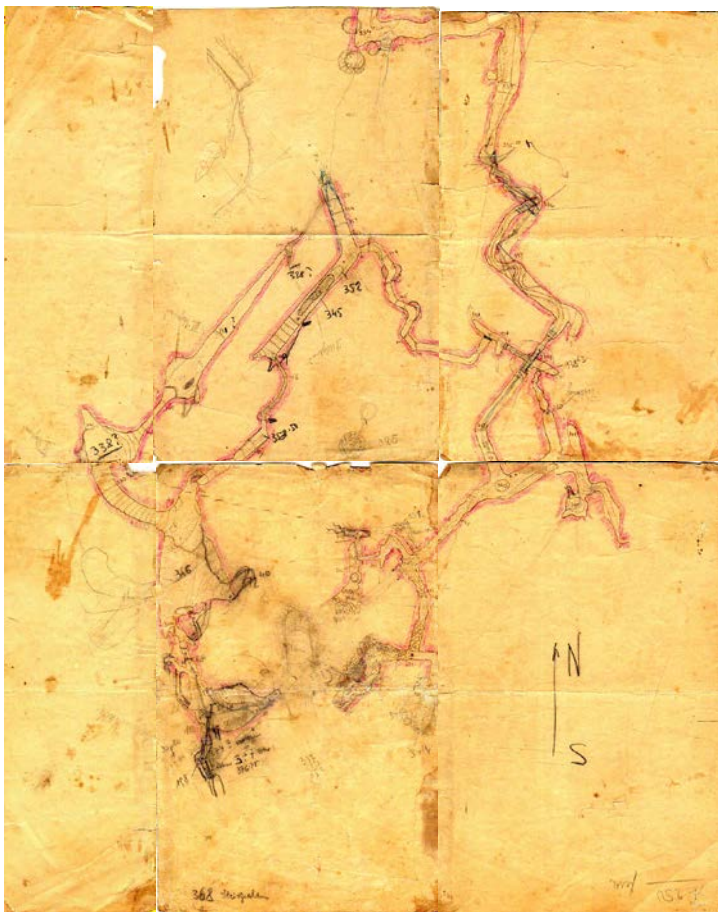
Severně od ústí Kamenného žlíbku je nejspíš zakreslena Cepova díra. Ale co je zakresleno mezi ní a rozcestím, to opravdu nevím. Při tom mi tam chybí zakres Adlerovy a Křížovy jeskyně, které museli členové VDT znát.

Mokrauer Höhle – Mokerská jeskyně. My tomu říkáme jeskyně Pekárna. Autorem mapy je sám Ing Karel Feitl (srpen 1925 – všechna práva vyhrazena)

Ochozská jeskyně – mapa ing Feitla z r. 1923 – značně zmenšeno.

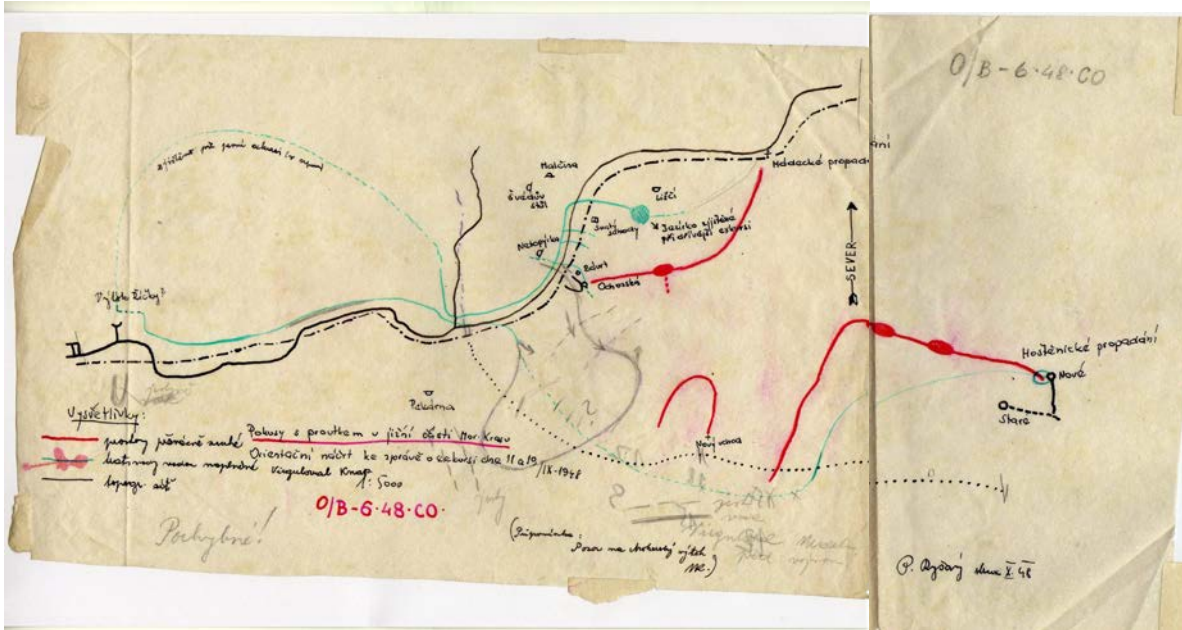
zmenšeno.

Feitlova mapa Labyrintu. Opět

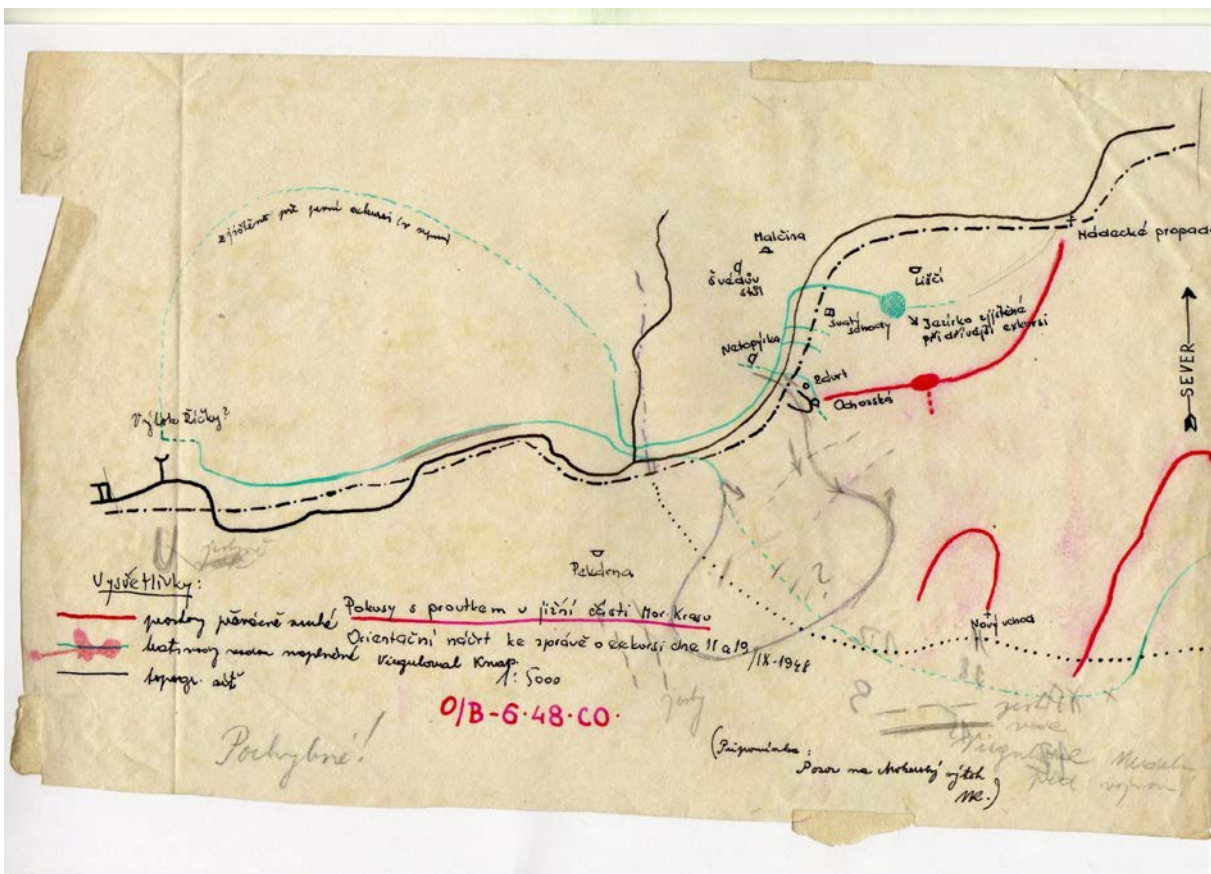
Mapová část

Medkovy pozůstalosti.

2.část : Mapy, zachycující telegnostickou detekci.

Na horním snímku je celý plánec, který se nevešel do skeneru, proto byl rozdělen. Protože takto je plánec špatně čitelný, zvětšil jsem níže jeho levou část.

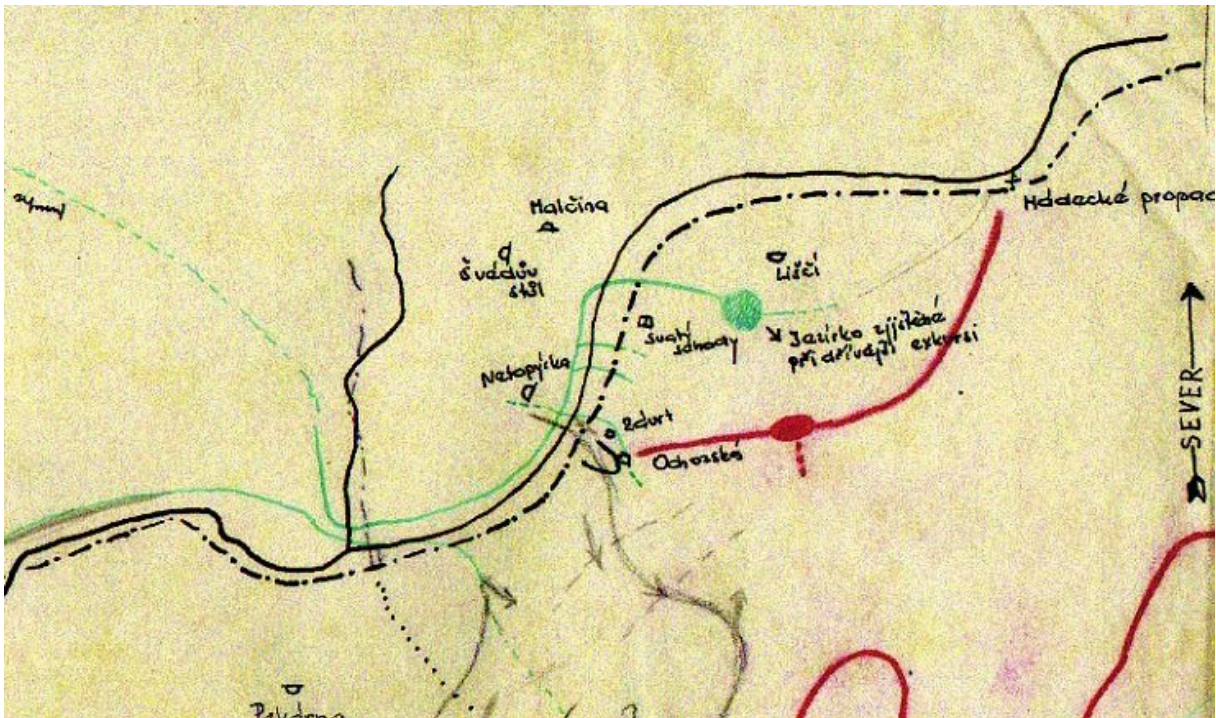
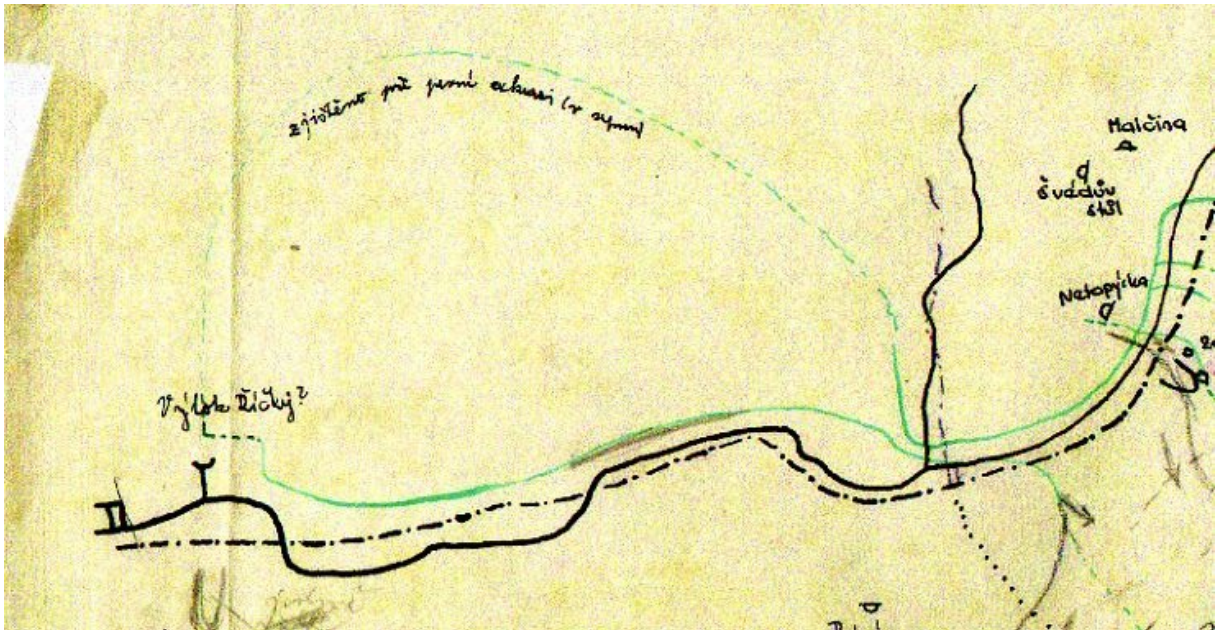

Protože ani to nestačí, rozložil jsem obrázek na několik částí.

Ujvětřivky:
— prouky přerušené rube
— křivky nasa napředně
— křivky. auti

Pokusy s proutkem u jižní části Mor. Kraje
Orientační náčrt ke správě o rekursi dne 11 a 19 / IX. 1948
1: 5000

0/B-6-48-00.

Podívejme se teď na to, co nám ty obrázky říkají. Pokud by to mělo být tak, jak to pan Knap se svou virguli naměřil, pak od Prvního propadání Hádecké Řičky teče voda do jakéhosi jezírka ve skalním masivu pod Liščí dírou a odtud podtéká Řičku podzemní tok, který dále teče pod masivem pravého břehu. Přijímá další prameny zpod skalky u cesty, kteréžto skalce pan Knap říká „Svatý schody“, což je nesmysl, protože Svatý schody tvoří hřeben mezi Hádeckým a Ochozským žlebem. (No jo, ale co dělá Druhé a Třetí propadání Hádecké Řičky ? To pan Knap nenadetekoval ?)

Nicméně, víme, co má pan Knap na mysli. Poslední z přítoků do této sběrnice obtéká závrt před „Ochozskou jeskyní“ je to tedy sběrnice, kterou buďto tvoří trativod, nebo do ní ústí trativod, který běží souběžně a spojují se.

Tyto vody ale netečou Netopýrkou, spíše tok z Netopýrky přibírají. Dále tečou pod pravým břehem, pak podtékají Ochozský potok a stáčí se na sever, tečou kudysi pod Lysou horou a obloukem míří k Vývěru I (nebo k Vývěru II ?).

Další zajímavostí detekce pana Knapa je to, že detekuje další vodní tok zpod skalního masivu mezi Ochozskou jeskyní a Kamenným žlíbkem. (Že by to byly vody tajemného „Líšeňského trativodu“ ?) Tyto vody podtékají soutok Řičky a Ochozského potoka a tečou pravobřežně k vývěru. Přitom spojení obou vod ve Vývěrech je podle pana Knapa jakési zašmodrchané. Pána Jána, to je maglajz.

Víte, ale já si myslím, že věci (a především příroda) musí mít logiku. V našem případě logické návaznosti.

L Slezák rozdělil ve své práci vody Hádeckého žlebu na vody Hostěnické a vody Říčské. Mezi nimi leží Slezákův hypotetický skalní předěl. Slezákovy úvahy, pokud je naroubuji na Knapovu detekci, mají drtivou logiku. Pan Knap nezjistil všechno. Slezákův hypotetický předěl musí zákonitě ležet ještě před Prvním propadáním Hádecké Řičky. Hostěnické vody před tímto předělem podtékají dno údolí a vyvěrají v hypotetické prostoře za „Blátivým dómem“ Malčiny jeskyně. (Viz Slezákova práce v CD Edici SE – 3 – 2009, tématický okruh 2., nazvaná „Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu a nabídka speleologicky nadějných lokalit tamtéž.“) Dokazují to i barvicí zkoušky, prováděné Dr. Himmelem, podle kterého Hostěnické vody protékají Netopýrkou.

Za vysokých vodních stavů se protlačují tyto vody sedimenty do Blátivého dómu, kde vody nastoupají až do výše dva i více metrů a zatápí Blátivý dóm. Za normálních vodních stavů však tečou v sedimentech dávného jeskynního systému, Blátivý dóm zůstává bezvodý, podtékají Švédův stůl (o těchto hypotetických vodách se zmiňuje ve svých pracích už Martin Kříž, který odhadoval hloubku onoho hypotetického vodního toku na 17 metrů pod úrovní dna jeskyně Švédova stolu. Jak na to přišel, to nevím. Buďto má pravdu, nebo tam nebudou hadi. (Jednou mi řekl pan Dr. Oliva : „Prosím Vás, Kříž ! Kdo by to dnes četl ?!). Pak tyto vody dál tečou hypotetickou „Slezákovou Zařícenou“ na Netopýrku. Pokud má pan Knap pravdu, tak dál tečou podle něj.

No jo, ale co dělají vody Říčské ? Když se zahltí všechna tři propadání Hádecké Řičky, teče voda korytem Řičky až k vývěru. Co dělá ta voda v podzemí ? Podle pana Knapa teče do podzemního jezera či jezírka a pak přetéká dvěma či třemi podzemními spojnicemi do pravostranného vodního toku. Jenže to asi nebude všechno. Tipnu si, že se tyto vody prodírají sutí velkých balvanů na Líšeňský trativod či trativodný systém Trativodu vlevo za vchodem, ale také nejspíš využívají tajemnou chodbu ozvěny, kterou popisuje Ryšavý a která má

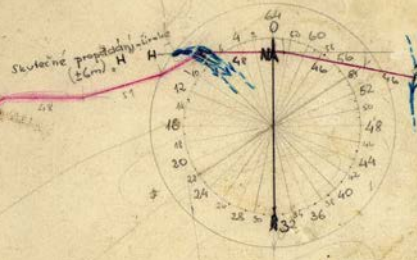
možná něco společného s dávnými katavotrony. Pak možná teče dál, podle pana Knapa. Kdo nevěří, ať tam běží.

Já se jen těším, až dokončíme naši mapu Hádeckého údolí a Lad'a Slezák s Richardem Cendelinem vytáhnou svoje virgule a budeme to té mapy zakreslovat všechna jejich zjištění. „Hin sa hukáže,“ jak pravil mrtvý Chod.

MAPA SPODNÍCH PRAMENŮ HÁDECKÉHO ÚOLÍ
DLE ZJIŠTĚNÍ VIRGULÁŘE. (p. Knop. Vojl.)

0/A -4.48.0

D = 49/3,14159
D = 30,19

Měřítka 1:1000
Acmv = 10m

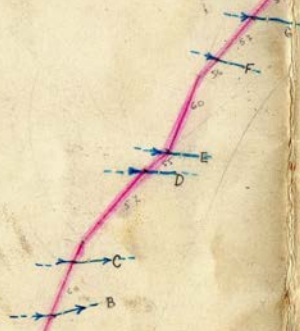
Šírka dveří D: 100 cm
Hádecká cesta od výš. bodu v Ochrastce jest:

M	šm.	D
400	27	730 - 55
360	16	E
11	13	20 - 60
20	15	30 - 56
90	18	F
16	8	1380 - 57
20	60	G
20	1	20 - 57
20	4	20 - 56
20	9	20 - 48
12	10	20 - 51
A		11 - 53
20	3	H
20	7	propadání - šírka
20	6	par. 6 m ±
20	4	20 - 48
20	63	20 - 60
20	64	21 - 60
20	62	B
20	61	20 - 46
20	60	C
21	60	550 - 60
B		230 - 57
C		D

Měřící kř. 1.
P.S.K.

Přesnost ne 20m ± 10mm.!!

HÁDECKÁ CESTA

A (vlnka v sítnici)
(množství směrů na čarě)

P. Dvořák
Kempelč

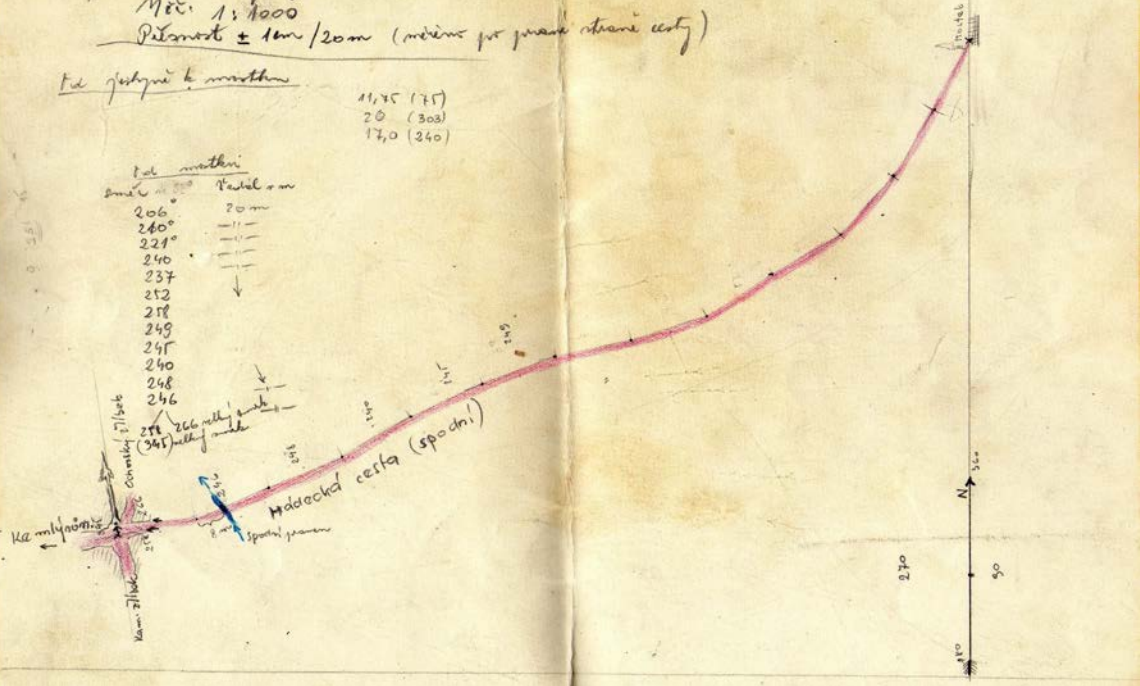
Hledaná cesta od Tr. ke křižovatce cest u Kam. žlebku
 1 mm na mapě = 1 m na skuteč.
 Měř. 1:1000
 Pásmo ± 1 m / 20 m (měřeno pro pravoúhlé strany)

Podle polohy k měření

11,75 (175)
 20 (308)
 17,0 (240)

Podle měření

Směr	Podél
206	20 m
240	11
229	11
240	11
237	11
252	↓
258	
249	
245	
240	
248	
246	

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 3 : Šli před námi....
(Vzpomínky na historie krasových výzkumů, objevů, a
na jeskyňáře, kteří se jich aktivně zúčastnili).

Název práce :
Učitel Jan Knies, sponzor,
mecenáš, nebo jen
vlastenec ?

Koordinátor tématických okruhů SE – 3
a autor této práce : Mgr Ladislav Slezák

Členové a redakční spolupráce : **Richard Cendelín**
Josef Pokorný

Učitel Jan Knies, sponzor, mecenáš, nebo jen vlastenec ?

Ladislav Slezák

V historii Moravského krasu se objevují nám dnes neuvěřitelné postavy, které svojí činností zásadně ovlivnily náhledy a poznatky o tomto území. Absolonovský kult ve vazbě na objevení Punkevních jeskyní a jeskyně Kateřinské a jejich zpřístupnění pro veřejnost vznikl a byl léta živen masovou propagandou cestovního ruchu.

Odborné zásluhy o jeskyně Moravského krasu byly dostatečně zhodnoceny řadou významných odborných a vědeckých prací. Absolonova stopa při budování Antroposu je hluboká a mamut či Věstonická Venuše mluví za vše.

Přes to, nebo právě proto ustupují do pozadí jiní významní badatelé, kteří po stránce odborné a vědecké přispěli k poznání Moravského krasu stejnou nebo větší měrou, než Karel Absolon. Finanční prostředky, životně důležité k provádění výzkumů a průzkumů vkládali ze svých soukromých, těžce vydělaných prostředků.

Dovolte vzpomenout notáře ve Ždánicích, Martina Kříže, který odvedl neskutečný kus práce ve prospěch poznání Moravského krasu. Jeskynní výzkumy speleologické, hydrologické, archeologické, rozsáhlá geodetická měření, to vše platil ze svých peněz.

Jinou, ještě zajímavější postavou byl učitel Jan Knies ve Sloupě. S neuvěřitelným zápalem zkoumal Moravský kras a hromadil neuvěřitelná kvanta archeologického, paleontologického a historického materiálu s vidinou budoucí prezentace pro širokou veřejnost.

Postupem doby za neuvěřitelně těžkých okolností, kdy vyčerpal svoje úspory, prodal část majetku a zadlužil se, postavil svoje soukromé „Kniesovo muzeum“ ve Sloupě. V něm prezentoval část svých sbírek.

Postupem času však došel k poznání, že provoz muzea na lokální úrovni je ztrátový a byl nucen svoje celoživotní dílo nabídnout k odprodeji. Tak jako jeho badatelský předchůdce Jindřich Wankel, který nabídl svoje sbírky, včetně unikátní kolekce z Býčí skály našim muzeím a nakonec uspěl až v muzeu ve Vídni, hledal kupce i Jan Knies.

Nakonec se mu podařilo komplet sbírek celého muzea ve Sloupě prodat Moravskému muzeu v Brně. Jednání probíhala od r. 1919 návrhem „Předběžné smlouvy“ a končila předáním sbírek v roce 1923.

V příloze prezentujeme historicky vzácné materiály z této transakce.

č. j. 11. 257 / 1108 n. o. o.

Opis

Priloha 2

Řadažná pulsona,
a zakoupení sbírky před. učitelů Jana Kruce a Šoupi na Horně.

Podpisy se zavazují podlé státní úř. proji sbírky geolog., paleontolog. a archeolog. | diluvialní i
přírodní přírody, výtavnou a Kruceho (Museum ve Šoupi | Horně), spolu se všim příslušným materiálům,
připraveným ve vlastním, pečlivě, mapami a plány za těchto podmínek:

1/ stát zaplatí poskytnutím 40.000 Kč | čtyřicet tisíc | franků francouzských v pěti ročních
aplátách po 8000 Kč | osmi tisících | franků, splatných vždy 1. ledna každého roku, počínaje 1. lednem 1920
a to bez úroku.

2/ v případě úmrtí poskytnutého přispívá jeho příbuzní z protie sbírky polynou, stejného
dílům na jeho dceř Antoni a jeho dceru Miloslavu Kruceovou;

3/ stát převezme sbírku během září 1919 a převez je na svůj účet do zem. muzea + Šoupi,
námě duplicitát, které budou ve photo musí poskytnout a zůstávají státu přímým jeho státní univerzity a

pro muzea + Šoupi a Kruce; poskytnutí se zavazují převzít zůstávají státu při převzetí sbírky také její
kontrolu a podle viditelných záruk zprávnosti inventar.

4/ jistě bude sbírka, převezatelná státním úř. poskytnutého, bude v zem. muzea + Šoupi převedena podlé
příznivých hypotéckých pro převez a to za dozoru poskytnutého, pokud to jeho zdravotní stav dovolí;

5/ poskytnutí se také zavazují, i na díle své viditelnosti a síly, pokud mu to bude přizpůsobeno,
vinnosti instalaci diluvialních | paleontolog. i archeolog. | sbírky zem. muzea + Šoupi za účelem, která
bude od přípravy k přípravě pulsona musí poskytnout a převzít sbírku;

6/ poskytnutí bude pro převzetí jeho sbírky odpovědný pod dle své síly zem. muzea + Šoupi
| za udržení jeho historických věcí, ne při jejichto drahou a pod. | =

Ve Šoupi, dne 29. ledna 1919.

Jan Kruce, m. p.
ředitel učitel ve Šoupi.

Čís. 20/II z 2/7 1923

Z p r á v a

o převzetí sbírek Kniesova musea ve Sloupě mor. zem. výboram v Brně.

Sbírký Kniesova musea ve Sloupě, unášením zem. výboru morav. čis. 56.332 z 9. prosince 1922 za 100.000 Kč. od p. říd. učitele v. v. Jana Kniese v Novém Lískovci, bylo možno z technických důvodů převzít do Brna až v měsíci květnu a červnu letošního roku.

Materiál zakoupených sbírek byl ve Sloupě pod vedením kustoda zřízenci musejními pečlivě do 68. beden zabalen /2 dny pracovní 3/5. a 11/5. a pak po částech spolu s 22 skříněmi a 5 přístěnnými rámy zemským autem nákladním do Brna odvezen. 4/5, 12/5, 6/6, 7/6, 14/6, 1923/.

V moravském zemském museu byl materiál vybalen a rozdělen na jednotlivá oddělení musea. Ze sbírek Kniesových dostalo se:

I. Oddělení mineralogicko-petrografickému:

a/ suita geod z Rudic, obsahujících nerosty: kašolong, křístal amethyst i křemen ob. v drúzách, dále ukázky železné rudy Rudické, vápenec z Němčic / na 60 kusů celkem/.

b/ formáty hornin velikosti 8 1/2 x 11 cm: žuly, dioritu, různých břidlic, vápenců, mramorů, křemenů, sjepeců, pískovců z útvary prahorního a prahor oblasti Mor. Krasu / celkem 52 kusů/.

II. Oddělení geologickému pro:

a/ dynamickou sbírku: suita krápníků stalaktitů i stalagmitů a j. tvarů krápníkových, tuřů, partie zakapaných kostí drobné zřízeny diluvial., kosti diluv. vodou omleté /připevněné na 1 tabuli/ Celkem asi 100 kusů.

b/ geolog. sbírku stratigraficko-historickou:

1/ Devonské zkameněliny z oblasti Morav. Krasu a ostrůvku Celechovického: korále poncejvíce / partie/.

2/ Karbonské a permské zkameněliny: otisky rostlin r. Calamites, Annularia, Sphenopteris, Cyatheites, Walchia, pak ryb Acanthises gracilis, Palaeoniscus moravicus a ještěřů Branchiosaurus moravicus.

3/ Jurské zkameněliny: a/ z Rudic: r. Pecten, Terebratula,

Waldheimia, Rhynchonella, několik druhů Amonitů, dále Cidaris, Pertacrinus, Serpula, suita korálů aspongií.

b/ z Olomučan: Belennites, Pleurotomaria, Lima, Pecten, Terebratula, Waldheimia; z Amonitů: Cardioceras, Ochotoceras, Aspidoceras, Peltoceras, Perisphinctes, vesměs určených prof. Uhligem. Některé z nich jsou originály k pracím Uhligovým.

4/ Křídové zkameněliny: amonity a nautily z Boskovic, Kunštátu, pakotisky rostlin s opuky Boskovické a jílů Dolnohohtských a od Kunštátu / suita většinou neurčená/.

5/ Třetihorní zkameněliny z Jedovnic, Spěšova, Sudic: Glycymeris, Lutraria, Ostrea, Chama, Venus, Pecten, Ranella, Cassis, Crepidula, Lucina, Natica, Xenophora, Spondylus, Pectunculus, Tapas a jiné.

6/ Diluvium: diluviální otisky rostlin z Zerovic, cicvár se semeny diviál. kamejky lékařské z Kohnovy cihelny v Brně, stolička medvědí zarostlá v travertinu ze Suchdolu, parůžek sobí zarostlý v diluv. slepenci z Jedovnic, hrouda hlíny jeskynní s drobnou diluviál. zvířenou z Kudmírova.

Počet zkamenělin pod II b 1-6 uvedený obnáší asi 360 kusů celkem. Mimo uvedené předměty připadly oddělení gelog. 2 mapy plastické: Geolog. mapa úvodí Punkvy a Vodopisná mapa úvodí Punkvy v měř. 1:12.500.

III. Oddělení palaeontologickému:

a/ kosti diluviálních zvířat, vesměs z jeskyň Morav. Krasu, patřící:

1/ ptákům: Kosterní části 90 druhů ptačích, nalepených na lepenkových destičkách velikosti 8x11 cm.

2/ ssavcům; Z nichž kosterními částmi zastoupeni: krtek, rejsek vodní, zakrslý a alpský, lumík norvěžský, lumík velký, veverka, svišť, syseľ ob., plch ob., zahradní, lískový, bobr, křeček obecný a stepní, myši domácí, lesní, polní a nejmenší, hraboš rudý, sněžní, vodní, sibiřský, severní, polní a zemní, dále píštucha zakrslá, zajíc sněžný, kolčava, hranostaj, tchoř, kuna, jezevec, kočky div. rys, lev, hyena, vlk, liška ob., lední, medvěd jeskynní / celá kostra a suita kostí různých částí kosterních/, pravěký kůň, tur divoký, tur pižmový, kamník, kosorožec, jelen, sob, los, vept, nosorožec, nanut.

Kosterních částí větších diluviálních zvířat jest několik set.

kůstek drobné zvířeny několik tisíc. Některé kosti jsou volné, jiné upevněné na 15 větších tabulích, 32 menších tabulích dřevěných a 46 tabulkách papírových v dřevěných rámečkách. Více jak v jednom stu krabiček od cigaret vložen jest materiál drobné zvířeny diluv. z nalezišť hlavně z Ostrova, / Balcarova skála/, pak z jeskyň pod hradem, Punkevní, Kateřinské, Veruňčiny, Liščí díry, Jedovnic, z Holštýna a j.

Kromě toho jsou 2 tabule dřevěné s partií kostí dil. zvířat nemocemi znetvořených, kostí člověkem diluviál. roztráštěných 4 tab. kosti zvířaty ohryzených 2 tabule, vesměs z lokalit Morav. Krasu.

b/ doklady o přítomnosti palaeolithického člověka na Moravě z následujících lokalit:

Sipka u Stramberka: nástroje kamenné / 1 tabulka/, Ondratice: nástroje kamenné / 5 tabulek /, Předmostí: nožíky, škrabadla, kopí / 2 tabule /, Sloup, jeskyně Kůlna: serie pazourkových a koštěných nástrojů na 4 tabulkách, Mokrá: pazourkové, koštěné a parohové nástroje na 3 tabulkách, Josefov: Býčí skála: pazourkové nástroje a rytba kulmského obrázku / 1 tab./, Jaroslavice: pazourkový nástroj a koňský metacarpus rýhami ozdobený, Sošůvka: pazourkový nástroj, koštěný hrot, rýhované žebro tura / 1 tab./, Lipovec: špičák a mléčná stolička dítěte diluv., Ludmírov: pazourkový hrot, oštěpek a zbytky uhlí, Ostrov: Balcarůvka: suita nástrojů na 14 tabulkách, dále nástroje z jeskyně Sklep u Vratíkova, z Jedovnic, / propadání /, Nové Vsi, Suchdola společně na 1 tabulce, Holštýn, Michalova díra, nástroje na 1 tabulce, Vilémovice, Veruňčina jeskyně v Suchém Zlebu / 1 tabulce /.

Uvedené doklady, jež čítají na 900 kusů nástrojů různých, nalepených na dřevěných tabulkách a očíslovaných dle jednotlivých nalezišť, jsou jednou z nejbohatších částí sbírek Kniesových.

Seznam jich, psaný p. říd. uč. Kniesem, byl zároveň převzat.

IV. Oddělení praehistorickému: připadla ze sbírek Kniesových: skrčená kostra z mladší doby kamenné s různými nádobami, dále suita kamenných / hlazených / nástrojů a zbraní neolitických z mnoha nalezišť různých na Moravě, pak předměty z dobypřechodní a bronzové, a kultury popelnicových polí, starší doby slovanské s vlivem galsko-finským a posléze starožitností pozdního rázu slovanského čili hradištního, zakončené historickými nálezy z bitvy u Loděnic z r. 1185 a zaniklých vsí Petěchovz / 1245 /

a Studené / 1291 - 1298 /.

Všeckern materiál byl převezzen v pořádku a neporušeném stavu do Brna, předán na výše jmenované oddělení, kde byl umístěn a je pořizován tu nyní seznam převzatých předmětů za příčinou investování, neboť vyjma seznamu věcí od III b / doklady o přítomnosti palaeolith. člověka na Moravě - / jiný soupis od bývalého majitele sbírek p. říd. Kniese sepsán nebyl.

Hlavním vodítkem při převzetí věcí byla publikace J. Kniese „Kniesovo museum moravského Krasu ve Sloupě,“ uveřejnění ve Věstníku klubu přírodověd. v Prostějově z r. 1906.

V Brně, 21. června 1923.

J. Jaroš
kustos. (nat. zmu. muzea).

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři seniři“

**Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.**

Tématický okruh č. 4 : Němečtí jeskyňáři a VDT – GfH. (Protože nové informace o VDT se nám nepodařilo získat a náš externí spolupracovník MUDr Jiří Urban nám nabídl svoje překlady málo známých, případně v češtině nikdy nepublikovaných historických prací MUDr Jindřicha Wankla, předkládáme Vám je v tomto tématickém okruhu. Jsou dokladem toho, jak se lékař MUDr Wankel cílevědomě vzdělával v archeologii a dalších potřebných vědách).

Autor práce : MUDr Jindřich Wankel :

Název práce :

Člověk postpliocénního období a pařížská výstava (1868).

**Publikuje speleologická skupina SE – 3 pod vedením
koordinátora Mgr L. Slezáka, s redakčními spolu-
pracovníky R. Cendelínem a J. Pokorným.**

Copyright Pavel Pokorný, 2009 – 2012

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

[Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně: DEP 01494 – 0005.161]

L o t o s

Ročník XVIII., únor 1868, strana 18 – 23 ;

Ročník XVIII., březen 1868, strana 37 – 46.

Název originálu: Der Mensch der postpliocänen Periode und die Pariser Ausstellung.

Dr. J i n d ř i c h W A N K E L v Blansku

ČLOVĚK POSTPLIOCÉNNÍHO OBDOBÍ A PAŘÍŽSKÁ VÝSTAVA

„Byl člověk skutečně současníkem jeskynního medvěda a jeskynní hyeny a viděl Evropu ještě obydlenou všemi těmi velkými tlustokožci, jejichž zbytky nyní nalézáme rozptýleny v diluviálních ¹⁾ úložích ?“ -

Tak se ptali učenci ^{2x)} před 20 léty [to znamená roku 1848 – pozn.překl.] a na svou otázku odpovídali rozhodným : Ne ! Ale jiní, jako K a r l V o g t ^{3x)} tvrdili zrovna opak ; poukazovali na pravděpodobnost současného výskytu člověka s oněmi vyhynulými zvířaty a možnost nalezení stop jeho činnosti nebo samotných jeho kostí. - Od té doby uplynulo dvacet let a těchto dvacet let nám přineslo fakta, podle nichž můžeme na otázku učenců odpovědět rozhodným : Ano ! a která také dostatečně ospravedlňují předpoklady Karla Vogta. S překvapivou tvrdošíjností se vzpíral učený svět domněnce postpliocénního člověka, i když se pro to otevřeně vyslovily stále se množící objevy snažili se je zčásti ponechat bez povšimnutí, zčásti je vyvrátit nicotnými námitkami. Poněvadž nebylo možno dále popírat výskyt lidských kostí promíchaných s kostmi těch vyhynulých zvířat, tak byla přijata možnost, že tyto lidské kosti se mohly dostat do ložisek kostí pravěkých zvířat pozdějším prohrabáváním jeskynní výplně buď lidskýma rukama nebo povodněmi. Ale objevy se množily ; byly nalezeny nejen kosti, ale také umělecké výrobky, pazourkové zbraně a počátky plastik, a sotva bylo dále možné myslet na pozdější prohrabávání často velice silných jeskynních výplní ; všechny námitky byly neudržitelné a pravda si stále více razila dráhu bludištěm předpojatého mínění, pověry a předsudku.

Nejnovější objevy L a r t e t a ⁴⁾, C h r i s t y h o ⁵⁾ a F u h l r o t t a ⁶⁾ dodaly konečně nejnevyvratitelnější důkazy, že člověk, jakožto bytost stojící na nízkém kulturním stupni, obýval Evropu v době dnes vyhynulých tlustokožců, mamuta, nosorožce, jeskynního medvěda, jeskynního lva atd., a pozůstatky jeho kostí, stejně jako jeho umělecké činnosti, se uložily současně s pozůstatky vyhynulých zvířat.

Podrobné studium nitra Země bez předsudků nás nyní opět přivedlo ze změti a ukvapenosti spekulace na klidné pole pozorování a přes fakta k poznání. Sotva bude ještě dnes přírodovědec předpokládat podle současných geologických názorů všeobecnou potopu, náhle vypuknuvší revoluce Země, stáří lidského pokolení přibližně 6.000 let ; neboť nyní s jistotou ví, že se konaly jen opakované místní potopy, závislé na geografických a fyzikálních poměrech Země ; že kdysi stejně jako dnes, procházela naše Země jen

pozvolnými změnami, a že existence člověka na naší Zemi by se musela dovozovat na statisíce let.

Přejdeme ty mnohonásobně posuzované lidské kostry, nalezené ve vápenci na Guadeloupe ⁷⁾, které jsou považovány za historické, neboť vápenec je v současné době v stavu se stále ještě pořád tvořit, stejně jako lidské kosti ve výplních u Köstritz ⁸⁾, o nichž se chtělo dokázat, že se do výplní dostaly teprve dodatečně – a zmíníme se jenom o některých z nejzajímavějších nálezů, kterých si zpočátku nikdo nepovšiml, potom byly vysmívány, později nedůvěřivě zkoumány a konečně přeneseny před fórum vědy.

Tak si vůbec nikdo nepovšiml zajímavých objevů : nálezu jedné kamenné sekery v roce 1715 v londýnském jílu, v článku postpliocénního útvaru, nálezu kamenného nože v mezi vrstvami vápence u Neuchâtelu ⁹⁾ ve Švýcarsku v roce 1753 atd., dále se těm zajímavým nálezům Frereho u Suffolku v roce 1801, Tournala v departementu de l'Aube v roce 1828, nálezům u Maastrichtu ¹⁰⁾ v roce 1815 až 1823, potom nálezům Christolovým u Nîmes ¹¹⁾, Marcela de Serres ¹²⁾, Dubrueila atd. v jeskyních v Bize, Pondre, Pitoré atd., kde byly pod kostmi mamuta, nosorožce, jeskynního medvěda apod. nalezeny pazourkové zbraně a lidské kosti - vysloveně vysmáli a nevěřicně je považovali za nerozhodující. Přece však, když v roce 1831 našel S c h m e r l i n g ¹³⁾ v Lutyšských jeskyních v primitivním postpliocénním ¹⁴⁾ ložisku spolu s pazourkovými nástroji rovněž lidské kosti, celé lebky, atd., o nichž bylo prokázáno, že se po fyzikální a chemické stránce v ničem neliší od kostí vyhynulých zvířat, že se do ložiska dostaly současně s kostmi těchto zvířat, bylo rozhodnuto tu věc podrobit přesnějšímu zkoumání. L y e l l ¹⁵⁾ prozkoumal kosti i ložisko, a i když byl zpočátku nakloněn považovat nalezené lidské kosti za mladší, tak musel později přece jen prohlásit, poté co poznal a prozkoumal podobné poměry ve francouzských jeskyních, že tyto kosti, stejně jako nalezené výrobky z pazourku, jsou stejného stáří jako ty pravěkých zvířat a také že se dostaly do náplavy ve stejné době. Nejdůležitější Schmerlingův objev nebyl ani jím samotným náležitě oceněn, ačkoliv vyslovil názor že lebka z Engisu asi není mladší než ji doprovázející zvířecí kosti, že vzhledem ke svému plochému čelu, vyvinutým čelním dutinám, musela patřit jedinci velmi nízkého kulturního stupně. Zpočátku vysmívané výzkumy B o u c h e r a d e P e r t h e s ^{16X)}, který po řadu let od roku 1847 zkoumal diluvium údolí Sommy ¹⁷⁾ u Amiensu ¹⁸⁾ na sebe konečně přivábily pozornost ve větším měřítku objevy kamenných zbraní a pazourkových nástrojů ; učenci spěchali na místo, aby se přesvědčili o skutečnosti zajímavých informací. V padesátých letech [devatenáctého století – pozn.překl.] odkryli dělníci u Aurignacu ¹⁹⁾ v départementu Haute Garonne ^{20X)} skalní jeskyni s lidskými kostmi ze 17 jedinců, které se ale ztratily nevědomostí jednoho lékaře z Amiensu, který je nechal pohřbit na hřbitově a které nemohly být více objeveny. L a r t e t , který o tom slyšel, pospíchal na to místo, našel ještě umělecké výrobky a kosti, ale již žádné úplné lebky. Ve výzkumech v Amiensu a v Abbéville pokračoval A l b e r t G o u d r y ^{21X)}; poté, co odstranil vrstvy jílu a po nich následující hnědý konglomerát, našel v diluviálních vrstvách, ležících pod tím 12 stop ²²⁾ [= asi 3,79 m – pozn.překl.] pod povrchem, kamenné nástroje a umělecké výtvořky, promíchané s kostmi soba, vola, koně, mamuta atd. L y e l l , který si tu oblast rovněž prohlédl a vrstvy prozkoumal, se o tom vyslovil na shromáždění učenců v Aberdeenu ve Skotsku, že tato úlož je primitivně-postpliocénní, a umělecké výrobky, které se dostaly do těchto vrstev ve stejné době s kostmi mamuta, jelena a vola, snad patřily nějakému kmenu lidí, který zde bydlel a musel žít současně s vyhynulými zvířaty.

Všechny pochybnosti konečně odstranily velice zajímavé a pozoruhodné objevy L a r t e t a a C h r i s t y h o ^{23X)} kteří uspořádali vykopávky v jeskyních : Les Eyzies, Laugerie-Basse a La Madeleine v departementu Dordogne ²⁴⁾ a odkryli na dně jeskyní kostní brekcii ²⁵⁾ , která obsahovala spolu s pazourkovými nástroji a kostmi pravěkých zvířat

ještě jiné umělecké výrobky a sice vyřezávané kosti, jako první počátky plastiky a kresby, jimiž se rozšířilo náhlé světlo na současný život člověka s mamutem, nosorožcem, jeskynním medvědem, lvem a hyenou. Nalezli hroty harpun vyřezané ze sobích kostí, opatřené záseky, parohy a rourovité kosti tohoto zvířete s ozdobami nejrůznějšího druhu, vytvarované na zbraně, dýky, jehly, s konturovanými kresbami představujícími soby, hlavy buvolů, jeskynní medvědy, lidské postavy, ryby, koně, apod. a konečně destičku ze slonoviny, na níž rozeznal dr. F a l c o n e r ²⁶⁾ v hnědé kresbě zobrazeného huňatého mamuta, jak jsme jej poznali ve skutečnosti z diluviálního ledu Severu. Opět byl ve zjevných obrysech podán obraz tohoto zvířete, a aby to bylo možné, musel být viděn, když žil. Tuto slonovinovou destičku objevil L a r t e t v jeskyni La Madeleine v přítomnosti paleontologů a přírodovědců F a l c o n e r a a V e r n e u i l a ²⁷⁾. Postupně se rozeznalo z čar, probíhajících vedle kresby zvířete, že kreslič měl v úmyslu ostrým rydlem zobrazit celé stádo vedle sebe stojících mamutů. Po tomto objevu následovalo později ještě vícero ; byly nalezeny také podobné kresby na kostních nebo břidlicových destičkách v jeskyni Laugerie-Basse, de Vibraye, Garrigon, v jeskyni Massat (Arriège), jak uvidíme později.

Rovněž důležitý objev, ale jiného druhu, byl učiněn roku 1857 dr.

F u h l r o t t e m ^{28X)} : v jedné malé jeskyni sáh ²⁹⁾ [= 1,89 m – pozn.překl.] vysoké, 15 stop [= asi 4,64 m – pozn.překl.] hluboké, ležící 60 stop [= asi 18,96 m – pozn.překl.] nade dnem údolí Neandertalu ³⁰⁾ u Elberfeldu, našli dělníci, kteří byli zaměstnáni vyklízením jeskyně, v jílu, uloženém v jeskyni, kosti, jenž byly zpočátku považovány za zvířecí kosti a odhazovány přes údolní stěnu do řeky Düsselu. Když o tom nálezu uslyšel dr. Fuhlrott z Elberfeldu a rozeznal kosti vytěžené na povrch jako kosti lidské, patřící dvěma kostrám, sesbíral je a tak je zachoval vědě. Mezi těmito kostrami se našla také lebka, patřící jedné z koster, poškozená při vyjímání nebo pádu přes údolní stěnu, jejíž obličejové kosti a baze lebni byla odlomena, takže zůstala jenom zadní, horní a přední část mozkové části lebky, která ale vykazovala od jiných lebek nápadně různé znaky, a podle vědeckého zkoumání lze usuzovat na individuum na nejnižším kulturním stupni. Mozková část lebky je neobyčejně veliká, eliptického tvaru, s nápadně vyčnívajícimi nadočnicovými oblouky, za nimiž leží velice silně vyvinuté a prostorné čelní dutiny ; úzké čelo je nápadně zploštělé dozadu a celá lebka zcela málo protažená do délky. Fyzikální vlastnosti těchto kostí poukázaly na vysoké stáří ; visely na jazyku a jsou uvnitř i zevně pokryty dendrity. Lebku zkoumal zpočátku prof. S c h a a f f h a u s e n ^{31X)} a později podle sádrových odlitků a fotografií T h o m a s H e n r y H u x l e y . ^{32X)} Schaaffhausen prokázal, že velké čelní dutiny, silně vyvinuté nadočnicové oblouky a výběžky, ploché úzké čelo, nejsou ani nahodilostí nebo individuální rozdíly, ani patologické produkty nebo umělé vlivy, nýbrž že musí být připisovány druhu rasy. Huxley mimo to ještě poznamenává, že utváření týlu je ještě charakterističtější a více rozhodující, než utváření čela, přičemž soudě podle nich, velký mozek musel být velice zploštělý a musel významně vyčnívat nad malý mozek, čímž vzniká nápadná analogie s určitými australskými lebkami ; dokazuje také anatomicky, že neandertálská lebka je pro své vertikální zploštění, mimořádnou tloušťku svých nadočnicových oblouků, šikmou kostí týlní a přímý šev šupinový, ze všech dosud známých nejpodobnější opici a zmiňuje se o tom, že mu také pro právě uvedené znaky nápadně připomíná lebky starých kmenů, obývajících Dánsko během doby pazourkové, zejména některé z mohyl u Borrely.

I když nelze v neandertálské lebce spatřovat přechod utváření lebky člověka k lebce opice, tak přece jen nám dodává přesvědčení, že lidé z oné doby byli specificky odlišní ve

svém utváření lebek od lidí z historických dob. Již v těch neobyčejně vyvinutých čelních dutinách nacházíme podobu se zvířaty postpliocénního období, u kterých jsou většinou čelní dutiny tak velmi vyvinuty, že vytvářejí značné prostory za kostí čelní, které se často rozprostírají podél temenních kostí až k týlu.

Uvedli jsme řadu objevů, které byly většinou blíže přezkoušeny a prozkoumány odborníky ; ale téměř ve všech zemích jsou jeskyně, které ukrývají lidské kosti a mělo by cenu je přísně vědecky prozkoumat ; zmíním se pouze o amerických jeskyních odkrytých Sundem, Muggendorfských³³⁾ jeskyních, Medvědí jeskyni u Lonkhalu u Ulmu, jeskyních v Polsku, v Karpatech, v Uhrách, atd., které na tomto poli již dodaly bohatý materiál, který byl ale příliš málo doceněn. Je snad možné, že také před přírodovědcem v našich moravských jeskyních jenž jsou v tomto směru ještě velice málo probádány, stojí rovněž zajímavé objevy. Doposud jsem našel lidské kosti pouze v Býčí skále,³⁴⁾ jedné jeskyni nedaleko Adamova poblíž Brna, u nichž lze zajisté předpokládat vysoké stáří, ale jejichž ložisko náleželo mladší době. Ležely v písku o síle jednoho sáhu [= asi 1,89 m – pozn.překl.], spoře doprovázeny zuby jeskynního medvěda, který nese zřetelně aluviální³⁵⁾ charakter, neboť jeskyni lze považovat za do historické doby sahající vodní jeskyni. Kostí náležely j e d n é kostře, pocházely z mladého neduživého jedince, jsou tu a tam obaleny travertinem a vykazují počínající tvorbu dendritů.³⁶⁾ Lebka se bohužel rozbila při vyjímání svévolnými rukama. Četné lidské kosti z holštejnské Lidomorny³⁷⁾ ale vůbec nepřipadají v úvahu, neboť s pravěkými lidskými kostmi z doby diluviální nemají vůbec nic společného

Pokud se týče stáří lidských kostí z postpliocénního útvaru, tedy víme, že máme počítat jenom po desetitisících, ne-li po stotisících let. Potřebuji připomenout jenom o mnoho mladší epochu kolových staveb, která sahá jak známo přes 10.000 let, vrtné pokusy provedené H o r n e r e m v údolí Nilu, jimiž byly na povrch vytěženy stopy lidských rukou ještě z hloubky 72 stop [= asi 22,75 m – pozn.překl.], které podle přesného výpočtu udávají stáří 24.000 let ; objevy lidských kostí ve velké hloubce delty Mississippi, z nichž lze usoudit na stáří nejméně 57.000 let, dále objev stop lidské činnosti na švédském pobřeží, které byly odkryty v hloubce 64 stop [= asi 20,22 m – pozn.překl.] při kopání kanálu Södertälje³⁸⁾ a podle výpočtu zdvihání a poklesu švédského pobřeží lze usoudit na 70 – 80.000 let.

Také postpliocénní útvar Sloupské jeskyně³⁹⁾ dává podobné číselné výsledky ; nacházíme v něm čtyři hlavní úlože usazené v různých údobích, z nichž každá je oddělena krystalinickým travertinovým příkrovem, z nichž ten nejhořejší měří přes pět stop [= asi 1,58 m – pozn.překl.]. Podle období jeho tvorby při nejfrekventovanějším spadu kapek a nejvyšší možné koncentraci padající vody mohou být horní vrstvy propočítány na stáří asi 10 – 15.000 let, ale ty spodní na 80 – 100.000 let.

Požádáme nyní čtenáře, aby nás doprovázel do Paříže, abychom mu částečně ukázali, o čem jsme v předchozím pojednávali. Vedeme jej líbezným údolím řeky Nahe⁴⁰⁾ kolem velkolepé skalní skupiny kolosálních, ostře do výše čnějících porfyrových hmot⁴¹⁾ u Münsteru am Stein⁴²⁾, zavedeme jej do Obersteinu⁴³⁾, kde můžeme obdivovat gotický kostel, vytesaný z poloviny ve skále, rozsáhlé brusírnny kamene a četné umělecké předměty vystavené v Živnostenském sále blízkého Idaru. Acháty⁴⁴⁾, pocházející z mandlovce⁴⁵⁾, vyskytující se v této oblasti ve štěrku, vzbuzovaly již od prastarých dob bohatý průmysl, který se tak velice rozmohl, že odkryté doly nebyly již dále v stavu dodávat surovinu v dostatečném množství ; proto sem musel být dopravován křemen z Ameriky, Madagaskaru, Tyrolska, Švýcarska atd., aby z něj byly vybrušovány s obdivuhodným úsilím nejzajímavější umělecké

předměty. V obdivu stojí návštěvník před bohatým výběrem nejkrásnějších nádob, váz, pohárů na pití, šálků, figurek, desek a nesčetných drobnůstek všeho druhu, vybroušených z křišťálu čirého jako voda, ametystu ⁴⁶⁾, achátu, onyxu ⁴⁷⁾, chalcedonu ⁴⁸⁾, avanturinu ⁴⁹⁾, karneolu ⁵⁰⁾, chrysoprasu, citrínu ⁵¹⁾ apod., na oněch předmětech obdivuje nejenom nádheru kamenů, nejen nekonečnou námahu a práci, nýbrž také skutečnou uměleckou cenu a umělecký smysl. Odtud pospícháme tunely vystřílenými v melafyru ⁵²⁾ a v mandlovcí do údolí Saary ⁵³⁾ a do saarbrückenské uhelné pánve. V pestré rozmanitosti se vznášejí kolem před pohledem cestujícího překrásné krajiny, hned nádherné listnaté lesy s bujnými lučinami, hned půvabné vesnice s přátelskými zahradami a malebnými pohledy do dálky, brzy opět rozsáhlé uhelné šachty, střídající se s velkolepými vysokými pecemi, železárnami, válcovnami, strojírnami ; daleko do kraje nebo do úzkých údolí se táhnou haldy nebo kouřící kovářské výhně a vydávají svědectví o velkém rozšíření zdejšího průmyslu. Vlak hučí dále a stále dále na západ v šíleném spěchu a brzo nás přiváží do našeho cíle : Paříž, krásná a přátelská Paříž ! se svými krásnými pestrými bulváry, se svými imponujícími paláci, kostely, Vítězným obloukem, pomníky a nesčíslnými mosty. Zavedeme čtenáře na plošinu Vítězného oblouku de l'Étoile ⁵⁴⁾ a ukážeme mu nezměrnou masu domů, která ohraničuje na třech stranách nejvzdálenější horizont ; tam před námi, téměř na nejvzdálenějším konci, spatřujeme pahorky Père-Lachaise ⁵⁵⁾, tam dále napravo vysokou kopuli Panthéonu ⁵⁶⁾, zde pochmurné věže chrámu Notre-Dame, tam Lucemburské zahrady, zde skvostné paláce na břehu Seiny ; daleko před námi se zvedá nad masu domů génius června, zářící ve třpytném zlatě a zde socha Napoleona Vendômského sloupu. Před námi se rozprostírají Elysejská pole, skvící se v překrásné čerstvé zeleni, zahrady Tuilerií s Tuileriemi, s Louvrem, vpravo stinné háje Bouloňského lesíku, a uprostřed přes moře domů se vine jako stříbrný had Seina, překlenutá nesčíslnými mosty. Tam, nedaleko Invalidovny ⁵⁷⁾, kde vlají stovky pestrých praporů, odkud sem zaznívá tlumený hluk, hned přerušovaný vřískavým zvukem čínského tam-tamu, hned melodickým tónem zvonu, tam leží výstava, tam čtenáře zavedeme.

Před našimi zraky se odvíjí obraz, který nemůže vytvořit ani nejbohatší fantazie. Pohled klouže jako po čarovných vysněných podobách po skupinách nejrůznějšího druhu v přístavbě, které jsou všechny uspořádány do harmonického celku v líbezném parku. Tam spatřujeme maják, stojící na ostrově rybníka ; zde staré egyptské, maurské, perské chrámy ; tam turecké mešity a jejich minarety, zde tuniské paláce, chrám z Mexika, čínské a japonské kolonie, venkovské domy, švýcarské chaty, arsenály s koulemi nejrůznějšího druhu a zbraněmi ; zde obrovskou zvonkovou hru, tam skleněné paláce s tropickými lesy, podzemní jeskyně s velkolepými akvárii, kiosky, ruské selské dvory, obrazy z pouště, divadla, sochy, skalní partie, vodopády, rybníky, potoky, atd.

Vstupujeme do skleněného paláce, abychom se podívali a obdivovali uměleckým předmětům plastiky, malířství a průmyslu všeho druhu ; s uměním jdou ruku v ruce výtvořiny přírody. Upozorníme čtenáře na kolosální krystaly chemických produktů, na obrovské osmistěny síranu hlinito-draselného kombinované se šestistěny ; pohádkově veliké krystaly chromanu draselného, ostrohranné 5 – 6 palců ⁵⁸⁾ [= asi 13,17 – 15,80 cm – pozn.překl.] dlouhé granátově červené průhledné hemiprismatické útvary červené krevní soli ; stříbrně bílé destičky kyseliny benzoové, několik palců dlouhé perleťově se třpytící jehlovité krystaly suříku olovnatého, zelenkavě tlusté krystaly octanu olovnatého, neobyčejně velké modré krystaly modré skalice, zelené krystaly zelené skalice a vodově bílé krystaly bílé skalice. Dále mu tam ukážeme krystal kalcitu o mnoha kubických stopách obsahu prostoru, plochý klenec představující se prismaticem ⁵⁹⁾ ; tam obrovské kostky fluoritu (kazivce), zde drúzy ametystu s několika palců dlouhými a tlustými krystaly ; tam skupinu šestistěnnů kamenné soli o výšce stopy [= asi 31,6 cm – pozn.překl.], přirozené krystaly síry velikosti

slepičího vejce, impozantní hroudy zlata, leštěnce olověného (galenit), pyritu, atd. Kráčíme kolem několik centnýřů těžkého bloku malachitu ⁶⁰) z Uralu a zůstáváme v údivu stát před sestavenou skupinou nádherných smaragdových ⁶¹) krystalů kombinací nejrůznějšího druhu, na jejímž úpatí jsou vystaveny drahé opály ⁶²) pohádkové velikosti. Dále obdivujeme leskle vybroušené kameny, smaragdy, beryly ⁶³), safíry ⁶⁴), rubíny ⁶⁵), diamanty ⁶⁶), avanturiny, atd., překrásné vázy, nádoby, džbány, desky, vybroušené a vyřezané z malachitu, lazuritu, avanturinu, achátu, křišťálu a podobně. Letmý pohled věnujeme velkým broučkům tropických oblastí, pestrým motýlům Sumatry, nádherným skupinám nejvzácnějších kolibříků, boji lva s tygrem, divokému vzhledu gorily atd. a obrátíme se k šedým preparátům Brunettiho, oslnivým kostním preparátům Teichmannovým ⁶⁷) a k bohatým a uměleckým Styrllovým. Velkými písmeny se skví jméno našeho duchaplného anatoma uprostřed jeho sbírky ; pohlédneme s velkým zájmem na řadu voskových labyrintů většiny zvířecích rodů, obdivujeme umělecky a namáhavě z kostí vyřezávané labyrinty mnohých druhů ptáků, sedící ještě v lebce, a nemůžeme se dosyta vynadívát na jemné korodované injekční preparáty ledvin, jater, plic atd., na injekční preparáty placent nejrůznějšího druhu s nově objeveným žilním a tepenným srdcem, s anastomosami pohlavně stejných embryí ; na úhledné kostry ryb atd. a jenom pohlédneme na mistrovské dílo o rybách a tabulích jejich srovnávací anatomie.

Odtud pospícháme přes Grand vestibule, obrátíme se hned u vchodu do Jardin central (Ústřední zahrady) vlevo a stojíme v prvním patře dějin práce ⁶⁸) ve Francii. Vystavené předměty, které jsou srovnány zčásti v obložení stěn, zčásti ve vitrínách vystavených uprostřed, pocházejí všechny z d o b y k a m e n n é ; jsou rozříděny 1. na ony, které náležejí ranné době, kdy ještě nebyly kamenné nástroje leštěny, řezbářské práce a kresby byly ještě více méně primitivní, člověk žil společně s nosorožcem, hrochem, mamutem, jeskynním medvědem, jeskynním lvem, jeskyní hyenou, rosomákem, sobem, turem pižmovým, zubrem, atd., a 2. na ony, které pocházejí z pozdější doby, v níž člověk měl za druhy zvířata, objevivší se již později, dnešní domácí zvířata, a naučil se lépe opracovávat a leštit kamenné nástroje.

Předměty prvního období, které obsahují zčásti kosti, zčásti umělecké předměty, se opět dělí a) na ony, které byly vzaty z diluviálních vrstev Francie mimo jeskyně a b) na ty, které byly vzaty z postpliocénních úloží jeskyní nebo chráněných míst pod převislými skalami. Mezi těmi poslednějšími se rozlišují opět ony, které náležely rannému prvnímu jeskynnímu údobí a ony, které náležely pozdějšímu, druhému jeskynnímu údobí. K těm poslednějším se řadí předměty druhého období doby kamenné, které představují předměty, které pocházejí z mladších diluviálních vrstev, z pohřebišť, dolmenů ⁶⁹), z první doby kolových staveb atd., a které se bezprostředně připojují na ty z doby kovové.

Ve velké nástěnné skříní po levé straně jsou vystaveny kosti postpliocénních zvířat doby kamenné ; na skříní stojí kostra jeskynního medvěda, vedle leží lebka jeskynní kočky, která, s výjimkou menší velikosti a kratšího tvaru, má mnoho podobného s lebkou jeskynního lva, kterou jsem popsal ; několik úplných velkých lebek jeskynní hyeny, mnoho velkých a malých lebek jeskynního medvěda, dále několik dolních čelistí kočky, medvěda, jeskynní hyeny atd. Všechny tyto kosti pocházejí z jeskyně Herm (Ariège) a byly zaslány ředitelem Přírodovědeckého muzea v Toulouse, panem F i l h o l e m.

Dále dole vidíme zuby hrocha, mamuta, nosorožce, atd., z diluvia od Greneville, Levallois, Montreuil, atd., horní a dolní stoličky nosorožce Rhinoceros Merkkii, čelní kost s odstupem paroží jelena Cervus Belgrandi, kostní jádro rohu zubra z diluviálních vrstev od Montreuil, čelní kost se začátkem paroží z pižmoně od Prècy (Oise), úlomek dolní čelisti

jelena obrovského *Cervus giganteus* z Antverp, čelní kost soba s částí jeho paroží z jeskyní Dordogne a mnoho jiných.

Ve druhé skříní nalézáme sekery, sekyry, malé kulaté štíty z pazourku z diluviálních vrstev z Menche-court u Abbeville (údolí Sommy), Saint-Acheul, Vandricourt (silnice od Calais) z úloží v údolí Seiny ; desky z křemene, z pazourku, z vrstev z Neuilly, Levallois, Clichy, Ratignolles, Vendôme, Grand-Pressigny, ze sloních ložisek z Caeuvre (Aisne) ⁷⁰⁾ ; sekery z pískovce z Chavignier (Aisne) ; pazourkové sekery nalezené na povrchu údolí Sommy, Valcongrain (Calvados), Pontlevoy, pazourkové sekyry, jádra motyk, do hrotů vyřezané oblázky, kladiva, vrtáky, atd. z Nassé, Douris, Beaumont, Marigny, Poitiers atd. (departement Vienne) ; vyřezávané oblázky a pazourky z jeskyní z Chaffand, Fadets, Buissière, Hermitage, Martinière atd.

Z jeskyně Grotte de la Chaise (Charente) ⁷¹⁾ vystavil abbé B o u r g e o i s řadu nástrojů z křemene a z pazourku, špičák jeskynní kočky, nosorožce, kosti soba atd. opracované na hroty šípů, kosti s vyrytými podobami zvířat, prodírkované nebo zpracované na desky atd. ; jiná přihrádka obsahuje hroty šípů ze sobích kostí, na základně rozštípnuté, k upevnění násady, provrtané misky z mušlí a špičáky vlka, sobí kosti, zuby jeskynní kočky atd. se zřetelnými zářezy a vruby z jeskyní Dordogne. Jeskyně víl v blízkosti Arcy-sur-Cure (Yonne) ⁷²⁾ a jeskyně Bouichéla (Ariège) dodaly lidské kosti, dolní čelist, stoličky mamuta, nosorožce, opracované dolní čelisti jeskynního medvěda, opracované články prstů přežvýkavců, nástroje z křišťálu, pazourku, opracovaný sobí roh, provrtané zuby, kostěné prsteny apod. Z jeskyní ve Vallières pocházejí dolní čelisti jelena obrovského, hyeny, vyřezávané oblázky atd.

Nanejvýš zajímavé jsou předměty z jeskyní Dordogne, jako „La Madeleine, Laugerie-Basse, Eyzies, Massat, dále z náplav pod skalami (chráněných míst) Bruniquel, Vézère ⁷³⁾, které vystavili Lartet a Christy, Vibraye, Garregon, Peccadeau de l'Isle, Brun, atd.; jsou to ony, které si zasluhují našeho největšího zájmu a nedělitelné pozornosti.

Především nám padnou do oka kresby a řezby, znázorňující zvířata všeho druhu ; k již dříve zmíněné destičce ze slonoviny, pocházející z jeskyně La Madeleine se stádem slonů s dlouhou hřívou, kterou můžeme pozorovat z povinnosti, se řadí jiná, rovněž tak zajímavá vyobrazení tohoto zvířete, tak kus sobího paroží z chráněného místa v Bruniquel se zřetelným obrazem slona s hřívou, potom třetí kus z jeskyně Laugerie-Basse ⁷⁴⁾ se zřetelnou figurou mamutí hlavy.

Na jedné břidlicové desce z jeskyně Laugerie-Basse vidíme množství sobů bojujících mezi sebou, na kusech paroží rozlišujeme obrazy sobů, koní, v pozicích nejrůznějšího druhu, hned ve cvalu, hned ve vzájemném boji, postavy ptáků, ryb, rybám podobných figur s dlouhými ocasy, obrazy jelena a nosorožce, buvola, zebra, kresby představující lidské ruce, květiny, atd. Jedna deska z břidlice ukazuje obraz a postavu jeskynního medvěda, na jehož profilu lebky lze zřetelně rozeznat příkře dolů spadající čelo. Jiný zohavený kus oštěpu z doby sobí dává obraz rozprostřené zvířecí kůže, pod níž lze rozeznat rozkvetlou květinu s devíti listy a pod ní druhou.

Rovněž zajímavý je jiný kus paroží s lidskou postavou, za níž je vyryto zvíře, podobné úhoři. Většina kusů kostí jsou fragmenty, buď jednoduše nebo mnohonásobně provrtané, představující oštěpy, hole a nástroje k neznámému použití ; obrazy na nich jsou buď vyškrábány ostrým rydlem nebo vyřezány jako basreliéf. Skvostný je nástroj dlouhý téměř stopu [= asi 31,6 cm – pozn.překl.] představující špičatou kostěnou dýku, která má na

rukojeti umělecké vyřezávání, na němž lze postřehnout soba se zatočeným parožím, klečícího na kolenou.

Předměty, které máme nyní pozorovat, jsou z druhého jeskynního údobí a pocházejí z vrstev z Monthiers, z jeskyní Dordogne, la Vache v Aliat, z Massat, z jeskynních úkrytů a chráněných míst v Bruniquel atd. ; vystavili je Rochebrune, Vibraye, Lartet a Christy, Garrigon, Detroyat, Peccadeau de l'Isle, Brun a z jiných míst.

Tyto předměty byly vyzvednuty z vyšších a mladších vrstev a proto jsou zjevně pozdějšího původu, než ty dříve zmíněné. Výběr a různorodost jednotlivých kamenných nástrojů, vyřezávaných kostí, je větší, a ke zbytkům vyhynulých zvířat se přidružují ještě ta dnes žijící. Vidíme zde nejrůznějším způsobem uzpůsobené oblázky ve tvaru harpun, hrotů šípů, seker, sekýr, rovných a zahnutých nožů, škrabek, vrtáků s jedním nebo více hroty, šroubů, pil, dlouhých, zčásti ozdobených hrotů kopí, kotoučů, často uprostřed provrtaných ; dále opracované hyalinní křemeny ve tvaru šídla na konci, jaspisy opracované na nože, sekery, vyryté valouny jílovité břidlice, žuly a křemenné oblázky ve tvaru vyhloubených moždířů, břidlicové desky se zářezy a rytinami, vyhlazené kameny z pískovce, provrtané kameny s rytinami a ozdobami, používanými, jak si myslíme, jako amulety.

Ještě bohatější jsou vyřezávané kosti, paroží a zuby všech možných zvířat, ty poslední nacházíme často provrtány nebo opracovány na hroty ; jsou to zuby mamuta, soba, jelena, vola, koně, kance, vlka, kozorožce a také jeden žraločí zub, dále dolní čelist a kosti člověka, opracované dolní čelisti soba, koně, skotu, jelena, srnce, vlka, lišky, jezevce, zajíce, bobra, medvěda ledního (*ursus arctos*) , rohy z kozorožce, kamzíka, sobí paroží různého stáří, kosti střední části ruky jeskynní kočky se stopami lidské činnosti, potom velká řada sobích kostí a paroží opracovaných na šípky, harpuny s a bez záseků, jehly s a bez ouška, kosti, hned provrtané, hned ozdobené řezbami a rytinami, často tvarované do nejpodivnějších, často nerozluštitelných postav ; tak spatřujeme jednu kost, která má tvar dlouhé úzké lžice, a jak se tvrdí, sloužila prý k vybírání morku z dlouhých rourovitých kostí ; jiná kost je na obou stranách zahrocená a je prý velice podobná s ozdobami, které nosí dnešní obyvatelé Markézských ⁷⁵⁾ ostrovů v nosní přepážce. Velice zajímavý je blok brekcie, pocházející z jeskyně Eyzies, v němž jsou travertinem zatmeleny oblázky, přiříznuté na nože a škrabky, vyřezávané kosti a zuby soba a koně.

Předměty z druhého údobí doby kamenné nebo ze třetího jeskynního období jsou vzaty z mladších náplav, které se zčásti již shodují s historickými náplavami z nejhořejších vrstev jeskynních výplní, z pohřebišť, z dolmenů atd., a sice z okolí Grand-Pressigny (Indre a Loire) ⁷⁶⁾, Pontlevoy, z hájů u Sèvres (Seine), Puy de dome, Gilly (Seine), Neuilly, S.Aubin, Château, dále z okolí Paříže, Valcongrainu, Vaumoru, Neuchâtelu, ze břehů Tarnu ⁷⁷⁾, z horních vrstev jeskyně víl v Arcy-sur-Cure (Yonne), z jeskyní Dordogne, Ariège atd. Rozmanitost těchto předmětů, jejich lepší a ozdobnější opracování, politura kamenných nástrojů je nápadná ; spatřujeme pazourky, křemeny, afanit, vláknitý křemen, chloromelanit, zelenokámen, žulu, rulu, diorit ⁷⁸⁾, hadec ⁷⁹⁾, opracované na sekery, sekýry, jádra, tak zvané máselné libry, pily, hroty šípů, nože, desky, kladiva provrtaná pro nasazení topůrka, prsteny, kotouče, atd., opracované pískovce s hlubokými brázdami pro leštění, vyřezávané kosti všeho druhu, kosti člověka, vepře, kozy, psa, bobra, srnce, koně, vola, jelena, vlka, atd., částečně zuhelnatělé a ohořelé, zuhelnatělé obilí, sklovitou strusku a konečně hrncové nádoby, často celé bombovité neohořelé džbány se 2 až 3 provrtanými bradavicemi k jejich zavěšení.

Ještě bychom mohli čtenáře zavést dále, a sice do jiných zemí, do oddělení Dánska, Švédska, Ruska atd., kde bychom mu mohli ukázat rovněž kamenné nástroje z oné doby, ale poněvadž nepřinášejí vůbec žádné jiné tvary a nic odchylného, tak to pomineme a opustíme výstavu, která nám dodala svědectví, že člověk byl současníkem oněch vyhynulých zvířat, mamuta, nosorožce, jeskynního medvěda, jeskynního lva, jeskynní hyeny, pratura, obrovského jelena, atd.

P O Z N Á M K Y

Řazení poznámek autorových, kterých je šest, bylo z úsporných důvodů začleněno do souhrnného poznámkového aparátu a byly označeny (X). Soubor poznámek se soustředil na nezbytné minimum, jevy, které byly považovány za dostatečně vysvětlené autorem a jevy pro dnes již obtížnou invenci nesnadno identifikovatelné, nebyly uvedeny. Autorův velmi stručný poznámkový aparát byl doslovně přejet. Doplňující vysvětlivky, které uvádíme níže, jsou zařazeny ve své následnosti podle míst v textu, jsou určeny pro základní věcnou, jmennou a topografickou orientaci čtenáře, a omezují se na méně známé údaje, které nebyly v textu blíže rozvedeny.

- 1) Diluvium – neboli pleistocén : starší čtvrtohory, zhruba od 2 milionů let do 8.000 let před Kristem. Střídání glaciálů a stadiálů s interglaciály a interstadiály.

- 2X) G i e b e l, Die Säugethiere der Vorwelt, 1847, str. 17.

Christian Gottfried Andreas GIEBEL (nar. 1820 v Quedlinburgu – zemř. 1881 v Halle) ; profesor zoologie, paleontologie, odpůrce darwinismu. Wankel má zde s největší pravděpodobností na mysli jeho dílo „Fauna der Vorwelt“ , poněvadž jeho citované dílo „Säugethiere“ vyšlo až v letech 1853-1855.

A.W a g n e r, Geschichte der Urwelt, 1858, str. 4.

Andreas WAGNER (nar. 21.3.1797 v Norimberku – zemř. 19.12.1861 v Mnichově) ; německý geolog a paleontolog, soukromý docent na univerzitě v Erlangenu.

H.B u r m e i s t e r, Geschichte der Schöpfung, 1845, str. 540 a další.

Hermann BURMEISTER (nar. 15.1.1807 ve Stralsundu – zemř. 2.5.1892 v Buenos Aires) ; německý přírodovědec, cestovatel po Jižní Americe, profesor zoologie v Halle, kustos muzea v Buenos Aires. Wanklem citované dílo „Geschichte der Schöpfung“ však vyšlo v Lipsku již roku 1843, dočkalo se sedmi vydání, naposledy roku 1867.

- 3X) C.V o g t ' s Lehrbuch der Geologie und Petrefactenkunde, 1847, str. 374. II.

Karl VOGT (nar. 5.7.1817 v Giessenu – zemř. 5.5.1895 v Ženevě) ; německý zoolog a politik, profesor geologie v Bernu, člen Švýcarské národní rady. Horlivý zastánce materialismu a darwinismu.

- 4) Eduardo Armando Isidoro Hipolito LARTET (nar. 1801 v Saint Guirand – zemřel 1871 v Seissant) ; francouzský geolog. Jeho archeologické vykopávky z jeskyní v údolí řeky Dordogne, Les Eyzies a dalších je možno dodnes vidět v muzeu v St.Germain-en-Laye u Paříže.

- 5) Henry CHRISTY (1810 – 1865) ; anglický etnolog.

- 6) Johann Karl FUHLROTT (nar. 1.1.1804 v Leinefelde – zemř. 17.10.1877 v Elberfeldu) ; německý přírodovědec na reálce v Elberfeldu ; objevil roku 1856 v jeskyni Feldhofergrotte v údolí Neandertal první fosilní lidskou kostru

„neadertálského člověka“.

- 7) Guadeloupe – zámořský departement Francie na stejnojmenném ostrově v Karibském moři.
- 8) Köstritz – Bad Köstritz, městečko v SRN, 67 km jihozápadně od Lipska.
- 9) Neuchâtel – německy Neuenburg, kantonální město ve Švýcarsku, 54 km západně od Bernu.
- 10) Maastricht – hlavní město provincie Limburg v jihovýchodním Nizozemsku, 218 km jihovýchodně od Amsterdamu.
- 11) Nîmes – město v jižní Francii v Languedocu, 181 km západně od Marseille.
- 12) Pierre Marcel de SERRES de Mesples (1780 – 1864) ; francouzský přírodovědec.
- 13) Philippe Charles SCHMERLING (1791 v Delftu – 1836) ; belgický lékař a archeolog. V jeskyni Engisu u Chokieru, asi 15 km od Lutychu, objevil první lebku neandertálce.
- 14) Pliocén – mladší geologické oddělení mladších třetihor ; v českých zemích zvláště ve sladkovodním vývoji.
- 15) Charles LYELL (nar. 14.11.1797 v Kinnerody – zemř. 22.2. 1875 v Londýně) ; anglický geolog.
- 16X) Boucher de Perthes, Antiquités celtiques et antédiluviennes. 1847, II.svazek, 1857.
Jacques BOUCHER de Perthes de Crevecoeur (1788 – 1868) ; francouzský prehistorik.
- 17) Somme - řeka v severní Francii, 245 km dlouhá, ústí do kanálu La Manche.
- 18) Amiens – město v severní Francii na řece Sommě, středisko kraje Pikardie.
- 19) Aurignac – obec v jižní Francii v departementu Garonne. V roce 1852 zde nalezeno několik koster člověka Homo sapiens sapiens s vyspělou kamennou a kostěnou industrií.
- 20X) M.J.Schleiden, Das Alter des Menschengeschlechtes. 1863, str. 18.
Matthias Jakob SCHLEIDEN (nar. 4.4.1804 v Hamburku – zemř. 23.6.1881 ve Frankfurtu nad Mohanem) ; německý lékař, přírodovědec, botanik a advokát, profesor botaniky v Jeně, profesor antropologie v Tartu (rusky Jurjevo) v Estonsku.

- 21X) A.Goudry's Notizen über die Gleichzeitigkeit des Menschengeschlechtes mit verschiedenen heutzutage ausgestorbenen Thierarten atd., francouzsky v Paříži 1859.
- 22) Stopa – stará délková míra. 1 vídeňská stopa = 0,316 metru.
- 23X) Lartet a Christy Reliquiae aquitanicae, 1866.
Viz též poznámky 4 a 5.
- 24) Dordogne – řeka v jihozápadní Francii, pravostranný přítok Garonny, 472 km dlouhá, pramení ve Francouzském středohoří. V povodí řeky Dordogne jsou jeskyně s bohatými nálezy po prehistorickém člověku (malby).
- 25) Brekcie – úlomkovitá zpevněná hornina, v níž úlomky jsou větší než 2 mm a jsou ostrohranné.
- 26) Hugh FALCONER (1808 – 1865) ; anglický přírodovědec.
- 27) Aristide Auguste VERNEUIL (1823 – 1895) ; francouzský chirurg.
- 28X) Verhandlungen des naturhist. Vereines der preuss. Rheinlande und Westph. XIV.svazek 1857
(O Fuhlrottovi viz poznámku 6.)
- 29) Sáh – stará délková míra. 1 vídeňský sáh = 1,896 metru.
- 30) Neandertal – údolí v SNR 12 km jihovýchodně od Düsseldorfu, jedno z prvních nalezišť fosilního člověka. V roce 1856 zde byly nalezeny kostrové pozůstatky Homo sapiens neanderthalis.
- 31X) Schaaffhausen, Zur Kenntniss der ältesten Racenschädel.
Müllers Archiv 1858, str. 453.

Hermann SCHAAFFHAUSEN (1816 – 1893) ; německý antropolog.
- 32X) Thomas Henry Huxley : Zeugnisse für die Stellung des Menschen in der Natur, přeložil Victor Carus, 1863.

Thomas Henry HUXLEY (1825 – 1895) ; londýnský anatom, první významný obránce darwinismu.
- 33) Muggendorf – vesnice v SRN v krasové oblasti Fränkische Schweiz, nedaleko Bayreuthu.
- 34) Tento nález popsal Wankel ve své práci :
Nález lidských kostí v jeskyni Býčí skále ; Regionální sborník Okresu Blansko '88, Blansko 1988, str. 90-93, originál : Der Menschenknochenfund in der Býčí skála – Höhle vyšel až roku 1871 v Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, svazek I, str. 101 – 105.

- 35) Aluvium – též holocén, mladší čtvrtohory po pleistocénu (doba poledová) ; zhruba od 8.000 let př.Kr. dosud.
- 36) Dendrity – stromečkové výběžky nervových buněk.
- 37) Tento nález v holštejnské Lidomorně viz :
Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti ; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní vlastivědné muzeum Blansko, 1988, II.vydání, kapitola XVII., strana 145.
- 38) Södertälje - město 32 km jižně od Stockholmu. Zmíněný kanál spojuje jezero Mälaren s jedním z fjordů Baltického moře.
- 39) O tomto viz Wanklovu práci :
Sloupská jeskyně a její doba pravěká ; Městská knihovna Blansko, 2003.
- 40) Nahetal – údolí řeky Nahe, ústící do Rýna u Bingenu v SRN, 30 km severozápadně od Kolína nad Rýnem.
- 41) Porfyr – obecné pojmenování hornin vyvřelých, výlevných i žilných s vyrostlicemi, ortoklasu, křemene, biolitu, v základní jemnozrnné hmotě.
- 42) Münster am Stein – město v SRN, 83 km jihozápadně od Frankfurtu nad Mohanem, dnes lázeňské město se solnými radioaktivními termami.
- 43) Idar-Oberstein – město v SRN, 131 km jihozápadně od Frankfurtu nad Mohanem. Wanklem vzpomínaný skalní chrám v Obersteinu pochází z r. 1482; v Idaru je dnes 22-poschod'ová budova diamantové a drahokamové burzy, v jejímž 1.poschodí se nachází Německé muzeum drahokamů.
- 44) Achát – polodrahokam, složený z vrstviček jemně vláknitého křemene, chalcedonu (viz poznámku 48) a opálu (viz poznámku 62).
- 45) Mandlovec – výlevná hornina s dutinami, vyplněnými druhotně nerosty jako vápenec, chalcedon, achát, ametyst atd.
- 46) Ametyst – polodrahokam – fialová odrůda křemene.
- 47) Onyx – polodrahokam, odrůda achátu, černobílý nebo červenobílý achát.
- 48) Chalcedon – polodrahokam, skrytě krystalická, bezbarvá, žlutá až šedá odrůda křemene.
- 49) Avanturin – žlutozelený až červenohnědý jemně zrnitý až kusový křemen s hojnými šupinkami slíd nebo hematitu, což zvyšuje jeho třpyt.
- 50) Karneol – polodrahokam, červeně zbarvený železem, odrůda křemene.

- 51) Citrín – žlutě zbarvený nerost ; průhledná odrůda křemene zbarvená příměsí oxidu železitého. Vyskytuje se vzácně. Uměle se připravuje pálením ametystu. Používá se jako drahý kámen.
- 52) Melafyr – výlevná i žilná vyvřelá hornina, tmavá, středně až jemně zrnitá, obsahující plagioklasy.
- 53) Saar – řeka, pravostranný přítok Mosely, 246 km dlouhá. Pramení ve Francii, ústí v SRN.
- 54) Vítězný oblouk de l'Étoile – vítězná brána zbudovaná na počest vítězství Napoleona I. dle plánů Chalgrinových. Stavěno v letech 1806 – 1836, výška 49 m, šířka 45 m a tloušťka 22 m.
- 55) Père-Lachaise – dnes největší a nejkrásnější pařížský hřbitov, rozloha 43 ha, založen r. 1904 na místě letohrádku zpovědníka krále Ludvíka XIV. Četné pomníky známých osobností, zeď komunardů.
- 56) Panthéon – chrám všech bohů, národní památník pro pohřbívání významných osobností. Panthéon v Paříži postaven podle plánů Souffleta v letech 1764-90, původně chrám sv. Jenovéfy. Je zde pohřben Mirabeau, Voltaire, Rousseau, Victor Hugo a další.
- 57) Invalidovna – vystavěná v letech 1671 – 1675 pro 5.000 invalidů, dnes vojenské muzeum.
- 58) Palec (coul) – stará délková míra. 1 vídeňský palec = 2,634 centimetrů.
- 59) Prisma = hranol.
- 60) Malachit – zelený jednoklonný nerost, zásaditý uhličitan měďnatý. Používá se jako polodrahokam.
- 61) Smaragd – drahokam, šesterečný nerost, odrůda berylu, velmi sytě zelený.
- 62) Opál – drahokam, čirý průhledný, průsvitný nebo neprůhledný, nejružněji zbarvený nerost, hydratovaný oxid křemičitý.
- 63) Beryl – bílý, žlutý i zelený šesterečný nerost, hlinitokřemičitan berylnatý.
- 64) Safír – modrá odrůda korundu.
- 65) Rubín – drahokam, odrůda korundu, červeně zbarvený oxid hlinitý.
- 66) Diamant – krychlová modifikace čistého uhlíku. Čirý, bezbarvý, vzácně zbarvený růžově. Nejtvrďší známý nerost.
- 67) Ludwik TEICHMANN (nar. 1823 Lublin – zemřel 1895 Krakov) ; polský anatom.

- 68) O výstavě „Dějiny práce“ ve Francii srovnaj česky psané dílo :
Karel Sklenář : Za jeskynním člověkem ; Praha, 1984, strana 272, poslední odstavec
- 69) Dolmen – pohřební památník z velkých kamenných bloků s krytem.
- 70) Aisne – levostranný přítok řeky Oise v severní Francii, 266 km dlouhý.
- 71) Charente – řeka v západní Francii, 360 km dlouhá. Pramení na západě Francouzského středohoří, ústí do Biskajského zálivu.
- 72) Yonne – řeka ve Francii, levostranný přítok Seiny, 293 km dlouhá.
- 73) Vézère – řeka v jihozápadní Francii, pravostranný přítok Dordogne, (viz poznámku 24), v jejím povodí se nacházejí proslulá paleontologická naleziště Cro-Magnon a La Madelaine.
- 74) Jmenovaná lokalita Laugerie-Basse, stejně jako sousední Laugerie-Haute [pozor : Wankel má chybně Langerie] nejsou jeskyně v pravém slova smyslu, nýbrž převisy u obce Tayac. O výzkumech na uvedených lokalitách viz ve zmíněném česky psaném díle : Karel Sklenář : Za jeskynním člověkem ; Praha, 1984, strana 270.
- 75) Markézy – souostroví ve východním Tichém oceánu, patří k Francouzské Polynésii.
- 76) Loire – nejdelší řeka ve Francii, 1.020 km dlouhá. Pramení ve Francouzském středohoří, ústí do Atlantického oceánu.
- 77) Tarn – řeka v jižní Francii, pravostranný přítok Garonny, 375 km dlouhá. Pramení v Cevennách, její kaňon je až 500 m hluboký.
- 78) Diorit – hlubinná vyvřelina obsahující plagioklas, z tmavých minerálů, podobná žule.
- 79) Hadec = serpentín – monominerální celistvá hornina složená ze skrytě krystalického vodnatého křemičitanu hořečnatého. Vzniká zvětráváním olivínických hornin.

x x x x x x x

Z německého originálu : Der Mensch der postpliocänen Periode und die Pariser Ausstellung, který vycházel na pokračování v Praze roku 1868 v časopise Lotos, XVIII. ročník, v číslech v únoru a v březnu, přeložili a poznámkami opatřili PhDr. Vratislav Grolich a MUDr. Jiří Urban.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 4 : Historické práce MUDr
Jindřicha Wankela.

Název práce :
Obětiště u Rajhradu na
Moravě (1873).

Koordinátor tématických okruhů a vedoucí skupiny
SE - 3: Mgr Ladislav Slezák

Členové pracovního kolektivu SE - 3 a redakční
spolupráce : Richard Cendelín
Josef Pokorný

Překladatel této práce je externí spolupracovník SE – 3,
MUDr Jiří Urban.

[Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 5209 – 0010.215]
[Signatura separátu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 2 – 0016.012]

Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien
Svazek III., 1873, číslo 3 a 4, vyšlo dne 15.května 1873.

Strana 75 – 94.

Se třemi xylografickými tabulemi.

Název originálu : Eine Opferstätte bei Raigern in Mähren.

Dr. Jindřich W a n k e l

OBĚTIŠTĚ U RAJHRADU na Moravě

Městečko Rajhrad a jeho okolí se především vyznačuje před jinými místy této země četnými nálezy pravěkých starožitností, svými hroby, podzemními prehistorickými obydlími a obětišti z dávno minulých dob, o čemž nám nepodávají vysvětlení ani dějiny země, ani dějiny místa. Je to přívětivé místo, položené na severní dráze jednu míli [= 7.585,9 m – pozn.překl.] jižně od Brna, jehož nejkrásnější ozdobou je majestátní benediktinský klášter, který leží na druhém břehu Svatky, obklopen zahradami ve stínu stromů a loukami s hustými lesy. Svému pojmenování prý vděčí prastarému hradu Rajhradu, tj. Paradiesburg ¹⁾ knížete Břetislava, na jehož místě nyní stojí opatství. Tento klášter byl založen jako filiálka a zbudován benediktinským opatstvím v Břevnově u Prahy, kterému Břetislav věnoval panství.

Skutečně může také ještě dnes platit tato krajina za rajskou, neboť je to pěkná zvlněná krajina, protékaná řekou, jejíž břehy jsou porostlé prastarými lipami a olšemi, krajíně propůjčují malebný půvab ; tmavé háje zdobí pahorkovité pastviny, půda je plodná a kyprá a na svazích půvabných kopců obrácených k jihu prospívá vinná réva, broskve a meruňky ; a když za jarního večera pohled téká po líbezné rovině, osvětlené dolů klesajícím sluncem, zahalené do vůně, a jasný zvuk klášterního zvonu se rozezní po této zvlněné krajíně, tu se srdce pozvedne v blaženosti a velebí krásu přírody.

Nelze pochybovat, že právě tento půvab a úrodnost krajiny sem přitahovala člověka již v nejdávnějších dobách a přiměla ho k tomu, aby se zde uprostřed země usadil a vzdoroval bouřím času. Nemůže nás tudíž udivovat, když také zde nacházíme stopy velmi dávných sídel četných po sobě následujících národů.

Profesoři Wolny a Dudík, dva řádoví kněží příslušníci kláštera, vybavení vynikajícími historickými znalostmi, si získali v průzkumu této krajiny v tomto ohledu mnohé zásluhy, odkryli téměř většinu, blíže prozkoumali a přinesli na fórum vědy.

V roce 1846 nalezl Wolny na jižním svahu vinice Rebešovice ležící na levém břehu Svatky v hloubce dvou stop [= 63,2 cm – pozn.překl] lidské kosti a střepy nádob ; nález byl dále sledován a ukázalo se, že celý jižní svah je pokryt řadovými hroby, které, pokud to obdělávání dovolilo, byly systematicky prozkoumány a vytěženy. Bylo odkryto

¹⁾ G.W o l n y , Kirchliche Topographie von Mähren, I.svazek, II.oddělení, str. 413

40 koster, které ležely v hloubce 3, 6 a 7 stop [= 94,8 cm, 1,89 m a 2,21 m – pozn.překl.] jedna na druhé obličejem směrem k východu ; nádvkem byly dřevěné nádoby s železnými obručemi a držadly, hliněné hrnce naplněné popelem a struskou, železné nože, ostruhy, šípky a hroty kopí, jantar, sklo a korále z rohoviny, ozdoby a spirálové ozdoby z bronzu, stříbrné ušní a prsní přívěšky, ozdoby ze zlata atd., kteréžto předměty jsou uchovávány v muzeu kláštera.

V pozdější době se prý přišlo při rozšiřování nádraží na četné popelové hroby, v nichž ležela jedna hadovcová [serpentinová] sekera, střepy nádob a polovičky nádob. Podle Dudíka měly prý nádoby neobyčejný tvar, a sice to byly dva na sobě nasazené džbány, z nichž ten hořejší byl dírou ve dně ve spojení s tím spodním.

Na témže místě prováděl profesor Dudík v roce 1850 další výzkumy a spolu s s hroudou jílů bohatého na slídu o těžce povaze jako ten u nalezených nádob, našel v žárovišti tvaru kotlíku, hlubokém jeden sáh [= 1,9 m – pozn.překl.] lidskou kostru, která měla na pažích dvě pažní spony z bronzu (hrbolové spony se 6 vejčitými dutě litými články).

Také další dodatečné vykopávky opata Victora otevřely na témže místě rovněž žároviště, která obsahovala spolu s popelem, střepy, ozdobnými nádobami, kosti skotu, ovce, srnce, jelena, kus paroží z Cervus primigenius (?) [jelen primitivní] a kosti, které podle Dudíka, soudě podle velikosti, nemožné, nemohly patřit našim dnešním savcům.

Neméně zajímavý je objev podzemích komnat vykopaných v mohutných ložiscích spraše, které jsou spojena chodbami a mají vytvářet bludišťovitý celek, pod vesnicí Holasice, vzdálené slabou čtvrthodinku cesty od Rajhradu. Wolny nechal udělat jejich plán, který by se snad pravděpodobně ještě mohl nacházet v jeho pozůstalosti.

Poněvadž podle mého vědomí nebylo nic známo o lebce z rebešovických hrobů, tak jsem nechal asi před dvěma léty otevřít jeden hrob v té vinici. Nalezl jsem tam v naplaveném písku 2 ½ stopy [= 79 cm – pozn.překl.] hluboko kostru, obrácenou obličejem k východu, bez jiného nádvku než střepů z volné ruky primitivně vypracované, špatně vypálené nádoby.

Lebka byla dobře zachovalá, ale kosti trupu a končetin z větší části ztrouchnivělé, což se dá připsat pravděpodobně vlhkosti z odvodního příkopu ležícího v blízkosti.

Kostra patřila jedinci asi 24-25 letému, malé a jemné postavy ; samotná lebka je malá, drobně stavěná a dobře tvarovaná , švy otevřené, zub moudrosti vytvořen, dvě vmezežené kůstky střední velikosti ; zuby jsou zachovalé, málo ožvýkané, řezáky jsou v horní čelisti zasazeny velmi šikmo, což by mohlo být u ortognátního [= s normálním postavením čelisti] obličejem individuální.

Lebka je vyslovený dolichocefalus [= nápadně prodloužená lebka v předozadním směru – pozn.překl.].

Pohled shora ukazuje krásný, souměrný podélný, vpředu úzký a poněkud zakulacený, dozadu poněkud zahrocený ovál, nadočnicové oblouky nevyčnívají, ovál se rozšiřuje směrem k zadní třetině poznenáhlu a potom přechází měkkým obloukem do poněkud vyčnívajícího týlu ; mozkový a temenní hrbol nevyčnívají.

Pohled z boku dává podélně klenutou elipsu s dosti rovným, maličko dozadu směřujícím vysokým čelem, které přechází rovnoměrně klenutým obloukem v klenuté temenní kosti, odkud oblouk rovněž rovnoměrně a pozvolna klesá k týlu. Nejvyšší bod spadá do místa spojení čelní kosti s oběma temenními kostmi. Týl je poněkud vyčnívající a ve své dolní části se silně sklání k horizontu. Bradavčité výběžky jsou malé, taktéž jařmové výběžky a zepředu dozadu silně stlačený zvukovod ; planum temporale [= plocha spánková – pozn.překl.] klenutá.

Vzhled lebky, viděno zezadu, nabízí dosti vysoký, velice zakulacený, dolů se zužující pětiúhelník s ploše klenutými stranami, hrbol týlní je mizející, obloukovité čáry velmi slabě vyvinuté.

Spodní pohled je podélný, úzký, směrem k zadní třetině se maličko rozšiřující parabolický ovál ; otvor týlní je veliký, trošku podélný.

V předním pohledu se objeví vysoká, krásně klenutá lebka ; kost čelní nad očními dutinami je dosti úzká, krajina spánková více plochá, kořen nosu ne velmi široký, nosní kosti úzké, nevyčnívající. Dutiny oční více zakulacené, nosní otvor dlouhý a dole více úzký než široký ; kosti jařmové nevyčnívají, patro je podélně eliptické, obličej je ortognátní.

Rozměry lebky ¹⁾

1. Největší délka lebky	174 milimetrů
2. Největší šířka lebky	124 milimetrů
3. Kolmá výška s vyhnutím se processus mastoideus	138 milimetrů
4. Horizontální obvod	481 milimetrů
5. Příčný obvod (přes zevní zvukovody a přední fontanelu)	415 milimetrů
6. Od brady až k temeni	211 ? milimetrů
a) od brady k přednímu konci šípového švu	194 milimetrů
7. Podélný obvod (od kořene nosu až ke středu zadního okraje foramen magnum	362 milimetrů
8. Šířka base lební (mezi jařmovými lemy nad zvukovody)	111 milimetrů
9. Odstup hrotů processus mastoidei	93 milimetrů
10. Od středu předního okraje foramen magnum až ke středu kořene nosu	96 milimetrů
11. Délka foramen magnum	36 milimetrů
12. Šířka foramen magnum	29 milimetrů
13. Délko-šířkový index	71,1 milimetrů
14. Délko-výškový index	79 milimetrů
15. Výško-šířkový index	89,8 milimetrů
16. Mozková kapacita	1.148 krychlových centimetrů
Váha prosa	996,45 gramů

¹⁾ Při měření lebek jsem použil míry navržené Virchowem a používané také Weisbachem ; avšak od tohoto poslednějšího ony, při nichž je volba bodů více subjektivní, jsou buď opatřeny ? nebo zcela vypuštěny.

Jednotlivé rozměry lebky

A. Přední část hlavy

17. Délka kosti čelní (oblouk)	125 milimetrů
šlacha	108 milimetrů
18. Šířka kosti čelní (mezi spojovacími body křížového švu a velkým švem křídla kosti klínové)	92 milimetrů
19. Nejmenší šířka kosti čelní	83 milimetrů
20. Odstup mezi oběma čelními hrboly	60 ? milimetrů

B. Střední část hlavy

21. Délka šípového švu	138 milimetrů
šlacha	118 milimetrů
22. Šířka temenní kosti (od středu šupiny spánkové až ke středu šípového švu)	111 milimetrů
šlacha	95 milimetrů
23. Oblouk spánkových hrbolů	148 ? milimetrů
šlacha	118 ? milimetrů
24. Výška spánkových hrbolů (odstup hrotů processus mastoideus a příslušného hrbolu)	105 ? milimetrů
25. Oblouk mezi čelem a spánkovými hrboly ..	120 ? milimetrů
šlacha	110 ? milimetrů
26. Oblouk spánkové diagonály mezi čelními hrboly na jedné a spánkovými hrboly na druhé straně	165 ? milimetrů
šlacha	134 ? milimetrů
27. Plocha spánkových klínů (od spojovacího bodu švu kosti čelní, klínové a jařmové až úhlu temenního, spánkového a bradavkového švu)	74 milimetrů
28. Vzdálenost mezi spojovacími úhly věčitého švu, švu křídla kosti klínové a lambdového švu	88 milimetrů

C. Týl

29. Délka kosti týlní (od hrotu až ke středu zadního okraje foramen magnum) oblouk	103 milimetrů
šlacha	89 milimetrů
30. Šířka mezi spojovacími body lambdového a bradavkového švu, měřena dotykovým měřidlem	100 milimetrů
31. Výška kosti týlní (od středu předního okraje foramen magnum až ke hrotu lambdového švu pod vmezeřenými kůstkami)	111 milimetrů

Rozměry obličej

32. Od středu nosního kořene až k přednímu okraji alveolárního výběžku horní čelisti ...	55 milimetrů
33. Největší šířka jařma	105 milimetrů
34. Horní šířka obličej (odstup zevních okrajů švů čela a jařmových kostí)	92 milimetrů
35. Největší šířka horní čelisti nad poslední stoličkou	58 milimetrů
36. Šířka očnic	36 milimetrů
37. Výška očnic	29 milimetrů
38. Šířka kořene nosu	21 milimetrů
39. Úhel dolní čelisti	119°

Shrneme-li nyní to, co bylo řečeno dříve a rozměry, tak z toho vyplyne obraz, který nám ukazuje, že za prvé je lebka s největší pravděpodobností ženská (pro to mluví její malá výška, útlost jejích tvarů a malé svalové úpony, ačkoliv většina známek charakterizujících ženskou lebku chybí) za druhé, že lebka je staroněmecká — pro to mluví podélně oválný, dopředu se silně zmenšující, dozadu se poněkud rozšiřující tvar, který je nejširší přibližně uprostřed ; mírně klenutá krajina spánková ; vyčnívající týl ; vysoko klenutý boční pohled ; vyčnívající kost týlní ; téměř horizontální nádržka ; převládající zaoblený pětistranný pohled od týlu, který je nahoře širší než dole ; silné klenutí temena ; nevysoká silně vypouklá šupina týlní ; úhlové spojení mezi temenní částí kosti týlní s nádržkou ; parabolické zakřivení týlu v základním pohledu ; podélný a úzký nosní otvor, samé vlastnosti, které jako celek charakterizují starogermánský typ.

Lebka je dále dlouhá a vysoká lebka a velice se podobá těm ze staroněmeckých řadových hrobů ; jako na příklad z Nordendorfu, Fridolfingu, Selzenu a tak dále.

Soudě podle nalezených předmětů, pocházejí rebešovické hroby z pozdní doby železné, a sice z doby, kdy byly ještě ozdoby zhotovovány pouze z bronzu a kdy bylo používáno spolu se zlatem také ještě stříbro ; mohla to být doba, která spadala nedlouho před nebo po narození Krista, a okolo této doby, podle dějin, obývali prý tyto části Moravy Kvádové nebo Markomani, tak není nepravděpodobné, že by mohla popsána lebka patřit jednomu z těchto kmenů, neboť se svým vysloveně germánským charakterem podstatně odlišuje od lebek dřívějších národů Moravy, Keltů nebo Bójů ¹⁾ a od lebek pozdějších Slovanů. Podle toho přináležejí řadové hroby z Rebešovic některému německému národu.

Jinak je tomu s dobou a s lidem, který vytvořil to obětiště, které bylo odkryto v uplynulém [tzn. roku 1872 – pozn.překl.] roce při kopání základů ke stavbě akciové sladovny blízko nádraží, a o němž mě laskavě uvědomil pan stavitel Mátl, jemuž jsem za to zavázán velkým díkem.

Na dotyčném místě je téměř 8 metrů mocné ložisko spraše, na němž následuje silná náplava eluvia. V tomto jílu se vyskytují kosti diluviálních zvířat, takže při jeho vyhazování byla nalezena lebka spolu s kostmi nosorožce tuporohého [rhinoceros tichorhinus] a parožní jelena primitivního [Cervus primigenius] a ony velké kosti, které uvádí D u d í k , že mohou z něj pocházet a náhodou byly zamíchány mezi nálezy ze žároviště.

¹⁾ Budu se snažit odůvodnit tento můj názor při popisu lebek objevených dodatečně v jeskyni Býčí skále, které jsem připisoval Keltům nebo Bójům.

Terén se zde zvyšuje do několik sáhů vysokého, širokého a plochého návrší, na němž byl vykopán základ o 100 metrech délky, 20 metrech šířky a 12 metrech hloubky ; tím bylo odkryto právě tak velké, uprostřed kotlinovitě prohloubené ohniště popela o mocnosti ½ až 1 metr a pod ním 18 popelových jam, které opačně nálevkovitě klesaly dolů do spráše a byly naplněny popelem, v němž ležely rozptýleny střepy hrnců, celé nádoby, rozbité nebo opálené zvířecí kosti a jiné předměty.

Zpravidla měly hloubku 2 metrů s právě tak širokou základnou, zatímco horní otvor obnášel sotva jeden metr. Popel ležel ve vrstvách dolů vypouklých promíchán s pískem a s hlínou, obsahoval vápno a draslo a byl silně promíchán s dřevěným uhlím ; stěny byly téměř do tloušťky 100 milimetrů červeně vypáleny.

Jedna popelová jáma ležící blízko středu (obr. 1A) neobyčejné velikosti však činila výjimku pokud jde o hloubku a její poměr ; šla dolů do hloubky přes 6 metrů a byla naplněna popelem, v němž ležely v hloubce 2 metrů sekera z dioritu [zelenokámen], hlouběji dole kamenná deska s otvorem, k němuž vedly dva žlábků, potom jedna dosti veliká dobře zachovalá miska a na dně pět lidských koster a kostra mladého vepře. Tato skupina se sestávala z kostry jedné ženy, jednoho muže a tří dětí různého věku. Zjevně to byli členové jedné rodiny, kteří byli v nejpodivnější poloze uloženi vedle sebe a jeden přes druhého (obr. 2).

Nejspodněji leželo asi jednorozční dítě na zádech s roztaženými rukama, na něm žena obličejem a hrudí dolů, paže poněkud vzdáleny od trupu, dolní končetiny, mezi nimiž a pod kterými leželo jmenované dítě, v kolenou poněkud ohnuty ; těsně na severním okraji žlabu, přiléhající k jeho zakřivení, byly kostry osmiletého a desetiletého dítěte s dopředu nataženými rukama roztaženými tím způsobem, že jedno bylo položeno bezprostředně na a vedle toho druhého ; mužská kostra ležela uprostřed žlabu rovněž na břiše, s rukama nataženými daleko dopředu, v lokti silně ohnutými a s nohama ležícími a směřujícími nahoru nad tělo ženy ; hlava na něm chyběla a nacházela se po straně v blízkosti těl dětí ; po levé straně muže a něco pod ním ležela kostra vepře v roztažené poloze. Prostředí tvořil silně dohromady slisovaný popel ; jako návdavek bylo jenom několik málo zčásti zvápenatělých misek malých exemplářů *Unio pictorum*.

Kosti nevykazovaly žádné stopy účinků ohně, ale byly tak zpráchnivělé, že se pouze s největší opatrností podařilo získat úlomky několika lebek ; lebka muže byla ale bohužel sloupem popela tlačícím na ni doslova stlačena na plocho.

Z polohy koster se dá s jistotou usoudit, že všech pět těl bylo pohřbeno ve stejnou dobu, toto dokazuje již vzájemné zauzlení končetin ; právě tak poukazuje poloha muže a obou dětí, dopředu natažené ruce atd., že byly shozeny po hlavě dolů. Napřed byl pravděpodobně shozen dolů vepř a nejmenší dítě, potom následovaly ty dvě další děti, nato žena, potom trup muže a naposledy jeho hlava.

Z toho lze seznat, že to nebyl obyčejný hrob, do něhož se pohřbívali zesnulí s láskyplnou úctou ; neobvyklá hloubka žárovíště, současný pohřeb všech pěti těl, jejich podivná poloha, nedostatek veškerých návdavků, okolnost, že muži byla předtím odseknuta hlava a konečně surový způsob, jakým se s těly zacházelo, jak se ukazuje z polohy, naznačují bezpochyby lidskou oběť. Připočteme k tomu ještě tu kamennou desku se žlábků (krevní žlábků) , pod tím se nacházející misku (obětní misku)) a širokou ostrou sekera (obětní nůž),

pak získává tento názor na pravděpodobnosti, tím spíše, že také v ostatních žárovištích nelze z ničeho usuzovat na jednoduché hroby nebo na jednoduché spalování těl.

Vedle tohoto žároviště leželo jedno o něco menší, 3 metry hluboké, jehož dno bylo vyplněno mnoha měřicemi zuhelnatělého obilí. Mezi pšeničnými zrny rozeznal prof. Jeitteles jako převládající *Triticum vulgare compactum muticum* a ojediněle *Triticum vulgare antiquorum*.¹⁾ (obr. 1 B)

Třetí žárová jáma, lišící se ode všech ostatních pro svůj obsah, byla objevena při vyhazování hlíny pro jámu na vápno, ležela stranou a obsahovala tisíce malých, zčásti zvápenatělých misek *Unio pictorum*, a kosti jednoho psa, které byly bohužel během mé nepřítomnosti vyhozeny. (obr. 1 C).

Předměty, které byly na obětišti a v žárovištích nalezeny, jsou následující :

Dříve zmíněná kamenná deska, zjevně obětní kámen, je vytesána z ruly, horní plocha a jedna strana jsou uměle a rovně opracovány, ostatní okraje stran vykazují lomné plochy. Představuje podélný, poněkud posunutý čtyřúhelník a je 520 milimetrů dlouhá, 355 milimetrů široká a 42 milimetrů silná, spodní strana se zdá, že je přirozenou odlučnou plochou. Na horní otesané ploše se nachází uprostřed kulatý 18 milimetrů velký, poněkud nálevkovitě prohloubený otvor, k němuž vedou dva žlábků z protilehlých směrů, 160 milimetrů dlouhé, dosti hluboké, na konci 25 milimetrů široké ; otvor přechází na spodní straně v široký vertikální žlab, který snad mohl sloužit k tomu, aby dal odtoku tekutiny (pravděpodobně krve) určitý směr. Nápadné je to, že jako obětní kámen byla použita právě rulová deska, neboť rula se v okolí Rajhradu nevyskytuje a nejbližší vystupuje na povrch teprve u Dalešic, Moravského Krumlova a Oslavan ; tudíž musel být tento kámen sem dovezen, aby byl zde použit ke jmenovanému účelu (obr. 3).

Spolu s touto deskou byly nalezeny ještě další, více méně velké, z pískovce vytesané, deskovité kusy, které dovolují předpokládat, že sloužily jako kamenné dláždění, v jehož středu snad ležela provrtaná obětní deska.

Druhým kamenným předmětem je široká, plochá, ale rozbitá sekera zhotovená z hustého tmavého dioritu [zelenokamene] a velice pěkně vyleštěná, s 88 milimetrů širokým a ostrým ostřím a téměř paralelními stranami ; zadní konec je odlomen a tudíž nelze poznat, jestli měl otvor na násadu, nebo představoval prostě velice široké dláto (čelk). Velice upomíná na širokou sekeru opatřenou otvorem na násadu z taunuské břidlice, která byla nalezena u Mohuče, a jako plochá motyka je vyobrazena na obr. 12, tabule 1, sešit II prvního svazku Lindenschmitových „Alterthümer der heidnischen Vorzeit“ [„Starožitnosti pohanského pravěku“].

Třetím kamenným nástrojem je 100 milimetrů dlouhý, konický, nahoře zakulacený kus droby, který se svým tvarem a stopami svého používání projevuje jako brusný kámen ; jedna strana vykazuje silné obroušení.

Jako o sem patřících se ještě zmiňuji o četných křemenných a rohovcových valounech, na nichž lze někdy postřehnout stopy působení prudkého ohně, a které v popeli

¹⁾ H e e r , Pflanzen der Pfahlbauten [Rostliny kolových staveb], str. 13 a 14.

často ležely společně na jednom místě, dále o jednom kusu krystalinického pyrolusitu, který se ohněm stal velice křehkým, postupně se rozpadl.

Více rozmanitosti než kamenné nástroje nabízejí nádoby a jejich střepy. Mnoho z nich se zdá, že bylo vypracováno z volné ruky, ale jiné vykazují stopy opracovávání na hrnčířském kruhu, některé jsou z hrubého jílu, mnohonásobně prostoupeného křemenem a slídou, opět jiné z vyčištěné hlíny smíchané s tuhou, mnohé jsou málo a špatně, jiné silně a téměř červeně vypálené, buď pokryté tuhou, nebo pomalované barvou. Ornamenty vykazují jenom některé střepy, sestávají se hlavně z vyrytých skulin.

Předpoklad, že po obětování byly obětní nádoby, nebo po pohřební hostině hliněné nádoby rozbity a potom vhozeny do jámy, zde nenachází žádného potvrzení, neboť se nacházelo vícero celých a dobře zachovalých nádob.

Především je nutno vyzvednout 130 milimetrů vysokou, nahoře 240 milimetrů širokou, poněkud vypouklou, s poměrně malým 70 milimetrů širokým dnem a opatřenou uchem, velkou, z jílu velmi pěkně vypracovanou mísu, která, jak již bylo zmíněno, byla nalezena v tom hlubokém žárovišti. Je to vysoce pravděpodobně obětní mísa, v níž byla zachycována krev obětovaného. (obr. 5.)

Druhá nádoba se vyznačuje abnormálním tvarem a zdobením, je uprostřed klikatě vypouklá a směrem nahoru se zužuje do poměrně malého otvoru, zdobení se sestává ze čtyř ve třech řadách přes sebe střídavě stojících, horizontálně provrtaných oušek ; stěny nádoby jsou silné, tato je dosti surově vypracována, je 135 milimetrů vysoká, na základně 65, u otvoru 75 milimetrů v průměru. (obr. 6)

Třetí nádoba je 120 milimetrů vysoká a odpovídajícím způsobem dalece a silně vypouklá, tato vypouklina se zvedá do vysokého válcovitého hrdla s poněkud ohrnutými okraji, základna je velice malá. Nádoba má nápadný tvar a je silně potažena tuhou. (obr. 4)

Čtvrtá nádoba je šedá, velice surově vypracovaná, 100 milimetrů vysoká a nahoře 260 milimetrů široká mísa ; není vypouklá a byla opatřena, soudě podle pozůstalých stop, uchem. Možná, že mohla být také používána jako obětní mísa.

K celým nádobám patří ještě : vypouklá, nemotorná z jílu surově vytvarovaná, poškozená nádoba, jak ji zobrazuje obr. 7. Na její straně jsou přidělané čtyři vertikálně stojící dlouhé vypoukliny ; tím se podobá oné, která je vyobrazena na obr. 4 tabule 2 v díle barona Andriana „Begräbnisstätte zu Rosic etc.“¹⁾ [„Pohřebiště u Rosic“]. Je velice tlustostěnná a uvnitř nese stopy nějaké červené rumělkové barvy.

Zajímavý je malý hrníček zhotovený z tuhy cylindrického tvaru s ouškem a opatřený třemi plochými krátkými nožkami na dně ; na té straně odpovídající nožkám má tři knoflíčky na okraji. Zjevně byla tato nádoba určena na vaření, pro to mluví jak ty nožky, tak také cylindrický tvar (obr. 12). Všechny tyto právě uvedené nádoby byly vypracovány z volné ruky a byly dosti špatně vypáleny.

Ze střepů chci uvést jenom ty, které jsou opatřeny ornamentikou, tak střepy misky střední velikosti s poněkud málo fasetovaným okrajem a se systémem hlubokých

¹⁾ Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, I.svazek, 10.sešit.

vertikálních a střídavě horizontálních zářezů na těle (obr. 8), a jiné s hlubokými, kolem dokola okraje probíhajícími horizontálními pruhy, po nichž následuje mnoho řad malých jamek, z nichž vybíhají široké pruhované pásy klikatě přes stěnu nádoby (obr. 9) ; dále jeden tuhou vyhlazený kus velmi velké nádoby s horizontálně ohrnutým širokým okrajem, na jehož horní ploše probíhá kolem dokola nádoby vícero hlubokých a širokých dutých pásů. Jiný stejně vytvarovaný kus má duté pásy na spodní straně okraje. Zajímavá je téměř poloviční miska z grafitické hlíny, velice zdobně a mile vypracovaná, vyhlazená tuhou, široká a nízká, s nepříliš vysokým hrdlem směřujícím kose dovnitř (obr. 13 b), která je vyzdobená jak na spodním okraji vertikálně kolem dokola probíhajícími zářezy, tak uprostřed prstencem malých čtyřhranných hrotů jako perlová šňůra, také vnitřní plocha je vybavena koncentricky vydutými pásy, což má společné s mnoha grafitovými miskami z jiných míst, jmenovitě s těmi, které jsem v nejnovější době našel v Býčí skále. Tato miska se velice podobá tvarem, vyzdobením a materiálem těm posledně jmenovaným nádobám, a jedné podobné misce, která mně byla zaslána z pohoří Manhartsberge. Ty tři posledně popsané střepy pocházejí z nádob, které byly vypracovávány na hrnčířském kruhu, toto ukazují správné poloměry a rovnoběžné pruhy.

Toto zdobení, které se sestává z vtlačení prstů do vypouklého lemu, které se vyskytuje na střepích z pohoří Manhartsberge a z Leskounu, je také zde zastoupeno na jednom střepu (obr. 10).

Mezi vzácnější nálezy je nutno počítat jeden kus střepu, který vykazuje stopy červeného malování ; má provrtané, knoflíkovité, červeně malované ucho a široké horizontální a vertikální pásy. Bohužel je fragment příliš malý, aby z toho bylo možno poznat obraz malby.

Jako dodatek ke střepům nádob může ještě platit zmínka o neobyčejně utvářeném uchu (obr. 11) ; představuje dolů hákovitě zakroucený, do hrotu vybíhající čep, který je vertikálně provrtaný.

K výrobkům z jílu a hlíny se řadí ještě jiné záhadné z jílu vypálené útvary, z nichž některé jsou známy pod názvem „tkalcovská závaží“. Co vlastně k této domněnce opravňuje, mně není známo, tvar to asi být nemůže, neboť se vyskytují v nejrůznějších podobách, také je materiál, z něhož jsou vypracovány různé : tak jsem našel v moravských jeskyních podobné útvary z tvrdého porfyru, s poměrně malým otvorem, který, i když byl vrtán kovem, vyžadoval převelikou námahu a vytrvalost, která byla pro tkalcovské závaží nemožně cenná. V rajhradských žárovištích se vyskytuje více tvarů, a sice velký, několik liber těžký, pyramidovitého tvaru, čtyřhranný chomáč jílu se čtvercovou základnou 130 milimetrů širokou, kolmé výšky ; otvor je vytvořen buď uprostřed nebo v horní třetině, na hrotu je obvykle jamka, nebo konické, téměř válcovité, nahoře zakulacené tvary. Ležely často po 2, 3 až 4 kusech v jednom žárovišti a nezřídka se na vzduchu rozpadaly, poněvadž se ohněm a vlhkostí staly velmi křehkými. Většinou jsou zhotoveny z velmi hrubého jílu promíchaného s velkými zrny křemene a vápna.

Stejně záhadným útvarem je kus červeně vypáleného jílu ; představuje ulomený pravouhlý roh s otvorem, a velice se podobá onomu rovněž záhadnému kusu, který našel dr. Much v kolových stavbách v jezeře Mondsee a vyobrazil na obr. 3 tabule 2 svého

„Erklärung einiger Gegenstände aus dem Pfahlbau im Mondsee“¹⁾ [„Objasnění některých předmětů z kolové stavby na jezeře Mondsee“].

Vynikající roli hrají jak opracované tak také rozbité nebo opálené zvířecí kosti. K těm prvnějším patří opracované paroží jelena *Cervus elaphus* [jelen obecný]; je pokryto vruby a zářezy, stopami řezání a sekání mnohonásobně ve všech směrech ; zářezy zřetelně ukazují téměř schodišťovitými řeznými plochami, že byly udělány kamennými nástroji.

Je nutno vyzdvihnout jeden kolem dokola opracovaný, nahoře a dole zastřižený 125 milimetrů vysoký a 70 milimetrů tlustý kus velice silného jeleního paroží ; má tvar, jako kdyby z něj mělo být uděláno držadlo k nějakému meči.

Opracování kamenným nástrojem vykazuje také paroží od srnce.

Kosti přežvýkavců, koně, vepře atd. byly více méně rozbity lidskou rukou ; na většině se dají rozeznat stopy úderů. Polovina hlavy hovězího dobytčete prozradila rozpolcením mnoho zručnosti v řeznickém řemesle ; lebka je podélně rozpolcena tak dokonale, že by to dnešní řezníci nemohli udělat lépe. Bezpochyby byla tato zvířata porážena na obětišti a tam také sněžena, pro to mluví ty rozbité a opálené kosti, uměle oddělená polovina hlavy s četné pestře mezi sebou poházené kosti zvířat různých druhů.

Z druhů zvířat je možno rozlišit :

Bos trochoceros. Je zastoupen mnoha čepy rohu a jedním úlomkem lebky, sestávajícím se z jednoho kusu kosti čelní a ze dvou třetin pravého čepu rohu. Čepy rohu směřující horizontálně dopředu, probíhající v téměř polokruhové úrovni s čelem, kulaté, potom se stávají poněkud ploššími, málo vypouklá hrana týlu kosti čelní, poukazují na rasu *Trochoceros*. Tento má na bázi obvod 243 milimetrů a průměr 80 milimetrů. Úlomek se odlišuje pouze od lebek této rasy potud, že stopky rohů vyčnívají více než jindy z plochy čela; tím se poněkud přibližuje lebce *Bos frontosus*, od níž se ale liší rovným, nikoliv střechovitým čelem a postavením rohů. Lebka *Bos primigenius* má sice rovněž zcela rovné čelo s málo vypouklým týlním okrajem a kulaté čepy rohů, ale stopky rohů vyčnívají velice málo nad plochu čela a rohy mají postavení směřující dozadu a nahoru.

S lebkami *Bos brachyceros* nelze tento kus zaměnit, neboť mu není vlastní žádná jeho vlastnost.

Většina čepů rohů poukazuje jejich nanejvýš plochým, širokým po straně sraženým tvarem na *Bos frontosus*, neboť čepy rohů rasy *trochoceros*, *primigenius* a *brachyceros* jsou na kořeni kulaté. Tyto čepy rohů jsou u základu 60 milimetrů široké a 35 milimetrů silné.

Převládající jsou kosti *Bos brachyceros*. Mimo mnoha kostí trupu a končetin, stejně jako čepů rohů, byla nalezena také ta svrchu zmíněná levá polovina lebky, s vysloveným charakterem rasy *brachyceros*, a sice : čelo klenuté na své zadní hraně střechovitě, velice silně vypouklé, silně nad čelo vystupující prstence očnic, vůbec nevyčnívající stopky rohů kosti čelní, takže kulaté, dole utážené čepy rohů jsou nasazeny těsně na kost čelní, široké, až do středu okraje nosu zasahující kosti slzní atd.

¹⁾ Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, II.svazek, čís. 10, str. 322.

Mimo hovězího dobytka byl poražen také ještě malý kůň, který se neliší od *Equus caballus* ; kosti se sestávají z kostí končetin, trupu a hlavy, ze zubů a čelistí atd., které jsou buď rozbité nebo opálené.

Kusy kostí vepře, z nichž většinou ležely rozptýleny ve žlabech kusy lebky a velké špičáky, připsal profesor Jeitteles druhu *Sus scropha fer.* [prase divoké], ačkoliv poznamenává, že by také mohly patřit druhu *Sus palustris* [vepř bahenní ?], neboť pro mladistvý charakter není tak lehce možná jistá diagnóza.

Člověk je, jak již byla zmínka, reprezentován pěti kostrami a sice třemi dětmi a dvěma dospělými. Z těch poslednějších byla žena 5 stop [= 1,58 m – pozn.překl.] , muž asi 6 stop [= 1,9 m – pozn.překl] velcí. Z lebky ženy jsem mohl zachránit jenom tolik kostních úlomků, abych z nich s přesnou nezbytností sestavil lebku, která je tak poškozená, že jí kromě kostí obličejové chybí celá baze, kost klínová a jedna kost spánková ; z kostí obličejové jsem obdržel jenom jeden kus tvrdého patra a polovinu dolní čelisti, v níž vězí značně ožvýkané zuby.

Dost velká lebka je vyslovený *scaphocephalus* [= člověk s člunkovitou lebkou – pozn.překl.] a jako taková je extrémní *dolichocephalus* [= člověk s nápadně prodlouženou lebkou – pozn.překl.].

Křehké lebeční kosti jsou žlutohnědě zbarveny, zemitého lomu a nevykazují žádné dendrity, věnčitý šev je na některých místech sotva zřetelný, rovněž tak jsou šípový a lambdový šev silně zarostlé, a sice tak, že jen tu a tam lze postřehnout jejich stopy, na bradavčitém konci lambdového švu po jedné malé vmezežené kústce.

Pohled shora představuje dlouhý, dozadu zašpičatělý, dopředu zastřížený, uprostřed velice málo vypouklý ovál, týl je silně vystupující dopředu, lebka je téměř uprostřed nejširší, spánkové strany ploché.

Boční pohled je dlouhý, teprve v zadní třetině směrem nahoru silně vypouklý ovál, čelo nízké, poněkud skloněné dozadu, přechází plochým obloukem do zpočátku plochých, potom v zadní třetině se zvedajících temenních kostí, odtud oblouk rychle klesá až k lambdovému švu, kde dělá úhyb dovnitř, aby se opět ztratil v silném vyklenutí kosti týlní ; nádržka není příliš silně skloněna k horizontu. Nejvyšší bod spadá mezi střední a zadní třetinu šípového švu. Nadočnicové oblouky a úpony svalové jsou velice málo vyvinuty. Hrbol čelní a temenní velmi slabě naznačeny.

Týlní pohled představuje velmi zakulacený, směrem dolů se rozšiřující pětiúhelník, nahoře je klenutý v důsledku *scaphocephalie* poněkud málo nestejný, šupina kosti spánkové velice úzká, silně vystupující dopředu, nahoře a po straně zakulacená. Mezispánková část je krátká, nádržka poněkud delší, úpony svalové slabé, hrbol malý.

Pohled zepředu ukazuje mírně klenuté, uprostřed se poněkud zvedající obrysy.

Kvůli chybění části lebky mohlo být zjištěno jenom velmi málo rozměrů ; tyto zjištěné rozměry jsou :

1. Největší délka	198 milimetrů
2. Největší šířka	137 milimetrů
3. Kolmá výška	134 milimetrů
4. Horizontální obvod	548 milimetrů
7. Délkový obvod	390 milimetrů
8. Šířka baze lební	106 milimetrů
13. Délko-šířkový index	68 milimetrů

Jednotlivé rozměry

17. Délka kosti čelní	130 milimetrů
šlacha	116 milimetrů
19. Nejmenší šířka kosti čelní	88 milimetrů
20. Odstup čelních hrbolů	43 ? milimetrů
21. Délka šípového švu	123 milimetrů
šlacha	109 milimetrů
22. Šířka temenních kostí	130 milimetrů
šlacha	117 milimetrů
23. Šířka temenních hrbolů	145 ? milimetrů
šlacha	119 ? milimetrů
25. Oblouk mezi čelem a temenními hrboly	135 ? milimetrů
šlacha	128 ? milimetrů
26. Oblouk temenní diagonály	175 ? milimetrů
šlacha	152 ? milimetrů
28. Vzdálenost mezi spojovacími úhly švu věnčitého, švu křídla kosti klínové a kořene lambdo- vého švu	103 milimetrů
29. Délka kosti týlní	130 milimetrů
šlacha	106 milimetrů
30. Šířka mezi spojovacími body lambdového a bradavkového švu	115 milimetrů
34. Horní šířka obličeje	95 milimetrů
39. Úhel dolní čelisti	121 stupňů

Jak z popisu, tak také z rozměrů lze seznat, že tato lebka je specificky odlišná od oněch z rebešovických hrobů, přičemž všechny odlišnosti nelze připisovat pouze na účet scaphocephalie. Má jen velice málo vlastností společných s některými lebkami z jeskyně Býčí skály, které popíší teprve později až najdu příležitost, podle toho to tedy není žádná staroněmecká a také žádná slovanská lebka, kterýžto poslednějším se co nejméně podobá ; patří-li onomu národu, kterému připisují lebky z Býčí skály, se neodvážuji rozhodnout.

Lebka asi 8 – 9 let starého dítěte je sice zcela zachovalá, ale protože na ní ještě stále převládá dětský charakter, tak netvoří předmět kranioskopického pozorování ; je sice ještě stále brachycefální [= krátkolebá], neboť její index obnáší 80, ale více vyčnávající týl a nádržka ne tak silně skloněná k horizontu, stejně jako okolnost, že rovněž nejvyšší temenní bod spadá více dozadu, ji dělá příbuznou s těmi dřívějšími.

Z lebky staršího dítěte se zachovala jenom částečně kost čelní a úlomky kostí temenních ; má čelní šev, má nízké čelo a plochý temenní oblouk, na čele je poměrně neobyčejně široká a soudě podle krátkosti temenních oblouků by mohla být vyslovený brachycefalus [= člověk s krátkou hlavou – pozn.překl.].

Čelní kost nejmenšího dítěte má rovněž nízké čelo, avšak ztratila svůj tvar tlakem který ji zatěžoval, přičemž je po stranách stlačena na plocho.

Dolní čelist muže vykazuje úhel 100° .

Bérec ženy je po stranách silně stlačen dohromady, zadní plocha je silně vyboulena, bérec muže je ale po stranách široký s plochou zadní plochou.

Z toho, co bylo řečeno, vysvítá, že toto obětiště s jeho mnoha žárovišti , které se jistě rozprostírají dále přes pahorek, bylo velkolepým obětištěm, na němž byl po dlouhou dobu udržován oheň, který planul také z dřev v zemi a ze žárových jam. Oběti se sestávaly z produktů zemědělství (pšenice), dále z produktů řeky (Unio), ze zvířecích obětí (pes, kůň, skot, jelen a srnec) a konečně z lidských obětí, které byly poráženy tím způsobem, že rodina byla nějakým způsobem zabita, ale muži byla odseknuta hlava.

Že při slavnostech tohoto druhu byla pořádána také hostina, ukazují ty mnohé rozbité a ohořelé kosti zvířat.

I když jsme nenalezli žádný kov, tak nám přece jen podávají vysvětlení dřívější nálezy bronzových spon na kostře v nepříliš daleko vzdáleném žárovišti, že toto obětiště spadá do rané doby bronzové. Do rané proto, že nářadí a nástroje, jak to ukazují řezané kosti, se sestávaly pouze z kamene, přičemž bronz byl ještě cenný a vzácný produkt.

Ze zvířat nacházíme zastoupeny Cervus elaphus [jelen obecný] , Capreolus capr. [správně : Cervus capreolus : srnec obecný], malý druh Equus caballus [kůň], Sus scropha dom. (snad palustris ?) [vepř domácí], Bos trochoceros [nosorožec] frontosus a brachyceros a jednoho psa, který byl již možná držen jako domácí zvíře a jako takový byl předmětem oběti.

Byl to národ, který zde žil dlouho před rebešovickým, který provozoval rolnictví, rybolov a chov dobytka, který ještě používal na nástroje kámen místo železa a bronzu a ještě byl oddán barbarskému zvyku lidských obětí. Dějiny nás zavádějí nazpět k Bójům, kteří zde snad žili před Kvády a Markomany, také nám říkají, že keltské národy přinášely lidské oběti. Julius Caesar se o nich zmiňuje u Galů. ¹⁾ Plútarchós ²⁾ o nich přináší obširnou zprávu, právě tak podává dějepisec Tacitus zprávu, že Galové v hájích přinášeli lidské oběti, které přetrvaly až do doby příchodu Římanů na ostrov Anglesey, kdy byly Římány zrušeny a háje spáleny. Diodorus ³⁾ udává, že Keltové, případně Galové za moru a jiných neštěstí spojovali lidské oběti se zvířecími oběťmi a s prvotinami polních plodů. Strabo ⁴⁾ říká, že spalovali lidi se zvířaty atd. Tudíž mohl tento národ být možná nějakým keltským kmenem.

Bližší vysvětlení snad podají pozdější objevy.

¹⁾ Gaius Julius Caesar, Zápisky o válce galské.

²⁾ Plútarchós de superst.

³⁾ Diodorus Sic. I. b. c. g.

⁴⁾ Strabo I. 4

Výklad vyobrazení.

- Obr. 1 Púdorys obětiště
 - Obr. 2. Poloha lidských koster
 - Obr. 3 Obětní deska
 - Obr. 4 Nádoba
 - Obr. 5 Obětní miska
 - Obr. 6 Nádoba
 - Obr. 7 Nádoba
 - Obr. 8 Střepey s ornamenty
 - Obr. 9 Střepey s ornamenty
 - Obr. 10 Ornamentika nádoby v přirozené velikosti
 - Obr. 11 Ucho nádoby
 - Obr. 12 Nádoba
 - Obr. 13 a) nádoba
b) okraj nádoby v přirozené velikosti
-

Z německého originálu : Eine Opferstätte bei Raigern in Mähren, který vyšel ve Vídni roku 1873 v časopise Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, III. svazek, v čísle 3 a 4, které vyšlo dne 15.května 1873, přeložili PhDr Vratislav Grolich a MUDr Jiří Urban.

TAFEL I.

Dr. Heinrich Wankel. — Eine Opfersstätte bei Raigern in Mähren.

Mittheilungen der anthropol. Gesellschaft in Wien. III. B. Nrs. 3 und 4.

Fig. 2.

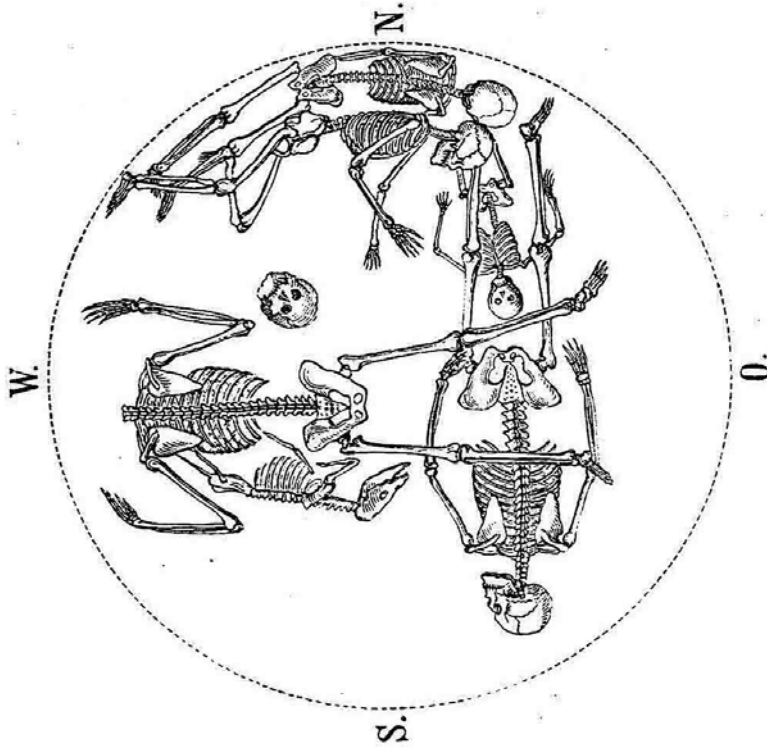

Fig. 3.

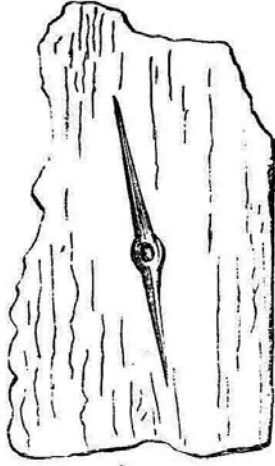
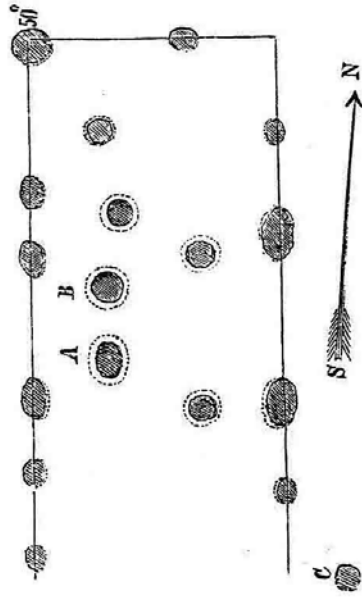
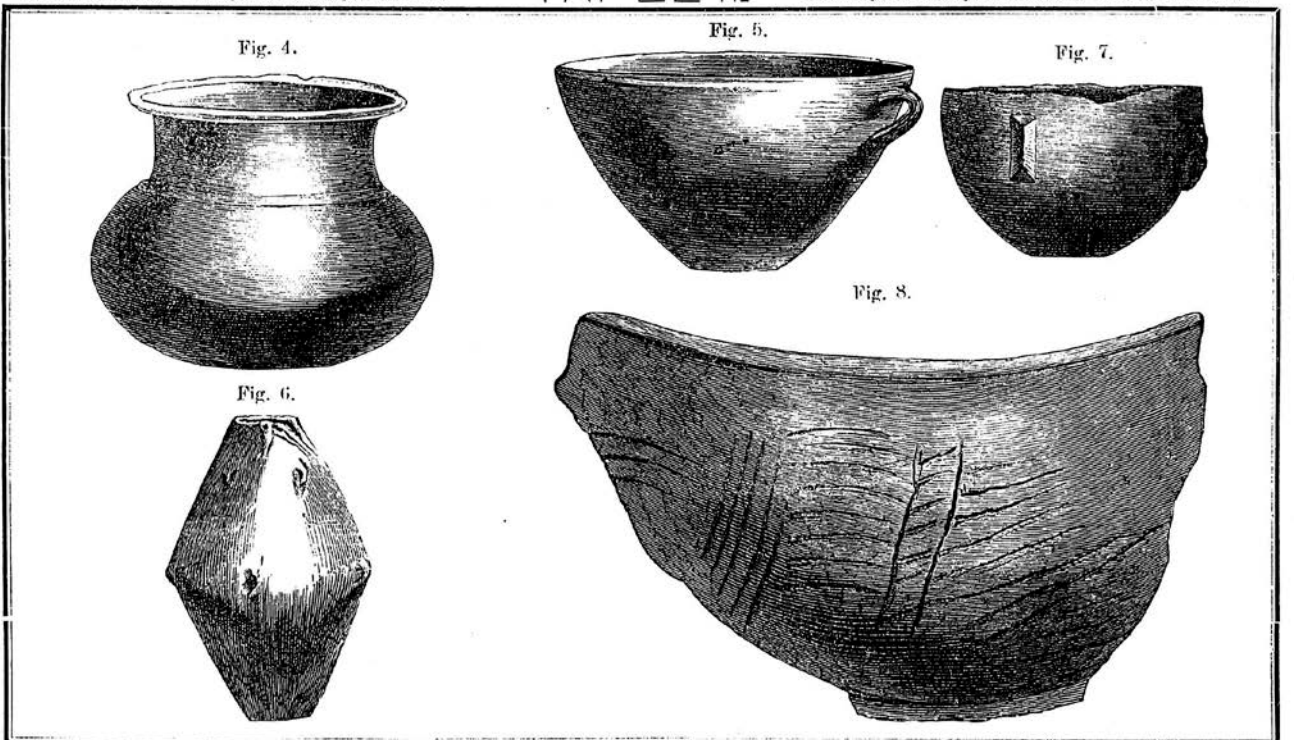
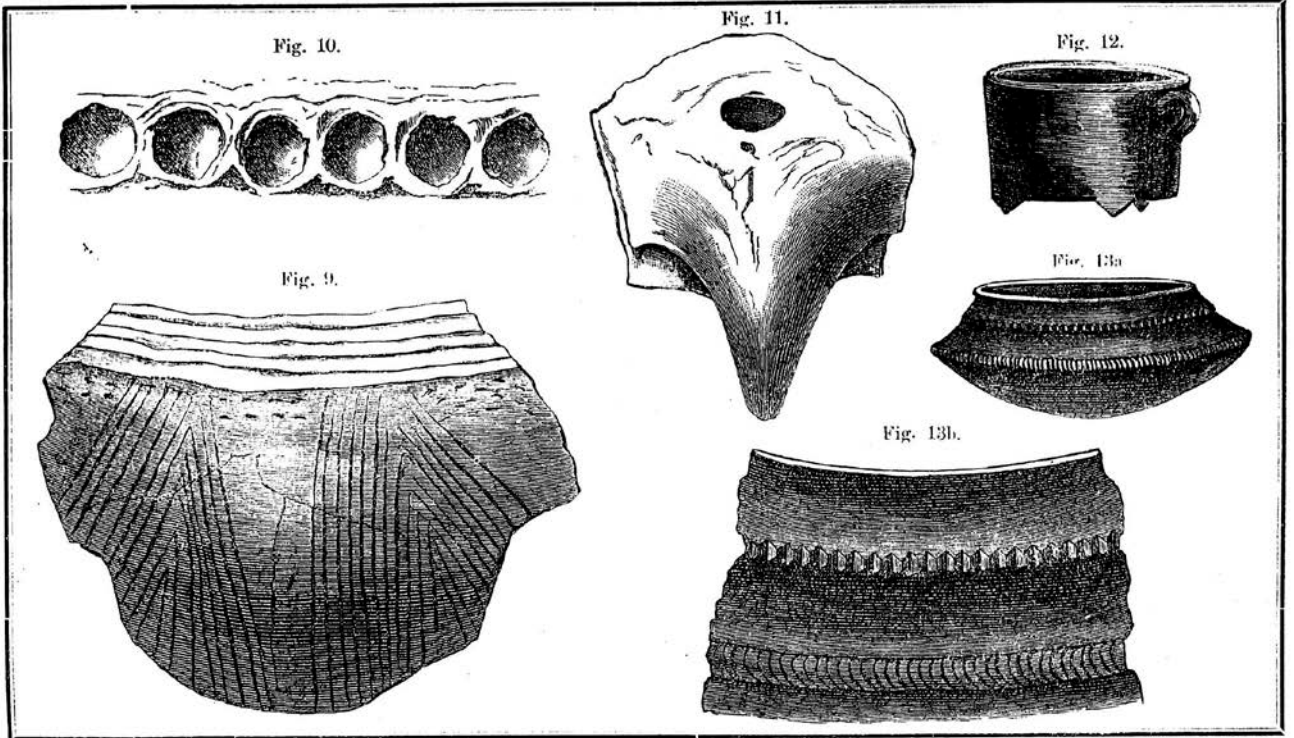

Fig. 1.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 4 : Historické práce
MUDr Jindřicha Wankela

Název práce :
Postřehy z Kijeva (1875)

Koordinátor a vedoucí pracovní skupiny SE - 3 :
Mgr Ladislav Slezák

Členové pracovní skupiny SE – 3 a redakční spolupráce :
Richard Cendelín
Josef Pokorný

Překladačem této práce je externí spolupracovník SE – 3
MUDr Jiří Urban

[Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 5209 – 0010.215]

[Signatura separátku v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 2 – 0020.588]

Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien

Svazek V., 1875, číslo 1, vyšlo dne 10. února 1875

Strana 1 – 33.

S jednou celostránkovou obrazovou přílohou a sedmi obrázky v textu.

Název originálu : Skizzen aus Kiev.

Dr. Jindřich W a n k e l

P O S T Ř E H Y Z K Y J E V A

Daleko za našimi zády byl Kozjatyn ¹⁾ , když slunce stoupalo na horizontu nádherně rudým leskem vzhůru a vrhalo své paprsky na dalekou rovinu jižního Ruska ; stromy zazářily v purpuru a kapky rosy, visící na listech jako diamanty odrážely paprsky v tisíci barvách ; - tu zazářily v dalekém ranním oparu jako plápolající plameny zlaté kupolovité věže Kyjeva, starého univerzitního města, v němž již dva dny jednal archeologický kongres.

Za časného jitra mě vezl izvozčik [= drožkář, vozka – pozn.překl.] v ostrém klusu od nádraží dlouhými, širokými a písčitými ulicemi na nejživější z ulic, Chreščatyk ²⁾, ke Grandhôtelu, kde byly připraveny byty pro členy kongresu a kde mě kongresoví pánové a moji přátelé přátelsky přijali a co nejsrdečněji přivítali.

Kyjev, to svaté město, je pro Rusy tím, čím je Mekka pro Mohamedány, Jerusalem pro Židy a Řím pro katolíky. Vyžadujíc úctu zdvíhá se na četných pahorcích z rovin jižního Ruska, omýván vlnami mohutného Dněpru, ³⁾ se svými zlatými věžemi, svými kláštery a mnoha kostely, které někdy malebně vyhlížejí z tmavých hájů. Jako přelud z vybájené země stojí planoucí a třpytící se před očima cestujícího a jeho mysl naplňuje úctou a obdivem.

Kyjev nebo Kyjov, dříve zvaný Kisovia, byl prý zbudován Kyjem, slovanským knížetem, v roce 430 po narození Krista, podle některých polských dějepisců. Byl prý rezidencí dvou varjacksých vojevůdců, Askolda a Dira. ⁴⁾ V roce 1037 byl Jaroslavem ⁵⁾ prohlášen za hlavní město Rusi a v roce 1240 byl zničen Tatary.

Město se sestává ze čtyř měst : Starý Kyjev, Nový Kyjev, Klášterní město a Podil, ležící na březích Dněpru. První tři města leží na významných výšinách, Starý Kyjev je od Nového Kyjeva, v němž leží knížecí palác se svým krásným parkem, oddělen hlubokou roklí, kterou zaujímá nejživější z ulic, Chreščatyk, která vede z kopce dolů do Podilu a na břehy Dněpru. Starý Kyjev, ležící na vysokém pahorku, imponuje krásou a velkým množstvím svých kouzelných kostelů, mnoha zlatými kupolovitými a stříbrem pokrytými věžemi, které leží jedna blízko druhé, tvoří skutečné město kostelů. Vynikající je katedrála svaté Sofie ⁶⁾, kterou nechal Jaroslav vybudovat řeckými architekty podle vzoru Aja Sophia v Cařihradě na místě, kde v roce 1036 zvítězil nad Pečeněhy. Ty staré malby a drahocenná mozaika ještě ukazují na bývalé bohatství a nádheru, kterou byla vybavena. Ještě dodnes je

jedním z nejbohatších chrámů Rusi, její chrámový poklad má cenu více než 25 miliónů rublů, sestává se nejen ze stříbrných a zlatých kostelních parament⁷⁾, nýbrž také ze starého řeckého a slovanského náčiní, rukopisů a knih z 11. a 12. století, jenž vzbuzují největší obdiv nejen bohatým vybavením, nýbrž také svým uměním a vzácností. Jsou zde vidět kříže s nejkrásnějšími a nejvzácnějšími kamejemi⁸⁾, vyřezávanými z onyxu⁹⁾, smaragdu a rubínu, ozdobené nejskvostnějšími brilianty a perlami, náčiní a nádoby s nejkouzelnějšími smaltovanými malbami, kalichy posázené diamanty, svaté obrazy ze zlata a drahokamů, vše oplývá bohatstvím s vzácností. Kromě tohoto kostela jsou téměř stejně bohatě a krásně vyzdobeny : klášter sv. Michala [Mychajlyvskij Zolotoverchnyj monastyr¹⁰⁾], Děsjatinnaja cerkov¹¹⁾, chrám tří biskupů a vysoký dóm svatého Ondřeje [Andrijivska cerkva¹²⁾], jehož cimbuří ze stříbra je vyzdobeno bohatými zlatými renesančními ornamenty.

Jestliže nyní přejdeme ke Klášternímu městu, obehnanému hradbami, k tak zvané Lávře¹³⁾, která, viděna z dále, se nanejvýš malebně zvedá z lesa prastarých stromů, tak se neunavíme z úžasu a obdivu. Dělí se na mnoho skupin ; impozantní klášter Lávra a kláštery Blízkých a Vzdálených jeskyní [Bližnije a Dalnije peščery¹⁴⁾], tak zvané Peščery, kostely s podzemními chodbami, labyrinty, kobkami a kaplemi, které jsou vykopány ve spraši hory. Byly založeny roku 1017 za časů Vladimíra¹⁵⁾ jedním mnichem z hory Athos¹⁶⁾ (svatému Antonínu, který zde žil jako poustevník a vybudovány z laskavých darů sem chvátajících poutníků, jako ty mnohé kostely a kláštery a zejména kostel Lávry Nanebevzetí Panny Marie¹⁷⁾). Stovky zbožných mnichů strávily v těchto podzemních komůrkách celý svůj život v modlitbách a odříkání a tím přitahovaly tisíce poutníků. Dvakrát, poprvé v roce 1096 Poláky, po druhé v roce 1240 Tataři, byly také tyto kostely zničeny, mniši povražděni a poklady vyloupeny, ale povstaly znovu v roce 1470, aby byly v roce 1718 požárem zpopelněny, načež je nechal Petr Veliký¹⁸⁾ opět vybudovat ještě krásnější a bohatší. Kostel a zejména vysoká zvonice je mistrovským dílem byzantského stavitelství, obě vzbuzují velký obdiv diváků, ale největší zájem lidu vzbuzují peščery, v nichž leží těla zbožných mnichů ovinutá látkami v otevřených sarkofázích, osvětlená kostelními lampami, obklopena oltáři a svatými obrazy, ozdobena zlatem a drahokamy. Zde je také místo odpočinku Nestora¹⁹⁾, ruského analisty 11.století. Tisíce poutníků prochází chodbami s hořícími svícemi v ruce, aby se pomodlili u hrobů mučedníků. Mniši tohoto kláštera se nevyznačují jenom velkou zbožností, nýbrž také dobročinností, každoročně opakovaně je zde nasyceno velké množství chudých a nemocnice vydává svědectví o jejich dobrém díle.

Za starých časů měl prý Kyjev 400 kostelů a 76 klášterů, a právem je ještě dnes nazýván svatou metropolí velké říše Slovanů. Ale není pouze **svatou** metropolí, nýbrž také metropolí vědy. Skvostný palác Univerzity, zbudovaný v roce 1837 za tehdejšího ministra vyučování hraběte Uvarova²⁰⁾, otce nynějšího předsedy kongresu, v řeckém slohu, s atikou²¹⁾ nesenou osmi sloupy, již o tom vydává svědectví ; univerzita sama byla založena svatým Vladimírem. Navštěvuje ji přes tisíc žáků a v čele jsou výborní učitelé a profesori, většinou mužové, narození a vychovaní v domácích zemích, kteří požívají největší úcty a vážnosti lidu.

Ze Starého Kyjeva zůstaly stát ještě kromě mnoha kostelů a klášterů zdi a hradební valy, které musí v novější době ustoupit velkým moderním stavbám ; ale zvláštní pietě se těší nejstarší stavba Kyjeva, tak zvaná Zlatá brána [Zoloti vorota²²⁾]; dva zbytky zdiva zbudované z kulatých kamenů všech možných barev a velikostí ; je zde vidět norskou žulu, syenit [granodiorit], diorit, jaspis, říční štěrk a druhy skály nejrůznějšího druhu.

Zdi, kterým hrozilo rozpadnutí, byly podepřeny podpěrnými a opěrnými pilíři a kolem nich byl založen park. Je to nejstarší pomník budování Kyjeva a jeho zničení Tataři.

Při bližším pozorování těchto kulatých kamenů zdiva vyšlo najevo, že na většině z nich se na jedné nebo více stranách objevují matná obroušená místa, zřetelné stopy umělého obroušování, a tím se jeví jako mlýnské a třecí kameny, nezděná jsem také pod nimi našel ještě drtiče zrna. Při zde panujícím nedostatku kamenů sem asi mohly při založení a budování města dát své mlýnské kameny nomádizované²³⁾ národy.

Jak již byla zmínka, táhne se mezi starým a novým městem dolů ke Dněpru moderní ulice Chreščatyk²⁾, na jejímž konci stojí na levé výšině bronzová socha sv. Vladimíra a na pravé straně dole blízko břehu sloupový památník, Chreščatyk, v jehož vnitřku se skrývá kaple s vřídelním pramenem, z něhož prý byli křtěni první křesťané. Na této ulici se odvíjí čilý život ; v ostrém klusu drkotají malé izvozcíky [= drožky], předjížděné tří a čtyřspřežními luxusními kočáry, po špatné dlažbě, nebo se táhnou ulicemi v dlouhých řadách jedna na druhou napjaté nízké a malé dřevěné tělegy [= selské vozy – pozn.překl.] sedláků. Ještě pestřeji se vyvíjí ruch na chodníku, velké množství lidí, směs Asiatů a Evropanů, se nepřetržitě vlní u elegantních výkladů a výkladních skříní, až pozdě do noci. I když také toto množství lidí na sobě nenese půvab nějakého orientálního města, je to přece jen pro nás jakožto Evropany, vzdálené dálnému východu, nanejvýš poutavý pohled ; již ty přátelské obličejy Ukrajinců na nás příjemně účinkují ; ženy jsou většinou krásné, jejich obličejy hebké a jemné, chování volné a elegantní. Nikde nespátříme tu v našich listech tak často líčenou hrubost ; oblečení je buď půvabné ukrajinské nebo elegantní francouzské. Ovšem, zejména ve větších městech jsou zvyky odchýlné od našich a nám Západoevropanům ne vždycky příjemné, které cizinci často neznají nebo ignorují, což potom vede často k nespokojenosti a rozhořčení ze strany Rusů. Kdo se ale vpraví do zvyků a obyčejů, ten si nikdy nebude stěžovat na hrubost Rusů, nejméně Ukrajinců.

Rusko je v každém ohledu říší budoucnosti, kráčí obřími kroky nepřetržitě kupředu ; věda, umění a průmysl se rozvíjejí stále více a více a slibují, že se budou rozvíjet do nikdy netušené velikosti. V jižním Rusku, dřívějším rejdišti tak mnohých sarmatských²⁴⁾ a skytských²⁵⁾ národů, je nastrádán materiál pro pravěk, který se nyní snažíme vyzvednout, abychom jej roztřídili a rozdělili. Snad žádná země nevykazuje tolik tumulů²⁶⁾ a hrobů jako tato ; žádná tolik gorodiští (hradiště, pravěká sídliště a opevněná místa) ; projíždíme-li zemi po kolejích, vidíme, že ji protkává velké množství kurganů²⁷⁾ (tumulových hrobů). Abychom si udělali pojem o velikém bohatství předmětů, které mají být prozkoumány, postačí údaj, že v pruhu země 252 verst²⁸⁾ [= 268,82 km – pozn.překl.] od Kyjeva , podél Dněpru ve vzdálenosti jedné hodiny od jeho břehů, až po Zolotonošu²⁹⁾, leží 1690 kurganů, 36 gorodiští nebo hradiští a na osmi místech ve spraši vyhloubená jeskynní obydlí. Jak obrovský materiál zde leží pohřben ! A když si pomyslíme, že také na ostatních řekách jižního Ruska jsou rozšířeny pozůstatky dřívější kultury v téměř měřítku, pak můžeme právem tvrdit, že odtud můžeme očekávat nová poučení pro pravěké dějiny. Obrátíme-li se nyní nejprve ke krymskému poloostrovu, jak budeme překvapeni stovkami jeskyní, které protkávají stěny krymského vápencového pohoří, v nichž ještě leží lidské kostry a proto se jim Tataři vyhýbají a proto zůstaly zachovány ; tak se nachází na vrcholku 4.720 stop³⁰⁾ [= 1.491,5 m – pozn. překl.] vysokého Čatyrdağu³¹⁾ jedna jeskyně, v níž leží kolem ve velikých hromadách lidské kosti s travertinem, a o nichž říká tatarská pověst, že prý v ní měl zahynout mnoho století před narozením Krista celý kmen lidí. A tak lze říci, že celé jižní Rusko je jeden hrob, z něhož by mohl vystoupit pravěk této země ; den, kdy se to má stát, již započal. Zářivě zde vystoupilo slunce této vědy a odráželo se od cimbuří Kyjeva.

Nemohlo chybět, aby antropologie nezapustila mocné kořeny v té půdě připravené archeologií, z nichž brzo vypučí ohromný strom, pěstovaný muži vědy, kteří s velkou horlivostí a energií zemi prozkoumávají. V jejich čele stojí urozený hrabě Uvarov³²⁾, jenž s odbornými znalostmi a s plamennou horlivostí výzkum podněcuje a napomáhá mu a velkými obětmi jej podporuje. Jeho skvostné dílo o ruských, zejména o finských starožitnostech, je jedinečně zde, a nyní bude přeloženo do francouzštiny, aby se zpřístupnila dalším vědeckým kruhům západní Evropy znalost těchto starožitností. Je to tak vůbec v Rusku šlechta, vybavená znalostmi, zapálená láskou k vlasti, usiluje jen o pokrok a rozvoj říše a národa. Ale také střední vrstva nezůstává pozadu, a podivuhodnými peněžními obětmi jsou zakládány spolky, školy a muzea. Tak např. v posledních dnech kongresu bylo rozhodnuto zřídit v Kyjevě antropologicko-archeologické muzeum, na což samotný jeden kyjevský občan upsal sumu 30.000 rublů.

Kongres byl zahájen 14.srpna, podle ruského času 2.srpna, v 1 hodinu odpoledne generálním gubernérem Kyjeva a generálním adjutantem Jeho Veličenstva knížetem Dondukov Korsakovem.³³⁾ Srdečně přivítal členy z blízka i z daleka a vyjádřil zájem svůj a zájem vlády na zamýšlených pracích kongresu ; po něm následovala řeč knížete Děmidova³⁴⁾, starosty města, a kongres byl považován za zahájený ; poté se přikročilo k volbě předsedy a tajemníků, která jednohlasně padla na hraběte Uvarova a profesora Antonoviče.³⁵⁾ Schůze se konaly ve velkém sále Univerzity, jehož vysokými okny jsme zahlédli zlaté věže Lávy. Bylo přítomno velké množství nejznamenitější ruské inteligence, bylo zde vidět profesory z Petrohradu, Moskvy, Charkova, Kazaně, Oděsy, Varšavy, Nižního Novgorodu, atd., spolu s těmi z Kyjeva. Mezi hosty bylo vidět profesory Srezněvského³⁶⁾, Kostomarova³⁷⁾, Müllera³⁸⁾ z Petrohradu ; Popova³⁹⁾, Filimonova, Ivanovského⁴⁰⁾, Zabělina⁴¹⁾, Samokvasova⁴²⁾ a Pogodina⁴³⁾ z Moskvy ; Jurgoviče a Gregoroviče z Oděsy, Golovackého⁴⁴⁾ z Vilniusu⁴⁵⁾, Borisiaka z Charkova ; Brücknera⁴⁶⁾ z Tartu⁴⁷⁾, dále všechny profesory z Kyjeva, jako Antonoviče³⁵⁾, Zaděrackého⁴⁸⁾, Rokoviče, Mišenka, Moděstova⁴⁹⁾, Jarolského, Josefoviče a mnoho jiných. Z Varšavy byl přítomen profesor Bawinský, z Poznaně Działowsky, z Bělehradu Novaković⁵⁰⁾, z Paříže prof. Leger⁵¹⁾ a Rambeau, z Rakouska prof. Jos. Kolář⁵²⁾ a baron Ehrenburg z Prahy, Martin Kolář⁵³⁾ z Tábora, Dudík⁵⁴⁾ z Brna, prof. Rómer⁵⁵⁾ z Pešti (přijel později) a autor. Denně, s výjimkou dní výletů, se konala odpoledne od 12 do 3 hodin a večer od 6 do 9 hodin zasedání a přednášky. Bylo vždy přítomno velké publikum, elita města, široký okruh krásných dam, mezi nimiž nikdy nechyběla laskavá, duchaplná a znalostmi bohatá hraběnka Uvarovová⁵⁶⁾, která zářila jako svítící hvězda. Kongresovou řečí byla ruština, ale každému bylo ponecháno na libovůli, vždy v které libovolné řeči bude přednášet. Kongres se rozdělil na mnoho sekcí, z nichž největší zájem nabízela sekce pravěké archeologie, tím spíše, že přednášky byly objasňovány výstavou, která byla vystavena v sálech univerzitní knihovny, přiléhajících k velkému zasedacímu sálu.

Byly to téměř vesměs předměty ze slovanských zemí ; přirozeně nejvíce bylo zastoupeno Rusko, k němuž se poté řadily ostatní země, následovalo Polsko, Čechy a Morava.

Stěny byly vyzdobeny etnografickými fotografiemi, fotografiemi archeologických sbírek, skicami, plány a mapami ; v mnoha skleněných vitrínách uprostřed a po stěnách sálu byly vystaveny nalezené předměty a uspořádány hlavně podle místa nálezů nebo tu a tam, kde to samotné se toho týkalo, také podle epoch doby.

Výstava začínala dobou mamutí, potom přecházela na mladší dobu kamennou a odtud na dobu kovovou, tj. dobu bronzovou a železnou, která zde většinou souhlasí s dobou bronzovou ; poté následovaly starožitnosti historické doby a středověku.

Na skleněných vitrínách stály zčásti pravěké hliněné nádoby nebo obrovské dvouuché řecké amfory s vypouklým dnem a úzkým dlouhým krkem, které byly vykopány v Kyjevě a jeho okolí. Předměty vystavené ve vitrínách byly většinou tumbologické materiály, které byly vzaty buď z kurganů nebo z jednotlivých urnových hrobů nebo z hradíšť. Ze zde řídkých řadových hrobů, z jeskyní a z kolových staveb podle mého vědomí nebylo nic, ačkoliv by jeskyně na Krymu a ony u Krakova v ruském Polsku, v nichž učinil hrabě Zavista velkolepé a bohaté nálezy z doby mamutí, potom ty kolové stavby, které v nejnovější době objevil prof. Przyborowski ⁵⁷⁾ z Varšavy v jednom močále ruského Polska, byly dodaly pro výstavu dostatek látky.

Pokud se nyní týče výstavy a těch předmětů samotných ^{58X)}, tak byl ojedinělý svého druhu a pro Rusko zcela nový nález mamutích kostí promíchaných s pazourkovými nástroji, z diluvia u Lubny ⁵⁹⁾ a Vjazivki v blízkosti břehu Šuly a u Honcy na řece Udaj v Poltavské ⁶⁰⁾ gubernii. Kosti, stejně jako úlomky pazourku, jsou ostrohranné, a zdá se, že pocházejí z primitivního ložiska. Právě z tohoto místa, avšak není mi známo, jestli z diluvia, byl vystaven jeden zahnutý a přitesaný hrot oštěpu s násadou, podobný dánskému (tab. I obr. 1) drtiči obilí, přibroušená kamenná kladiva s otvorem pro násadu a hroty šípů z pazourku známého tvaru se dvěma postranními laloky a mezi nimi výřezem poloměsíčitého tvaru, jaké se vyskytují rozšířeny téměř po celém světě. V samotném Kyjevě, zvláště v blízkosti starých kostelů, kde byla kdysi svedena bitva s Pečeněhy ⁶¹⁾, bylo nalezeno mnoho přibroušených kladiv s otvorem pro násadu. Jeden defektní úlomek provrtaného kladiva je pozoruhodný vertikálním vyboulením (obr. 2) nacházejícím se na jednom konci, jemu podobný je sádrový odlitek jednoho provrtaného kladiva s ornamentálními linkami na těle a s rozšířením ve tvaru vyboulení (obr. 3), probíhajícím kolem jednoho konce. Tyto sekery jsou v podobném tvaru typické pro Švédsko ^{62X)} a mohou také platit jako typické pro jižní Rusko. Podobná kladiva byla také nalezena u Uelzenu v Lüneburgu ^{63X)}, u Hebenkiesu ve Vestfálsku ^{64X)} a v Hildesheimu. ^{65X)} Podobné kladivo s krčkem na jednom konci, avšak ozdobené jenom třemi postranními čárami, pochází z jednoho kurganu Jaroslavské ⁶⁶⁾ gubernie (obr. 4). Také tento tvar s krčkovitým prodloužením je rozdílně častější, zdá se, že všechny tyto nástroje na sobě nesou elegantnější tvar a stopy pečlivějšího opracování, než ty, které byly nalezeny u nás.

Také z Volyně ⁶⁷⁾ zde byla pěkná kamenná kladiva a velké množství vyvrtaných kamenných zátek, což mluví pro opracovávání na místě. Odtamtud jsou drtiče obilí, přitesané pily, hroty kopí a dýky z pazourku, které překvapují svou podobou k nerozeznání s dánskými, k nim se druží ještě velké hliněné věrtele vyřezané z červeného kamene.

Z Mahiljovské ⁶⁸⁾ gubernie je pozoruhodný 20 centimetrů dlouhý čtyřhranný kostěný hrot oštěpu s dírkou pro násadu ; z Minské ⁶⁹⁾ gubernie dláto z červeného kamene neobvyklého tvaru (obr. 6), jemu podobné bylo nalezeno u Osnabrücku ^{70X)} a jedno, které

vyobrazil Montelius ^{71X}) ze Švédska. Z Oloněcké ⁷²) gubernie pochází zvláštní provrtané kladivo z červeného kamene s lištou kolem otvoru a čtyřmi postranními hrbolky (obr. 7). Rovněž odtamtud je také kamenný nástroj, podobný tkalcovskému člunku, jehož sádrový odlitek zde byl (obr. 8), který vybíhá vřetenovitě do dvou zaříznutých hrotů, rozdělených brázdou. Tyto nástroje podobné tkalcovským člunkům prý pocházejí z doby železné a sloužily k broušení seker, nožů, kopí a mečů, byly také nalezeny ve velkém množství (v počtu 60) u Dobele a v jednom hrobě u Ventspilsu nad Ventou ⁷³) v Kuronsku ⁷⁴) s mnoha kusy zbraní, bronzovým nářadím a kamennými kladivy.

Z Altaje ⁷⁵) byly : kamenné nástroje, velmi dlouhý válcovitý provrtaný nůž (obr. 9) a z Uralu velmi dlouhé, osmihranné zarážedlo. Nelze udat druh kamene, neboť oba jsou sádrové odlitky.

Z kostěných nástrojů jsou zvláštní ty, které vystavil hrabě Uvarov ³²) ze Sibíře a zejména z Altaje ; jsou to záhadné útvary s nejpodivnějšími řezbami, představující zčásti ptačí hlavy, zčásti dračí hlavy, někdy zvláštní tvary s tak zvanými keltskými ornamenty, s jednoduchým nebo dvojitým kruhem s tečkou uprostřed, mezi nimi je také pěkný vyřezávaný nástroj na škrabání a čtyřhranný kostěný hrot kopí se zátkou pro násadu (obr. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22). Rovněž odlišné jsou také rukojeti bronzových dýk ze Sibíře, které jsem načrtl na obr. 23, 24, 25 a 26 a které někdy upomínají svými spirálami na mnoho etruských rukojetí mečů a svými třístrannými širokými čepelemi se rovnají italským tvarům dýk, aniž je zde možno pomyslet na nějaký etrusko-italský vliv. Jeden nůž s bronzovým jilcem a železnou čepelí, rovněž odtamtud (obr. 27) nápadně připomínal jeden, který jsem našel na obětišti v jeskyni Býčí skále ; sem také patří bronzová jehla, jejíž hlava představuje kohouta (obr. 28). Z Vjatkovské ⁷⁶) gubernie kazaňského království byly velice zajímavé rukojeti mečů a dýk, jak z bronzu, tak i ze železa (obr. 29, 30, 31, 32 a 33). Některé hrušky těchto mečů byly stočeny do spirál, a tím silně připomínají dánské a západoevropské meče (obr. 32), jeden meč je velice podobný tomu nalezenému v okolí Štětína ^{77X}) a jednomu v Hallstattu. ^{78X}) Má železnou rukojeť s bronzovou svinutou hruškou a bronzovým obloučkem ; dvojitě sekery odtamtud mají dírky pro násadce, některé s ouškem na ni (obr. 34), a velice připomínají ty uherské, jiná dvojitá sekera je na jednom konci ozdobena vepřovou hlavou, bezpochyby to byla segesta. Kus je litý, hlava se zdá ciselovaná, práce je dokončená a ukazuje na pozdější dobu (obr. 35). Měděná sekera z Astrachaně ⁷⁹) zobrazená na obr. 36, je jednoduchá, a zdá se, že není litá. Z Batujevského kurganu u Poriče byly vystaveny : krátké široké tříhranné hroty šípů se třemi zpříma postavenými hroty po stranách a zátkou pro násadu (obr. 37), podobné byly nalezeny u Istenmező ⁸⁰) v Uhrách ^{81X}), dále železný nůž, zlaté ušní závěsy, jedna železná vrhací sekera, nádoba s vrypovou keramikou, zlaté točené a pletené řetězy, točené bronzové prsteny, skvostná jantarová koule, kostěný válec s obvyklými ornamenty (obr. 39), kus barytu a krystalizované sádry.

Kurgany u Kaniva ⁸²), Cigerina, Čerkasina a Berdyčiva ⁸³) obsahovaly skvostné velké spirálovité prsteny, které jsou točené a někdy představují náhrdelníky, krásně zdobené náramky, skvostné stříbrné pásy, stříbrné řetězy a sponky a zejména velké množství hrotů šípů z šedého bronzu malého trojhranného tvaru s dutinkou na násadec (obr. 40, 41) s nebo bez ozubu (obr. 42), někdy s háčkem zatočeným dolů, odstávajícím na straně dutinky na násadec (obr. 43), aby se ztížilo vytažení šípu z rány, nebo aby se tím rána zvětšila. Tento tvar hrotů šípů je podle mého vědomí v západní Evropě jen málo znám, podle Lindenschmidta se zcela podobají těm z Egypta. V západní Evropě byly nalezeny jen ojedinele tu a tam. Pan von Sacken popisuje jeden z hallštattských hrobů ^{84X}), podle Bonstaedtena byl nalezen jeden v Chalons-sur-Saône a podle Rómera jeden v Uhrách (kde ? není udáno). ^{85X}) Já sám jsem

našel dva kusy v jeskyni Býčí skála, jeden s lidským bederním obratlem, ten druhý zaklíněný mezi částmi bronzového hrbolkového náramku. Trojhranné hroty šípů z okolí Mohuče a z římských hrobů jsou ze železa a místo dutinky na násadec mají trn na nasazení na násadec, aby při vytahování šípů z rány v ní zůstal hrot, držený ozubem, vězet. Z těchto kurganů pocházejí ještě dále vypouklé hliněné nádoby s klikatým zdobením pod hrdlem (obr. 44) a krásně vypracované stříbrné přívěšky.

V kurganech v blízkosti Vasylkiva ⁸⁶⁾, Rassavi, Trylisy a Antonivky ⁸⁷⁾ bylo nalezeno železné nářadí, železné hřebíky, hroty kopí, třmeny a také bronz, jako : točené náušnice ; v těch u Trylisy a Antonivki ještě mimo to perly ze skla a zlato, řetězy z železných kroužků ; v těch u Zvenyhorodu ⁸⁸⁾ velmi krásné skleněné perly světle modré barvy, neprůhledné, rýhované nebo vykládané, se světle zelenými očky (obr. 45), podobné těm z jeskyně Býčí skály ; kostěná kostka s vyrytými očima, dále trojhranné hroty šípů z šedého bronzu, hroty oštěpů a jedna hliněná nádoba s čárkovanými ornamenty (obr. 46).

Kurgany nedaleko Koševaty, Podolačky, Dolšky v Tarašanském a Lipovském ⁸⁹⁾ okrese na Volyni obsahovaly střepy uren, nádoby s úzkou patou (obr. 47), podobné oněm, které byly vykopány ve velkém množství na Špilberku v Brně ; dále železné krátké meče, slupkovité hliněné nádoby a mnoho záhadných malých, fantasticky utvářených a barbarskými ornamenty zdobených bronzových kusů (obr. 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55), železné prsteny, tyče a dvě bronzové koruny s hroty stojícími vzhůru. Podobná koruna byla nalezena v jednom domnělém německém knížecím hrobě u Xantenu ⁹⁰⁾ na levém břehu Rýna s jednou lebkou v bronzovém kotli, nalézá se v tak zvané Houbenské sbírce. Avšak Fiedler ⁹¹⁾ a Cochet věří, že v těchto korunách a údajných bronzových diadémehch vidí kování na vědro nebo kbelík, k nimž se ty ruské koruny nehodily pro hroty, zahnuté ven.

Nedaleko Kaniva ⁸²⁾ byl na jednom pahorku otevřen ojedinělý urnový hrob, který obsahoval urnu, která byla obklopena čtyřmi vzpřímeně stojícími kamennými deskami a pátou byla přikryta. Urna obsahuje popel a zvláštní keramiku, je zdobená vertikálními pruhy, mezi nimi ležícími vlnkami a řadou skrz naskrz jdoucích dírek, je udělána volnou rukou z neusazené hlíny a vypadá jako síto (obr. 56).

Kurgan u Perepjatichy ve Vasylkivském okrese obsahoval krásně broušenou třecí misku, dvě bronzová zrcadla (obr. 57), drtič obilí a mnoho malých sedících postav draků zhotovených ze zlata, které byly pravděpodobně kováním na pásu a mají výrazně řecký charakter.

Mnoho nalezených předmětů z Volyně a Podolí ⁹²⁾ ukazuje na pokřesťanské doby, jak svou filigránskou prací, tak také svým zdobením, tak ty pěkné mozaikové hlavičky, bronzové kruhy, hroty oštěpů ze železa, stříbrné kříže, mimořádné množství stříbrných točených náramků, stříbrný náhrdelník skládající se z kroužků, řecký jezdec vyřezaný z kosti, široké hroty oštěpů a šípů se třemi vroubkami z bronzu, mléčně bílé skleněné koule a malý 30 milimetrů v průměru obsahující hliněný šálek posázený kolem dokola hroty (obr. 58). V téže skříni jsme viděli opět mimořádné množství hrotů šípů nejrůznějšího druhu z téhož tmavošedého bronzu ze Zolotonoše ²⁹⁾, Kremenčuku ⁹³⁾ a z Lochvycje ⁹⁴⁾, měst v blízkosti Dněpru pod Kyjevem v Poltavské gubernii, opět mimořádné množství hrotů šípů nejrůznějšího druhu z téhož tmavošedého bronzu. Nejčastější byly ty trojhranné, ale také ve tvaru kopí nebo listu, někdy tak jako ty západoevropské hroty oštěpů proražené po obou stranách dutinkami na násadec, vyřezané poloměsíčitě, což nemá ten účel, jak míní Frank, zbraň odlehčit, neboť od hrotů šípů se vyžaduje opak (obr. 59), některé z nich měly značný

postranní háček na dutince pro násadec, tvarem se podobají římským a těm hrotům šípů a oštěpů z bronzu a ze železa, nalezeným v Německu. Také v Dolních Rakousích se prý vyskytly u Reinprechtspölly ^{95x}) ve velkém množství. U Kremenčuku byly nalezeny tisíce těchto hrotů na jednom ostrově Dněpru. Z onoho místa pocházejí také ty zelené a hnědé skleněné perly, hroty šípů ze železa, stříbrný plech, jantarové korále a nářadí ze železa ; jako : trojzubec (obr. 60), škrabka (obr. 61) a ohnutý železný hrot opatřený dutinkou na násadec (obr. 62). U Kremenčuku byly dále nalezeny ozdobné kamenné kladivo z křemene s velkou krásnou modrou perlou, vykládanou žlutou slonovinou, kolem ní probíhajícími čtyřúhelníkovými poli ; koláč ryzí síry (obr. 63), jemná rumělka a mnoho bronzových kroužků.

Nález z kurganů u Černihiva ⁹⁶⁾ vynikají bohatostí, zvláštním poměrem a neobyčejnými poměry, za nichž byly nalezeny. Tato zvláštnost spočívá v tom, že tyto předměty jsou většinou více méně ohořelé, spečené do velkých kusů. Některé z těchto kusů byly vystaveny jako prohlídkové kusy, skládají se ze stavené, kysličníkem stmelené a spečené směsi železných mečů, hrotů kopí, oštěpů, dýk, železných vrhacích seker, železných nebo bronzových přileb, kusů výbroje, železných pancéřových košil, bronzového plechu, v tom dřevěného uhlí, lidských kostí a páleného vápna ; jestli se nemýlím. Tento nález získává tím více zájmu, protože jsem podobný, svým poměrem zcela stejný, učinil na obětišti v jeskyni Býčí skále, zde jako tam jsou to neforemné kusy, podobné směsi, které musely být sochory nejdříve vyzvednuty. Nejsou sice žádné meče, ale zato zbytky vozu, vnější zděř, obruč (?), železné palcáty, bronzový plech, bronzové roury, spálené zvířecí a lidské kosti, uhlí a pálené vápno. Také ostatní nalezené předměty z těchto kurganů nesou více méně stopy účinku ohně ; byly vystaveny kostěné desky ozdobené arabeskami, pravděpodobně kování nožů (obr. 64, 65, 66), dlouhá kostka s očky (obr. 67), železné vrhací sekery s laloky na násadec a velmi mnoho kotníkových kostí malých přežvýkavců, které byly používány jako hrací kameny, jak se to ještě dnes děje v mnohých krajích Ruska pod názvem hra astragalus.⁹⁷⁾ Avšak ty nejkrásnější kusy jsou dva dosti zachovalé, zpoila spálené poháry na pití z úplného hovězího rohu, jehož okraj je lemován velmi širokým stříbrným kováním, který je leptán nejen nanejvýš krásnými arabeskami, ale také figurami, draky, ptáky Nohy, atd., a poukazuje na dokončené řecké umění. Lze děkovat zuhelnatění rohové substance, že tyto skvostné kusy zůstaly zachovány. Některé přitom nalezené mince pocházejí od Basilia ⁹⁸⁾ a Konstantina a vysvětlují stáří těchto kurganů. Železné meče jsou značné velikosti, mají buď jednoduchou nebo dvojitou horizontálně vyřezávanou půlkulatou hrušku (obr. 71, 72), rovně parírovanou tyč, širokou a velmi dlouhou čepel. Přílby jsou buď ze železného nebo z bronzového plechu, velice špičaté a vysoké, s lomeným hrotem a krátkou šijovou částí. Nikoli bez zájmu jsou : malá, z hlíny velice primitivně utvořená pohárovitá nádoba (obr. 73), svitek, přeslenovitě provrtaný, z hlíny (obr. 86) a dvě půlkulatá hliněná tělesa s vtlačeninami ve tvaru díry, z nichž pět je kol dokola tělesa a šestá na špičce (obr. 74). K dobře zachovalým předmětům patří ještě kostěný hřeben s obvyklými kostěnými ornamenty (obr. 82).

Z jednoho kurganu u Kurska ⁹⁹⁾ pocházejí bronzové spirály, železné nože, malé bronzové kruhy, krásně točený náhrdelník, podlouhlé skleněné perly vykládané zlatem a stříbrem, bledě zelené skleněné hvězdy s pěti laloky a růžice (obr. 75), jaké jsem podobné našel v jeskyni Býčí skále, poloměsíčitě ornamentované bronzové přívěšky atd. (obr. 76,77).

Novgorodská ¹⁰⁰⁾ gubernie dodala železnou, velmi pěknou rukojeť meče s hruškou s pěti laloky a rovnou parírovanou tyčí (obr. 78) ; skvostné přívěšky ze zlata a z bronzu, skleněné perly všeho druhu, vykládané zlatem ; ozdobné předměty, kostěné nástroje atd. Minská gubernie nabídla zpoila ohořelé hliněné nádoby s kresbami na dně (obr. 79,80),

krásnou karneolovou ¹⁰¹⁾ perlu (obr. 82), skleněné perly, bronzové kruhy, točený náramek, malý palcát z bronzu ; Tver ¹⁰²⁾ : skleněné perly, náramky, kříže, kruhy, spony a pásy s ornamenty, přezky ze stříbra. V blízkosti Kyjeva (Jordánský kostel) byly v jedné mohyle nalezeny : tři kusy koláčů síry (obr. 63), skleněná perla ze zeleného skla, dvě velké vykládané trojúhelníkovité skleněné perly ze špinavě zelené skloviny se žlutými vloženými pruhy (obr. 85), podobné některým z jeskyně Býčí skály na Moravě, velká jantarová perla, železná lžice a klíč, železná vrhací sekyra, železné třecí misky z ústřice a ze zavinitce a něco rumělkové zeminy.

Od Volhy v Jaroslavské ⁶⁶⁾ gubernii pocházejí krásná kamenná kladiva s otvorem pro násadec vybraného tvaru z hadce ¹⁰³⁾, dioritu, atd. ; řetěz provrtaných špičáků psa, vlka, medvěda ; přitesané nože z pazourku, jeden brusný kámen a dvě hliněné nádoby s pruhovanými ornamenty. K těmto zmíněným nalezeným kusům se řadí ještě skvostné starožitnosti nalezené dr. Ivanovským ⁴⁰⁾ na severu, hrabětem Uvarovem ve Finsku, jenž vyobrazil a popsal ve velké, bohatě vypravené monografii. Sestávají se většinou z krásně vypracovaných barbarských zvířecích figur, charakterizujících Finsko, představujících bronzové spony s dolů visícími řetězy a zvláště utvářená chřestítka.

Na závěr se ještě zmíníme o skvostné obličejové váze, udělané z bronzového plechu (obr. 83), která byla nalezena v Pskovské ¹⁰⁴⁾ gubernii v okrese Velikije Luki ¹⁰⁵⁾, při urovnávání kopce, na jehož vrcholu stál ve čtrnáctém století klášter jménem Trojicko-sergijevská ¹⁰⁶⁾ lávra, a nyní je v majetku hraběte Uvarova. Je to zjevně krásná řecká práce, pro což mluví tvar a mistrovské zhotovení.

Poněvadž mým úmyslem je podat jenom stručný nástin pravěkých památek výstavy, musím se tedy omezit na to, co jsem právě řekl, a připojuji k tomu také své subjektivní mínění o těchto nalezených předmětech všeobecně a závěry vyplývající z této úvahy.

Po opakovaném srovnávání ruských nalezených předmětů, jak jednotlivých, tak v celku s těmi mně známými starožitnostmi ze západní Evropy jsem dospěl k názoru, že na jihoruských nálezech lze obzvláště pozorovat asijský, íránský a řecký vliv, proto se většinou podstatně liší tvarem, stylem, kresbou od oněch západoevropských bronzů s etrusko-italickým charakterem ; dále je pravděpodobné, že tento vliv, podmíněný příznivou polohou země, se dostal z jižního Ruska až do baltských provincií, snad ještě dále, ba až do severních částí střední Evropy ; názor, který naprosto není osamocen, neboť již Hildebrandt ^{107X)} se vyslovuje pro východní původ západní, zejména švédské kultury doby kamenné a pozdější kultury doby kovové, Crewingk ^{108X)} poukazuje na východní kulturní hnutí, a sám Worsaae ^{109X)} udává v mladší době kamenné proudění, táhnoucí z jihovýchodu do jižního Ruska. Vůbec není nepodložené předpokládat spojení mezi Černým mořem a Baltským mořem a toto spojení se mohlo dít při tehdejší nepohostinnosti Ruska, po Visle dolů nebo po Dněpru nahoru přes Mahiljov ⁶⁸⁾ ke Smolensku ¹¹⁰⁾ do Vitebska ¹¹¹⁾ a odtud po Daugavě ¹¹²⁾ do Baltského moře. Snad to byla tatáž obchodní cesta, po které Peringskjöld nechal cestovat své Skandinávce po vodě přes Rusko do Řecka ; plavili se po Daugavě nahoru, pozemní cestou dosáhli Smolenska, aby potom jeli po Dněpru do Černého moře. Ta první cesta je již uznávána, Crewingk a Conestabile ^{113X)} již mluví o obchodních cestách, které vedly od Černého moře podél Visly do Baltského moře.

Adam z Brém^{114X}) nechává Řeky obchodovat u ústí Odry, nepřinášeli zboží pouze do estonských přístavů, ale také ještě dále; udává, že v Kurónsku⁷⁴) bylo velmi mnoho zlata a stříbra, které se tam dostalo orientálním obchodem z Ruska. Cesta po Daugavě a po Dněpru (dřívější Borysthenes) vedla do Řecka, proto nazývali Normani¹¹⁵) Jihorusy, provozující obchod, kteří se objevovali u Baltského moře, Řeky, a zemi, odkud přicházeli, Řecko. Adam dále dodává, že jedno spojení vede ze Šlesvicka přes Wolin¹¹⁶) v Pomořanech do Řecka, jehož hlavní město je Chive (Kyjev), do nějž se lze dostat za 43 dní

Podle Worsaaeho je zlato a měď zemi na jihu Baltského moře nejvíce podobné zlatu z pohoří Ural, kde lze najít ještě stopy starých dolů, podle něj byly přinášeny kovové předměty přes Rusko k Baltskému moři, zejména to byla řecká kolonie Olbia¹¹⁷) na Černém moři, která vedla obchod přes Rusko do baltských provincií. - Lze také předpokládat, že se využívaly řeky jako jistá pohodlná cesta, a hlavně Dněpr, který vedl do blízkosti Daugavy.

Skytové a Sarmati měli kovy v hojném množství, zejména zlato a stříbro, které dostávali nejen od Řeků, nýbrž také z dolů a od asijských národů, tak mluví Plinius¹¹⁸) o prastarých šachtách (cuniculis) a rudných jamách (metallis), které ležely v provincii Dauria u města Argun a řeky Serebrinka. Zemi Argun a její zručné obyvatele vzpomíná už Markus Paulus, její doly Isbrand Ides a Strahlenberg, kteří hovoří o troskách budov, náspech, železných kolech vozů a mlýnských kamenech, které je tam prý možno nalézt; bylo tam nalezeno stříbro, železo, olovo a měď, v dřívějších dobách také zlato. Země, kde tyto doly byly, se jmenovala Dauria (Taurica, hornatá země).

Skytové ji nazývali Arima, od skytského ar (kámen) ? a ima (země) ? a označovali tím kamenitou hornatou zemi, která souhlasí s Pliniovým Abarimonem, zemí, která leží uprostřed pohoří. Její obyvatelé byli Arimasповé, rudokopové a zlatokopové, a byli líčeni jako Kyklopové s jedním okem, což se mně zdá, že poukazuje na jejich zaměstnání. Plinius tu zemi popisuje a cituje Hérodota¹¹⁹) a Aristeia Proconnesia¹²⁰), kteří tvrdí, že Arimasповé vedou ve svých rudných dolech nepřetržitou válku s duchy hor a odebírají jim zlato. Tato pověst se zdá, že je podložena okolností těžby spojené s velkou námahou a nebezpečím.

Podle Rougemonta^{121X}) je Ibérie, Pontus neboli severní Chaldejsko bohaté na kovy, má to být vlast Chalybů¹²²) neboli chaldejských kovářů a jedno z nejbohatších středisek pravěké metalurgie. Homér¹²³) uvádí město Alybe, jako město Chalybů, které je bohaté na stříbro. Pro tento údaj mluví také stříbrné doly nalezené u Taraboli (Tripolis), které, soudě podle zde nalezených tavicích tyglíků, mají vysoké stáří a bylo v nich velice záhy těženo.

Ze země Chalybů, u Trapezuntu¹²⁴), jsou známy také měděné doly z nejstarší doby; u pramenů Tigridu¹²⁵) na Libanonu u starého města Chalcis. Cín mohly skytské národy Černého moře dostávat také z Abeste starých, který ještě v křesťanské době provozoval obchod s cínem, byl přinášen k jezeru Zareh, odkud jej vozily karavany přes oázy íránské pouště do Tigres a k Černému moři. Podle Hérodota dostávaly ruské národy zlato od Skytů a Chazarů¹²⁶) v Asii, kteří jezdili se svými vozy až do Indie. Proto je více než pravděpodobné, že sarmatské a skytské národy, které obývaly Rusko a severní část Černého moře, braly své kovové zboží také přímo z Asie a z asijských dolů, z toho vyplývá, že také asijský průmysl kovů měl na jejich zboží, zejména na tvarování a jeho techniku podstatný vliv, a projevuje se vedle později nastoupivšího řeckého, tento vliv pronikl také až do baltských provincií a na daleký Sever.

Hildebrandt ^{127X}) připouští také tento vliv z Východu. Tvrdí, a právem, že obchod se stříbrem národů ve skytských zemích byl významný a rozprostíral se od Kazaně až k Baltickému moři ; stříbro ty národy dostávaly od vladařů Východu, přinášely stříbrné pruty a ozdoby všeho druhu, které putovaly ve velkém množství do Gótska, takže Norsko bylo oblastí nejbohatší na stříbro. Také ty mnohé mušle kauri ¹²⁸), jichž se tak mnoho našlo v hrobech baltských provincií, poukazují na pozemní obchod na Východ.

Je také velmi pravděpodobné, že spojení jižního Ruska s Baltským mořem bylo známo Féničanům ¹²⁹), neboť tito rozšířili svůj obchod až do Azovského ^{130X}) moře a své výrobky směňovali za ty z jižního Ruska, zejména hledaným artiklem byla sůl, kterou dodávali Halizonové, sídlící na slané řece mezi Bugem a Dněprem, kterou také těžili Řekové ; je dokonce pravděpodobné, že Féničané samotní používali obchodní cestu po vodě, podél Dněpru, aby se dostali kratší a bezpečnější cestou do Baltského moře. Obchod skytských a sarmatských národů s Řeky na severu Černého moře byl dán rozšířenými řeckými koloniemi na jeho pobřeží. Polybius ¹³¹) velebí velké bohatství těchto zemí, které provozovaly vynikající obchod s jihem. Za časů Konstantinových byl obchod s Řeckem ve velkém rozkvětu, pro výbornou sůl, která Skytům a Řekům, kteří bydleli na Krymu, chyběla. Podle Konstantina drželi Pečeněhové celou zemi na Dněpru až ke končinám Chazarů a ke Krymu, provozovali čilý obchod s pobřežím a vozili zboží po Dněpru nahoru až do ruského vnitrozemí. Při tomto obchodním spojení lze předpokládat, že kovová kultura těchto národů byla také podstatně dotčena kulturou řeckou, a vskutku vidíme na většině nalezených předmětů pozdější doby vyhraněný řecký vliv, je to zejména těch mnoho ozdobných předmětů, filigránská práce, přívěšky, kroucené a točené náhrdelníky a náramky, kování opasků, skleněné a kamenné perly, hroty šípů atd., aniž by přitom zcela vymizela asijsko-iránská kultura, již živě připomínají ty mnohé bronzové předměty s barbarskými kresbami a ornamenty, figury, atd. Tuto iránskou kulturu také předpokládá Rénan ¹³²), který ji nechal sestoupit z iránských náhorních rovin k břehům Tigridu až k Černému moři a odtamtud až na anatolský poloostrov, aby se potom spojila s frýgickou, lýdskou a lýčanskou. Vliv této kultury na severní kulturu musel být proto veliký.

„Jižní Rusko“, říká Worsaae, „bylo již v 7. a 8. století před narozením Krista v důsledku mnoha řeckých kolonií na Černém moři sídlem vysoké a kvetoucí kultury, které nechyběly železné nástroje. Styk s velmi vzdělanými sousedy nemohl zůstat bez vlivu na skytské národy, to ukazuje obsah jejich hrobů, a sice nejenom předměty, které dostali od Řeků, ale také vlastní průmysl.“

Lubbock ¹³³) předpokládá jako charakteristickou fénicko-řeckou ornamentiku organickou, obrazy, vzaté ze života zvířat a rostlin, a z toho vzniklé arabesky. Tato ornamentika se na ruských předmětech nachází často, avšak téměř vůbec ne geometrická, která by mohla poukazovat na etrusko-italský původ.

Mezi nálezy, které byly vystaveny, postrádáme mnoho tvarů, které jsou charakteristické pro západní Evropu, zatímco jiné s nimi souhlasí. K těm prvnějším patří ty bronzové meče s čepelí ve tvaru kopí, u nás tak časté, těžké, lité a zhotovené náramky, spirálovité náramky, palcáty s lalokem pro násadu, ozdobné terče a zejména s malými výjimkami spony, naproti tomu zde nacházíme ve velkém počtu náhrdelníky a náramky z bronzu a ze stříbra, různé bronzové přívěšky s barbarskou kresbou, představující někdy zvířecí postavy (obr. 84), zvláště utvářené přezky, půlměsíce a podobně.

Skleněné perly jsou velice časté, avšak řídké jantarové perly, naproti tomu mnoho z kamene, karneolu ¹⁰¹), onyxu ⁹), atd., ale nápadně málo hliněných větelů a vůbec žádné u nás se tak často vyskytující tak zvaná hliněná závaží (tkalcovská závaží).

Avšak jedno má Východ se Západem společné, je to zdobení předmětů kostěných, a sice jednoduchý nebo dvojitý kruh s tečkou uprostřed. Nachází se na kostěných předmětech ze Sibíře, stejně jako na oněch z Finska, jižního Ruska a západní Evropy.

Nápadná je ta okolnost, že téměř většina bronzu byla nalezena se stříbrem a železem, z čehož lze usoudit na rannou znalost obou posledně jmenovaných kovů.

I když nám tato výstava ještě nedává úplný obraz pravěké kultury Ruska, pak alespoň úplně dosáhla svého účelu, že mohla provést srovnávací studie. Bohužel byla daná doba příliš krátká a náš zájem byl tak velmi vyžadován i jinde, že jenom poněkud bylo možné načrtnout z toho stručný nástin. Můžeme za to jenom projevit kongresu nejvyšší uznání, tím spíše, že se ještě snažil upoutat náš zájem vysoce zajímavými exkurzemi.

Dne 16.srpna se konal výlet do kyjevských kostelů, prohlédli jsme si skvostná kostelní paramenta ⁷), obdivovali jsme freskové malby a byla nám vysvětlena stará architektura a zajisté neodešel nikdo z těchto posvátných síní neuspokojen.

Stejně zajímavý byl výlet do kostelů a klášterů blízkého Podilu, jmenovitě do Bratského monastýru ¹³⁴), který vzbudil všeobecný zájem svou bohatou archeologickou sbírkou ; zde byly vysoko nastřádány staré rukopisy, staré slovanské dokumenty s obrazy a iniciálami, v řeckém nebo hlaholském písmu, bohatá sbírka mincí a množství bronzových předmětů, které byly bohužel promíchány mezi sebou bez udání místa nálezu a bez řádu ; všiml jsem si mezi tím malého bronzového býčka, který se překvapivě podobal obrazům zvířat z Hallstattu, ale přes úsilí jsem se nemohl dozvědět místo nálezu. V jednom rohu skříně leželo bez povšimnutí na sebe naházeno velké množství moábských starožitností, většinou bůžci z hlíny, nádoby a střepy s fénickým a punským písmem, které kdysi přinesl jeden zbožný bratr z milované země. Podnikl jsem to, že jsem je pokud to šlo, nakreslil, a ty kresby později uveřejním.

20.srpen byl využit k tomu, abychom si udělali výlet do blízkého kláštera Lávrý ¹³). V tiché hrůze proběhla společnost bludištěm jeskyní pešcer, kde leží ve svých komůrkách mumie mnoha mnichů, kteří zde v kobce žili životem strádání, a nikdy více nespátřili denní světlo.

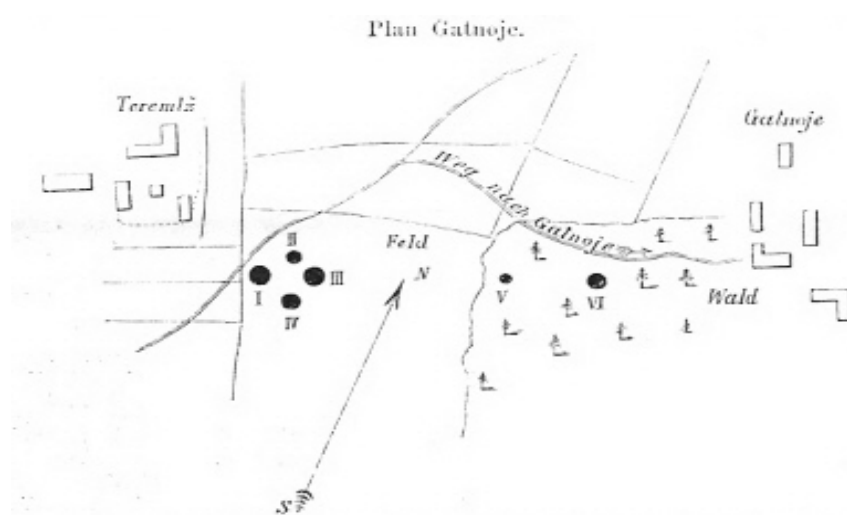
Dne 25.srpna byl kongres pozván k velkolepé zahradní slavnosti u generálního guvernéra knížete Dondukova Korsakova ³³). V 9 hodin večer se shromáždili všichni členové kongresu a mnoho významných osobností města u knížete. Velký park byl osvětlen tisíci barevnými lampióny. Ve všech chodbách se skvěly transparenty, pohledy Kyjeva a tóny mnoha hudebních sborů zněly střídavě s válečnými písněmi donských kozáků anebo s milými písněmi Ukrajiny čerstvým večerním vzduchem, bylo podáváno občerstvení všeho druhu a v živé konverzaci se vedlo společnosti dobře.

Na zahradním náměstí před zámkem zažil velký transparent se jménem Jejich Veličenstev v pestrých barvách a osvětloval blízké skupiny ve stálém střídání barev.

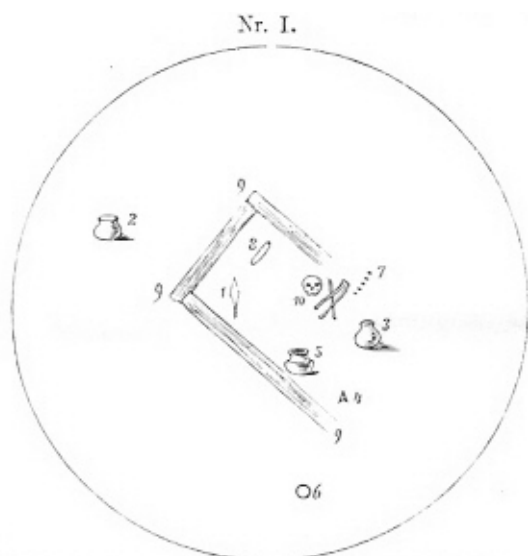
Tu zazněly krásné melodie ruské hymny a najednou byla celá zahrada v pestrém moři plamenů ; hromové hurá zaznělo ze všech hrdel a svědčilo o loajálním smyslu přítomných. – Sotva ty tóny dozněly, když hudba začala znovu, ale tentokrát to byly domácí nápěvy, zazněl známý kus „dunajské valčíky a mé Rakousko“ a odrazil se od kostelů a klášterů venku ve starém Kyjevě. Nám několika Rakušanům bylo, jako kdyby sem byly tyto tóny přeneseny z Rakouska, aby nám připomněly naši krásnou vlast.

Ještě dlouho trvala slavnost v zahradě, až jsme byli pozváni do třpytivě osvětlených, luxusem vybavených sálů k večeři, jenž nám dala pojem o ruské pohostinnosti. S laskavou přívětivostí udělal guvernér projev úcty, přátelskými slovy se obrátil na každého ze svých hostů a ukázal, že tato pohostinnost je nejen formální, nýbrž také skutečná a srdečná.

23.srpna, neděle, byla určena pro podniknutí výletu do kurganů ležících u vesnice Hatnoje, 12 verst [= 12,8 km – pozn.překl.] západně ¹³⁵⁾ od Kyjeva, které měly být

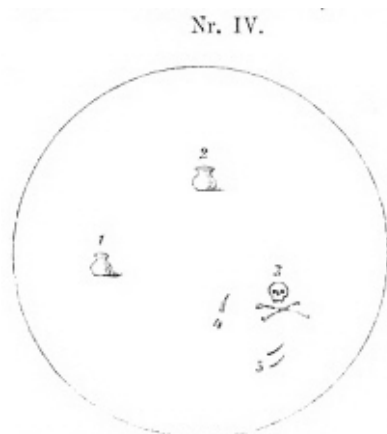

otevřeny a prozkoumány v naší přítomnosti. Poté, co byli prof. Antonovič ³⁵⁾ a Leger ⁵¹⁾ vysláni den předem, aby dohlédli na práce, následovali jsme druhého jitra my, když již slunce stálo dosti vysoko na horizontu. Tažení čtyřmi koňmi, zapřaženými podle ruského zvyku vedle sebe, jsme jeli v nataženém klusu nahoru a dolů, cestou necestou, širokými ulicemi Kyjeva do daleké úrodné nížiny nepřetržitě kupředu na západ ; mračna prachu vířila kolem nás a vůz jel pořád v šíleném spěchu přes pole, louky, malé háje, kolem malebně ležících vesnic nebo přátelských jednotlivých chýší, nebo kolem osamělé studny s okovem, z níž čerpala ruská děvčata vodu. Konečně jsme dojeli do Hatnoje, kde se společnost shromáždila. Společně jsme se vzchopili a odebrali se do blízkého dubového lesa, kde se nacházely dva z těchto kurganů a byly již téměř zcela otevřeny. Nachází se zde šest tumulů, táhnoucích se od východu k západu (čís. I, II, III, IV, V, VI), z nichž dva (čís. V a VI) ležely v lese a byly porostlé duby, ale ty ostatní čtyři byly na volném poli a zdálo se, že hodně utrpěly každoročním oráním na tvaru a velikosti. Jejich velikost kolísala od 0,85 m výšky a

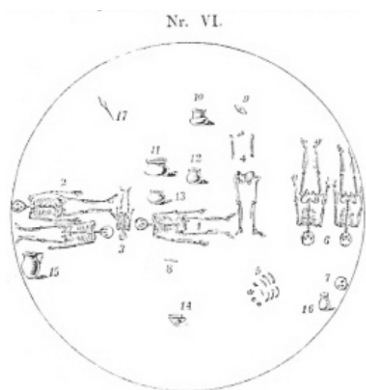
22 metrů obvodu až po 2,65 metru výšky a 265 metrů obvodu. Kurgany čís. I a IV otevřel profesor Antonovič již 19.července. V tom prvnějším našel stopy po dřevěných trámech, které byly složeny do čtyřúhelníku, v něm železný hrot kopí, mnoho hliněných urn s čárkovými ornamenty, podobných těm na obr. 84 tab. I, jeden hrot šípu z pazourku, malé skleněné perly, jeden vyleštěný kámen a lidské kosti, mimo čtyřúhelník ležela měděná deska (snad zrcadlo) a hliněná nádoba, v tom druhém jednu urnu zhotovenou z červené hlíny s uchem a čárkovými ornamenty, druhou z hnědé hlíny, jednotlivé kusy zvířecích rohů a ojedinělé lidské kosti.

Tumulus čís. VI v lese již byl úplně otevřen, dělníci vybrali po vrstvách jemnou, mnoha kořeny prorostlou humusovou půdu bez kamenů. Byl zvolen tento postup, aby byly zachovány vyskytující se starožitnosti ve své poloze, aby získali členové kongresu celkový obraz. V prvním metru hloubky našli dělníci železný hrot kopí a o metr hlouběji se dostali na dno hrobu. Bylo odkryto sedm (?) lidských koster, které byly uloženy v jemné, popelovité půdě, na žlutém písku, který se mimo tumulus nevyskytuje, s urnami a kamennými nástroji, které ležely rozptýleny kolem. Blízko středu ležela jedna 1½ metru dlouhá kostra mladého, asi 18-letého děvčete, v natažené poloze s hlavou skloněnou poněkud na stranu směřující k západu; části kostry byly úplně zachovalé, rovněž lebka. Vedle levé strany této kostry stály čtyři nádoby různé velikosti urnovitého tvaru, vypracované ze zcela vypáleného jílu, ozdobené čárkovými ornamenty. Největší nádoba

obsahovala ještě jednu menší vypouklou, miskovitou urnu. Na západním okraji ležely opět vedle sebe dvě kostry, jedna s hlavou na východ, druhá s hlavou na západ. Vedle nohou té poslední stál džbán s ouškem. Mezi těmito kostrami a kostrou dívky uprostřed leželo napříč asi ½ - 1-roční dítě, avšak východně od kostry dívky, rovněž napříč, se nacházely dvě dolní končetiny s pánví v natažené poloze, dvě kosti pažní a polovina dolní čelisti; přitom bylo nápadné, že po těch chybějících kostech nebylo možné dokázat ani nejmenší stopu, dále že všechny kosti se vyskytly v té poloze, do které by se dostaly při pohřbu celého těla. Při bližší prohlídce úlomku dolní čelisti se ukázalo, že druhá větev byla

odlomena, stará lomná plocha poukázala na to, že se to muselo stát ještě před pohřbem; o něco jižněji leželo několik žeber a obratlů, východně opět dvě lidské kostry v příčné poloze s ploše rozmáčknutou lebku^{136 X)} a na východním okraji velmi dlouhá lebka, která byla silným tlakem na jedné straně ohnutá, s malou nádobou na straně. Je možné, že ty části kostry, které k tomu patří, leží ještě pohřbeny pod východním okrajem. Jiná nádoba, malá, vypouklá, s ouškem, stála mimo ve východním směru, který kostry zaujímaly, uprostřed jižní poloviny tumulu. Byly nalezeny dva kusy kamenných zbraní, malé leštěné úzké a tlusté dláto z pazourku, které se nacházelo poněkud vzdáleno od pravé strany kostry ležící uprostřed a malé velice hezké kladivo s dírkou pro násadu z jemnozrné žuly, které leželo poblíž dříve zmíněné větve dolní čelisti.

Lebka kostry ležící uprostřed je ortocefální [= normální velikost hlavy – pozn.překl.] s nízkým čelem ustupujícím mírně dozadu, s širokým vejcovitým obrysem, mírně vyčnívajícím týlem. Ta druhá dosti zachovalá lebka byla nadpřirozeně dlouhá a úzká, tento tvar vznikl zjevně časem stálým tlakem hmoty zeminy, pro což mluví také neobyčejně silná vypouklina jedné strany. Ostatní lebky byly zmáčknuty zcela na plocho.

Zvláště zajímavý je nález, o kterém mně řekl pan Leger, který jej učinil ve vyházené hlíně a který byl při kopání s největší pravděpodobností přehlédnut. Je to horní třetina levého lidského femuru [= kost stehenní – pozn.překl.], jehož trochanter [= chocholík – pozn.překl.] a stehenní krček jsou odlomeny a který vykazuje na přední ploše po obou stranách pět hlubokých zářezů, udělaných na čerstvé kosti, jenž byly zjevně udělány lidskou rukou, pro to mluví pravidelné uspořádání vroubků. Kost je zetlelá, dutá, její spongiózní [= houbovitá] substance úplně odstraněná, a celá pokryta dendrity.¹³⁷⁾ Vedlejší náčrt znázorňuje tuto kost a stopy lidské činnosti, které se na ní nacházejí

Zvláštní a nápadné je chybění jednotlivých kostí, což může být zdůvodněno pouze rozkouskovaním těla. O klamu zde podle mého názoru nemůže býti ani řeči, který by měl snad důvod v nějakém dřívějším zetlení jednotlivých kostí, neboť by to bylo nevysvětlitelné, proč právě některé kosti kostry byly úplně zetlelé, zatímco jiné odpovídající kosti, jako humerus [kost pažní – pozn.překl.] a polovina dolní čelisti rástaly neporušeny, také tímto předpokladem není vysvětlen starý lom dolní čelisti, stejně málo je vysvětlena ta opracovaná lidská kost. Důvod tohoto rozkouskování může snad spočívat, stejně jako na jiných místech, ve dvojitěm způsobu pohřbívání, v pohřbu spalováním jednotlivých částí těla.

Také druhý tumulus (V), ačkoliv dal malý výtěžek, nabídl podobné zajímavé poměry. Našli jsme v něm blízko středu ležet rovněž na žlutém písku $\frac{1}{4}$ metru dlouhý brusný kámen ze žuly, vedle něj hromadu dřevěného uhlí a 8 centimetrů velké kulaté bronzové

1. Schleifstein. 2, 3. Urnen. 4. Schüssel. 5. Bronzespiegel. 6. Steinhammer. 7. Kohle. 8. Menschenschädel. 9. Tibia. 10. Eisenstück.

zrcadlo (obr. 86), dále zcela zoxidovaný kus železa palec dlouhý, plochou širokou hliněnou mísu, malý hliněný pohárek, nádobu s čárkovanými ornamenty (obr. 84) a velmi pěkně broušené kladivo s dírkou pro násadu z křemene, stejné podoby a tvaru, jako ze šestého tumulu. Také ty nádoby byly stejné povahy a tvaru, se stejnou keramikou, zpola ohořelé a zhotovené z volné ruky.

Lidské pozůstatky se omezovaly na dvě lebky, které ležely jedna na druhé, z nichž u jedné chyběl týl, u druhé kost temenní, a dvě kosti bércevé, které ležely velice vzdáleny napříč.

Třetí tumulus (čís. III) obsahoval velké množství střepů hrnců a dvě zcela zetlelé a zpola zpráchnivělé kosti bércevé; zde to byly zjevně poslední zbytky zpráchnivělé kostěné konstrukce, k jejímuž rychlejšímu rozpadu snad hodně přispělo každoroční orání.

Je zjevné, že všechny tyto kurgany, ačkoliv v některých z nich nebyly nalezeny žádné kovové předměty, přináležely době železné, pro to mluví také zcela stejné poměry a přítomnost stejných nalezených předmětů ; dále že pravděpodobně patřily jednomu a témuž národu, pro to mluví ty stejné nádoby a jejich stejná keramika. Říkám doba kovová, poněvadž podle mého vědomí ještě nebyla dokázána pro Rusko nějaká zcela samostatná doba bronzová, přičemž se stále nacházel bronz se železem, stříbrem nebo zlatem, nebo alespoň byl nalézán za poměrů, za jakých lze předpokládat ještě jeden jiný kov. Tedy nějaké dělení doby bronzové a železné nemá žádné oprávnění, alespoň pro veliké oblasti Ruska. Přece však víme výzkumy profesora Przyborowského^{138X}) z Varšavy, že u těchto národů, které obývaly břehy Visly, doba bronzová vůbec nebyla, že doba kamenná těchto národů pokračovala bezprostředně do doby železné a trvala ještě dlouhou dobu vedle ní.

Poledne bylo dlouho pryč, dělníci pilně pracovali na odkopání posledního tumulu. Slunce pálilo horkými sežehujícími paprsky a vyhnalo nás, abychom zatím vyhledali ochranu v blízké vesnici, kde se nám nabízel obraz ukrajinského selského života. Chaloupky jsou většinou zbudovány ze dřeva s dvojitými stěnami, které jsou vyplněny mechem, stáje a kůlny jsou provedeny z pletiva, mezi něž se vkládá sláma nebo mech, na což přijde položit slaměná střecha. Každá chaloupka má jednu nebo dvě světnice, síň, malou kuchyň a komoru, jsou úplně podobné našim slovanským selským chaloupkám. Vstoupíme-li do nich dovnitř, budeme překvapeni milým a čistým vzezřením příbytků ; velká kachlová kamna s krbem, široká postel tvaru pryčny, stůl, lavice a křesla, na stěnách svaté obrazy a jedna nebo více desek, na nichž je vystaveno kuchyňské nádobí, spolu s dřevěnými lžicemi visícími na stěně je to celé zařízení těchto pokojů.

Velmi poutavý je tvar kuchyňského nádobí. Je zhotoveno z černé hlíny bohaté na slídu, často vyhlazeno tuhou, většinou bez uch a má krásný, elegantní, silně vypouklý tvar, zcela podobný některým našim slovanským urnám na popel, ani poklop nechybí, vytváří

Fig. 93.

k tomu většinou mísu nebo talíř. Tento tvar, který je načrtnut na vedlejším obrázku, je tak všeobecný, že může být považován za pro Slovany zvláštní a charakteristický, se zajisté dochoval z nejstarších dob. Pán domu je hezký vysoký muž s ušlechtilými tahy obličeje, oděný do ručně tkaného plátna, přijal nás se srdečnou přívětivostí a bezmeznou pohostinností. Byl přinesen chléb, sůl, med, mléko, pečená kukuřice, melouny, produkty jeho hospodářství a my jsme byli co nejpřátelštěji pozváni ; rovněž přátelská byla domácí paní a její dcery, jejichž hezké obličeje ještě půvabněji vynikaly krásným ukrajinským krojem, který se sestává z košile, vyšívané na ramenou pestrými krásnými ornamenty, z přiléhavého pestře květovaného kabátu bez rukávů a z pestrého šátku uvázaného jako turban kolem hlavy, pod nímž se vlní černé třpytivé copy vlasů nebo bohaté kadeře. Jak známi jsou Ukrajinci, dobromyslný, hodný lid, přátelský, pohostinný, rozvážný, počestný a nanejvýš zbožný. – A teprve jejich písně ! Tyto krásné národní nápěvy, přednášené v nejměkčích mollových tónech, hned žalostné a blouznivé, hned veselé a radostné, v nejlíbeznějších melodiích, jsou úchvatné. Ještě dlouho jsme naslouchali krásným zpěvům, až nás pokročilý čas nabádal k návratu domů. – Už byla tma, když jsme vjeli do třpytivě osvětleného Kyjeva. - Kontrast k právě prožité venkovské idyle !

Dne 29.srpna jsme podnikli exkurzi dolů po Dněpru, po zemi tak bohaté na kurgany a hradiště. Brzo ráno oznámil parník, čekající v Podilu, který nám dalo město k dispozici, dlouho dunícím pískáním, že je vše zařízeno, aby mohl přijmout hosty. V 9 hodin bylo odvázáno lano a parník hučel po Dněpru dolů. Byl-li pohled na město z pevniny krásný a skvostný, pak byl z řeky pohádkový. Jako fantastický útvar se kolem nás vznášelo klášterní město se svým vysokým Ondřejským dómem [Andrijivska cerkva]¹²⁾, potom parky tak zvaných minerálních vod pomníkem Vladimíra, stojícím naproti, potom císařský palác a konečně zeleně vyčnívající zlaté a se zlatými hvězdami kopule Lávrý ; město klášterů ! Dlouho jsme se nemohli odtrhnout od nesmírně rozkošného pohledu, až konečně vše zmizelo v dáli. Ještě na určitou vzdálenost se podél pravého břehu táhnou Kyjevské výšiny, aby potom zmizely v široké rovině ; místy se rozšiřují velké písčité lavice, mezi nimiž teče Dněpr, rozdělen do mnoha větví ; řeku ožívují hejna divokých kachen a vodní ptactvo všeho druhu, na březích a písčinych lavicích pobíhají čile jespáci [latinský název : Tringa] s vysokýma nohama, nebo zde bez pohnutí stojí osamělí rybáři, aby číhali na kořist ; tu a tam je vidět osady nebo hned jednotlivě, hned ve skupinách stojící pahorky, které nám byly označeny jako kurgany. Kolem Trypillja¹³⁹⁾ se opět zvedá několik malých kopců, na jejichž vrcholcích lze rozeznat vykopané náspy a pahorky, hradiště.

V blízkosti Chaleibe¹⁴⁰⁾ jsme vystoupili na zem a vystoupili na hradiště, ležící na vrcholu kopce vedle vesnice Vitačevo, pod jehož příkrými sprašovými stěnami teče Dněpr. Jsou zde pravidelné náspy země, které obklopují vrcholek kopce ve čtyřúhelníku.

Podle dějin zde měla stát osada již v roce 1056 a musí sahat daleko do pravěké doby, pro což mluví kulturní vrstva, nacházející se ve sprašových stěnách přivrácených k řece v hloubce asi 3 metrů, která obsahovala mimo mnoho uhlí také kosti koně, skotu, jelena, vyřezávané zvířecí kosti, množství střepů hrnců pod nimiž se našlo dno nádoby s kresbou obr. 79 tabule I. Na samotných náspech našel mladý hrabě Uvarov³²⁾ při malém vykopávkovém pokusu bronzovou jehlu se širokým knoflíkem. Stopy podobných hradišť se ukazují téměř na všech výšinách, někdy to také byly výstavné kurgany. Slunce již zapadlo, když jsme přistáli v blízkosti Traktomirova u Monastyrku a chtěli jsme navštívit jeskyně vykopané ve spraši u té prvnější vesnice, ty se ale již bohužel zřítily, takže jsme se do nich nemohli dostat. Na blízkých výšinách se ukázaly náspy a kurgany, kopce jsou tvořeny zachovanými ostrovy jurské formace, kterou lze rozeznat jako takovou pro velké množství belemnitů¹⁴¹⁾ ležících rozptýleně na povrchu ; na ni se ukládá spraš, v níž leží svrchu jmenované jeskyně.

Už byla noc, když jsme opustili výšiny a nastoupili zpáteční cestu po proudu nahoru, měsíc rozléval své měkké světlo po široké rovině a zrcadlil se tančíc ve vlnách, panovalo hluboké ticho, přerušované jenom sténáním lodního stroje a monotónním úderem vesel.

Za časného jitra jsme měli v dohledu Kyjev, kterým jsme projeli, abychom se odebrali do Vyšhorodu¹⁴²⁾, ležícího 24 verst [= 25,6 km – pozn.překl.] severně od Kyjeva, kde bylo otevřeno několik hrobů. Vyšhorod leží v mírně vysokých kopcích, staré náspy obklopují malý kostel a ukazují svou velikostí na bývalou mohutnost a rozlohu. Kopce jsou tvořeny spraší, která přechází v podloží do písčitych vrstev, v nichž se vyskytuje množství jantaru krásně žluté barvy a neobyčejné velikosti. Spraš tam vytváří ostré stěny a těží se na výrobu cihel.

Pozdě večer jsme se vrátili nazpět do Kyjeva, který skýtal přátelský pohled svými mnoha světly, zrcadlícími se v řece.

Po této expedici následoval 1.září večírek na rozloučenou u knížete Děmidova³⁴⁾ a 2.září bylo zakončení kongresu, přičemž bylo dohodnuto se příště setkat v Kazani.¹⁴³⁾

Nato jsem odcestoval do Moskvy a do Smolenska, abych dostál svému slovu, které jsem dal knížeti Alexeji Dondukovi Korsakovovi³³⁾, že si prohlédnu jeden bludný balvan s runovým písmem a kresbami zvířat, o němž, stejně jako o přednáškách vhodných pro náš obor, pojednám příště.

V ý k l a d d ř e v o ř e z e b

1 Přitesané hroty kopí z pazourku u Lubny. 2. Úlomek kamenného kladiva z Kyjeva. 3. Kladivo z Kyjeva. 4. Kladivo z jednoho kurganu v Jaroslavské gubernii. 5. Kladivo z Kyjeva. 6. Dláto z Minské gubernie. 7. Červené kamenné kladivo z Oloněcké gubernie. 8. Kamenný nástroj podobný tkalcovskému člunku z Oloněcké gubernie. 9. Dlouhé dláto z Altaje. 10. Trojúhelníkovité kladivo. 11. Kamenné nástroje z Uralu. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22. Kostěné nástroje ze Sibíře. 23, 24, 25, 26, 27. Nože a dýky ze Sibíře. 28. Bronzová jehlice ze Sibíře. 29, 30, 31, 32, 33. Meče z kazaňského království. 34. Dvojitá sekera z kazaňského království. 35. Dvojitá sekera, rovněž odtamtud. 36. Měděná sekera z Astrachaně. 37. Železný hrot kopí. 38. Široký železný hrot kopí z Batujevské mohyly u Pořic. 39. Kostěný válec z Pořic. 40, 41. Hroty šípů z Berdyčiva. 42. Hroty šípů z Cigerina. 43. Hroty šípů s postranními háčky. 44. Hliněná nádoba z Kaniva. 45. Skleněné perly z Vasylkivského kraje. 46. Hliněná nádoba ze Zvenihorodu. 47. Urna z Volyně. 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55. Bronzové přívěšky z Volyně. 56. Nádoba z Kaniva. 57. Bronzové zrcadlo z Perepjatichy. 58. Nádoba z Podolí. 59. Hrot šípů z Kremenčuku. 60. Tři háky ze železa, rovněž odtamtud. 61. Škrabka ze železa. 62. Železný hrot, rovněž odtamtud. 63. Koláč ze síry, rovněž odtamtud. 64, 65, 66. Kostěná kování nožů z Černihiva. 67. Kostka rovněž odtamtud. 68. Kostěná deska rovněž odtamtud. 70. Nůž ze železa s kostěnou stěnkou rovněž odtamtud. 71, 72. Rukojeti mečů ze železa, rovněž odtamtud. 73. Hliněné nádoby rovněž odtamtud. 74. Hliněná nádoba z Černihiva. 75. Skleněná hvězda z Kurska. 76, 77. Bronzové přívěšky rovněž odtamtud. 78. Rukojeť meče ze železa z Novgorodské gubernie. 79, 80. Dna nádob s kresbami z Minské gubernie. 81. Kostěný hřeben z Černihiva. 82. Karneolová perla z Minské gubernie. 83. Bronzová obličejová váza z Velikije Luki. 84a. Bronzový přívěšek. 84b. Urna z Hatnoje. 85. Trojúhelníková perla ze skla z jedné mohyly poblíže Kyjeva. 86a. Dlouhý hliněný větel z Černihiva. 86b. Kulaté bronzové zrcadlo z Hatnoje. 87. Kus nádoby s ornamenty. 88. Škrabka z bronzu z Batujevské mohyly. 89. Opracované lidské kosti. 90. Dnešní nádobí na vaření Rusů.

P O Z N Á M K Y

Řazení poznámek autorových, kterých je 23, bylo z úsporných důvodů začleněno do souhrnného poznámkového aparátu a byly označeny (X). Soubor poznámek se soustředil na nezbytné minimum, jevy, které byly považovány za dostatečně vysvětlené autorem a jevy pro dnes již obtížnou invenci nesnadno identifikovatelné, nebyly uvedeny.

Autorův velmi stručný poznámkový aparát byl doslovně přejet. Doplnující vysvětlivky, které uvádíme níže, jsou zařazeny ve své následnosti podle míst v textu, jsou určeny pro základní věcnou, jmennou a topografickou orientaci čtenáře, a omezují se na méně známé údaje, které nebyly v textu blíže rozvedeny.

- 1) Kozjatyn – město ve Vinnycké oblasti Ukrajiny ; 159 km jihozápadně od Kyjeva.
- 2) Chreščatyk - hlavní třída Kyjeva ; dříve býval hlubokým zalesněným údolím. Dnešní Chreščatyk je 1,5 km dlouhý a 54 m široký, z toho vozovka je 26 m šířky.
- 3) Dněpr – ukrajinsky Dnipro – řeka v evropské části Ruské federace, v Bělorusku a na Ukrajině. Pramení ve Valdajské vrchovině a ústí do Dněperského limanu Černého moře. Délka 2.200 km, povodí 504.000 km². Na středním a dolním toku kaskáda hydroelektráren s přehradními nádržemi. Je splavný 1.677 km, průplavy je spojen se systémem řek Baltského moře.
- 4) Askold a Dir byli podle legendy zabiti kyjevským knížetem Olegem roku 882, na místě údajného Askoldova hrobu je dnes Askoldova mohyla. Byli Varjagové.
- 5) Jaroslav Moudrý (asi 978 – 1054) ; syn Vladimíra Svjatoslaviče, od roku 1016 veliký kníže kyjevský. Za jeho vlády se rozvinuly feudální vztahy ; rozkvět kultury a stavitelství. Bojoval proti Polákům a Litevcům, podrobil si Pečeněhy. Pod jeho vedením byl sestaven nejstarší ruský zákoník. Sarkofág Jaroslava Moudrého se dodnes nachází v katedrále sv. Sofie. Jeho otec Vladimír viz poznámku 15.
- 6) Katedrála sv. Sofie – Sofija Kyjevskaja – původně z 11.století, upravena v 17. a 18.století. Dnes je zde umístěna část umělecko-historických sbírek Sofijského muzea.
- 7) Paramenta = bohoslužebná roucha.
- 8) Kamej – řezaný nízký reliéf využívající různobarevných vrstev kamene nebo skla.
- 9) Onyx – nerost, polodrahokam, odrůda achátu, černobílý nebo červenobílý achát.
- 10) Klášter sv. Michala [Mychajlyvskij Zolotoverchnyj monastyr] v komplexu Vydubeckého kláštera ; založen v létech 1070-1077 knížetem Vsevolodem. Přestavěn v létech 1767-69, naposledy opraven v sedmdesátých letech dvacátého století.
- 11) Děsjatinnaja cerkov – první kamenný chrám Kyjevské Rusi ; založen 989 – 996. Přestavěn v 17.století.
- 12) Dóm sv. Ondřeje [Andrijivska cerkva] ; postaven v létech 1744 – 1753, jedna z nejlepších architektonických prací V.V.Rastrelliho. Dnes slouží jako architektonicko-historické muzeum.

- 13) Lávra je v pravoslavné církvi klášter s privilegovaným postavením.
Zde : Kyjevsko-Pečerskaja lavra, zbudovaná 1051, významné středisko kultury Kyjevské Rusi. Rozsáhlý stavební komplex. V současné době památková rezervace o rozloze 22 ha.
- 14) Klášter Blízkých jeskyní [Bližnije Peščery] – celková délka podzemních chodeb 522 m, tři podzemní kostely. Hrob Nestora, ruského analisty.
Klášter Vzdálených jeskyní [Dalnije Peščery] – celková délka podzemních chodeb 280 m, tři samostatné sektory, tři podzemní kostely.
- 15) Vladimír Svjatoslavovič, zemřel r. 1015, kyjevským knížetem od roku 980. V roce 988 přijal z Byzance křesťanství a poté je šířil na Rusi. Období jeho vlády znamenalo hospodářský a kulturní rozvoj Kyjevské Rusi. Jeho syn viz poznámku 5).
- 16) Hora Athos, výška 2033 m, leží v Řecku na poloostrově Chalkidiké. Autonomní mnišská republika, od 8.století středisko ortodoxního mnišství.
- 17) Katedrála Nanebevzetí Panny Marie, zbudovaná v létech 1073 – 1078 ; nejstarší architektonická památka Lávry. Němečtí okupanti ji v roce 1941 vyhodili do povětří – dnes je v rozvalinách.
- 18) Petr Veliký z rodu Romanovců (1672 – 1725) ; ruský car, vynikající státník, vojevůdce a diplomat. Založil město Petrohrad.
- 19) Nestor – (nar. 2.polovina 11.stol. – zemřel začátkem 12.století) ; staroruský letopisec. Je pokládán za autora letopisu Pověst' vremennych lét.
- 20) Sergěj Semjonovič UVAROV (1786 – 1855) ; hrabě, ruský státník. Předseda Akademie. Odpůrce a protivník Puškinův.
- 21) Atika – nízká zeď nad hlavní římsou zakrývající pohled na střechu, zdobená sochami, vázami, nápisy. Oblíbená v renesanční architektuře.
- 22) Zlatá brána [Zoloti vorota] – hlavní obchodní brána starého Kyjeva, stála již v roce 1037. Výška byla 12 m, šířka 6,4 m. Nyní rekonstruována.
- 23) Nomádizované = kočovnické národy.
- 24) Sarmati – skupina nomádských kmenů íránského původu, žijících v 8. – 4.stol. př.n.l. mezi Donem a oblastí jižně od Uralu, příbuzní Skytů.
- 25) Skytové – souhrnný název pro nomádské kmeny íránského původu, které postupně zaujaly severní Černomoří až k dolnímu Dunaji.
- 26) Tumulus = kuželovitý maloasijský náhrobek.
- 27) Kurgan = mohyla.
- 28) Versta – stará ruská délková míra ; 1 versta = 1.066,781 metrů.

- 29) Zolotonoša – město v Čerkaské oblasti Ukrajiny při Kremenčukské vodní nádrži, jihovýchodně od Kyjeva na říčce Zolotonošce, přítoku Dněpru. Od Čerkas asi 42 km.
- 30) Stopa – stará délková míra. 1 vídeňská stopa = 0,316 metru.
- 31) Čatyrdag – krasová oblast v Hornokrymském pohoří. Wanklem citovaná tatarská pověst se váže k jeskyni Binbaš-Koba ; jeskyně prozkoumána V.V.Markovičem v roce 1876.
- 32) Alexej Sergějevič UVAROV (1824 – 1884) ; hrabě, ruský archeolog. Jeden ze zakladatelů Ruské archeologické společnosti. Spolu se svou manželkou navštívil v červenci 1876 Moravský kras. Syn Sergěje Semjonoviče Uvarova, viz poznámku 20)
- 33) Alexander Michajlovič DONDUKOV KORSAKOV (1820 – 1893) ; kníže, ruský státník, generál armády za balkánských válek s Turky, podílel se na osvobození Bulharska. Je po něm pojmenována jedna ulice v bulharském hlavním městě Sofiji.
- 34) Pavel Pavlovič DĚMIDOV kníže San Donato (1839 – 1885) ; studoval práva, pracoval při ruských velvyslanectvích. Čestný smírčí soudce a starosta Kyjeva.
- 35) Vladimír Bonifatjevič ANTONOVIČ (1834 – 1908) ; ukrajinský historik, archeolog a etnograf. Od roku 1878 profesor kyjevské univerzity.
- 36) Izmail Ivanovič SREZNĚVSKIJ (1812 – 1880) ; přední ruský filolog, od roku 1847 profesor petrohradské univerzity. Publikoval rovněž práce z oboru archeologie.
- 37) Nikolaj Ivanovič KOSTOMAROV (nar. 4.5.1817 – zemř. 7.4.1885) ; ruský historik. Od roku 1859 profesor petrohradské univerzity. Publikoval několik historických prací.
- 38) Lucian MÜLLER (1836 – 1898) ; německý klasický filolog. Od roku 1870 profesor klasické filologie na univerzitě v Petrohradě. Vynikající jméno získal zejména v oboru latinské metriky.
- 39) Nil Alexandrovič POPOV (1833 – 1891) ; ruský dějepisec a slavista. Od roku 1860 profesor moskevské univerzity. Předseda etnografického oddělení Společnosti přátel přírodních věd, ředitel moskevského archivu. Jedno jeho dílo bylo vyznamenáno Uvarovskou premií.
- 40) Lev Konstantinovič IVANOVSKIJ (1845 – 1892) ; ruský archeolog, prováděl vykopávky kurganů u Novgorodu.
- 41) Ivan Jegorovič ZABĚLIN (1820 – 1908) ; ruský historik a archeolog. Jeho práce se týkají nejstarší kyjevské doby.
- 42) Dimitrij Jakovlevič SAMOKVASOV (1843 – 1911) ; ruský archeolog a historik ruského práva. Ředitel archivu ministerstva spravedlnosti.
- 43) Michail Petrovič POGODIN (1800 – 1875) ; ruský archeolog a žurnalista.

- 44) Jakov Fjodorovič GOLOVACKIJ (1814 – 1888) ; ukrajinský učenec a básník, pozdější rektor Lvovské univerzity.
- 45) Vilnius – česky Vilno, polsky Wiłno, hlavní město dnešní Lietvské republiky na říčce Vilija. Do roku 1939 patřilo k Polsku.
- 46) Alexander BRÜCKNER (nar. 1834 v Petrohradě) ; ruský historik. Od roku 1872 profesor na univerzitě v Tartu, státní rada. Napsal monografii o Petru Velikém.
- 47) Tartu – rusky Jurjev, německy Dorpat – město v Estonsku, druhé největší průmyslové a kulturní centrum Estonska.
- 48) Nikolaj Petrovič ZADĚRACKIJ (1845 – 1880) ; ruský slavista. Profesor latiny; přeložil do ruštiny díla P.J.Šafaříka a Františka Palackého.
- 49) Vasilij Ivanovič MODĚSTOV (1839 – 1907) ; známý ruský historik, filolog a publicista. Profesorem Kyjevské univerzity od roku 1869.
- 50) Stojan NOVAKOVIĆ (nar. 1.11.1842 – zemřel 18.2.1915) ; srbský učenec, politik a státník.
- 51) Louis LEGER (nar. 13.1.1843 – zemřel 30.4.1923) ; francouzský slavista. Profesor slovanských jazyků a literatur.
- 52) Josef KOLÁŘ (nar. 15.3.1830 -) ; český spisovatel. Roku 1868 vydal Mluvnici jazyka ruského.
- 53) Martin KOLÁŘ (nar. 18.6.1836 – zemřel 15.5.1898) ; od roku 1862 učitel reálného gymnázia v Táboře.
- 54) Beda DUDÍK (1819 – 1890) ; český církevní historik ; moravský stavovský historiograf. Hlavní dílo : Dějiny Moravy.
- 55) Ferenc Flóris RÓMER (nar. 12.4.1815 v Bratislavě – zemřel 8.3.1899 ve Velkém Varadině – Oradea – v Rumunsku) ; maďarský archeolog, doktor filologie.
- 56) Praskovja Sergějevna UVAROVOVÁ, rozená Ščerbatova (1840 – 1924) ; manželka hraběte A.S.Uvarova (srovnej poznámku 32) ; po jeho smrti pokračovala v archeologických výzkumech svého manžela. V červenci roku 1876 navštívila Moravský kras, jeskyni Jáchymku.
- 57) Józef PRZYBOROWSKI (1823 – 1896) ; polský spisovatel, lektor polského jazyka a knihovník ve Varšavě.
- 58X) Dal jsem přednost tomu, místo obšírného popisu jednotlivých nalezených předmětů je načrtnout perokresbou, cestu, kterou se tyto listy již jednou pustily a kterou pokládám za příhodnou. (Poznámka autora).
- 59) Lubny – město v Poltavské oblasti Ukrajiny, přístav na řece Sule. Lubny leží asi 174 km východně od Kyjeva. Vjazivka – městečko v Žytomyrské oblasti Ukrajiny.

- 60) Poltava – město-středisko Poltavské oblasti Ukrajiny. Leží na pravém břehu řeky Vorskly, přítoku Dněpru, asi 219 km východně od Kyjeva.
- 61) Pečeněhové – kmenový svaz vzniklý smíšením tureckých, sarmatských a ugrofinských kmenů ; v 8. a 9.století sídlili mezi Dunajem a Volhou. Kočovní pastevcí.
- 62X) La Suède préhistorique par Oskar Montelius, str. 25, obr. 23.
Gustav Oskar MONTELIUS (1843 – 1921) ; švédský archeolog. (Wankel má zde s největší pravděpodobností na mysli švédský originál jeho díla : Sveriges forntid, který vyšel roku 1872 – 1874 ; Wanklem citovaný francouzský překlad pod správným názvem Les temps préhistoriques en Suède vyšel až roku 1894).
- 63X) Lindenschmidt, Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit, sešit I, tabule 1, obr. 12.
Ludwig LINDENSCHMIDT (1809 – 1893) ; německý malíř a archeolog.
- 64X) tamtéž, obr. 16.
- 65X) tamtéž, sešit 4, tabule 1, obr. 8.
Hildesheim – město v SRN, 36 km jižně od Hamburku.
- 66) Jaroslavl – centrum stejnojmenné oblasti v Ruské federaci. Velké průmyslové středisko, přístav na řece Volze. Leží asi 282 km severovýchodně od Moskvy.
- 67) Volyň – dnes oblast na západě Ukrajiny při hranicích s Polskem. Část území patřila do roku 1939 k Polsku. Hlavním městem oblasti je dnes město Luck.
- 68) Mahiljov – oblastní město a přístav na Dněpru v Bělorusku.
- 69) Minsk – hlavní město Běloruska.
- 70X) Lindenschmidt (srovnej poznámku 61X), tamtéž, sv. I, sešit 8, tabule 1, obr. 2.
Osnabrück – město v SRN, 245 km jihozápadně od Hamburku.
- 71X) Montelius, Antiquités suédoises, obr. 16
Zmíněné dílo vyšlo v Paříži roku 1873-75. O Monteliově viz poznámku 62X).
- 72) Oloněc – město v Karelské autonomní oblasti Ruské federace, leží u Ladožského jezera.
- 73) Dobele – v originále Dobelsberg im Kirchspiel Autz – město v Lotyšsku, 29 km jihozápadně od Jelgavy, která je 39 km jižně od Rigy.
Ventspils – přístav v Lotyšsku
Venta – řeka, ústící v Lotyšsku do Baltského moře. Rusky Vindava, německy Windau.
- 74) Kuronsko – německy Kurland –lotyšsky Kurzeme -historická přímořská oblast Lotyšska u Baltského moře.
- 75) Altaj – horský systém v Asii na území Ruské federace, Mongolska a Číny, 2.000 km dlouhý ; nejvyšší hora Bělucha 4.506 m.n.m.

- 76) Vjatka – od roku 1934 město Kirov ; oblastní město v Ruské federaci na stejnojmenné řece Vjatce, leží 957 km severovýchodně od Moskvy.
- 77X) Lindenschmidt ; Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit, svazek I, sešit 1, tabule 2 , obr. 1 (viz též poznámky 63X, 64X, 65X, 70X).
- 78X) Sackens Grabfeld von Hallstadt Tab. 5, obr. 10. Vídeň 1868
Eduard svob. pán von SACKEN (1825 – 1883) ; rakouský archeolog, ředitel kabinetu mincí a antik.
Halštatt – obec v Horních Rakousích na úpatí Dachsteinu. V blízkosti jsou solné doly a velké pohřebiště ze starší doby železné.
- 79) Astrachaň – centrum Astrachaňské oblasti v Ruské federaci, největší přístav na Volze, na dolním toku, vzdálený 100 km od Kaspického moře.
- 80) Istenmező (dnes Istenmezeje) – vesnice v severním Maďarsku v pohoří Mátra, 28 km východně od Salgótarján.
- 81X) Ilustrirter Führer atd. od Rómera. Pest. Obr. 144
O Rómerovi viz poznámku 55.
- 82) Kaniv – okresní město v Kyjevské oblasti Ukrajiny, přístav na pravém břehu Dněpru. U města nově vybudovaná vodní nádrž.
- 83) Berdyčiv – okresní město v Žytomyrské oblasti Ukrajiny
- 84X) Sacken Grabfeld von Hallstadt. Tab. VII, obr. 10
Srovnej též poznámku 78X).
- 85X) Rómer. Ilustrirter Führer atd., Budapešť 1873, obr. 107
Srovnej též poznámky 55, 81X).
- 86) Vasylkiv – město v Kyjevské oblasti Ukrajiny, jihozápadně od Kyjeva.
- 87) Trylisy – město v Kyjevské oblasti Ukrajiny jihovýchodně od Kyjeva ;
Antonivka – tento název vesnice se na Ukrajině vyskytuje celkem 7x, Wankel měl s největší pravděpodobností na mysli Antonivku v Černihivské oblasti, která leží nejbližší Kyjevu. [Jinak se Antonivka nachází v oblasti Čerkaské, Oděské 2x, Rivnenské, Vinnycké a Záporožské].
- 88) Zvenyhorod – městečko ve Lvovské oblasti Ukrajiny, 19 km východně od Lvova.
- 89) Koševata, Podolačka, Dolška v Taraškanském a Lipovském okrese na Volyni. Zde se Wankel evidentně mýlí. Překladatelům byl k dispozici popis Volyně z roku 1907, obsahující politicko-administrativní rozdělení z doby, kdy Volyně ještě nepatřila Polsku. Tehdy se dělila na 12 újezdů, a sice : žitomirský, novogorodský, kovelský, zaslavský (dnes v Bělorusku), starokonstantinovský, kremeněcký, lucký, rovenský, ostrožský, dubecký, vladimirský a ovručský. Z toho vyplývá, že mezi nimi není Wanklem zmíněný Taraškanský ani Lipovský okres.

Ale pozor ! jistý Lipovecký okres existuje dnes ve Vinnycké oblasti Ukrajiny, ale překladatelům nebylo možno zjistit, zda se něm nacházejí Wanklem jmenované vesnice.

Dále existuje městečko Lipove v Poltavské oblasti.

Rovněž existuje městečko Tarašany v Chersonské oblasti.

- 90) Xanten – městečko v SRN v Porýní, 45 km severozápadně od Duisburgu.
- 91) Josef FIEDLER (nar. 1819 -) ; rakouský historik, znalec slovanských jazyků, sběratel historických listinných pramenů.
- 92) Podolí – rusky Podolja – ukrajinsky Podil'je - území v povodí Dněstru a jižního Bugu.
- 93) Kremenčuk – okresní město v Poltavské oblasti Ukrajiny, přístav na levém břehu Dněpru. V blízkosti vybudována vodní nádrž.
- 94) Lochvycja – město v Poltavské oblasti Ukrajiny, východně od Kyjeva
- 95X) Svobodný pán von Sacken : Ueber Ansiedlung und Funde aus heidnischen Zeiten, 1873, strana 21, tabule II, obr. 45, 48.
Wankel zde má s největší pravděpodobností na mysli dílo : Leitfaden zur Kunde des heidnischen Altertums, které vyšlo roku 1865.
O Eduardovi von Sacken srovnej poznámku 78X)
- 96) Černihiv – město ve stejnojmenné oblasti Ukrajiny, přístav na pravém břehu řeky Děсны.
- 97) Astragalus = talus = kost patní.
- 98) Basilius II. (976 – 1025) ; vnuk císaře Konstantina VII. A syn Romana II. Doba jeho vlády je považována za vrchol byzantských dějin.
- 99) Kursk – střediskové město stejnojmenné oblasti Ruské federace. Leží na pravém břehu řeky Tuskor.
- 100) Novgorod – město ve stejnojmenné oblasti Ruské federace.
- 101) Karneol – nerost, polodrahokam, zbarvený železem červeně, odrůda křemene.
- 102) Tver – od listopadu 1931 Kalinin – město ve stejnojmenné oblasti Ruské federace, na trati Moskva – Petrohrad.
- 103) Hadeč = serpentín. Monominerální celistvá hornina složená ze skrytě krystalického vodnatého křemičitanu hořečnatého. Vzniká zvětráváním olivínických hornin.
- 104) Pskov – město ve stejnojmenné oblasti Ruské federace.
- 105) Velikije Luki – městečko ve Pskovské oblasti Ruské federace, jihovýchodně od Pskova.

- 106) Trojicko-sergijevská lávra ; byla založena již roku 1744.
O lávře jako takové srovnej poznámku 13.
- 107X) Hildebrandt. D.heid. Zeitalter. 1873. strana 71
Hans HILDEBRANDT (1842 – 1913) ; švédský archeolog, historik a numismatik.
- 108X) C.Crewingk. Archiv für Anthropologie od Lindenschmidta a Eckera,
díl VII., strana 87
- 109X) tamtéž strana 89
Jens Jakob Asmussen WORSAAE (nar. 14.3.1821 – zemřel 15.8.1885) ; dánský
archeolog. Byl rovněž členem Českého spolku archeologického.
- 110) Smolensk – město ve stejnojmenné oblasti Ruské federace, přístav na Dněpru.
- 111) Vitebsk – město ve stejnojmenné oblasti v Bělorusku, na břehu řeky Západní Dviny,
Daugavy.
- 112) Daugava – ruský Západní Dvina, německy Düne – řeka v Ruské federaci, Bělorusku a
Lotyšsku. Pramení ve Valdajské vrchovině, ústí deltou do Rižského zálivu Baltského
moře. Délka 1.020 km. Průplavem, který není v provozu, je spojena s Dněprem.
- 113X) S.Conestabile. Sopra due dischi di bronzo antico italici del Museo Nazionale di
Perugia atd., Torino 1874, str. 78.
Gian Carlo CONESTABILE della Staffa (1824 – 1877) ; hrabě, italský archeolog.
- 114X) Adam. Hist. Eccles. Strana 58
Adam z Brém (zemřel po roce 1076) ; středověký kronikář.
Wankel má zde s největší pravděpodobností na mysli jeho dílo : Gesta
Hammaburgiensis ecclesiae pontificum.
- 115) Normani – skandinávští piráti, podnikající od konce 8.století do poloviny 11.století
nájezdy na západní Evropu ; v dobytých územích se usazovali.
- 116) Wolin – městečko v Polsku nad řekou Dzwinou, 75 km severně od Štětína ; ale také
stejnojmenný polský ostrov.
- 117) Olbia – též Olvia – ležela při ústí řeky Bugu a Dněpru. V její blízkosti objevil hrabě
Uvarov řecké hroby. Více o tom viz Wanklovu práci :
Jindřich Wankel : Řecké kolonie na břehu černomořském ; Časopis vlastenského
spolku muzejního v Olomouci ; roč. 1888, číslo 16, strana 147 –151.
- 118) Plinius – Gaius Plinius Secundus, Plinius starší (23 – 79 našeho letopočtu) ; římský
polyhistor.
- 119) Hérodotos – asi 485 – 425 před Kristem ; řecký historik, otec dějepisu . Jeho
stěžejním historickým dílem jsou Historiai (Dějiny), které líčí dějiny východních
národů.
- 120) Aristetas PROCONNESIUS (kolem roku 550 před Kristem) ; cestovatel.

Jeho spis „Theogonia“ cituje Hérodotos a ostatní, pojednává mimo jiné o bojích Arimaspu.

121X) Rougemont. Die Bronzezeit atd. strana 167.

122) Chalybové – starověký maloasijský národ při Černém moři, známý výrobou oceli.

123) Homér (asi 8.století před Kristem) ; nejstarší známý řecký epický básník, podle starověkého podání autor eposů Ilias a Odysseia.

124) Trapezunt – maloasijské město u Černého moře, dnes v Turecku původ názvem Trabzon. Bývalé hlavní město Chaldie, za křížáckých válek hlavní město stejnojmenného císařství

125) Tigris – arabsky Didžlat, turecky Dicle – řeka v Turecku a v Iráku, 1950 km dlouhá. Vytéká z jezera Gölcük v Arménském Tauru.

126) Chazarové – černomořský národ od 2.století. Koncem 10.století jejich říše přemožena Rusy, splynuli se sousedními kmeny

127X) Hildebrandt. Hedn. Zeitalt. u. Sch. strana 126
O Hildebrandtovi srovnej poznámku 107X).

128) Kauri – ulity mořského plže zavinutce, užívané v některých tropických zemích jako platidlo.

129) Féníčané – obyvatelé starověké Fénicie, území na jihovýchodním pobřeží Středozemního moře, 12 – 50 km pásu k pohoří Libanonu.

130X) Huet. hist. de la comm. et de la navig. des anc.

131) Polybios (nar. r. 198 před Kristem) ; řecký státník a dějepisec

132) Ernest RÉNAN (nar. 27.2.1823 – zemřel 2.10.1892) ; francouzský filozof, historik a spisovatel.

133) John LUBBOCK, lord Avebury (nar. 30.4.1834 – zemřel 28.5.1913) ; anglický přírodovědec.

134) Bratskij monastyr – založen roku 1616. Stojí na ulici Hryhorija Skorovody v Kyjevě. K této poznámce k této stavbě srovnej údaj v pozdější Wanklově práci Der Bronze-Stier aus der Býčískála-Höhle, Vídeň 1877 ; v českém překladu Bronzový býček z jeskyně Býčí skála, in : Sborník Okresního vlastivědného musea v Blansku, IV/1972; strana 96, poslední odstavec, 8. až 6.řádek odspodu; o býkovi v archeologické sbírce jmenovaného monastýru.

135) Hatnoje – vesnice za jihozápadní hranicí města Kyjeva, poblíže výpadovky směr Bílá Cerkva – Oděsa.

- 136X) Zůstala-li skutečně ona ojedinele ležící žebra a obratle, dále d v ě kostry, to nemohu dosvědčit ; uvádím zde jenom sdělení učiněné mně dodatečně. Já sám jsem viděl jenom jednu kostru, pak musela být ta druhá odstraněna ještě před mým příjezdem nebo došlo k záměně se zmíněnými dolními končetinami. (Poznámka autora).
- 137) Dendrity – výběžky nervových buněk, často stromečkovitě větvené.
- 138X) Przyborowski. Wycieczki archeologiczne po prawym brzegu Wisły. Warszawa 1874 O Józefu Przyborowském srovnej poznámku 57).
- 139) Trypillja – vesnice asi 10 km jižně od Kyjeva na levém břehu Dněpru. V roce 1919 místo bojů proti bělogvardějcům, v místě je muzeum.
- 140) Chaleibe ? - Snad tím Wankel myslí (zkomoleně) dnešní přístav Kal'noje, nedaleko Tripyllja, na levém břehu Dněpru pod Tripyllja.
- 141) Belemniti – vymřelý řád podtřídy dvoužábřích. Žili v karbonu až eocénu.
- 142) Vyšhorod – vesnice 20 km severně od Kyjeva na Dněpru, u Kyjevské vodní nádrže. Dnes historicko-archeologická chráněná oblast.
- 143) Archeologický sjezd v Kazani se konal v roce 1877. MUDr. Jindřich Wankel se jej rovněž zúčastnil.

Z německého originálu : Skizzen aus Kiev, který vyšel ve Vídni roku 1875 v časopise Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, V. svazek, v čísle 1, které vyšlo dne 10. února 1875, přeložili a poznámkami opatřili PhDr Vratislav Grolich a MUDr Jiří Urban.

Příloha 1

Poznámky k paralelním ruským archeologickým nálezům, které měl Wankel možnost vidět na kongresu v Kyjevě, s nálezem z jeskyně Býčí skály v Moravském krasu : těchto paralelních míst je v tomto textu celkem sedm + jedna zmínka o nálezech na Špilberku v Brně: čísla stránek jsou podle tohoto rukopisu :

- 1) strana 7 - 22.řádek shora
Dřevořezby obr. 27 – nůž s bronzovým jilcem a s železnou čepelí z Altaje (ze Sibíře)
Dřevořezby obr. 28 – bronzová jehla
- 2) strana 8 - 1.řádek shora
Dřevořezby obr. 43 – hrot šípů z šedého bronzu s háčkem zatočeným dolů, odstávajícím na straně dutinky, na násadec, aby se ztížilo vytažení z rány
- 3) strana 8 - 12.řádek shora
Dřevořezby obr. 45 – skleněné perly světle modré barvy, neprůhledné, rýhované nebo vykládané se světle zelenými očky
- 4) strana 9 - 19. řádek shora
Zbytky vozu, vnější zděř, obruč, železné palcáty, bronzový plech, bronzové roury, spálené zvířecí a lidské kosti, uhlí a pálené vápno
(informace o pohřbu na voze žehem – tuto informaci považují překladatelé za nejdůležitější přínos tohoto textu)
- 5) strana 9 - 5.řádek odspodu
Dřevořezby obr. 75 . růžice
- 6) strana 10 - 6.řádek shora
Dřevořezby obr. 85 – dvě vykládané trojúhelníkovité skleněné perly ze špinavě zelené skloviny se žlutými vloženými pruhy
- 7) strana 13 - 22.řádek shora
(bronzový býček v Bratském monastýru, podobný tomu, který byl nalezen v jeskyni Býčí skála)

Nález na Špilberku v Brně, Morava :

Viz strana 8 - 16.řádek shora

Nádoby z úzkou patou – viz dřevořezby obr. 47

Příloha 2

Abecední seznam míst a lokalit uvedených ve Wanklově práci Postřehy z Kyjeva.
Lokality označené +) nebylo možno přesně určit.

Čísla stránek udávají čísla stránek tohoto textu, na níž je o příslušné lokalitě zmínka.

Antonivka	strana 8	Novgorod (Rusko)	strana 9
Altaj	strana 7	Oloněc (Rusko)	strana 7
Astrachaň (Rusko)	strana 7	+) Perepjaticha	strana 8
Berdyčiv	strana 7	+) Podolačka	strana 8
+) Cigerino	strana 7	Poltava	strana 5
Čatyrdag	strana 3	+) Porič	strana 7
+) Čerkasino	strana 7	Pskov (Rusko)	strana 10
Černihiv	strana 9	+) Rassavi	strana 8
Dobele (Lotyšsko)	strana 7	Smolensk (Rusko)	strana 10
+) Dolška	strana 8	Tarašany	strana 8
Hatnoje	strana 14,15	+) Traktomirov	strana 18
+) Honey	strana 5	Trylisy	strana 8
+) Chaleibe (?)	strana 18	Trypillja	strana 18
Jaroslavl (Rusko)	strana 5,10	Tver (Kalinin-Rusko)	strana 10
Kaniv	strana 7,8	Vasylkiv	strana 8
+) Koševata	strana 8	Velikije Luki (Rusko)	strana 10
Kozjatyn	strana 1	Ventspils (Lotyšsko)	strana 7
Kremenčuk	strana 8,9	+) Vitačevo	strana 18
Kursk (Rusko)	strana 9	Vitebsk (Bělorusko)	strana 10
Kyjev	strana 10	Vjatka (Kirov-Rusko)	strana 7
Lipove	strana 27	Vjazivka	strana 5
Lochvycja	strana 8	Volyň	strana 5
Lubny	strana 5	Vyšhorod	strana 19
Mahiljov (Bělorusko)	strana 5, 10	Zolotonoša	strana 3, 8
Minsk	strana 5, 9	Zvenyhorod	strana 8
+) Monastirok	strana 18		

Poznámka k názvům lokalit : vzhledem k tomu, že převážná většina lokalit leží dnes na Ukrajině, dávali překladatelé v případech, kdy bylo možné zjistit ukrajinský název, tomuto ukrajinskému názvu měst a vesnic přednost. Kde to pro obtížnou invenci nebylo možné, byl ponechán název v ruské podobě nebo v podobě, jak je uveden ve Wanklově originálním textu. Pro účely transliterace ukrajinských názvů z cyrilice byl zvolen způsob obvyklý v českém prostředí, pomocí českých písmen s diakritickými znaménky, nikoliv mezinárodní způsob na základě angličtiny. [na příklad Černigov = ukrajinsky Чернігів transliterujeme Černihiv, nikoliv Chernihiv, jak uvádí mezinárodní způsob transliterace]

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 4 : Historické práce
MUDr Jindřicha Wankela.

Název práce :

Bludný žulový balvan
s fénickým nápisem,
nalezený u Smolenska
v Rusku. (1876).

Koordinátor a vedoucí pracovní skupiny SE – 3 :
Mgr Ladislav Slezák

Členové pracovní skupiny SE – 3 a redakční spolupráce :
Richard Cendelín
Josef Pokorný

Překladačem této práce je externí spolupracovník
skupiny SE – 3 :
MUDr Jiří Urban

[Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně: DEP 5209 – 0010.215]

Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien

Svazek VI., 1876, číslo 5, vyšlo dne 20. října 1876

Strana 129 – 136.

S jednou celostránkovou obrazovou přílohou.

Název originálu: Ein erraticcher Granitblock mit phönizischer Inschrift bei Smolensk in
in Russland gefunden.

Dr. Jindřich W a n k e l

B L U D N Ý Ž U L O V Ý B A L V A N
S F É N I C K Ý M N Á P I S E M N A L E Z E N Ý
U S M O L E N S K A V R U S K U

Během kyjevského archeologického kongresu v roce 1874 mě co nejpřívětivěji pozval kníže Alexis Michajlovič Dondukov Korsakov ¹⁾ ze Smolenska ²⁾, abych jej ve Smolensku navštívil, abych si prohlédl kámen s nějakým neznámým písmem, jenž byl nalezen na jeho statku, ležícím v blízkosti; proto jsem neopomenul při zpáteční cestě z Moskvy knížete navštívit a shlédnout kámen, který byl mezitím přinesen do města. Bohužel jsem nezastihl doma knížete, který mě po osm dní očekával, neboť den předtím byl nucen odcestovat v důležitých záležitostech. Zhotovil jsem kopii nápisu, kterou jsem si později vyměnil s kopiemi knížete, který je nejen milovníkem, nýbrž také znalcem archeologie, přičemž se ukázalo, že obě kopie, až na malé odchylky, úplně souhlasily. Od samotného knížete jsem obdržel následující údaje :

V roce 1873 chtěli obyvatelé vesnice Romanov, ležící v Mahiljevské ³⁾ gubernii, zbudovat kostel a hledali k tomu účelu kameny široko daleko v krajině, která je na kameny chudá. Tak přišli také k vesnici Pnevise, ležící v blízkosti, kde našli v mladém lese na potoce Ljubosviža, který patří k povodí Dněpru, 30 metrů vysoký, 15 metrů široký a stejně tak vysoký pahorek, jenž byl pokryt drny a stromy, sestával se z pořádně velikých kamenů a na jehož vrcholu ležel velký, přibližně 500 kg těžký žulový balvan pyramidovitého tvaru, na jehož dvou širokých nahoru obrácených plochách bylo možno zřetelně spatřit vytesaná písmena. Tento kámen byl na rozkaz knížete přinesen do jeho domu do Smolenska, a ze zbývajících kamenů 2.000 pudů ⁴⁾ [= 32,75 tun – pozn.překl.] zavezeno do Romanova, aby tam byly použity na stavbu kostela. Je pozoruhodné, že v okolí Pnevise se na polích nenacházejí žádné kameny, zatímco v Kladnovise (místo pokladu), ležícím o mnoho verst ⁵⁾ východněji, leží kolem dokola roztroušeno velmi mnoho velkých kamenů.

Kámen, který jsem viděl ve Smolensku u knížete, je bludný balvan ⁶⁾ z červené skvrnité norské žuly, prostoupený centimetr dlouhými krystaly živce, velmi hrubozrný, neotesaný, se silně zakulacenými okraji, nízké, široké, pyramidovité podoby. Jeho délka obnáší necelý metr, jeho šířka a výška dvě třetiny metru. Plochy jsou nerovné, nepřitesané a ukazují svůj přirozený, neošoupaný povrch; zdá se, že příliš neutrpěly zvětráváním. Zatímco

základna , tj. spodní strana pyramidy, je poměrně široká, jsou ty dvě horní plochy užší, připojují se k sobě pod dosti tupým úhlem a tvoří zde velice zaoblenou hranu. Nyní jsou ty dvě plochy pokryty mnoha písmeny, jejichž tvar lze od nerovného, malou trhlinou rozděleného povrchu rozlišit jen s největší pečlivostí a pozorností. Opakovaným omýváním vodou a pokusným obtahem se mně podařilo dosáhnout obrazu velmi blízkého pravdě, o němž se kníže D o n d u k o v vyjádřil, že téměř zcela souhlasí s jeho vyobrazením a s vyobrazením jeho přátel.

Jednotlivá písmena jsou 130 – 140 milimetrů dlouhá, 6 milimetrů široká a 4 – 5 milimetrů hluboká, stejnoměrně půlkulatá a žlábkovitě vyhloubená, jsou od sebe vzdálena v odstupech 50 – 80 milimetrů, na jedné straně na povrchu jsou umístěna v postupné řadě, ale na druhé straně jsou nepravidelně rozptýlená, některá vypadají kvůli přírodním čárám jako runová písmena, ale jiná se od nich podstatně odlišují zakulacenými tvary. Neopomněl jsem to, abych neposlal kresby tohoto písma, tak, jak jsem je pojal, uznaným runovým badatelům, a obdržel jsem potvrzení, že tato písmena nelze ani v nejbližším srovnávat s runami. Dr. B e n d i x e n z Bergenu ⁷⁾ je rovnou prohlásil za písmo s rozhodně asijským charakterem.

Opakované dotazy na různé učené paleografy ⁸⁾ nevedly k žádnému dalšímu výsledku, až konečně pan doktor Alois M ü l l e r, ⁹⁾ knihovník v Olomouci, který písmo náhodou spatřil, je okamžitě prohlásil za fénické, a sám byl také v stavu okamžitě přečíst slovo Baal, což také potvrdil pan profesor Friedrich M ü l l e r ¹⁰⁾ ve Vídni.

Dr. Alois M ü l l e r podrobil písmena přesnému výzkumu a pečlivému studiu, a jemu, zběhlému semitologovi, se podařilo ke cti rakouské ¹¹⁾ vědy, je přečíst a s jistotou stanovit fakt, který je pro vědu nejen zajímavý, nýbrž také důležitý.

V dalších řádcích uvádím doslovně výsledek jeho výzkumů, tak jak mně jej doslovně sdělil :

„Především je na nápisech nápadné vzájemné postavení písmen ; zde ta menší v něm vykazují určitou pravidelnost, která v tom větším zcela chybí. Zmatek znaků bych ale nechtěl vysvětlovat stavem příslušného povrchu kamene, nýbrž bych chtěl spíše předpokládat, že je zde písmo dvou různých národů, že už z grafických důvodů nelze dobře předpokládat, že jeden a tentýž národ umístil na jednom a tomtéž kameni nápisy zčásti v určité symetrii, zčásti v úplné bezplánovitosti. Ohledně charakteru znaků poznamenávám, že v tom menším nápisu rozhodně upomíná na fénická písmena a odborníkovi se jako takový nejeví jako těžký. Zejména padne ihned do očí skupina písmen : בעל [lamed, ajin, bet] (5.4.3. Baal), a také jsou patrná písmena (1) ה (het), (2) כ (kap), (6) א (alef), (7) ז (zajin), (8) ב (bet), (9) ר (reš), (10) ת (tau), (11) ג (gimel) (? pravděpodobně chybí na horní čárce vlevo nasazení), (12) ו (waw) , tomu, kdo je obeznámen se semitským písmem. Podle toho bychom měli skupinu písmen :

ו כ ב ע ל א ז ב ר ת ג ו

[waw, gimel, tau, reš, bet, zajin, alef, lamed, ajin, bet, kap, het]

kterou já čtu „B a a l ů v p a m ě t n í k á m e n (n e b o h r a n i c e) .

Z d e j s m e t o v y t e s a l i “ .

„Že Féniciáné znali spojení jižního Ruska s Baltským mořem, dokonce pravděpodobně používali obchodní cestu k vodě podél Dněpru, by tímto nápisem nabylo potvrzení“.

„Kterému národu patří to větší písmo, to si nedovolím posuzovat. Avšak nepovažuji za tak nemyslitelné, že by se na jednom a tomtéž kameni nemohly vyskytnout nápisy dvou různých, snad příbuzných národů. Přenechávám jiným prozkoumat to, který se zvětšil dříve, který později, stejně jako čtení druhého písma“.

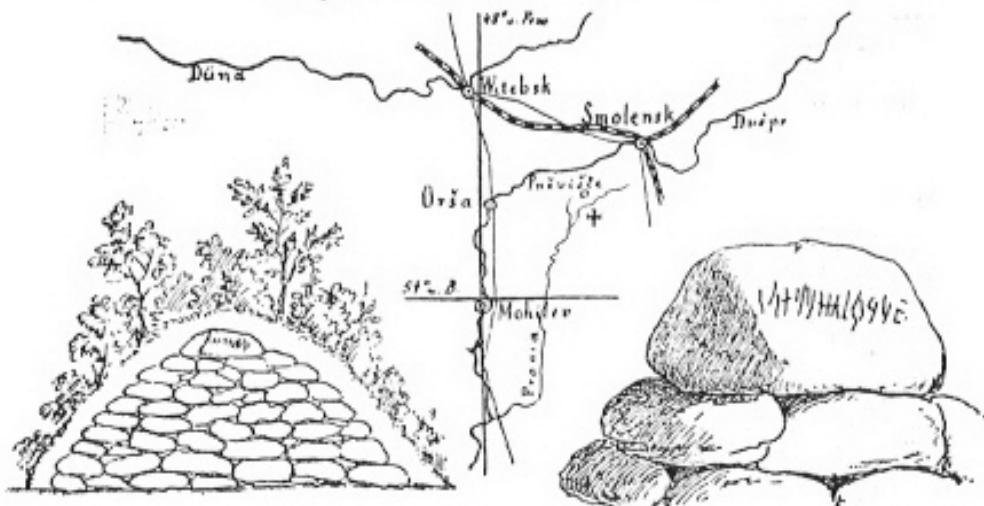
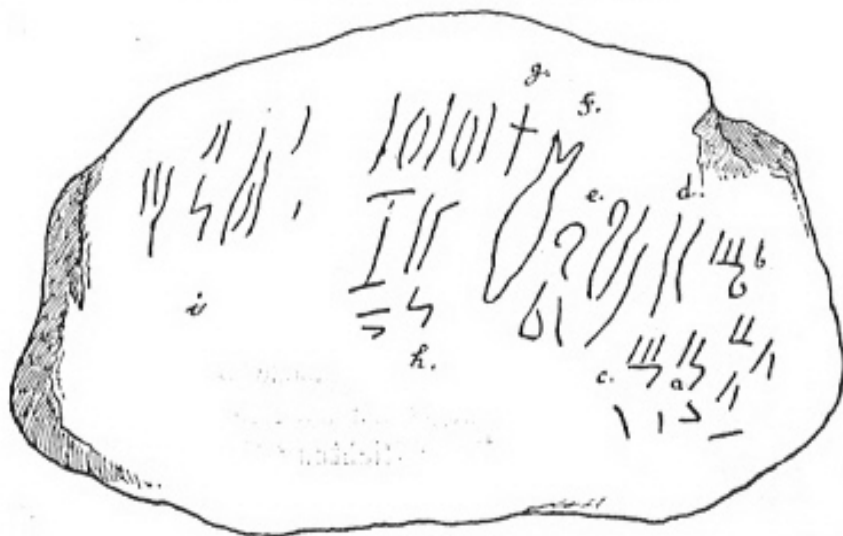
Potud pan dr. Alois Müller !

Můžeme k tomu ještě dodat, že i když to druhé písmo nemohlo být dosud přečteno, tak přece může být z mnoha jeho znaků odvozován fénický původ, jak také přiznal dr. Müller, a nezřetelnost mnohých může mít důvod v nedostatečném a těžkém chápání jejich tvaru nebo ve změnách, které časem utrpěl povrch kamene. Tak písmeno a a b může být rozeznáno jako (mem), písmeno e jako (samek), d jako (zajin), e jako nebo (bet nebo reš), f jako (ajin), g jako (tau), h a i jako (nun) atd. Je proto nepochybné, že také tento větší nápis, i když není samotný fénický, přece jen je s ním velice příbuzný.

Je jisté, že tento kamenný pahorek, v němž nebyly nalezeny ani stopy nějakého hrobu, ani jinak umělé předměty, byl kairn, a sice pahorek zbudovaný z kamenů, který jako takový snad mohl sloužit jako pamětní pahorek nebo jako hranice nebo značka. Zdá se, že byl zbudován z kamenů ležících okolo v krajině, z nichž ten největší a nejvhodnější byl opatřen nápisem a položen na vrchol pyramidy. Vůbec takové kamenné pyramidy byly Féniciánům¹²⁾ vlastní, měli rádi to, aby se zvětčovali pamětními kameny a jejich rozšíření a sídliště známe z největší části z těchto památníků.

Takový památník představuje ten kámen, nalezený u Smolenska, vzdáleného několik verst⁵⁾ od Dněpru, nedaleko rozvodí, které dělí Dněpr od Západní Dviny [dnes lotyšsky : Daugava]¹³⁾, což nevyvratitelně konstatuje přítomnost Féniciánů na tom místě, potom by muselo být z neodůvodněné skepse popřeno, co vysoce vážení mužové a kolegové v oboru potvrdili. O klamu nemůže být ani řeči, neboť písmo, které kníže D o n d u k o v , mnozí vysoce postavení pánové a já jsme viděli a okopírovali, je skutečností, kterou nelze oklamat a v nutném případě lze potvrdit mnoha svědky. Kámen nemohl být také pro svou velikost sem přivlečen z velké dálky, aby ze byl vystaven.

I když Genthe^{14X)}, který přiznává fénický obchod na jižním pobřeží Černého moře před Milesany¹⁵⁾, rovnou upírá obchodní cestu Féniciánů na Dněpru z toho důvodu, poněvadž dosud nejsou známy z tamních krajů žádné fénické nálezy, tak to ještě pořád není důvodem pro to, abychom tuto obchodní cestu zcela popírali, neboť dosud nejsou fénické předměty dostatečně známy a mince z Fénicie jsou velice řídké, nadto je zcela pochybné, zdali mince, která byla nalezena u Umaně¹⁶⁾ v kyjevské gubernii a nyní se nalézá v muzeu v Tartu¹⁷⁾, je vůbec fénická ; ukazuje nějakou hlavu s vyplazeným jazykem a na rubu čtyřramenné kolo, což podle Nilsona^{18X)} se na fénických památnících často vyskytuje a podle V.Simona^{19X)} je to jako emblém Slunce a budoucího života často na fénických mincích, a také podle L.Müllera^{20X)} je to prý často vidět na nejstarších mincích Kyrény²¹⁾ a Barku²²⁾, původně fénických koloniích. Ostatně ony předměty jsou ještě příliš málo prozkoumány, i

když také Rusko koná v tom směru neuvěřitelné, jsou ty nálezy pro nás Západoevropany ještě příliš nové a málo známé.

Dále, že Féničané neznali a neplavili se jenom na jižní břeh Černého moře, potvrzuje Lucian^{23X}), přičemž říká : „Oni – Féničané – se neplavili jenom po Černém moři až k Azovskému moři a ke Kerčskému průlivu (Kimmer. Bosp.), nýbrž se plavili všude v řeckých a v barbarských mořích. Každický břeh, každické pobřeží rok co rok prohledali a teprve v pozdním podzimu se navrátili zpět do vlasti“.

O jednom fénickém obchodníku Hyblesiovi se vypráví, že mu jistý Antipater půjčil sumu peněz na úroky na jeho loď a její náklad, který byl určen do Černého moře^{24X}). Z toho lze předpokládat, že jet do Černého moře nebylo žádným odvážným činem, a že se tam konal pravidelný a jistý obchod, jinak by nebyl Antipater riskoval svůj kapitál. Podle Moverse^{25X}) lze fénické faktorie a kolonie vystopovat až do Azovského moře. Dlouho před dobou, než pronikli Kimmeriové²⁶) od Kerčského průlivu a severních břehů Černého moře k jižním, dlouho předtím, než tam držbu opuštěných kolonií převzali Milesané, existovala také na severním pobřeží četná dokazatelně karská města a kolonie, a zde Karové²⁷) jako lodivodi, poskytovali Féničanům u téměř všech nově vznikajících faktorii ochranu, ale sami neprovozovali žádný obchod, tak lze také s velkou pravděpodobností tvrdit, že tyto karské kolonie byly také fénickými obchodními místy, která zanikla teprve ve skytsko-kimmerijských bojích, neboť jejich mateřská země, vydrancovaná Asýrií, jim nebyla v stavu poskytnout příslušnou ochranu. Dále lze sotva předpokládat, že by Asyřany obsazené východní pobřeží, které bylo už kvůli otrokům a bohatství zlata a stříbra z blízkých dolů jedním z nejdůležitějších obchodních míst Orientu, nebylo bývalo otevřeno Féničanům, kteří pokračovali ve svém nejdůležitějším a nejvýnosnějším obchodním zbožím, přiváželi otroky z kavkazských zemí, zejména krásné ženy, jako ještě dodnes, a aby je za vysoké ceny prodávali do celého světa. Movers^{28X}) dále uvádí, že každoročně bylo vystrojeno mnoho fénických lodí, aby provozovaly rybolov v Černém moři až do Azovského moře.

Podle pověsti o Argonautech a Fineovi²⁹) lze vysledovat mořskou cestu od ústí řek v Azovském moři k tržištím severního pobřeží a k velkým řekám Černého moře až po Salmydissus (?) na thráckém pobřeží, kde prý všude měla stát fénická a karská sídla. Náznak tohoto dostáváme od Ammiana^{30X}), který při výtoku Dněstru nebo Tyrasu označuje místo Tyros jako fénickou obchodní kolonii, čemuž také Movers plně přikládá víry

Ještě více mluví pro velmi rannou znalost Féničanů severního Černého moře souhlasný kult, který následoval po obchodu a rozšířil se daleko do země. Podle Moverse pronikla posvátnost býka a krávy do taurské země fénickým obchodem a zakořenila v Chersonesu .³¹) Na Molocha³²) Asyřanů a Baala³³) Féničanů upomíná Upis, Vidící, porodům napomáhající Artemis³⁴), Diana lucina, býčí bohyně v býčí zemi, putující Astarta³⁵) nebo Anaitis, Tanais nebo Tanit Féničanů, pro něž se rovnala bohyni Měsíce, jí přinášenými lidskými oběťmi, tvarem býka nebo jako Evropa jedoucí na býku. Podle Apollodora³⁶) měl prý mytický bůh Og³⁷), který bydlel ve městě rohaté Astarty, nahradit rohatého slunečního Baala a asyrského Molocha. Pověst o tomto kultu ve skytské zemi, stejně jako pověst o Achillovi³⁸) a Adonidě³⁹) pronikaly v nejstarších dobách, ještě před milétskou dobou, k Řekům, a poukazují na to, že tento kult se sem dostal již dlouho před jejich příchodem.

Podle toho, co bylo řečeno, lze předpokládat, že Féničané znali severní Černé moře, že tam založili obchodní kolonie a stýkali se s národy Severu.

Byl-li to nyní tento případ, tak museli také znát ústí větších řek, a při charakteru Féničanů lze předpokládat, že se pokusili právě po těchto řekách proniknout do země. Ten kámen od Smolenska nám o tom dává jistotu, ukazuje nám, že se dostali až k tomu místu, jestli ještě urazili kratší cestu až k Daugavě [= rusky : Západní Dvina – pozn.překl.] a po Daugavě jeli do Baltského moře, k tomu, abychom to tvrdili, nám chybí všechny opěrné body, avšak je pravděpodobné, že oni, jako výborní astronomové, kteří mohli určit tak přesně zeměpisnou polohu Massilie ⁴⁰), až příliš dobře věděli, na kterém bodě se nacházejí a že jim snad nemohlo uniknout rozvodí mezi Dněprem a Daugavou. Nemohli ho využít ?

Ponechávám době ještě další důkazy a předávám druhý, ještě nerozluštěný nápis učencům, snad se někomu podaří, vnést do toho další světlo.

P O Z N Á M K Y

Řazení poznámek autorových, kterých je devět, bylo z úsporných důvodů začleněno do souhrnného poznámkového aparátu a byly označeny (X). Soubor poznámek se soustředil na nezbytné minimum, jevy, které byly považovány za dostatečně vysvětlené autorem a jevy pro dnes již obtížnou invenci nesnadno identifikovatelné, nebyly uvedeny.

Autorův velmi stručný poznámkový aparát byl doslovně přejat. Doplňující vysvětlivky, které uvádíme níže, jsou zařazeny ve své následnosti podle míst v textu, jsou určeny pro základní věcnou, jmennou a topografickou orientaci čtenáře, a omezují se na méně známé údaje, které nebyly v textu blíže rozvedeny.

- 1) Alexander Michajlovič Dondukov-Korsakov (1820 – 1893) ; kníže, generál za balkánských válek s Turky, podílel se na osvobození Bulharska, ruský státník. V Sofii je po něm pojmenována ulice.
- 2) Smolensk – oblastní město v Ruské federaci, přístav na Dněpru. Jedno z nejstarších obchodních středisek na cestě ze Skandinávie do Byzance.
- 3) Mogiljov – oblastní město v Bělorusku na pravém břehu Dněpru.
- 4) Pud – stará ruská jednotka hmotnosti ; 1 pud = 16,375 kilogramů.
- 5) Versta – stará ruská délková míra ; 1 versta = 1.066,781 metru.
- 6) Bludný balvan – balvan různých rozměrů přemístěný přírodními silami daleko od místa vzniku. Většinou se za ně považují balvany přesunutá ledovcem v morénových usazeninách.
- 7) Bendix Edvard Reutz BENDIXEN (1838 – 1918) ; norský historik, archeolog a pedagog.
Bergen – přístavní město v západním Norsku u Severního moře. Muzeum hanzy Univerzita byla založena roku 1948. Korunovační město norských králů.
- 8) Paleografie – jedna z pomocných historických věd s úkolem správně číst, místně a chronologicky zařazovat písemné památky.
- 9) Dr. Alois Müller – olomouckou Studijní knihovnu řídil v letech 1874 – 1878.
- 10) Friedrich Müller – (nar. 5.3.1834 v Jemnicích v Čechách – zemřel 1898 ve Vídni) ; německý jazykozpytec, profesor, úředník dvorní a univerzitní knihovny.
- 11) rakouské vědy - text byl napsán roku 1876, tedy v době rakousko-uherské monarchie. Dnes by mělo být správně moravské, případně české nebo československé vědy. Dr. Alois Müller žil a pracoval v Olomouci.
- 12) Féniciané – označení obyvatel historického území na jihovýchodním pobřeží Středozemního moře, 12 – 50 km pásu k pohorí Libanonu.

- 13) Daugava – ruský Západní Dvina, řeka tekoucí v Rusku, Bělorusku a Lotyšsku, dlouhá 1.020 km. Pramení ve Valdajské vrchovině, ústí deltou do Rižského zálivu Baltského moře. Průplavem, který není v provozu, je spojena s Dněprem.
- 14X) Correspondenz-Blatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte ; srpen 1875, číslo 8, str. 57-58.
- 15) Milesané – obyvatelé starořeckého města Miletu v západní části Malé Asie.
- 16) Umaň – město v Čerkasské oblasti Ukrajiny.
- 17) Tartu – ruský Jurjev, německy Dorpat – město v Estonsku, druhé největší průmyslové a kulturní centrum Estonska.
- 18X) S.Nilson. Die Ureinwohner des scand. Nordens, 1866, str. 46
Sven NILSON (1787 – 1883) ; švédský zoolog a archeolog. Wankel má zde s největší pravděpodobností na mysli 2.vydání jeho práce Skandinaviska Nordens ur-vanare, která vyšla v letech 1866-72.
- 19X) V.Simon : Observat. sur les rouelles str. 2
Victor SIMON – francouzský učenec a spisovatel v polovině 19.století
- 20X) L.Müller : Numismatique I, str. 82.
- 21) Kyréné – starověká řecká osada v severní Africe.
- 22) Barka – krajina a město v severní Africe, na východním břehu Velké Syrty.
- 23X) Toxar. c. 4.
- 24X) Or. adv. Laorit. Str. 932 sp.
- 25X) Movers. Die Phönicier, III str. 29
Franz Karl MOVERS (1806 – 1856) ; katolický teolog a orientalista. Jeho Wanklem zmíněné dílo Die Phönicier má však dva svazky, vyšlo v letech 1849-57.
- 26) Kimmeriové – veliký starověký národ buď kavkazského nebo trácko-frygického původu, jehož původním sídlem byl poloostrov Krym.
Pro podrobnější informace viz : Jinřich Wankel : Řecké kolonie na břehu černomořském. Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, rok 1888, leden, číslo 16, strana 147 – 151.
- 27) Karové – obyvatelé Karie, starověké krajiny v jihozápadní části Malé Asie.
- 28X) Movers. Die Phönicier, část 2, strana 294
- 29) Fineus – mytický trácký král v Salmydésu při ústí Bosporu do Černého moře. Syn Argénorův nebo Poseidónův, manžel Boreovy dcery Kleopatry. Zavrhnul svou manželku a zasnoubil se s dcerou Dardanovou Idaiou, která děti Kleopatřiny oslepila. Za trest rozkázal Zeus Fineovi volit buď smrt nebo oslepnutí. Po oslepnutí na něj

Helios seslal Harpyje. Když tudy jeli Argonauté do Kolchidy, Harpyje zahnali. Fineus jako věštec poučil Argonauty o další cestě.

- 30X) Ammianus XXII.8.41 „civitas Tyros (Tyras) colonia Phoenicum, quam praestringit fluvius Tyras“ .
[český překlad : „Město Tyros (Tyras), fénická kolonie, které zastíňuje řeka Tyras“.]
Ammianus Marcellinus (320 – 400 našeho letopočtu) ; poslední významnější římský historik, napsal celkem 31 knih, z čehož se zachovaly knihy 14 – 31.
Pro podrobnější informace viz : Jinřich Wankel : Řecké kolonie na břehu černomořském. Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, rok 1888, leden, číslo 16, strana 147 – 151.
- 31) Chersones – dnes jihozápadní část poloostrova Krymu a město Sevastopol.
- 32) Moloch – mužské božstvo kanaanských Semitů, reprezentující sílu žhnoucího letního Slunce. Byl zvláště ctěn u Féníčanů. Pověstné jsou dětské oběti kladené do jeho náručí rozžhaveného ohněm.
- 33) Baal – semitské božstvo mužského rodu. Znázorňoval tvůrčí sílu a byl zbožňován i jako bůh Slunce, bůh hromu a úrodnosti polí a stád u Féníčanů a u Babyloňanů.
- 34) Artemis – řecká bohyně, dcera Diova a Létonina. Ochránkyně dorostu u zvířat a i u lidí, ochránkyně žen a zvláště rodiček. U Římanů ztotožňována s Dianou.
- 35) Astarta – bohyně lásky, plodnosti a války. Fénická obměna babylónské Išтары.
- 36) Apollodoros z Atén – všestranný řecký učenec řecké alexandrijské školy ve 2.toletí před Kristem.
- 37) Og – podle izraelské pověsti bašanský král, nad nímž zvítězili Izraelité pod vedením Mojžíše u města Edrei.
- 38) Achilleus – syn Pélea a mořské bohyně Thetis. Řecký bájný hrdina. Byl zranitelný pouze na patě. Zemřel šípem Paridovým.
- 39) Adonis – v řeckém bájesloví krásný miláček Afroditin. Byl symbolem rychlého vypsívání a odkvétání. Adonis je vzorem mužské krásy.
- 40) Massilia – starý název dnešního jihofrancouzského města Marseille.

Z německého originálu : Ein erratischer Granitblock mit phönizischer Inschrift bei Smolensk in Russland gefunden, který vyšel ve Vídni roku 1876 v časopise Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, VI. svazek, v čísle 5, které vyšlo dne 10.října 1876, přeložili a poznámkami opatřili PhDr Vratislav Grolich a MUDr Jiří Urban.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 4 : Historické práce
MUDr Jindřicha Wankela.

Název práce :

Pravěké nálezy v jeskyni Pekárně (1881).

Koordinátor a vedoucí pracovní skupiny SE - 3 :
Mgr Ladislav Slezák

Členové pracovní skupiny SE – 3 a redakční spolupráce :
Richard Cendelín
Josef Pokorný

Překladačem této práce je externí spolupracovník SE – 3
MUDr Jiří URBAN

[Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 5209 – 0010.215]

Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien

Svazek X., 1881, číslo 10-12, vyšlo dne 10.března 1881.

Strana 347 a 348.

Název originálu : Prähistorische Funde in der Pekárna – Höhle in Mähren.

Drobnější zprávy

2.

Dr. Jindřich Wankel

PRAVĚKÉ NÁLEZY V JESKYNI PEKÁRNĚ NA MORAVĚ ¹⁾

V jedné malé jeskyni v údolí Hády na Moravě, jménem Pekárna, otevřel se mnou spřátelený pan Knies, student z Líšně, kulturní vrstvu z doby sobí a sdělil mně to s pobídkou, abych nález dále sledoval. Poté, co jsem obdržel od velebné dómské kapituly v Brně, na jejímž území jeskyně leží, právo, jediný a sám, s vyloučením každé jiné osoby, prozkoumat jeskyni, zabýval jsem se tam delší dobu vykopávkami, pokud mně to dovolovaly moje pracovní povinnosti, a sice s následujícím výsledkem. Ve dvou třetinách metru hloubky se rozprostírá asi 25 milimetrů silná kulturní vrstva, sestávající se z popela, černozemě, rozbitých kostí koně, soba, sněžného zajíce, polární lišky a tu a tam kostí nosorožce, které jsou promíchány se stovkami rozbitých kamenných nástrojů, nožů a sekýr atd. z pazourku, achátu, jaspisu, heliotropu a horského křišťálu, dále vyřezávaných kostí, sobího paroží, harpun atd. Bylo to bezpochyby tábořiště člověka z paleolitické doby, z tak zvané doby sobí, avšak výskyt střepů nádob, často ornamentovaných, nezhotovených na hrnčářském kruhu, prozrazuje, že patřilo mladší době sobí, kdy si již člověk zhotovoval nádoby.

To by bylo všechno jistě zajímavé, ale přece však ne podivné, protože již téměř ve všech zemích byly takové sobí stanice objeveny. Co ale dodává tomuto objevu a nálezu takový zájem, je výskyt železného nože, ležícího uprostřed mezi pazourky a kostmi v neporušené vrstvě. Horník, který jej našel, jej v mé přítomnosti a v přítomnosti ještě druhého horníka vyzvedl z vrstvy, kde zůstal jeho otisk. Poté, co jsem to místo pečlivě prozkoumal a přesvědčil jsem se, že se nůž nemohl dostat do té kulturní vrstvy dodatečně, neopomněl jsem, abych o tom nenechal udělat notářský zápis, který je každému k nahlédnutí. Výskyt tohoto železného nože v neporušené kulturní vrstvě z paleolitické doby je sice tak překvapující a ojedinělý, že se potom, co je známo z pravěkých dějin, pokusím předpokládat, že 1. doba sobí nespadá ve střední Evropě tak daleko dozadu, jak se soudí, a 2. železný nůž se mohl dostat k lidu v Pekárně obchodním spojením z Asie, kde už před touto dobou železo znali. Bohužel mně bylo v mých dalších výzkumech bráněno, přičemž velebná dómská

kapitula přiznala právo kopat v jeskyni ještě jednomu, a ten poslední si to, co jsme já a pan Knies objevili a odkryli, ukořistil pro sebe, aniž by mně o tom podal zprávu.

1) Oesterreichische ärztliche Vereinszeitung, IV.ročník, čís. 23, strana 195.

Závěrečná poznámka překladatelů : text této práce použil Jindřich Wankel zčásti ve své knize Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti ; II.vydání, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní muzeum v Blansku, 1988, kapitola 33., strana 227 a 228.

Z německého originálu : Prähistorische Funde in der Pekárna-Höhle in Mähren, který vyšel ve Vídni roku 1881 časopise Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien, X. svazek, v čísle 10 – 12 , které vyšlo dne 10.března 1881, přeložili PhDr Vratislav Grolich a MUDr Jiří Urban.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 5 : Střípky z paměti
lidí, žijících v Moravském krasu.

Název práce :
„Čertovský“ Hřebenač ve
Sloupě.

Koordinátor tématických okruhů Edice SE – 3 a autor této
práce :

Mgr Ladislav Slezák

Členové pracovní skupiny SE - 3 a redakční spolupráce :

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Ladislav Slezák :

„Čertovský“ Hřebenáč ve Sloupě.

Všeobecně známý vápencový pilíř, který je dominantou před portálem Sloupských jeskyní – Hřebenáč je opředen řadou různých bájí a pověstí. Dávni obyvatelé Sloupu na něj umístili sochu svatého Stilita, jako symbol jeho jména i jako ochranu před silami pekelnými. Socha časem vzala za své a byla nahrazena prostým železným křížem.

Obrázek, či fotografii Hřebenáče bez kříže si po dlouhá léta nedovedl nikdo představit. Symbol víry, naděje, lásky a ochrany, tyčící se hrdě na vysoké skále byl jakýmsi opěrným bodem víry místních obyvatel i poutníků, kteří do Sloupu zavítali.

V době nedávné však symbol provokujícího kříže dráždil příznivce té doby natolik, že se začali zabývat myšlenkou na jeho likvidaci ! „Taková neonová hvězda, to by bylo potvrzení vedoucí úlohy strany!“ Nechal se slyšet předseda místní stranické organizace, brunátný Čenda. Byl v té době vedoucím Sloupsko-Šošůvských jeskyní a každý den mu kříž na Hřebenáči škaredě pošramotil náladu. Pro tuto myšlenku byl nakloněn i jeho vedoucí Slávek.

Hřebenáč sloužil a nadále slouží jako cvičná skála „skáloplazům“ i skutečným horalům. Což takhle zalovit v těchto vodách ? Mudroval Čenda, ale ať se snažil sebevíc, nikdo se k likvidaci kříže přimět nedal. Končila léta šedesátá a Čenda sveřepě agitoval. Nakonec se to přece jen událo. Na Hřebenáči bylo docela rušno a pak, – ani živáčka. Čenda byl zalezlý v boudě, a pak to přišlo !

Jeskyňáři, kteří vylezli ze šachty za Evropou a Indií dostali chuť na pivo a najednou zjistili, že na Hřebenáči něco chybí : Kříž. Byl pryč. Hřebenáč se ocitnul bez „Boží“ ochrany, ďábel slavil vítězství. Hlásit tuto událost v té době policii (Veřejné bezpečnosti) by bylo téměř šílenstvím. Krasové „tam-tamy“ se rozezvučely, ale pouze nezaručená zpráva, že pachateli byli nějakí jeskyňáři z jižní části Moravského kraje, kteří na Hřebenáči trénovali lezeckou techniku, zůstala v úrovni spekulací.

Posmutnělí i naštvaní jeskyňáři ze Sloupské skupiny si umínili, že situaci vyřeší po svém. Když zjistili, že litinový kříž je na padrt', nav-

štívilí místního hrobníka, který jim věnoval ze zrušeného hrobu kříž podobný. Ten jeskyňáři ošetřili a opatřili speciálním vojenským nátěrem, který při ozáření světélkoval.

Číhali jen na příležitost, kdy ochotní horolezci restaurovaný kříž opět umístí na Hřebenáč. Asi po 14ti dnech se akce podařila. V pytli zabalený kříž byl na Hřebenáč vytažen a upevněn na své místo.

Tuto událost popisuje Hugo Havel ve svých vzpomínkách, otištěných v časopisu Speleo (č. 57). Poněkud opravená verze události pochází z pamětí členů bývalé Sloupské speleologické skupiny (Kachlíř, Ondroušek, Šikula, Cendelín), kteří nepopírají na znovuinštalaci kříže účast horolezců (Havel, Gregor a další), které podle jmen neznali. Trvají mna tom, že s nimi se na upevnění kříže (temování olovem) podílel jejich člen Richard Šikula, zvaný Macarát.

Nový kříž údajně za rozbřesku a při západu slunce světélkoval, což místní pobožní občané považovali za „zázrak“.

Uvědomil jsem si, že absence kříže na Hřebenáči byla sice časově poměrně krátkodobá (asi 14 dnů), přesto by případný snímek Hřebenáče bez kříže z té doby byl dokumentem unikátním.

Velká „plavba“ v Malé Punkevní.

Ladislav Slezák

Franta a Francim byli nerozluční kamarádi, jeskyňáři a velice často vyráželi do jeskyní v Pustém žlebu v Moravském krasu. Následně po objevu Němcových jeskyní u Suchdol vzrostlo Frantovo sebevědomí do té míry, že se společně s Francim pustí do daleko většího jeskynního „krajíce“.

Oblast Koňského spádu je provokovala. Postupovali velice cíleně, a proto se rozhodli nejprve pro návrat k tzv. Absolonovu pramennému horizontu Punkvy, tj. k místům, kudy v r. 1909 pronikli jeskyňáři Jeskynní sekce klubu přírodovědného v Brně pod vedením Karla Absolona do suché části Punkevních jeskyní.

Prošmejdili kdejakou díru v okolí a nakonec se rozhodli pro Malou Punkevní jeskyni. Nebylo pochyb, že její případné pokračování by mohlo vést do neznámých jeskyní v prostoru mezi jeskyněmi Punkevními a Pustožlebskou Zazděnou. Pořádně jeskyni prolezli, porovnali s dostupnou mapovou dokumentací a nakonec se rozhodli pro jednu z chodbiček, která směřovala do masivu.

Pěkně modelovaná, mírně upadající chodbička byly sice nevelkých dimenzí, ale dalo se v ní klečet a kolem sebe prostrkávat vykopanou hlínu a písek. Práce to byla titěrná, ale samo pracoviště bylo pro dva zkušené jeskyňáře tak akorát. Kbelík po kbelíku putovaly nánosy z chodbičky ven.

Po několika uvolněných metrech oba pracanti naznali, že se nic nemá přehánět. Nechali kopání, usedli v prostornější části jeskyně a popřáli si zaslouženého hlta Frantova pověstného „výpalu“, lomcování, který byl znám též pod značkou „náplň do plamenometů“. Nakonec uznali, že „dnes už toho udělali pro objev podzemní Punkvy dost“ a domluvili se na příští šichtě.

Následná expedice, která se uskutečnila za čtrnáct dní, opět směřovala do Malé Punkevní. Pracoviště bylo ve stavu, jak jej opustili, jen počva výkopu byla mokřejší od skapávající vody. Po několika metrech postupu se na stropě chodbičky objevil nový útvar. Hladce erodovaná skála stropu byla nahrazena drsnou, až hrbatou tvrdou hmotou. Po jejím bližším prozkoumání bylo zjištěno, že jde o starý sintrový povlak, cosi jako kůra na sedimentech v místech jejich dotyku se stropem chodbičky.

V dalším postupu kopání a vyklízení sedimentů je strop tohoto charakteru neopouštěl, ba dokonce oba badatele nutil uhýbat s průkopem šikmo do hloubky. Oba badatelé již zcela jasně věděli, že nad jejich hlavami je ke stropu přilepená stará sintrová deska, podlaha patrně volné dutiny neznámé prostory.

Zvědavost a objevitelské napětí vzrůstaly s každým dalším uvolněným metrem chodbičky. Zkušenější Franci zkoušel poklepem na strop jeho stabilitu a hlavně akustiku. Strop se choval stále jako pevná vápencová skála. Kopání sedimentů pokračovalo s malými přetržkami dále. Průkop dosáhl délky kolem 5ti metrů a žádná změna. Jeskyňáři se postupně zahlubovali do nánosového sifonu a pomalu je práce přestávala bavit. Transport materiálu se prodlužoval a v čelbě se už nedalo skoro ani dýchat. „Vykašlem se na to a basta!“ usoudil Franta, zatím co Franci spekuloval, jak pracoviště odvětrávat. „Tak ještě aspoň jednu šichtu a pak to zabalíme!“ smlouval Franci.

Když se vypravili na tu „poslední“, čekalo je nemilé překvapení. V nejnižším místě průkopu stála nehluboká kaluž vody. Strop byl v jednom místě bez bláta a ukapávala z něj, kapka za kapkou voda. Železnou tyčí vyhloubili do dna otvor pro odtok vody a po takto provedené

„melioraci“ opět zakleklí do průkopu. Francimu to nedalo a poklepal kladívkem na strop. A ještě několikrát, aby se ujistil, že se neklame. Strop vydával dunivý zvuk. „Franto ! Jsme tam !“ zajásal Franci a Frant jen nervózně sevřel v ruce dlouhý majzl. „Pusť mě tam !“ žadonil na Francim, který stále ještě paličkou oťukával strop.

„No tak dobrá, budeš tam jako první, ale stejně jsme v tom oba dva.“ Komentoval Franci a uvolnil místo Frantovi, aby měl dobrý náprah. Držel majzl a Franta do něj bušil, co to šlo. Ukázalo se, že sintrová deska není žádnou „oplatkou“, a tak si oba jeskyňáři docela mákli, než vyhlodali první větší důlek na cestě ke slávě.

Nakonec se rozhodli, že otvor musí být tak veliký, aby se jím dala prostrčit hlava, až „to praskne“. Dílo šlo pomalu. Sintr, který se na oko zdál, že bude měkký, byl čím dál tím houževnatější. Nakonec přece jen přišla ta historická chvíle. Franta se rozmáchl paličkou a udeřil. Palička pronikla poslední vrstvou sintru a přišlo zděšení !

Ze stropu vyrazil mohutný vodopád. Překvapení bylo dokonalé. Než stačili oba badatelé cokoliv podniknout, voda jim sahala po pás a stále stoupala. Oba „hasrmani“ se dali na ústup. Teprve ve větší prostoře jeskyně se stačili vzpamatovat.

V této úrovni přece neexistuje žádný tok. Jsme skoro 40 metrů pod Punkvou ! V chodbice zatím pozvolna utichl hřmot vodopádu a oba zmáčení jeskyňáři se odvážili zjistit stav věci. Celá, jimi prokopaná chodbička byla pod vodou, které už ale nepřibývalo. Z volného prostoru nad hladinou nevanul žádný průvan, což bylo zklamáním.

Franta s Francim se rozhodli pro ústup a šlapali k Suchdolu. Ještě tentýž večer se sešli u Franciho na „chýši“ a kuli další plány. Jako zkušený jeskyňáři se s vodami setkávali dost často, nikdy však v takové míře. Bylo jim jasné, že ochránce jeskyní, duch Rypotén otevřel stavidlo nějaké podzemní nádržky.

Celé tajemství „velké plavby“ bylo odhaleno při další návštěvě jeskyně. To se badatelé vyzbrojili též kompasem, pásmem a fotoaparátem. K záhadnému otvoru v sintrovém stropě se dostali již suchou cestou. No, úplně suchá nebyla, ale jen pořádně blátivá. Nahlédnutím do objevené prostory nebyli ani příliš překvapeni. Protáhlá síňka byla vyzdobena překrásnými krápníkovými formami, z nichž vynikala soustava hlubokých jezírek, nyní již bezvodých. Překrásné sintrové krajkové zdobilo jejich hrázky, ze dna vystupovaly skupiny ježků a shluky jeskynních perliček.

Panenská síňka byla na vzdáleném konci zalita masivním sintrovým vodopádem, který uzavíral její další pokračování. Jedinou cestou kupředu byla opět chodbička pod síňkou plná sedimentů. Oba jeskyňáři se shodli na tom, že tuhle „robotárnu“ přenechají případným následovníkům a přesídlili do jeskyně Řečiště, kde byli v objevech daleko úspěšnější. Při průkopech nánosových sifonů na ně netekla voda, ale velmi často se na ně vysypal jemný písek, ze kterého měl Franta zatraceně nahnáno. Ale to až někdy jindy.

Seděli jsme s Frantou v jeho domečku v Suchdole a probíraly výhledy velkých objevů. Bylo to v době, kdy lákala puklina U javora, v době, kdy ještě vody Punkvy šuměly v labyrintu neobjeveného podsvětí. Franta nakonec vytáhl z komory lahvinku „náplně plamenometu“ a po uplatnění zákona spojitých nádob (do každé nohy aspoň jedna) jsme se rozloučili. Jak ten čas utíká.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 5 : Strípky paměti lidí
žijících v Mor. krasu

Název práce :

LEGENDA O
VAJCKORNECH, aneb co
vyprávěl MUDr Jiří Urban.

Koordinátor tématických okruhů Edice SE - 3 :

Mgr Ladislav Slezák

Členové Edice SE - 3 a redakční spolupráce:

Richard Cendelín
a Josef Pokorný

(který vyprávění MUDr Urbana zaznamenal).

Legenda o Vajckornech.

(Podle vyprávění MUDr Urbana sepsal a upravil Josef Pokorný).

Byl vlahý letní večer. Seděli jsme s Jiřím Urbanem v zahrádce před restaurací „U Malchrů“ v Brně - Juliánově a popíjeli pomalu pivo. Aby řeč nestála, tak povídám : „Když pochází vaše rodina ze Křtin, tak mi povídej o tom, co víš o Vajckornech.“ Jiří se zhluboka napil ze džbánu a potom začal vyprávět :

Ze Křtin pocházela moje babička, matka mé matky, která se za svobodna jmenovala Cupáková, křestním jménem Františka. V roce 1907 sloužila v Brně, v rodině tehdejšího brněnského právníka, který se podepisoval „von Ehrlich“ a který měl na Jakubském náměstí výstavný měšťanský dům, kromě toho kočár a koně, které potřeboval při výkonu svého povolání. O kočár a koně se mu staral Andreas Mach, který pocházel ze slezského Těšínska, v Brně byl na vojně a po vojně vstoupil do služby u JUDr von Ehrlicha. Toho Andrease si moje babička později vzala za muže, a tak založili část mojí rodiny.

Ale ty jsi se ptal na Vajckorny. Hned ti vysvětlím, co s nimi měla společného moje babička. V pátek ráno dne 5. července r. 1907 našel na své služební pochůzce hajný Ambros u silnice, asi 20 minut pěší chůze od Křtin převrácený povoz se zlomenou ojí a vedle něj pasoucího se koně. Když přišel blíž, viděl vedle vozu čtyři nehybná těla. Při bližší prohlídce těl zjistil, že těla mají viditelná zranění a patrně jde o mrtvolky.

Proto se ihned rozběhl do Křtin na četnickou stanici, kde oznámil co viděl. Na místo se s hajným vydal místní lékař Dr. Liebiger a zatím co velitel četnické stanice se vydal na bicyklu do Brna, aby vyrozuměl příslušný útvar brněnské policie, k onomu místu se vydali s hajným a s doktorem dva četníci. Když brněnská policie přijala hlášení o této příhodě, sestavila neprodleně vyšetřující komisi, jejímž členem byl jmenován i JUDr von Ehrlich. Ten, když zjistil, že se jedná o vyšetřování v blízkosti Křtin, kde se nevyznal, vyzval moji babičku, která, jak jsem už uvedl, byla rodačka ze Křtin, aby jela s ním a byla mu k dis-

pozici v kraji, ve kterém se nevyznal. A tak se moje babička zúčastnila vyšetřování oné vraždy jako osoba přihlížející a sloužící komisi jako pomocnice.

„Věděl jsem, že se mne na to dříve nebo později zeptáš, protože už jsi mi to dříve naznačil,“ řekl mi dále MUDr Jiří Urban. Proto jsem si texty o této události vyhledal na internetu. Především to byl materiál, získaný na serveru www.kriminalistika.eu/muzeumzla/vajckorni, (autorem textu je JUDr Jaroslav Jedlička), odkud jsem vytěžil, že zavražděné objevil hajný Ambros a dále jeho hlášení křtinským četníkům. A osvěžil jsem si v paměti další informace.

Vyšetřovací komise dorazila do Křtin asi po deseti hodinách od příjmu hlášení. Mezitím se událost rozkřikla a na místo zabitých osob se seběhla spousta lidí z okolí. Místní četníci měli co dělat, aby dav udrželi v bezpečné vzdálenosti od zabitých a od povozu.

Když na místo dorazila vyšetřovací komise a začala pracovat, zjistila stopy v blízkém ovesném poli, kde se zřejmě útočníci skrývali a zřejmě čekali na postižené. Ze stop usoudili členové vyšetřovací komise, že útočníků bylo víc, nejméně dva, možná i tři.

Za pomocí lidí z okolí byla zjištěna totožnost zavražděných. Byli jimi – Josef Němec, obchodník z Ostrova u Macochy a jeho žena Amálie a jistí manželé Hrazdírovi z Krasové. Jak bylo zjištěno, vraceli se v nočních hodinách z Brna, kde na trhu prodávali zeleninu, ovoce a maslo.

Jak bylo dále zjištěno, předal před tím ostrovský pekař Kupka Josefu Němcovi svoji vkladní knížku z První Moravské spořitelny v Brně s tím, aby mu z ní Němec vyzvedl částku 700,- korun. Ani peníze, ani vkladní knížku však vyšetřovací komise na místě přepadení nenašla.

V blízkosti místa činu se den předtím pohybovala jakási skupina lidí z Dalmácie, která kočovala s cvičenými opicemi. Tato skupina kočovníků byla četníky dostižena a podrobena výslechu, při kterém ale nebyly zjištěny žádné okolnosti, které by mohly vést k podezření, že byli pachatelé. Po sepsání protokolu byli kočovníci propuštěni.

Další dva četníci pátrali po hospodách v okolí. Podezření padlo na mladého Jana Vajckorna, který si v noci v kterémsi hospodě koupil

láhev kořalky, kterou si odnesl. Protože otec a syn Vajckornovi byli v okolí široko daleko vyhlášenými rváči a rabijáty, zaměřila vyšetřovací komise svoje pátrání tímto směrem.

Zjistilo se totiž, že příslušníci této rodiny byli již vícekrát soudně trestáni pro různé delikty. Vyšetřovací komise mimo jiné zjistila, že Vajckorní měli před časem v Ostrově u Macochy obchod. Když si však otevřel obchod v Ostrově Josef Němec, který se k zákazníkům choval slušněji a uctivěji, přešli zákazníci k Němcovi a Vajckorní zkrachovali. Ze svého neúspěchu vinili Němce a několikrát mu vyhrožovali smrtí. Vyšetřovatelé také získali řadu svědků, kteří z večera či v noci Vajckorny v blízkosti místa vraždy viděli. Tak došlo k domovní prohlídce v domku Vajckornů. Našla se zde zkrvavená sekyra, v domku za obrazem se našlo 135 korun a v kamnech ohořelá vkladní knížka. Krev byla posléze nalezena na šatech matky Marie Vajckornové a také na klobouku mladého Jana Vajckorna.

Později byl v hospodě v Jedovnicích zatčen i otec, Jan Vajckorn starší. Krátce na to se kdesi našly pohozené zakrvácené šaty, které byly identifikovány jako šaty Jana Vajckorna staršího.

Otec i matka účast na loupežném přepadení popřeli, ale mladý Vajckorn se pod tíhou svědomí přiznal. Od 13. do 15. listopadu 1907 probíhal v Brně soud, který odsoudil všechny tři členy rodiny Vajckornů k trestu smrti oběšením. Později jim však byl rozsudek změněn na doživotí a všichni tři Vajckornové ve vězení postupně zemřeli.

Takhle nějak mi to, když jsem byl ještě dítě, moje babička vyprávěla, přerušil Jiří svoje vyprávění a dlouze se napil piva. Pak si objednal další.

To ale ještě nebyl konec. Jiří pokračoval : Jenže, touto historií se v průběhu času zabývala řada autorů. Ať už to byla publikace Mgr Vladimíra Poláka, vydaná v r. 1999 Muzeem Blansko a nazvaná „Byli Vajckorní vinni ?“, nebo novinový článek v blanenské obměně Rovnosti ze dne 4.7.2007, jehož autorem byl Pavel Mokřý.

Podívám-li se na tento případ z hlediska práce Mgr V. Poláka, není vina Vajckornů jednoznačná. Například Vajckorní tvrdili, že krev na šatech pochází z krvácení zu nosu Marie Vajckornové. Je docela možné, že skutečný vrah využil špatné pověsti Vajckornů, podvrhl

jeden z důkazů a protože veřejné mínění bylo proti Vajckornům zaujato, tlak davové psychózy mohl ovlivnit soud natolik, že odsoudili nevinné. Podle V. Poláka byl obhájci Vajckornů (přidělených obžalovaným ex offio tj. obhájci byli úředně stanoveni soudem) vznesen požadavek, aby se proces konal v jiném kraji, kde by nebyla porota ovlivněna tlakem zmanipulované veřejnosti. Tato možnost byla soudem zamítnuta. Soud výrazně stranil obžalobě a Vajckorni byli odsouzeni.

Zavádějící je také dle mého informace, že mladý Vajckorn se pod tíhou důkazů přiznal. Podle V. Poláka Vajckorni svorně účast na zavraždění popírali a ještě v létech 1909, 1910 a 1911 žádali obnovení procesu, což vždy bylo zamítnuto.

Mladý Vajckorn se k vraždě nikdy nepřiznal, jen v prosinci r. 1910 ve vězení vypověděl, (podle V. Poláka), že oné osudné noci byl poslán otcem do Křtin pro kořalku. Když prý se vracel, potkal otce, který mu tvrdil, že našel vůz převrácený v příkopě a něco si z něho vzal. Ve tmě prý mladý Vajckorn viděl jen tmavou siluetu, připomínající vůz. Když šli kolem Olšovce, otec něco zahodil do rybníka. Strach z otce prý mu nedovolil dříve říct pravdu.

Také, (podle V. Poláka) Marie Vajckornová tvrdila, že ona ani syn nikoho nezavraždili ! Všichni tři prý ve vězení zemřeli, ale nikdo z nich se nikdy k vraždě nepřiznal.

Byli tedy Vajckorni skutečně bestiálními vrahy, nebo vraždil jen otec, anebo byli všichni tři nevinní a stali se obětí justičního omylu ? To už se po více než sto letech nikdy nedovíme. Jen obrázek na místě této tragedie dodnes připomíná, co se tam kdysi stalo.

MUDr Jiří Urban dokončil svoje vyprávění, teď už definitivně.

Několikrát jsem v krasu slyšel zpívat píseň o Vajckornech. Pídl jsem se po jejích slovech, a zjistil jsem, že je více verzí, které se však od sebe příliš neodlišují. V příloze přikládám upravenou verzi Ladi Slezáka. Slova se zpívají na melodii lidové písně „Znám já jeden krásný zámek nedaleko Jičina.“

Kramářská píseň „**Vo hrozným mordu u Křtin**“

(upravená verse L. Slezáka).

Nedaleko vod Křtin v lese só Vajckorni skovaný.
Je tam staré, je tam mladé, só tam vobá Vajckorni.

Vajckornka tam také bela, raubrvercajk v putni měla,
Dvě sekerke nabróšený a levorvér na šest ran.

Skovala se za stromama, staré, stará, jejich kluk
A kóleli vočiskama, dež slyšeli ňáké zvuk.

Samý zmole, samý strže, kde si každé láme vaz.
Jen raubířům škarbál vrže v pusti té a soví hlas.

Když tu náhle dó pocestní, vracijó se z jarmaku.
Cukr, kafe, čokoládu aj peníze v ruksaku.

Putňu na zem postavili, raubrvercajk vyndali.
Z lesa ven se vyřítili a pocestný sejmuli.

Hrazdíra se tuze bránil, chyt Vajckorna za šose.
Vajckornka hned přiskočila a švácla ho po nose.

To vám bylo mordování, Vajckorn neznal slitování !
Nedaleko vod Křtin v lese putňa s krvjó se třese.

Hrazdířka tam také bela, nic vo ničom nevěděla,
až ju rana z leborbéra z libýho sna probrala.

Na voze se posadila, v tom Vajckorna uviděla,
vzkřikla : „Lumpe vožralá !“ a hrůza ju pojala.

Na památku, lidi milí, v paměť věku celýho.
Pak tam kříže postavili v místě mordu strašnýho.

Raubíře pak uvěznili. K oběšení vodsódili.
Bezpečno je o Křtin v lese, jak v Marjánským ódolí !

Červený bod na mapce a červená šipka vyznačují místo, kde k přepadení potahového vozu dne 5. července 1907 skutečně došlo.

Na obrázku níže MUDr Urban ukazuje místo, kde k přepadení došlo. Na tomto místě je na vzrostlém dubu obrázek sv. Cyrila a Metoděje a nápis : „*Zde na tomto místě byli zavražděni 5. července 1907 manželé Josef a Amálie Němcovi z Ostrova a manželé Hrazdírovi z Krasové.*“

Nicméně jsem byl L. Slezákem upozorněn, (a MUDr Urban mi to potvrdil), že při opravě a přeložce silnice byl strom, na kterém původně obraz visel skácen a obraz přemístěn na strom, který vidíte na obrázku. Je to tedy jen přibližné místo tehdejšího přepadení !

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 6 :

RECENZE

Recenze k dílu :

Mokerská plošina a přilehlé údolí Říčky. Vývoj říční sítě krasových jevů v kenozoiku.

RNDr Rudolf Musil, DrSc

(v časopise Moravského muzea, Vědy přírodní v r. 2011).

L. Slezák : Postřehy a diskuse.

- 1.) Autor konečně připouští, že studované území je geomorfologicky vývojovou součástí celku Moravského krasu. Dále, že hydrografická síť, včetně tvorby některých kolektorů probíhala ve směrech SSV – JJZ, S – J.
- 2.) **Otázka geneze Hostěnického údolí.** Proklamace paleo-slepého krasového údolí (patrně pouze z výsledků vrtů a geofyziky) a jeho vazba na jeskyně v Mokré zůstane patrně otevřenou. (Jde o vazbu na P – 1.
Vznik funkce a vazba na systém Ochozské jeskyně (stupeň výškového rozdílu 40 m) není v příspěvku vysvětlen.
- 3.) **Propadání P – 4 (fosilní)** v ústí Kamenného (Kamenitého) žlábku, které se nachází pod horním vchodem Ochozské jeskyně (Labyrint) je evidentně opřeno o skalní uzávěru a obsahuje štěrkové akumulace starých silicítů, patrně provenience kulmských slepenců (?). Diskutovaná souvislost se Starou Ochozskou jeskyní se nabízí (přes Labyrint a Chodbu „U kužele“), zatím není prokázána sedimentologická vazba. Bokem stále zůstává neřešená geneze Nové Ochozské jeskyně.
- 4.) **Vazba P – 4 na Pekárnu** je spekulativní. Zůstávají stále jen odvolávky na M. Kříže. Opakované výsledky Křížových sond (ve vchodu a na konci jeskyně) nenesou dostatečnou výpovědní hodnotu o celkovém spádu dna jeskyně. Z genetického hlediska nejsou patřičně povšimnuty skutečnosti, že na dně sond bylo zastíženo nemodelované skalní dno. (Obdoba sondami obnažené dna jeskyně Kůlny. Autor připouští vazbu P – 4 i na Mokrou.
Uváděná dvě modelovaná (výtoková) koryta byla zachycena jako fragment v portálové části Pekárny při archeologickém výzkumu Dr. B. Klímy (AÚAV). Jejich interpretace je diskutabilní i z hlediska autorem (R. Musil) uznávaného ústupu portálu (dle dnešní morfologie až od hrany nad jeskyní Hadí. Pozn. L. Slezák). Při čemž jeskyně Hadí má výrazně ponorový charakter.
Autor stále spíše obhajuje funkci jeskyně jako výtoku a nevyjadřuje se k vlastní genezi jeskyně Pekárny jako hydrografickému systému (vždyť se stále mluví o dnešním fragmentu jeskyně, tj. cca 80 m od vchodu až po koncový zával (nikoliv ukončení jeskyně).
- 5.) Je zcela logické, že jeskynní systém Pekárny je více méně horizontální a uložen jen několik metrů pod dnešním povrchem krasové plošiny, která prodělala rozsáhlý destruktivní vývoj po regresi badenu a tím i vysoce zranitelný ve smyslu průvalů a akumulací splachových materiálů.

Autor v tomto příspěvku neobhájí svoji dřívější proklamovanou představu toku : Pekárna – Ochozský žlíbek – Kanice – Svitava. Hovoří o vývoji podélné spádové křivky údolí (Pekárna – Muchova bouda) s níž portál Pekárny konvenuje. Dále se autor zmiňuje o levobřežních jeskyních, (Jezevčí, Adlerova, Křížova) a obhájí jejich genezi. Zcela opomíjí celý soubor „nevýznamných jeskyní“ ve stráni mezi Hádkem a Ochozskou jeskyní, z nichž minimálně pohled na genezi jeskyně Liščí chybí.

K sedimentům ve Staré Ochozské jeskyni je dlužno dodat, že se autor přiklání k našemu oddělení (hiát) bazálních štěrků od nadložní sedimentární výplně co do stáří, jejich genezí se opět (aspoň teoreticky) nezajímá.

- 6.) Z přiloženého plánu je zajímavá geofyzikální interpretace pod bazí Kamenného žlíbku, která by svědčila o rozsáhlém zkrasovění (systém ?).

Možná, že právě tam leží odpověď na pokračování systému Staré Ochozské jeskyně (Hlavních dómů) k Mokré. Možná by tu byla i vazba na jeskyně Jezevčí, Adlerova, Křížova, Puklinová Cepova díra, Hynštova ventarola, o jejichž paleofunkci by bylo možno nadále diskutovat.

Je zajímavé, že autor, který P – 4 připisuje klíčové postavení, neoprášil starý názor, že strmý díl Kamenného žlíbku visutý nad Říčku podříznutým hrubým suťovým kuzelem by mohl představovat zřícený výtokový díl portálu jeskyně, která byla iniciována právě funkcí P – 4.

Zajímavou je indicie vodního toku, směřujícího od pravého úbočí vyústění Kamenného žlíbku do údolí pod Pekárnou napříč údolím Říčky pod ostrožnu Švédova stolu (jižní výběžek). Autorem je Vojtěch Knap, který se zabýval virgulovými průzkumy okolních terénů v r. 1949.

- 7.) Autorem zpochybnovaný názor J. Kadlece o paleotoku v ose Jedovnice – Luční údolí – Březina (přes sedlo Vlčenec) – Ochoz , by patrně bylo možno podpořit poznatky z velkého uzavřeného údolí ve Skřejšnách, západně od Křtin. V souladu s názorem M. Kříže by bylo možno výše uváděnou vodoteč vést přes Křtiny touto cestou, dále přes západní okraj Vysoké (úvala) k lomu „Na Technice“ a tady k Ochozui, kolem Zdechova.

- 8.) Kardinální otázkou zůstává autorova pochybnost o existenci předbadenského okrajového údolí v úseku Hádek – Pekárna. Jsme přesvědčeni, že toto údolí existovalo a dalo základ celému paleosystému, jehož částí je horizont Ochozské jeskyně.

Upřesnění o těchto okolnostech v budoucnu přinesou sedimentologické výzkumy i morfogenetické výzkumy úseku Hádek – Liščí díra – Švédův stůl – Ochozská jeskyně.

- 9.) Ještě k otázce předbadenského údolí (jeho neexistence dle Musila) mezi Hádkem a Pekárnou. Úzce souvisí s tvorbou soustavy Ochozské jeskyně.

V Ochozské jeskyni horní úroveň bazálních hrubých štěrkopísků odpovídá výškově úrovni akumulace štěrků v Hádeckém údolí, tj. mezi 330,0 – 332,0 m (Viz práce L. Slezáka – Speleoforum 2012).

Mocnost údolních fluvialních sedimentů není technicky ověřena, předpokládá se kolem 15 – 20 m (u vrtu HV – 2 u Bělkova mlýna byla 22 m). Odpovídá předpokladům mocností v Hlavních dómeh Ochozské jeskyně.

Prokázaný skalní předěl údolí u Estavely (viz L. Slezák – Speleoforum 2012) tvoří nejen podzemní rozvodí ale patrně zadržuje akumulaci splavených otnangských materiálů z terénu Ochoz – Hádek, na kterých se drží povrchové vody nádrže Hádek. Za předělem po toku Říčky jsou tyto materiály odneseny a obnažený fluvial absorbuje vody Říčky (vysýchající úsek až po napojení Ochozského potoka). Toto funguje i při odstavce ponorné Říčky.

Obdobný předěl předpokládám na linii Liščí díra – Málčina jeskyně – Švédův stůl – (stupeň, později probíhá šíje meandru).

Okrajové údolí Hádek – Estavela – Liščí díra podle mého názoru před bádáním již existovalo.

- 10.)** Ještě k Hostěnickému údolí a k jeho genezi. Soubor dosavadních poznatků ukazuje, že nejde o klasické okrajové údolí ve smyslu, jak je známe z jiných částí MK. Proto lze akceptovat spíše název okrajová deprese (jako remodelace části předbádenského údolí, viz horizontální díl s P – 4), či polje (Kos). Jak ukazuje výsledek vrtných prací (vrt u ČOV), neodpovídá výplň klasickému fluviálu (projevuje se i po melioračních úpravách stejně, tj. podloží neodvádí vody zásaky v délce korytové kynety, ale voda trvale teče až do P – 2).
V historii uvádí M. Kříž (1902) situaci, kdy se vody vsakovaly cca 50 m před P – 2. Jde o ojedinělý jev periodicky se opakující (fluviální podloží o mocnosti 57 – 60 m).

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 7 :
Publikované i nepublikované historické
„přešlapy“.

Vzhledem k tomu, že nedošly včas podklady k této práci, bude publikováno příští rok.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 8 : Osudové úniky.

Vzhledem k tomu, že slíbené práce externích spolupracovníků nebyly dodány včas, bude publikováno v příštím roce.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

**Tématický okruh č. 9 : Jeskyňářův stesk a
hořkost.**

Ladislav SLEZÁK :

**Když není dostatek vůle,
nechybí tisíce výmluv.**

**Koordinátor tématických okruhů
a autor této práce :**

Ladislav Slezák

Redakční spolupráce :

**Richard Cendelín
Josef Pokorný**

Ladislav SLEZÁK :

Když není dostatek vůle, nechybí tisíce výmluv.

Což takhle začít pohádkou. Bylo, nebylo, před mnoha a mnoha lety, při slavnostním otevření nové cesty překopem od Anděla na dno Macochy, jsme společně pověsili kytičku u malé pamětní desky u Okna.

Tamtéž bylo vysloveno společné přání, vybudovat někde na vhodném a hlavně dostupném místě v Moravském krasu pietní místo k uctění památky stovek jeskyňářů, kteří v průběhu dvou století přispěli aktivně k poznání tohoto unikátního území. Nebylo málo i těch, kteří zemřeli násilnou smrtí v obou světových válkách, nebo zahynuli tragicky při výzkumech samotných.

V průběhu minulých let jsme vyvolávali čas od času iniciativy, které měly k vybudování pietního místa směřovat. Nadějnou v tomto směru byla tématická exkurze průvodců a zaměstnanců Správy jeskyní ČR do Maďarska. Tam, nedaleko Budapešti takové místo existuje. Původně nadšení účastníci rychle doma ochladli. Bylo vyvoláno několik jednání, která měla aspoň ujednotit a navrhnout vhodné umístění pietního místa (Macocho – svah pod Erichovou jeskyní, kamenný taras u plošiny pod Pekelným jícnem, Býčí skála, opuštěný kamenolom na Harbechách, Evropa a Indie, Husí žlíbek u Vilémovic).

Před dvěma léty vzešel návrh vybudovat jakési mini-pietní místo v jeskyni Výpustek v rámci budování expozice Moravského krasu v provozní budově u jeskyně. Záměr dobrý, opět odloženo na nedohledno, nebo zcela.

Zajímavou iniciativu v tomto směru projevila pan Jan Štarha, který pochází z rodu Suchánků z matčiny strany. Proč právě pan Štarha ? Byl známým amatérským entomologem a dlouhodobě působil jako přednosta ČD na brněnském Hlavním nádraží. V běhu událostí byl z této funkce odvolán a „převelen“ na vlakové nádraží v Kuřimi. Dne 26.5.1997 zaslal tehdejšímu řediteli Správy jeskyní Moravského krasu panu Ing. M. Janičkovi dopis (viz níže v příloze), ve kterém se připojuje k iniciativě vybudování pietního místa jeskyňářů v Moravském krasu.

Již jako starobní důchodce nabízí spolupráci a hlavně se přimlouvá, aby nebylo zapomenuto zásluh pánů Jana Suchánka seniora a Jana Suchánka juniora, jejichž životy byly úzce spjaty s Punkevními jeskyněmi a jeskynním výzkumem kolem profesora Absolona.

Hovořil jsem s panem Štarhou osobně. Překvapil mne jeho nezlomný entuziasmus pro věc a touha všemožně pomoci. S odstupem několika let jsem zjistil, že jeho snahy vyzněly na prázdno. Dnes již ani pan Štarha není mezi živými. Snaha po oživení tohoto „horkého bramboru“ vedla alespoň k vyvolání rozsáhlejší iniciativy.

Na Správě jeskyní Moravského krasu byla vytvořena a je postupně doplňována počítačová báze dostupných údajů o zemřelých jeskyňářích. Podle mých informací (Ing. J. Flek) je v ní zaneseno několik stovek jmen a dostupných údajů.

Na tomto místě publikujeme doslovný přepis dopisu pana J. Štarhy řediteli Ing. M. Janičkovi z roku 1997. Je krásný příkladem lásky k Moravskému krasu a zároveň nezpochybnitelným historickým dokladem o životě dvou významných postav jeskynní historie.

Zemřelý Ing. Vladimír Ondroušek z tzv. „Absolonovy čtyřky“ měl Jendu Suchánka juniora ve velké oblibě. Když se Suchánkovi po Druhé světové válce odstěhovali do Liberce, byli oba kamarádi ve stálém kontaktu. Ještě v šedesátých letech rozdával poznatky některým jeskyňářům z Moravského krasu (Dr. P. Ryšavý). Jan Suchánek junior zemřel v Liberci 30.4.1968. Rok před tím se za ním vypravil Ing. Vladimír Ondroušek, kterého při cestě rychlíkem postihla

srdeční příhoda. Byl vysazen z vlaku a na nádražní lavičce ponechán bez pomoci. Tam též skončil. Byl okraden o veškeré doklady i peníze a policie byla nucena zjišťovat jeho totožnost. Velmi smutný konec „Krále krasu“.

A ještě nakonec otázka. Jak dlouho se ještě budou speleologové dohadovat o kompetencích, místě a hlavně penězích, aby konečně těm, kterým toho tolik dlužíme byl vysloven zasloužilý dík ? Nejde o pompézní mauzoleum, ale o skromné místo někde na území, které tito měli rádi a obětovali mu mnohé.

Dopis Jana Štarhy je přiložen na dalších listech.

Vážený pane řediteli,^x

Brno 26.5.1997.

píši Vám ve věci plánovaného instalování pamětní desky s jmény zasloužilých badatelů a objevitelů v Moravském krasu.

Odvolávám se při tom na náš telefonický rozhovor ze dne 7. února t.r. a také na doporučení docenta Valocha a Dr Seitla z Moravského zemského musea v Brně. Hovořil jsem s nimi 5.2. t.r. a oba mi poradili přímé jednání s Vámi příp. s Mgr Slezákem. S ním jsem jednal telefonicky 23.2. a také on radí intervenovat přímo u Vás.

Jde mi o to, aby při příp. realizaci záměru nebyla snad opomenuta jména Jana Suchánka staršího a jeho syna Jana Sucháka mladšího. Členy jejich rodu jsem byl požádán, abych se této záležitosti ujal. Šestaosmdesátiletá paní Marie Suchánková vdova po Janu Suchánkovi ml., žije v Liberci. Já sám pocházím ze suchánkovského rodu z matčiny strany.

Vaše velmi ochotné a vstřícné jednání, i když zatím pouze telefonické, mi dává naději, že věnujete laskavou pozornost mým důvodům pro zařazení obou jmen do příslušného seznamu. Dle Vašeho doporučení sděluji tyto důvody písemně. Vynasnažím se být co nejstručnější, i když činnost obou členů našeho rodu by poskytla materiál na knihu. Prosím tedy o Vaši trpělivost při čtení dalších řádků.

S u c h á n e k J a n starší /1866 - 1934/

narodil se v Ostrově u Macochy 22.2.1866. Jako nadháněč zvěře při jednom z knížecích honů zachránil život kněžně Salmové. Za odměnu byl vrchností pověřen funkcí hajného a v roce 1898 přesídlil se svou rodinou do hájovny ve Skalním mlýně.

V tomto roce začal v Moravském krasu svou odbornou činnost Dr Absolon. Ten uvádí, že tehdejší kněžnou Salmovou mu byl přidělen a doporučen jako obzvláště spolehlivá a pracovitá síla Jan Suchánek. Ten potom byl věrným pomocníkem Absolonovým až do svého úmrtí 18.4.1934, z toho do roku 1920 při své funkci hajného.

O tom Absolon píše: "Roku 1920, když provoz jeskyní vzrostl, opustil svoje dosavadní místo jako hajný z nařízení centrální správy panství a stal se vrchním průvodcem ... Nakonec Suchánkovi nařízeno, aby se odstěhoval i na noc k Punkevním jeskyním, poněvadž správa panství věděla, že nemůže najít jeskynního strážce bedlivějšího ..."

Velmi aktivně a úspěšně byl Suchánek zapojen též do výzkumných prací v Punkevní jeskyni. O jeho účasti při objevení 1. domu se zmiňuje Absolon v jednom ze svých průvodců. O dalších výzkumech v této jeskyni podává písemné hlášení Dr Absolonovi Suchánek sám. 29.12.1913 popisuje průnik ze dna Macochy a objevení Tunelové chodby. 31.1.1914 hlásí, že pronikli z Tunelové chodby vyčerpaným sifonem do známé již části Punkevní jeskyně - do té doby jen po Zadní dom.

Ze všech Suchánkových hlášení vyplývá, že byl Absolonem pověřován vedením průzkumů. Z hlášení 13.11.1916 se dovídáme že byl činný též ve Vintokách.

Pracoval na proražení cesty z Erichovy jeskyně k podzemní hladině Punkvy. Dosvědčuje to ve svých písemnostech Ing Vladimír Ondroušek a potvrzuje to sám Dr Absolon s uvedením Suchánkova hlášení z dubna 1924.

Že za své nepřítomnosti pověřoval Absolon Suchánka vedením, dozorem a hlášením o výzkumech vyplývá též ze skutečnosti, že 24.9.1920 při proniknutí do překrásné jeskyně, nazvané ihned Masarykovým domem, byli přítomni čtyři členové vojenského kamenovrtného oddílu a z nevojáků byl zde Suchánek.

V letech 1910 - 1918 se zúčastnil též nebezpečných průzkumů v Nové Kateřinské jeskyni. O jeho činnosti ve spodních patrech v Domu chaosu píše Dr Absolon ve svém díle.

Aktivní účast na průzkumné a objevitelské činnosti Suchánka dokládají mnohé články v denním tisku po jeho úmrtí. V tomto smyslu publikuje ostrovský Josef Šamalík, dále spisovatel a publicista brněnský Jiří Mahen. Ten v Nové svobodě vylíčil Suchánkovu znalost krasových jevů, jeho důvtip, rozvahu, spolupráci s Dr Absolonem, přátelský vztah k spolupracovníkům. Podobně o něm napsaly Lidové noviny se zdůrazněním jeho účasti ve všech výzkumech, při nichž byl často rádcem i zkušeným odborníkem.

Jedna zpráva rájeckého velkostatku z roku 1926 o něm uvádí m.j.: "... Zúčastnil se všech výzkumů, prací vyměřovacích a instalačních ... Správa velkostatku velmi dobře ví, že v podnicích jeskynních vedl si Suchánek velmi obezřetně, staraje se obětavě o zdárný provoz a disciplínu ostatního personálu. Svou vlídností ku všem turistům a nadšením pro vě stal se Suchánek populární osobou i v širší veřejnosti ..."

Na závěr popisu Suchánkových činností v Moravském krasu uvedu vyjádření člověka nejpopovolanějšího, který znal Suchánka dokonale ze společné pětatřicetileté práce - slova Dr Absolona z roku 1926: "... Suchánek je prostý muž, prostý bývalý hajný, ale jeden z těch, kteří platně pomohli povznést jeskynní podniky ... a jeho zásluhy budou zachovány historií

Po úmrtí Suchánkově píše Absolon 3.5.1934: "... Abych uctil památku věrného pomocníka svého, Jana Suchánka, jenž zemřel 18. dubna 1934, aby potomci jeho a vůbec příští generace na něj nezapomněli, sepsal jsem tyto řádky ... V letech 1908, 1913, 1920, 1933 tajemství Macochy bylo vyřešeno. Ve všech těchto pracích macošských byl pomocníkem nejzdatnější i nejvěrnější Jan Suchánek, muž vyznamenávající se přirozenou inteligencí i bystrozrakem. Získal si tak zásluh nepomíjejících..."

S u c h á n e k J a n mladší /1902 - 1968/

narodil se 15.8.1902 ve Skalním mlýně. Lásku k Moravskému krasu a talent pro výzkumnou a objevitelskou krasovou činnost zdědil po svém otci, který v něm tyto zájmy záměrně rozvíjel. S jeskyňařením začal již od svých chlapeckých let, kdy doprovázel Dr Absolona při jeho krasových měřeních. Od roku 1920 do roku 1945 byl velmi aktivním a úspěšným členem Absolonovy badatelské skupiny, z toho od roku 1934 ve funkci vrchního průvodce Macošských jeskyní a od roku 1938 též jako vedoucí badacích prací.

Ve svém díle Moravský kras vyjmenoval Dr Absolon svoje spolupracovníky: "... často se hlásili noví a noví zájemci ke spolupráci, ale jen málo jich vytrvalo ... Mezi těmi ale zvláštní místo od roku 1920 zaujali V.Brandstätter, K.Divíšek V.Ondroušek, O.Henych a J.Suchánek, hlavně v problému Macochy Svou skupinu potvrdil Absolon později ještě v článku "Poslední nápor na Macochu" v Národních listech z 8.1.1933: "...Moji druhové a žáci se jmenují inž. V.Brandstätter, K.Divíšek, inž. Vl.Ondroušek a J.Suchánek..."

Jan Suchánek ml. soustavně studoval odbornou krasovou literaturu a svoje teoretické poznatky a vědomosti úspěšně spojoval s praktickou činností. Vyznal se dokonale ve vývoji krasových jevů. Ovládal různé způsoby měření na povrchu i v podzemí, sestavování map, profilů apod. Např. po objevení vodní cesty v roce 1933 na dno Macochy zúčastnil se směrového a výškového měření s inženýrem důlního měřičství Bedřichem Lockerem, který v denním tisku ocenil Suchánkovu aktivní účast: "... Poprvé jsem prošel ráno 8.června s panem Suchánkem, vrch ním průvodcem, který mi byl vždy radou a dlouholetými zkušenostmi nápomocen ..."

Podobně zhodnotil tuto schopnost také Dr Absolon při popisu vyměření a průlomu větrací šachty v Korálovém závrtu. Absolonovo uznání pro tyto Suchánkovy znalosti vyplývá též z dopisu: "... Dělal jste snad nějaký kolmý profil v Korálovém závrtu? Ten bych potřeboval jako soli ..."

Snad největšího úspěchu dosáhl Suchánek ml. v Moravském krasu svým velkým podílem při proniknutí Absolonovy výzkumné skupiny na přelomu let 1932/1933 vodní cestou na dno Macochy. Uplatnil při tom svou sportovní zdatnost, příkladnou vytrvalost, nezlomnou víru v konečný úspěch a zdravou fantazii.

Tato velká objevitelská akce dala později podnět k natočení filmu "Tajemství Macochy", jehož byl Suchánek jedním z hlavních aktérů. Při natáčení filmu ve dnech 19. až 30. listopadu 1940 poskytl účinnou pomoc režisérovi Josefu Lachmanovi.

Dr Absolon si byl dobře vědom Suchánkových schopností a dokonalé znalosti všech míst a jeskyní v Moravském krasu. Proto ho pověřil - při funkci vrchního průvodce - vedením badacích prací v pustožlebské Zazděné, v obtokovém tunelu při hledání přítokových cest vod krasovských, ostrovských a vilémovických, v Kateřinské jeskyni /horní patra - Dantovo peklo/ v Malém výtoku, v závrttech Korálovém, Na Hedvábné aj. Suchánek se zúčastnil též výzkumů v Rasovně, v Horní na Chobotě a na mnoha jiných místech. V letech 1934-1935 byl správou Moravského krasu pověřen pomocí Josefou Šamalíkovi při jeho výzkumech v ostrovské Balcarce. Šamalík pomoc veřejně ocenil.

Ve svém díle Moravský kras oceňuje Dr Absolon na mnoha místech Suchánkovu činnost a jeho zásluhy zejména při pronikání vodní cestou na dno Macochy. Zde je několik zmíněných vyjádření:

"... Nepotřebovali jsme spouštět čluny, protože již dva dny před tím překlenul Jan Suchánek celou dlouhotáhlou tůň "visutým" mostem, zavěšeným na silných drátech."

Nebo: "... Druh Jan Suchánek odvážným traverzováním kolmé stěny dosáhl útesu a žebřík přehodil. Měli jsme vyhráno."

Neobyčejně realistické je Absolonovo vylíčení při pronikání do ponorů ve Vintokách: "... Průzkum uskutečnil náš Jan Suchánek krkolomným sestupem, jenž patří k nejdovážnějším výkonům tohoto druhu v dějinách našich jeskyní..."

Po osvobození naší vlasti ukončil Jan Suchánek ml. svou přímou činnost v Moravském krasu, aby zajistil v Liberci své rodině lepší životní podmínky. Neustal však jeho zájem o Moravský kras. Občas si dopisoval s Dr Absolonem, který se v jednom z dopisů vyjádřil takto: "... jsem zejména rád, že jste mi zaslal plány nových objevů našich v Kateřinské, Zazděné a v Tunelu. Já jsem přesvědčen, že je vše od Vás změněno dobře. Děkuji Vám mnohokrát za tyto papíry ... Je to věčná škoda pro podniky jeskynní, že již tam nejste..."

Výzkumy v Moravském krasu a vědeckou publikační činností o něm se delší dobu zabýval RNDr Přemysl Ryšavý z Brna. Hovořil jsem s ním kdysi telefonicky o Janu Suchánkovi ml. Označil ho za velikého odborníka v otázkách Moravského krasu. Považoval ho za věrného "Absolonovce". Suchánkovi ve všem důvěřoval, protože se přesvědčil, že je jedním z mála lidí, jimž je v krasu možno věřit.

Dle jeho názoru Suchánek vlastně jako první odhalil, že v Malém výtoku se objevují vody z Ostrova u Macochy, Krasové a z Vilémovic. Je také známo, že Suchánek konal úspěšně nejrozsáhlejší dlouhodobá hydrologická pozorování a výsledky pravidelně zasílal Dr Absolonovi. Z rozhovoru jsem se též dozvěděl, že RNDr Ryšavý nabádal Suchánka, aby aspoň některé svoje poznatky a zkušenosti zveřejnil. On prý však měl zřejmě určitě ohledy k Absolonovi.

Přesto však v časopisu Kras v Československu v čís. 1,2 z roku 1963 je otisknuto jeho odborné pojednání pod názvem "Výzkumná situace kolem Malého výtoku Punkvy do roku 1942." V témže časopisu č. 1/1965 je Suchánkuv podrobný popis z oblasti Macochy pod titulem "Průzkumné práce v oblasti Macochy v letech 1920 - 1944."

Ještě v roce 1960 a potom hlavně v roce 1965 požádal RNDr Ryšavý Jana Suchánka o některé informace k problémům, s nimiž se výzkum v Punkevní jeskyni a na dně Macochy setkává. Požadavek je vypracován v deseti bodech, na něž Suchánek v krátkém čase podrobně a fundovaně odpovídá. Připojuje celkem 44 nejrůznějších dokladů /různé dopisy, hlášení, náčrtky připomínky, návrhy apod/.

V roce 1966 některé svoje práce o problematice výzkumů v oblasti Macochy zaslal RNDr Ryšavý Suchánkovi s žádostí o

posouzení, stanovisko a příp. upozornění na dosud neznámé okolnosti. Ve všech Suchánkových odpovědích se setkáváme s jeho absolutní znalostí poměrů, vzdáleností, směrů, tvarů i po odstupu dlouhých let.

Suchánek Jan ml. zemřel v Liberci 30. dubna 1968.

Vážený pane řediteli, v dopisu se nedá popsat veškerá činnost obou Suchánků v Moravském krasu. Ať již jde u Jana Suchánka st. o ochranu krasových jevů, o předvídaní povodní, o jeho opatřeních k zabránění škodám, o humorné vsuvky do průvodcovského přednesu nebo u Jana Suchánka ml. o jeho zlepšování osvětlení dominantních krápníkových útvarů, o instalaci vlastního signalizačního zařízení při náhlých změnách podzemní hladiny Punkvy, o jeho odborné, ale laikům naprosto srozumitelné přednášky atd.

Omlouvám snad velký rozsah tohoto dopisu. Prosím však, abyste můj záměr dobře pochopil. Celkem 21 členů rodu Suchánků věnovalo určitým způsobem svou činnost Moravskému krasu. Byl jsem mezi nimi i já. Mnozí pracovali dlouhodoběji v trvalém pracovním poměru, jiní příležitostně krátkodobě a často také dobrovolně zdarma. Proč tomu tak asi bylo, to si vysvětlují příkladem a vlivem obou Suchánků. Jejich láska k rodnému Moravskému krasu se přelila i do našich srdcí.

My z nejstarší současné generace velmi dobře známe vztah obou těchto našich předků k podzemním i povrchovým krásám, které lze shrnout pod pojmy Macocha, Punkva, Moravský kras. Velmi dobře také víme, co pro výzkum, objevy, jejich zachování a zpřístupnění udělali. Často za nejrůznějších osobních obětí.

Prosím Vás tedy zdvořile, vážený pane řediteli, o kladné posouzení všech mých údajů, /jejichž hodnověrnost je samozřejmě snadno prokazatelná/ a o uplatnění svého vlivu pro zařazení jmen obou Suchánků do seznamu ostatních význačných průzkumníků, badatelů a objevitelů v Moravském krasu.

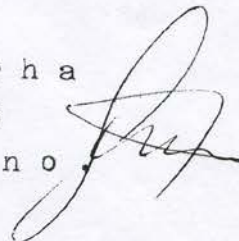
S uctivým pozdravem a přáním plného zdaru

Vaší práci pro Moravský kras

Jan Š t a r h a

Slavíčková 6

638 00 B r n o

Príjal Arc 27. 5. 1997

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
Správa jeskyní Moravského krasu
Svitavská 11-13
678 25 Blanka

